

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Seçimlere ve
Protestolara
Katılımı
Yeniden
Düşünmek

NE DEĞİŞİR Kİ?

S. ERDEM AYTAÇ
SUSAN C. STOKES

Uluslararası Siyasi Psikoloji Derneği
2020 David O. Sears Kitap Ödülü

NE DEĞİŞİR Kİ?

SEÇİMLERE VE PROTESTOLARA KATILIMI
YENİDEN DÜŞÜNMEK

Ne Değişir ki?: Seçimlere ve Protestolara Katılımı Yeniden Düşünmek
S. Erdem Aytaç, Susan C. Stokes

İngilizceden çeviren: Merve Arkan
Yayına hazırlayan: Barış Cezar
Düzeltili: Bülent Ulus, Sibel Doğru
Kitap tasarımı: Gökçen Ergüven
Kapak tasarımı: Emre Çıkınoğlu
Kapak fotoğrafı: Amine M'Siouri

Why Bother? Rethinking Participation in Elections and Protests

© 2019, Cambridge University Press.

© Türkçe yayın hakları: Koç Üniversitesi Yayınları, 2019

1. Baskı: İstanbul, Haziran 2020

Bu kitabın yazarı, eserin kendi orijinal yaratımı olduğunu ve eserde dile getirilen tüm görüşlerin kendisine ait olduğunu, bunlardan dolayı kendinden başka kimsenin sorumlu tutulamayacağını, eserde üçüncü şahısların haklarını ihlal edebilecek kısımlar olmadığını kabul eder.

Baskı: A4 Ofset

Otosanayi Sitesi, Donanma Sk. No: 16 Seyrantepe/İstanbul

Sertifika No: 44739

+90 212 281 64 48

Koç Üniversitesi Yayınları

Rumelifeneri Yolu 34450 Sarıyer/İstanbul

kup@ku.edu.tr • www.kocuniversitypress.com • www.kocuniversitiesyayinlari.com

Sertifika no: 18318

+90 212 338 1000

Koç University Suna Kıraç Library Cataloging-in-Publication Data

Aytaç, S. Erdem, 1980-

Ne değişir ki? Seçimlere ve protestolara katılımı yeniden düşünmek = Why bother? : rethinking participation in elections and protests / S. Erdem Aytaç, Susan C. Stokes ; çeviren Merve Alkan ; editör Barış Cezar. — İstanbul : Koç Üniversitesi, 2020.

232 pages : illustrations ; 13,5x20 cm.-- Koç Üniversitesi Yayınları ; 217. Siyaset Bilimi.

ISBN 978-605-7685-17-9

1. Political participation. 2. Voter turnout. 3. Voting--Abstention. 4. Voting research. 5. Protest movements--Political aspects. I. Stokes, Susan Carol. II. Alkan, Merve. III. Cezar, Barış. IV. Title.

JF799.A9320 2020

Ne Değişir ki?
Seçimlere ve Protestolara Katılımı
Yeniden Düşünmek

S. ERDEM AYTAÇ, SUSAN C. STOKES

İngilizceden çeviren: Merve Arkan

Aileme.

—Erdem

Geleceğin katılımcıları Lewyn ve Arlo'ya.

—Susan

İçindekiler

Önsöz ve Teşekkür	9
BİRİNCİ BÖLÜM	17
Giriş: Siyasi Katılımı Yeniden Düşünmek	
İKİNCİ BÖLÜM	35
Seçimlere Katılım Kuramları ve Yeni Bir Yaklaşım	
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
Maliyetli Katılmama Kuramı ve Seçimlere Katılım	
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	103
Protestolara Katılım Kuramları ve Yeni Bir Yaklaşım	
BEŞİNCİ BÖLÜM	123
Maliyetli Katılmama Kuramı ve Protestolara Katılım	
ALTINCI BÖLÜM	149
Kolektif Eylemin Duygusal Kökenleri	
YEDİNCİ BÖLÜM	179
Sonuçlar: Eleştiriler, Açılımlar ve Demokrasi Kuramı	
Notlar	191
Kaynakça	209
Dizin	227

Sosyal bilimciler insanların neden siyasete katılmaya zahmet ettiklerini açıklamaya çalışırken, genelde maliyet-fayda çerçevesine başvururlar. Sandığa gitmenin ya da sokağa çıkmanın faydası maliyetinden fazlaysa insanlar harekete geçer; maliyet faydayı aşıyorsa evde kalırlar. İlk bakışta bu formül biraz muğlak olsa da mantıklı görünmektedir.

Ancak maliyet-fayda yaklaşımı bazı çelişkilere ve garipliklere yol açmaktadır. Bunlardan bir tanesi, araştırmacılar tarafından kapsamlı olarak incelenen, kitlesel seçimlerde neredeyse hiç kimsenin oy kullanmayacağı yönündeki tahmindir. Diğer gariplikler nispeten fazla dikkat çekmez ama aynı şekilde sorunludur. Maliyet-fayda yaklaşımı, insanların katılım kararları ile katılım göstermeyi düşündükleri kolektif eylemin sonucuna verdikleri önem arasında fazla bağlantı olmadığına işaret eder. Bazıları, yanlış aday seçimi kazanırsa ya da protesto başarısız olursa kıyamet kopacağını düşünür, bazıları ise sonuç ne olursa olsun bu durumun önemli olmadığına inanır. Standart yaklaşımlara göre, ilk grubun katılım olasılığı ikincisine oranla daha yüksek değildir.

Maliyet-fayda yaklaşımının bir başka çıkarımı da katılımın maliyetindeki artışla beraber, katılımcıların sayısında her zaman düşüş yaşanacağı görüşüdür. Ne var ki, katılımın maliyetinin artması sonucu katılımın değişmemesi ve hatta daha da yükselmesi, alışılmadık bir durum değildir. Biz bu kitabı tamamlarken, son dönemde yaşanan iki olay bize bu tuhaf durumu hatırlattı. 2018'in ilk günlerinde göstericiler İran'ın ikinci en büyük kenti Meşhed'de sokaklara çıktı. Protesto gösterileri tahmin edildiği gibi sert bir tepkiyle karşılandı. Ancak katılımın maliyetindeki ani yükseliş gösterilerin birdenbire azalmasına yol açmadı; aksine eylemler diğer birçok İran kentine yayıldı. Bu dinamik olağandışı değildir. Gösterilerin sadece polis şiddetinin ardından baş-

lamakla kalmayıp, genelde onun bir sonucu olduğunu bazı örneklerde ortaya koyuyoruz.

Bu gösterilerden birkaç hafta önce, dünyanın bambaşka bir yerinde, otoriter İran'daki geniş katılımlı gösteriler kadar şaşırtıcı bir olay yaşandı: Alabama eyaletinde bir Demokrat, ABD Senatosu'nda sandalye kazandı. Bu zaferin nedenlerinden biri, Afrikalı-Amerikalıların seçimlere yoğun olarak katılmasıydı. Alabama, son yıllarda katı seçmen kimlik yasalarına geçiş yapan birkaç Güney eyaletinden biri. Birçok kişi bu yasaları Afrikalı-Amerikalı seçmenlerin seçime katılımını engellemeye yönelik çabalar olarak görüyor. Ancak 2017 Senato seçimlerinde, kayıtlı Siyah seçmenlerin seçime katılım oranı kayıtlı Beyaz seçmenlerin katılım oranından yüksekti.

Oy kullanma maliyetinin parasal olarak ve zaman-karşılaşılan sıkıntı açısından arttığı bir dönemde, Alabama'daki Afrikalı-Amerikalılar neden yoğun olarak sandığa gitti? Bazı siyaset bilimcilere göre, seçmen kimlik yasaları yoğun bir seçmen seferberliğine yol açtı, seçime katılım seçmen kimlik yasalarına rağmen yüksekti.¹ Bu yorum kuşkusuz birçok gerçekliği barındırıyor. Ancak, Alabama'daki Siyah toplumda seçime katılımı artırmaya yönelik çalışmalarda yer alan bir eylemci, başka bir nedenden bahsetti. LaTosha Brown, seçmen kimlik yasalarının insanları kendiliğinden harekete geçiren bir etkisi olduğunu düşünüyordu. "Tarihsel ve geleneksel olarak, bu gibi demokratik olmayan önlemlere karşı güçlü bir direniş var." Diğer bir deyişle, Afrikalı-Amerikalıların seçimlere katılımı seçmen kimlik yasalarına rağmen değil, bu yasalar nedeniyle arttı.

Bu kitabı, bu gerçekleri –maliyet fayda yaklaşımında anomali olarak görülen– öngörülere dönüştüren bir kuramsal çerçeve çizmek amacıyla yazdık.

Fikirleri geliştirme ve araştırma sürecinde birçok kişi bize yardım etti. Luis Schiumerini, toplumsal hareketlerle ilgili çalışmamızda bize katıldı, Beşinci ve Altıncı Bölümlerde yararlandığımız makalelerin ortak yazarlığını yaptı. Altıncı Bölüm'deki işsizlik ve seçimlere katılımı ilgili araştırmamızı Eli Rau ile birlikte gerçekleştirdik. Mükemmel araştırma görevlilerimize de teşekkür borçluyuz. Melis Laebens ve Gülay

Türkmen-Dervişoğlu, Türkiye'deki Gezi Parkı protestolarıyla ilgili araştırmamızda bize yardımcı oldular. Leonid Peisakhin ve Anastasia Rosovskaya, Ukrayna'daki Euromaidan protestolarıyla ilgili olarak Kiev'de mülakatlar yaptı. Simge Andı, Ezgi Elçi, Fatih Erol ve Firuze Simay Sezgin, literatürün gözden geçirilmesi ve grafikler konusunda destek verdi. Maria Tyrberg, İsveç Ulusal Seçim Çalışmaları verisini incelerken bize yardım etti. Nedim Barut, Altıncı Bölüm'de İstanbul araştırmamızın uygulanması esnasında destek verdi.

Koç ve Yale Üniversitelerinin kurumsal desteği için teşekkür ederiz. Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı Zeynep Gürhan-Canlı ve Yale Üniversitesi MacMillan Uluslararası Çalışmalar ve Alan Çalışmaları Merkezi Direktörü Ian Shapiro'ya destekleri ve verdikleri cesaret için minnettarız. MacMillan Merkezi, Yale Demokrasi Programı'nın (YPD) yuvasıdır. YPD'deki atölye çalışmalarında Kate Baldwin, Ana de la O, Germán Feierherd, Hélène Landemore, Adria Lawrence, Virginia Oliveros, David Rueda, Inga Saikkonen, Milan Svobik ve Tarik Thachil'den çok değerli tavsiyeler aldık. Yale Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü Başkanı Steven Wilkinson'a da desteği ve dostluğu için teşekkür ederiz. Sue Stokes, Russell Sage Vakfı'nda geçirdiği bir senede, yakın çalışma arkadaşlarından önemli tavsiyeler aldı. Özellikle Elizabeth Cohen, Mona Lynch, Phil Cook ve Tom Palfrey ile Sheldon Danziger, Suzanne Nichols ve Vakıf çalışanlarına müteşekkirdir.

Diğer bazı araştırmacılardan da olağanüstü geri bildirimler aldık: Mark Beissinger, Ali Çarkoğlu, Andy Eggers, Roger Feddersen, Miriam Golden, Greg Huber, Edgar Kaiser, Özge Kemahlıoğlu, Timur Kuran, Jodi LaPorte, Margaret Levi, Doug McAdam, Ezequiel Gonzalez Ocantos, Karl-Dieter Opp, Henrik Oscarsson, Tom Palfrey, Steve Pincus, Hari Ramesh, Bryn Rosenfeld, David Rueda, Andy Sabl, Anastasia Shesterinina, Jazmin Sierra, Nick Valentino ve Elisabeth Wood. Yale Üniversitesi, Essex Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Princeton Üniversitesi, Northwestern Üniversitesi, New York Üniversitesi, Maryland Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Rochester Üniversitesi, Texas A&M Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Georgetown Üniversitesi, Chicago Üniversitesi ve Gothenburg

Üniversitesi'ndeki seminerlerin katılımcılarını da anmak ve kendilerine teşekkür etmek istiyoruz.

Cambridge University Press'ten editörümüz Robert Dreesen bizi cesaretlendirdi ve kitabın gözden geçirilmesi sürecinde büyük bir yetenek ve nezaketle projeyi yönetti. Kitabı gözden geçiren anonim iki meslektaşımıza ve Karşılaştırmalı Siyaset serisi editörleri Kathleen Thelen ve Erik Wibbels'e de çok teşekkür ediyoruz. Yazım sürecindeki yardımlarından dolayı CUP'tan Jackie Grant ve Robert Judkins'e ve Anya Hastwell'e teşekkürü borç biliriz.

Erdem, eşi Bük'e sevgisi, yüreklendirmesi ve sabrı için teşekkür eder. Kitabımızın ismi, Sue'nun Jan ve Tony King ve Steve Pincus'la birlikte yediği akşam yemeğinde Jan King'in verdiği öneriden geliyor. Sue, bu kısa ve öz ifade için Jan'a müteşekkirdir. Tony'yi özlüyoruz.

Türkçe Basım İçin Önsöz

Türkiye'de yaşanan olaylar burada ortaya koyduğumuz fikirlerin şekillenmesine önemli ölçüde katkı sağladığı için, kitabımızın özgün baskısının yayımlanmasından kısa bir süre sonra Türkçe baskısını görmenin mutluluğunu yaşıyoruz. Bu kitabın temelleri, mantıklı varsayımlara dayanarak insanların seçimlere katılımı üzerine sahada gözlemlediğimiz olguları açıklayacak bir kuram geliştirmekle ilgilendiğimiz 2012'ye kadar uzanmaktadır. Seçimlere katılımı anlamak için büyük önem taşıdığına inandığımız etkenleri –seçim sonucunun ne kadar önemli olduğunu, insanların duygusal tepkilerini ve sonuç üzerindeki anlık kişisel etkilerinin ötesinde düşünebilme yeteneklerini– göz ardı eden mevcut kuramlarla ilgili memnuniyetsizliğimiz, bizi harekete geçirdi.

28 Mayıs 2013'te, İstanbul'daki Gezi Parkı'nın yıkılmasını engellemeye çalışan barışçıl protestocuların oluşturduğu küçük bir grup, polisin sert müdahalesine maruz kaldı. Bu şiddet, kalabalığın dağılmasına yol açmak yerine, önceden izleyici konumunda olan yüz binlerce kişinin Türkiye'de sokağa dökülmesine neden oldu. Bu, sosyal bilimcilerin kolektif eylemi açıklamak için yaygın olarak başvurduğu maliyet-fayda çerçevesiyle doğrudan çelişen bir durumdu. Türkiye'deki olayların beklenmedik bir biçimde yön değiştirmesini (ve kısa bir süre

sonra Brezilya'daki benzer bir protesto hareketini) takip ederken, potansiyel seçmenlerin ve potansiyel protestocuların katılıp katılmama kararı verirken çok benzer şeyler düşündüğünü, seçimlere katılım için önemli olduğuna inandığımız etkenlerin protestolara katılımı da rol oynadığını fark ettik. Bu nedenle, Gezi protestoları bizi oy kullanma ve protestolara katılma süreçlerini aynı çerçevede içinde incelemeye teşvik etti.

Sosyal bilimcilerin seçimlere katılımı açıklamak için bu kadar çok çalışma yapması Türkiye'deki bazı okurlar için şaşırtıcı olabilir. Sonuçta herkes oy kullanmıyor mu? Gerçekten de, Türkiye'de son 30 yılda düzenlenen genel ve yerel seçimlerde katılım yüzde 85 gibi oldukça yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir ve diğer yerlerde sık sık görülen türde bir düşüş yaşanacağına dair bir işaret bulunmamaktadır. Karşılaştırmalı bir bakış açısı, bu oranın özellikle de gelişmiş demokrasilere kıyasla olağanüstü düzeyde yüksek olduğunu görmemize yardım eder: ABD'deki son başkanlık seçimlerinde katılım yüzde 55 civarındaydı, Birleşik Krallık genel seçimlerinde yüzde 64, komşu Yunanistan'daki genel seçimlerde ise yüzde 60 civarındaydı. Bu ülkelerde yerel seçimlere katılım genelde daha da düşüktür, Türkiye için ise bu durum geçerli değildir. Birçok ülkede çok sayıda seçmenin sandık başına gitmeye zahmet etmemesi, sosyal bilimcileri seçimlere katılımın dinamiklerini anlamaya teşvik etmiştir.

Peki, Türkiye'deki bu yüksek katılım oranlarının nedenleri ne olabilir? Akla ilk gelen etken, oy kullanmanın yasal olarak zorunlu olmasıdır. Oy kullanmanın zorunlu olduğu ülkelerde katılım, gerçekten de diğer ülkelere göre her zaman daha yüksektir. Bir diğer açıklama ise, oy kullanma maliyetinin nispeten düşük olması olabilir. Türkiye'de seçmen kaydı otomatik olarak oluşturulur ve hak sahibi her vatandaşa nerede oy kullanacağı bilgisini içeren seçmen bilgi kâğıdı posta yoluyla gönderilir.

Ancak bu açıklamalar tümüyle tatmin edici değildir. Oy kullanma zorunluluğu katılımı artırsa da bu konuda yapılan çalışmalar ortalama etkisinin yedi yüzde puanı civarında olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, oy kullanma zorunluluğunu hesaba kattığımızda dahi Türkiye'de katılım hâlâ yüksektir. Ayrıca Türkiye'deki zorunlu oy kullanma uygulaması o kadar katı değildir (zorunlu oy kullanmanın genelde katı

kurallara bağılı olduğu birçok Latin Amerika ülkesinin aksine). Oy kullanma maliyetinin düşük olması da kesinlikle katılımın yüksek olmasına yardımcı olacaktır. Yine de bir şeyi yapmanın kolay olması, insanların o şeyi neden yaptığını gerçekten açıklamaz.

Bu kitapta geliştirdiğimiz kuram, seçmenlerle ilgili ilginç bir noktaya dikkat çekerek Türkiye’de seçimlere yüksek katılımı açıklamaya yardımcı olabilir. Basitçe söylemek gerekirse, Türkiye’de seçmenler seçimlere büyük önem atfetmektedirler. Çeşitli ülkelerde yürütölen bir anket projesinde (cses.org), 39 ülkede katılımcılara, “Bazı insanlar kime oy verirse versin hiçbir şeyin değışmeyeceğini düşünür. Bazıları ise insanların kime oy verdiğinin çok şeyi değıştirebileceğine inanır. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?” diye sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar “insanların kime oy verdiği hiçbir şeyi değıştirmez” ile “insanların kime oy verdiği çok şeyi değıştirebilir” arasında değışen beş puanlık bir cevap ölçeğinde alındı. Türkiye’deki ankete katılanların yüzde 69’u bu cetveldeki en yüksek kategori olan “insanların kime oy verdiği çok şeyi değıştirebilir” seçeneğini tercih etti. Diğer tüm ülkelerdeki katılımcılar arasında bu cevabı seçenlerin ortalaması yüzde 42’ydi. Aynı anketlerde sorulan benzer bir soru da iktidarda kimin olduğunun onlar için fark edip etmediğiydi. Türkiye’deki seçmenlerin yaklaşık yüzde 64’ü, yine cevap cetvelindeki en yüksek seçenek olan “iktidarda kimin olduğu çok fark eder” seçeneğini tercih etti. Diğer ülkelerde bu cevabı verenlerin ortalaması yüzde 40’tı. Sonuç itibariyle, seçimlerin çok önemli olduğunu düşönenlerin oranı, Türkiye’de diğer ülkelere kıyasla çok daha yüksektir.

İlerleyen sayfalarda okuyacağınız üzere, seçimlere katılımıla ilgili geleneksel kuramlar, katılımı açıklarken insanların seçimleri ne kadar önemsedini dikkate almaz. Bizim kuramımız ise, bir kişi seçimin sonucunu önemsedini zaman, eyleminin nihai sonuç üzerinde neredeyse hiçbir etkisi olmadini bildini halde oy kullanmaktan kendisini alamayacağını öne sürer. Oy kullanmak gerçekten de maliyetli olsa bile (zamanı ve bilişsel çabayı düşünün), bazı durumlarda oy kullanmamanın da maliyetli olabileceğini, birçok kişinin oy kullanmadıkları zaman öznel ve psikolojik maliyetlerle karşılaşabileceğini savunuyoruz. Bunları katılmama maliyetleri olarak adlandırıyoruz. İnsanlar kolektif eyleme

katılamadıklarında (ya da katılamayacaklarını öngördüklerinde), bu maliyetler ruhsal gerilim ya da rahatsızlık şeklinde ortaya çıkar. Ancak bu durum sadece sonucu gerçekten önemsediklerinde gerçekleşir. Bu nedenle, Türkiye’de seçmenlerin seçimlerin çok önemli bir olay olduğu yönündeki algısının ülkedeki yüksek katılımı açıklayan bir etken olduğuna inanıyoruz. Elbette Türkiye bağlamında bu iddia şu noktada sadece bir tahmindir ve daha titiz bir çalışma gerektirir.

Kitabımızda ortaya koyduğumuz fikir ve bulguların, Türkiye’deki okuyucuların seçimlere ve protestolara katılımın dinamiklerini, farklı ülkeleri kapsayan bir bakış açısıyla daha iyi anlamasını sağlayacağını umuyoruz. Kuramımız, ABD’de 2018’de yapılan ara seçimlerin neden 1914’ten bu yana düzenlenen ara seçimler arasında en yüksek katılıma sahne olduğunu; Hong Kong’daki protestocuların polis şiddetine rağmen neden vazgeçemediklerini, aksine polis şiddeti sonucu daha fazla harekete geçtiklerini açıklamaya yardımcı olacaktır. Siyasi katılımı ilgili kuramımızın bu tarz olayları nasıl açıklayabildiğini gösterirken, bunları anlamakta kullanılan mevcut çerçevelerin eksikliklerine de dikkat çekiyoruz.

Kitabımızın Türkçede yayımlanmasını sağlayan Koç Üniversitesi Yayınları’na ve Cambridge University Press’e teşekkür ederiz. Koç Üniversitesi Yayınları Direktörü Rana Alpöz kitabımızı Türkçede yayımlama önerimizi heyecanla karşıladı, Barış Cezar editöryel süreci yürüttü, Merve Arkan metni İngilizceden çevirdi. Kitabımızın Türkçe başlığını Ali Okay önerdi. Hepsine teşekkür ederiz.

—Selim Erdem Aytaç
Susan Stokes
Ekim 2019

Giriş: Siyasi Katılımı Yeniden Düşünmek

Halkın seçimlere ve protestolara katılımının önemini ne kadar vurgulasak azdır. Michigan, Pennsylvania ve Wisconsin’de 8 Kasım 2016’da seçime katılım oranı daha yüksek olsaydı, Hillary Clinton Amerika Birleşik Devletleri’nin 45’inci başkanı olabilirdi. 23 Haziran 2016’daki “Brexit” referandumuna genç Britanyalı seçmenlerin katılımı daha yüksek olsaydı, Birleşik Krallık Avrupa Birliği’nde kalmaya karar verebilirdi. Kiev’de 2013-14 kışında protesto dalgası başlamasaydı, Viktor Yanukoviç Şubat 2014’te iktidarı kaybetmez, görevini sürdürürdü. Rusya Kırım’ı işgal etmez ve Doğu Ukrayna’da savaş patlak vermezdi. Halkın siyasi katılımı, dünya tarihini değiştirebilir.

Buna karşın, sosyal bilimcilerin –ve bir noktaya kadar seçim kampanyalarının ve aktivistlerin– seçimlere katılımın artma ve azalma nedenlerine ve toplumsal hareketlerin neden patlama yaptığını ya da sönümlendiğine dair temel aldığı kuram ve fikirler yetersizdir. Bunlardan bazıları, insan psikolojisini pek de hesaba katmayan varsayımlara dayanır. Diğerleri, dünyanın farklı yerlerinde gözlemlediğimiz süreklilikleri öngörmekte başarısız kalmıştır.

Bu eksiklikler, 2016’daki ABD başkanlık seçimlerinde ve sonrasında açıkça ortaya konmuştur. Seçim kampanyası, Müslümanlara ve Meksikalı göçmenlere yönelik sert bir dil içeriyordu. Bu dönemde, daha önce oy kullanmak için kayıt yaptırmakla uğraşmamış pek çok Müslüman vatandaş kayıt yaptırdı ve birçok Meksikalı göçmen ABD vatandaşı olma sürecini başlattı (Pogash 2016; Gonzalez-Barrera 2017). Bu durumun doğal bir açıklaması, sert kampanya söyleminin bu grupları öfkeliendirdiği ve korkuttuğu, bu nedenle yaklaşan seçimleri kendileri için çok önemli gördükleri yönündedir. Oakland, California’daki bir camide düzenle-

nen kayıt kampanyasına katılan bir adam, “Onlarca yıl boyunca birçok Müslüman, partiler arasında büyük bir fark görmemiştir,” açıklamasında bulundu. Kendisi ve ailesi için altı seçmen kayıt formu alan bir kadın ise, “Bu hayatımızın en önemli seçimi,” dedi (Pogash 2016).

Donald J. Trump’ın Ocak 2017’de yapılan başkanlık yemin töreninin ertesi günü, ABD tarihinin en büyük protesto gösterileri gerçekleşti. 3,2 ila 5,2 milyon arasında kişi, ülke genelinde 650’den fazla şehirde yapılan gösterilere katıldı (Chenoweth ve Pressman 2017). Kadınlar Yürüyüşü olarak anılan bu gösterilerde birçok erkek de yer aldı. Gösterilerdeki işaretleme ve sloganlara bakıldığında, birçok insanı sokağa döken şey, Trump’ın kampanyasının tonuna ve içeriğine yönelik bastırılmış öfke ve nefret ile kazandığı zafer nedeniyle duyulan üzüntüydü.

Ne var ki, siyasi katılımı ilgili yaygın sosyal bilimler kuramlarımız, insanların neden sandığa gittikleri ve neden protesto ettikleri konusundaki bu açıklamaları reddederdi. İnsanların herhangi bir kolektif eylemin sonucunu çok önemli gördükleri için bir eyleme katıldıkları (ya da önemsiz gördükleri için uzak durdukları) fikri, yaygın kuramsal çerçevelerle açıklanamaz. Dahası; korku, öfke ve diğer duygular çoğunlukla göz ardı edilir. Mevcut kuramlar, Oakland’daki camide ya da Washington DC, New York ve diğer şehirlerin sokaklarında açıkça görünen dinamikleri açıklamada zorlanmaktadır. Daha önce partiler ve programları arasında çok az fark görmüş olan vatandaşlar, sandıklardan uzak durmuştu. Vatandaşlar ancak gerçek bir fark görmeye ve hangi adayın kazanıp kaybettiğiyle daha fazla ilgilenmeye başladıklarında, oy vermeye daha istekli oldular. Göstericiler, yeni başkana öfkeliydi ve yönetiminin muhtemel politikaları konusunda endişelilerdi. Bu nedenle sokağa çıkmanın maliyet ve risklerini göze almaya hazırlardı.

Aslında, kuramsal açıdan bakıldığında birçok sosyal bilimci siyasi katılımı kafa karıştırıcı bulur, ancak sıradan gözlemciler açısından bu kafa karışıklığı daha azdır. Sosyal bilimciler olarak arkadaşlarımızla, akrabalarımızla ve öğrencilerimizle sohbetlerimizde kendimizi sık sık onlara oy kullanmalarının ve siyasi katılımın diğer şekilleriyle ilgilenmelerinin neden şaşırtıcı olduğunu açıkladığımız tuhaf, hatta komik sohbetlerin içinde buluyoruz. Onlara sabırla insanların siyasi katılımının aslında kafa karıştırıcı bir durum olduğunu açıklamaya çalışırız: Nasılsa

katılımları sonucu değiştirmeyecektir ve hem katılanlar hem katılmayanlar sonuçtan aynı şekilde fayda sağlayacak ya da sıkıntı çekeceklerdir. Ve aceleyle ekleriz: Ama endişelenmeyin, biz bu tuhaf davranışı açıklayabiliriz! Belki insanlar oy kullanarak partizan kimliklerini açığa vurmaktadırlar – fakat bunu kime yönelik yapmaktadırlar, ayrıca ya herhangi bir partizan kimlikleri yoksa? Belki seçimlere katılımının bir vatandaşlık görevi olduğunu söyleyen demokratik bir norma uyuyor olabilirler. Protestolara katılıyorlarsa muhtemelen aktivizme değer veren ve duyarsızlığı ayıplayan bir toplumsal ağın parçası olarak hareket ediyorlardır. Ancak ya her seçim günü kafalarında ulusal bayrağın görüntüsü canlanmıyorsa ve arkadaşlarının mitinge gitme konusundaki üstü kapalı baskısına zaman zaman itiraz ediyorlarsa? Siyasi olarak kendini ifade etme normları ve dürtüsü neden bazen ortaya çıkıyor ve toplumsal baskı, neden kolektif eyleme uygun fırsatların tümünde değil bazılarında etkili oluyor?

Sosyal bilimciler buna şöyle yanıt verir: Belki bazı seçimler ya da toplumsal hareketler insanlara çok da önemli gibi görünmüyor. Karşısındaki kişi itiraz eder: Ama bir dakika, biraz önce benim bireysel eylemlerimin sonucu değiştirmeyeceğini hatırlatmıştınız. Bu nedenle buna çok büyük önem versem bile katılım için somut bir nedenim yokmuş gibi görünüyor.

O zaman, seçimden seçime ve küçük gösterilerden kitlesel ayaklanmalara değişen etken, belki potansiyel katılımcıların önündeki engellerdir: Oy kullanmak için kayıt yaptırmak ne kadar zor ya da bir göstericinin polis copuyla ve tazyikli suyla tatsız bir şekilde karşılaşma olasılığı ne kadar yüksek? Bu engeller katılımın maliyetleri olarak düşünülebilir ve şüphesiz katılım oranlarında bir fark yaratır. Katılımın değişen maliyeti, çoğunlukla sosyal bilimcilerin katılımın neden azalıp arttığını ya da küçük bir gösterinin nasıl kitlesel bir protestoya dönüştüğünü veya başarısız olduğunu açıklamak için başvurduğu bir etkidir.

Ancak bütün mesele katılım maliyetleri olsaydı, aynı anda bu maliyetlerin yükseldiğini ve katılımın arttığını görmeyi asla beklemezdik.

Katılım, maliyete –harcanan zamana, paraya, planlamaya ve potansiyel risklere– göre artıp azalsaydı, o zaman yasal engellerin seçmen

katılımını kesinlikle olumsuz etkilemesi gerekirdi. Ancak gerçek durum bize başka bir şey söylüyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde, Afrikalı-Amerikalılar gibi belirli gruplar için oy kullanmayı daha zor hale getirmeyi amaçlayan yasalar on yıllardır yürürlükte. Ancak araştırmalar (İkinci Bölüm'de inceleniyor), son seçmen kimlik yasalarının nispeten daha az etkili olduğunu gösteriyor. Bu yasalar katılımı ilgili caydırıcı etkilerine rağmen, aynı zamanda liderlere insanları harekete geçirme fırsatı sunabiliyor ve hedef grupları dinamik hale getiriyor.

Protestolarda da göstericiler, biber gazı ve göz yaşartıcı gaz, plastik mermi, cop gibi polisin başvurduğu sert yöntemlerle karşılaştıklarında katılım maliyetleri açıkça artıyor. Buna karşın, dünyanın dört bir yanında, baskı çoğu zaman amaçlananın tam tersi bir etki yaratıyor. Polisin sert müdahalelerinin küçük mitingleri kitlesel ayaklanmalara dönüştürmesi nadir görülen bir durum değil. Sanki bu süreçte, katılım maliyetlerinin artması ve azalmasından daha karmaşık bir dinamik rol oynuyor.

Bu kitapta geliştirdiğimiz kuram, katılım maliyetleri ile katılmama maliyetleri olarak adlandırdığımız etkenler arasındaki etkileşime odaklanmaktadır. İlki, insanların cüzdanları ve günlük programları üzerinde bir yük oluşturur. İkincisi ise insanlara ruhsal durumları ve vicdanları açısından yük olur. Sadece katılım maliyetlerine odaklanmak, hikâyenin ancak yarısını anlatmak anlamına gelir. Siyasi katılımı, katılım ve katılmama maliyetlerinin net etkisi belirler.

Siyasi katılım kuramlarına geçmeden önce, çalışmamızın pratik çıkarımları da olduğunu vurgulamak önemlidir. Seçimlere katılım konusunda akademisyenler ve kampanya yetkilileri, on yıllardır seçimlere katılımı anlamaya ve artırmaya yönelik ortak çabaları ifade eden “seçmeni sandığa getirin” (“*get-out-the-vote*”, GOTV) stratejilerini vurgulamaktadır. Bu çalışmaların odak noktalarından biri, potansiyel seçmenlere harekete geçirici mesajların en etkili şekilde nasıl iletileceğidir. Örneğin bu çalışmalar bize sınırlı kaynakların otomatik kayıtlı telefon aramaları (*robocall*) yerine yüz yüze propaganda için kullanılması gerektiğini göstermiştir. Ayrıca saha deneyleri ile insanları sandığa götürmek için sosyal baskının nasıl uygulanabileceğini de öğrendik. Bu çalışmalar, duygusal bir motive edici olarak utanca da güçlü bir ışık tutuyor.

GOTV araştırmalarının çok küçük bir kısmı potansiyel katılımcılara iletilen mesajların içeriğine odaklanmıştır. Halbuki kampanyalar uzun süredir odak grupları ve diğer tekniklerle hangi mesaj içeriklerinin daha etkili olduğunu bulmaya çalışmaktadır. Göreceğimiz üzere, bu tarz çabalar hiçbir şekilde boşuna değildir. Mesaj önemlidir. Bu kitapta göstereceğimiz üzere mesaj, özellikle insanları ortak eyleme yöneltten duygusal tepkileri ortaya çıkarma konusundaki etkisi açısından önemlidir. Bu duygusal tepkiler, utancın çok daha ötesinde olup kızgınlık, ahlaki öfke, coşku ve bazı durumlarda da kaygı içerir.

Benzer şekilde, protestolara katılıma ilişkin dinamikleri doğru şekilde anlamanın pratik bir önemi vardır. Protesto gösterilerinde polis, yetkililer ya da hareketin katılımcıları tarafından ortaya konan şiddetin etkileri, bu duruma bir örnektir. Her iki taraf da kamuoyu desteği ile ilgilendikleri ölçüde, kendilerinin barışçıl kaldıkları halde karşı tarafın şiddet uyguladığı algısının doğmasını faydalı bulacaklardır.¹ Karşı taraf sert taktikler uygularken disiplinli bir hareketsizlik hali, dışarıdan daha fazla destek kazanmanın yanı sıra çok sayıda katılımcıyı da çekecektir. ABD’de, Trump yönetiminin ilk dönemlerinde, bazı eyaletlerdeki yasama organları, yollarda ve otobanlarda protestolar düzenleyen göstericileri yaralayan sürücülere, yasal yaptırımlara karşı koruma sağlama önerisinde bulunmuştu. Bizim çalışmamız, bu tür yasaların destekçilerinin beklentilerinin tam tersi bir etki yaratacağını, göstericileri korkutabileceği gibi protestolara desteği daha da artırabileceğini göstermektedir.

Mevcut Kuramların Kısıtları

Kitlesel siyasi katılım kuramlarının kısıtları, sosyal bilimcileri, kimlerin siyasi eylemlere katılıp katılmayacağına dair veri toplamaktan ve katılımın dinamiklerini açıklamaya çalışmaktan, yani hangi tarz insanların hangi tür eylemlere ve ne zaman dahil olacaklarını öngörmekten alıkoymamıştır. Ancak Newton devriminden önce kütlelerin düşüşünü gözlemleyen fen bilimciler gibi, mevcut kuramların yetersizlikleri, daha derinlikli bir anlayışı zorlaştırmakta ve yaptığımız gözlemlere dair tartışmalı yorumlara yol açmaktadır.

Yaygın ancak sorunlu bir yorum, kitlesel katılımın rasyonel seçim kuramı ile açıklandığı yönündedir. ABD’deki seçimlere katılım üzerine yaklaşık 20 yıl arayla yayımlanan iki önemli ampirik çalışmada bu sorun dikkat çekmektedir: Steven Rosenstone ile John Mark Hansen’in *Mobilization, Participation, and Democracy in America* (1993) ve Jan Leighley ile Jonathan Nagler’in *Who Votes Now?* (2014) isimli çalışmaları. Bizim bakış açımıza göre, bu yazarlar bulgularını rasyonel seçim fikrinin çerçevesine sıkıştırmaya çalışmış, ancak bunda tam anlamıyla başarılı olamamıştır. Rosenstone ve Hansen, insanların oy kullanmak ya da siyasetle alakalı bilgi aramak gibi başkalarına bırakılabilecek külfetli işler için bireysel motivasyona sahip olmadıklarını belirtir. “Kendi hallerine bırakıldığında [...] halkın siyasi sürece katılımı iki zorlu soruna yenik düşer: Katılım ve rasyonel bilgisizlik paradoksları,” diye yazmışlardır (2003[1993]: 6). İnsanların sandığa gitmesi için rasyonel bir çaba sarf eden siyasi partilerin ve kampanyaların bu engellerin üstesinden geldiğini öne sürerler. Dolayısıyla, siyasi katılım motivasyonu öncelikle dışsaldır – kampanyalar ya da siyasi partiler tarafından teşvik edildikçe insanlar sandığa gitmez. Benzer bir akıl yürütmeye göstericiler de, eylemcilerin teşviki olmadan sokağa çıkmaz.

Yirmi yıl sonra Leighley ve Nagler (2014: 122), “Seçmen katılımının maliyet ve fayda hesabı fikrini” desteklemişlerdir. Ortaya koydukları önemli bulgulardan biri, “adaylar seçmenlere daha farklı seçenekler sunan siyasi konumlar benimsediği zaman, bireyin oy kullanma olasılığının arttığı” yönündedir (2014: 124). Bu sözler önceden neredeyse birbirinin aynısı gibi görünen Demokrat ve Cumhuriyetçi adaylar arasında birdenbire önemli bir fark gören Müslüman-Amerikalı vatandaşları anımsatmaktadır. Ancak, Leighley ve Nagler’in adayların siyasi konumlarındaki farkların vatandaşları sandığa gitmeye teşvik edeceği yönündeki açıklamasında bir sıkıntı bulunmaktadır. Maliyet-fayda hesabını temel alan açıklamalar bu tür farklılıkları önemsemez. Bunun nedeni, tercih ettiği adayın kazanmasının bireye faydası ne kadar büyük olursa olsun, kullandığı oyun istediği sonucun gerçekleşme olasılığını fark edilir düzeyde artırmayacak olmasıdır. Bundan dolayı, Leighley ve Nagler’in kutuplaşmış siyasi etkinin seçimlere katılım üzerindeki etkisini tek başına fayda-maliyet düşüncesiyle açıklamak için daha fazla uğraşması gerekmektedir.

Bu amaçla oy kullanma maliyetlerinin genellikle çok düşük olduğunu ve kampanyaların kolaylıkla bunun üstesinden gelebileceğini belirten John Aldrich'in (1993) ufuk açıcı kuramsal makalesine başvururlar. Leighley ve Nagler, adaylar çok farklı programlar önerdiğinde partilerin insanları sandığa götürmek için daha fazla kaynak harcadığını öne sürerler. Bu nedenle yine, katılım için tamamen dışsal baskılara yanıt veren insanlar karşımıza çıkar. İnsanların partilerin bu ekstra çabalarına neden yanıt verdikleri belli değildir; rasyonel seçim kuramı prensiplerine göre bunu yapmamaları gerekir. Her ne kadar elde ettikleri bulgular, insanların tercih ettikleri adayın kazanması halinde elde etmeyi umdukları kazanımların onları sandığa götüren esas etken olduğuna işaret etse de Aldrich-Leighley-Nagler yaklaşımı, Rosenstone ve Hansen'in yaklaşımında olduğu gibi, son çare olarak katılım maliyetlerine başvurur.

İnsanların neden protestolara katıldığı üzerine çalışan sosyal bilimcilerin kafası, kolektif eylemin klasik sorunları konusunda daha rahattır. Ancak onların açıklamaları da seyircileri katılımcıya dönüştürebilecek toplumsal, psikolojik ve ahlaki baskıların yanında, protestocuların karşılaştıkları maddi maliyet ve risk algılarını da kapsayan bir modelden yoksundur. Siyasi katılımı açıklarken insanların hem seçimlere hem de protestolara katılımını anlayabileceğimiz genel bir çerçeveye sahip olmanın değerli bir kazanım olacağını düşünüyoruz.

Neden Seçimlere ve Protestolara Katılımı Birlikte Ele Alıyoruz?

İnsanların neden oy kullandıkları ve protestolara katıldıkları, genellikle farklı çalışmalara konu olan iki sorudur. Siyaset bilimciler seçimlere katılımı, sosyologlar ve sosyal psikologlar ise toplumsal hareketlere katılımı inceler. Araştırma alanındaki bu iş bölümünün her iki durumdaki potansiyel katılımcıların tümüyle farklı kararlarla karşı karşıya olmalarından kaynaklandığını söyleyemeyiz. Verilecek olan karar ister oy kullanıp kullanmamak ister gösteriye katılıp katılmamak olsun, finansal kısıtlar ya da zaman kısıtları engel teşkil edebilir. Ayrıca her iki karar da bilişsel bir çaba içerir: Kişi göstericilerin neden sokağa çıktığını ve onlarla aynı hedefi paylaşıp paylaşmadığını ya da hangi adayın dürüst

olduğunu ve desteklediği politikaları önerdiğini bilmelidir. Üstelik bir kişi seçimlere veya protestolara katılsa da katılmasa da bu eylemlerin sonuçlarından etkilenecektir; bu nedenle insanlar her iki eylem türü için de kendilerine şu soruyu sorabilir: Bu zahmete neden gireyim?

Tabii ki oy kullanmak ve protesto etmek arasında bazı farklar vardır. Daha sonraki bölümlerde açıklayacağımız üzere, protesto etmenin maliyetleri daha büyük olma eğilimindedir; gösterilere katılmak çoğunlukla oy kullanmaktan daha zahmetli ve daha risklidir. Her iki durumda da insanlar katılımı ilgili bir sorumluluk duygusu hissedebilir, ancak bu sorumluluğun kime karşı olduğu konusunda da bir farklılık bulunmaktadır. Seçmenler çoğunlukla topluma karşı, göstericiler ise arkadaşlarına, tanıdıklarına ve kendileriyle aynı siyasi yönelimi destekleyen kişilere karşı kendilerini sorumlu hisseder. Her iki durumda da potansiyel katılımcılar, seçimlerini yaparken stratejik bağlam konusunda hassastır. Ancak bu stratejik bağlamlar farklıdır. Örneğin bir seçimin başa baş geçeceği öngörüsü, seçmenleri sandığa gitme yönünde harekete geçirebilir. Sokaktaki kalabalığın daha büyük olacağı beklentisi de insanları protesto gösterilerine katılmaya yöneltir. Bu durumda, katılımcı sayısı ne kadar yüksekse o kadar iyidir.

Burada temel nokta şudur: Potansiyel seçmenler ve potansiyel göstericiler katılma ya da evde kalma konusunda karar verirken aynı etkenleri göz önüne alır, ancak bu etkenler karar süreçlerinde farklı ağırlıklara sahiptir. Daha teknik bir ifadeyle, değerleri genelde farklı olsa da ve farklı yollarla etkileşimde bulunsalar da temel parametreler aynıdır.

Halkın siyasete katılımının bu iki önemli aracını aynı çerçevede bir araya getirerek, değişik siyasi eylemlerin altında yatan birleştirici etkenlere dikkat çekiyoruz. İnsanlar seçimlerin ya da gösterilerin olası sonuçlarını önemli gördüklerinde sandığa gider ya da sokağa çıkar – bu süreçlerin sonuçlarından kendi katılımlarından bağımsız olarak etkilenecek olsalar bile. Güç sahibi kişilerin davranışlarına verilen duygusal tepkiler insanları harekete geçirebilir; burada çok önemli bir duygunun, yani öfkenin, kolektif eylemlere katılma konusunda güçlü bir itici güç olduğunu göstereceğiz. Hem oy kullanmada hem de gösterilerde potansiyel katılımcılar harekete geçme yönünde bir ahlaki zorunluluk

hissedebilirler. Ancak biz bu ahlaki zorunlulukların mutlak olmaktan ziyade belirli bir bağlama duyarlı olduğunu ortaya koyacağız.

Demokrasi kuramcıları, halkın bu iki eylem biçimine farklı değerler atfetmektedir. Her iki eyleme katılımı açıklamak için öne sürdüğümüz kuramımızı geliştirdikten ve bu yönde kanıtlar sunduktan sonra, seçimlerin ve protestoların demokratik araçlar olarak değerine kitabın sonunda değineceğiz. Birçok demokrasi kuramcısı, seçimleri merkeze yerleştirip protestolara ikincil bir önem atfetse de ve hatta dışarıda bıraksa da biz her ikisinin birbirini tamamladığını, hesap verebilirlik, temsil ve siyasi eşitlik araçları olarak birinin diğerinin eksiklerini kapattığını düşünüyoruz.

Bu kitapta, insanların bu iki farklı kolektif eyleme katılıp katılmama kararlarında benzer etkenlerin rol oynadığını iddia etmekle yetinmiyoruz. İddialarımızı yanlışlanabilir önermeler olarak ele alıyoruz ve onları teste tabi tutuyoruz. Bunu çeşitli türlerden –örneklem anketleri, anket deneyleri, derinlemesine görüşmeler ve saha gözlemi– ve farklı yerlerden –ABD, Büyük Britanya, İsveç, Brezilya, Türkiye ve Ukrayna– elde edilen özgün verilerle yapıyoruz. Kullandığımız ileri araştırma yöntemleri çetrefilli soruları çözmemizi sağlıyor. Birkaç örnek vermek gerekirse, önemli seçimlerde (örneğin başkanlık seçimleri ve ulusal seçimler), daha az önemli (örneğin yerel) seçimlerden daha fazla katılım olduğu görülmüştür. Bunun açıklaması sadece yüksek makam için aday olanların daha çok çalışması veya seçim sonucunun önemi arttıkça partilerin seçmenleri harekete geçirmek için daha fazla kaynak harcaması mıdır? Seçmenler, liderlerin onları harekete geçirme çabalarından bağımsız olarak, sahibi belirlenecek koltuğun önemine duyarlı olabilir mi? Gözlemsel verilerle bu açıklamalar arasında bir hükme varmak zordur. Uyguladığımız deneysel yöntemler liderler tarafından harekete geçirilmeseler bile içsel güdülerin insanları önemli seçimlere katılmaya teşvik ettiğini göstermemizi sağlamaktadır.

Öte yandan, toplumsal hareket kuramcıları sosyal çevrenin özelliklerinin (örneğin, eşitsizlik) mağduriyetlere yol açtığını ve mağduriyet hissedenlerin kolektif eyleme katılmaya daha yatkın olduklarını öne süren “mağduriyet” protesto modellerini haklı olarak eleştirdiler. Bu yönde düşünen araştırmacıların, gösterilere katılanlar ve evde kalanlar arasındaki

mağduriyet düzeylerini ölçmekte başarısız olduklarına dikkat çekildi. Bu sorunun üstesinden gelmek için, büyük protestoların gerçekleştiği başlıca şehirlerde örneklem temelli anketler gerçekleştirdik. Bu şekilde, katılımcıları katılımcı olmayan kesimlerle karşılaştırabildik. Benzer bir şekilde, toplumsal hareketlerin “şelale” modelleri birçok kişinin büyük olacağını tahmin ettikleri zaman gösterilere katılacağı, ancak gösterilerin küçük olacağını düşündüklerinde evde kalacakları önsezişine dayanmaktadır. Ancak, bu şüpheyi doğrulamak için şaşırtıcı derecede az sistematik kanıt sunulmuştur; biz bu tür verileri de topluyoruz. Ayrıca art arda gelen protestoların altında yatan dinamikleri daha derinlemesine araştırıyoruz.

İyi Bir Kuram Nasıl Olmalı?

Mevcut kuramlar insanların kolektif toplumsal eylemlerde yer alma kararlarını anlamada yetersiz kalıyorlarsa tatmin edici bir kuram nasıl olmalı? İlk olarak, böyle bir kuram uzmanların bulgularına ve sıradan vatandaşların sezgilerine uygun, mantıklı temel varsayımlara dayanmalıdır. İkincisi, siyasi katılım hakkındaki gözlemlerimizle –kimlerin katıldığı ve katılmadığı, katılımın neden bazı koşullarda arttığı ve diğerlerinde azaldığı– uyumlu öngörülerde bulunmalıdır.

Böyle bir kuram oluşturma çabamıza sıfırdan başladığımızı iddia edemeyiz. Nitekim, önceki paragraflarda Newton devrimine yapılan gönderme yanıltıcıdır. Birçok mevcut kuram, evrenin Dünya’nın etrafında döndüğü inancına denk gelecek kadar temel hatalara dayanmaz. Biz bu kitabı yazarken, güçlü bir kavrayışa sahip ancak eksik (ve bazen kötü düşünülmüş) birçok kuramdan faydalandık. Biraz önce üstü kapalı olarak ifade edilen parti-seferberlik kuramı bunun bir örneğidir. Hiç kimse partilerin ve kampanyaların oy kullanımını yaygınlaştırmak için büyük çaba harcadığını inkâr edemez, ancak bu amaca ulaşmak için ne yaptıklarına ve bunun neden işe yaradığına daha yakından bakmamız gerekiyor. Altıncı Bölüm’de, yaptıkları şeylerden birinin, seçmenlerin karşılaştıkları olumsuz koşulların nedenlerine ilişkin, vatandaşların öfkelerini meydana çıkaran ve onları sandığa götüren yorumlar ortaya koymak olduğunu öne süreceğiz. Dolayısıyla, seferberlik modelleri yanıltan ziyade eksiktir; Güneş’i galaksinin merkezine yerleştirirler ama yerçekiminin doğasını ayrıntılı olarak açıklamazlar.

O nedenle ihtiyaç duyulan şey, bir paradigma kaymasından çok paradigmanın yeniden ayarlanmasıdır. İkinci Bölüm’de tartışacağımız üzere, son yarım yüzyıldır iktisat temelli yaklaşımlar kitlesel siyasi katılımı ilgili açıklamalarımızın şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Bazı açılardan bu etkiler, bizi topluca yanlış yöne götürmüş ve kolektif eylemin psikolojik ve toplumsal temellerini kavramamızı zorlaştırmıştır. Katılımı bireysel maliyet-fayda hesaplamalarının dar kalıbına sığdırmaya çalışan kuramcılarının elleri boş kalmıştır; demokrasi hakkındaki en temel gerçeği, yani rasyonel bireylerin neden kitlesel seçimlerde oy kullandığını ve aynı şekilde fiziksel yaralanma riskini de göze alarak protestolara katıldıklarını anlamayı başaramamışlardır. Fakat iktisadi yaklaşım tamamen verimsiz değildir; her ne kadar mantıklı varsayımlara dayanma kriterini yerine getirmeyi başaramamış olsa da sonuçta önceki çabalara göre daha başarılı modeller ortaya koyabilmiştir. Dahası, iktisat kuramcılarının kitlesel eylemin duygusal boyutuna duyarsız kalsalar da katılımın eylemde bulunanlar için bir maliyet yarattığına ve bu maliyetin de denklemin bir parçası olması gerektiğine dair ısrarları unutulmaması gereken önemli bir ders olmuştur. İkinci Bölüm’de, seçimlere katılımı ilgili mevcut kuramların üzerinden geçiyoruz ve gerçekçi varsayımlara dayandığını, sahadaki gözlemlerimizle uyumlu olduğunu umduğumuz kendi alternatifimizi ortaya koyuyoruz. Dördüncü Bölüm’de ise, bu sefer protestolara katılımı anlamak için bu modelde bazı değişiklikler yapıyoruz.

Modelimizle ilgili olarak üç genel noktaya önceden dikkat çekmek yerinde olur:

(1) Kitlesel siyasi eylemlere katılmamak da maliyetli olabilir. Biraz önce belirttiğimiz üzere mevcut kuramlar, katılım maliyetlerini insanların oy kullanma, protesto ve diğer kolektif siyasi eylemlere katılmalarına karşı bir etken olarak öne çıkarmaktadır. Ancak bu yaklaşım tek taraflıdır. Katılımın olduğu gibi, katılmamanın da bir maliyeti vardır. Katılma maliyetleri maddi ve bilişseldirler; katılmama maliyetleri ise içsel ve psikolojiktir, ancak bundan dolayı daha az gerçek değildirlir.

Siyasi eylemlere katılmamanın da maliyetli olabileceği düşüncesi, insanların katılım için neden bazen çok yüksek maliyetlere katıldığını açıklamaya yardımcı olabilir. İnsanların bu yüksek maliyetlere katlan-

malarının nedeni genellikle potansiyel sonuçları çok önemsemeleridir. Siyasi haklar, egemenlik ve kimliklerle ilgili temel kararların alındığı referandumlara katılım tipik olarak çok yüksektir (LeDuc 2015). Britanya’da 2016’daki Avrupa Birliği üyeliği referandumuna yaklaşık 34 milyon kişi katılmıştır: 2015’te düzenlenen önceki genel seçimlerde görülen %66’lık katılım oranıyla karşılaştırıldığında, seçmenlerin %72’si bu referandumda oy vermiştir. İskoçya’nın bağımsızlığına ilişkin 2014 referandumu, seçmenlerin %85’ini sandık başına götürmüştür. Bu katılım oranı, önceki dört Britanya ulusal seçiminde görülen İskoçya ortalamasından yirmi yüzde puanı daha yüksektir.²

İnsanlar bazen kolektif eylemde yer almak için ağır bedellere katlanır. İster yeni ister eski demokrasilerdeki göstericiler polisle, gaz bombasıyla, hapishaneyle ve daha da kötüsü ile karşı karşıya kalabilir. Sandığa gitmek genellikle tehlikeli değildir, ancak maliyetli olabilir. İrlanda’da 2015 yılında eşcinsel evlilik için bir referandum düzenlenmişti. Britanya’da yaşayan İrlanda vatandaşları, oy kullanmak için deniz ve hava yoluyla seyahat ettiler. Londra ve Dublin arasında uçak biletleri oylama günü tamamen tükendi (Hakim ve Dalby 2015). İnsanlar oy kullanmak için neden bu kadar çok para ödeyip bu kadar sıkıntıya katlandı? Londra’da yaşayan ve oy kullanmak için ülkesine giden Hannah Little isimli İrlandalı bir kadın, durumu şöyle açıkladı:

İrlandalı dostlarla ne zaman bir araya gelsek, referanduma katılmak için eve gitmek öncelikli konumuzdu [...] Benim planım ülkeme dönüp oraya yerleşmek ve çocuk sahibi olmak. Eğer çocuklarım eşcinsel olursa, sesimin şimdi duyulmasını istiyorum (McDonald 2015).

Hannah Little, oyunun İrlanda’da eşcinsel evlilik lehine belirleyici olma ihtimalinin çok düşük olduğunun farkında değil miydi? İrlanda’ya geri döner ve eşcinsel çocukları olursa, anneleri 2015 referandumunda eve dönmek için bu kadar sıkıntı yaşamasa da çocuklarının aynı cinsiyetten kişilerle yasal olarak evlenebileceklerini fark etmedi mi? İlerleyen sayfalarda, o ve ona benzer birçok insan için bu sorulara verilecek yanıtın “evet” olduğunu ve bu gerçekleri anladıklarını gösteren kanıtlar sunacağız. İnsanlar sonucu çok önemsedikleri zaman katılım

gösterirler, çünkü aksi halde psikolojik bir rahatsızlık duyarlar. Bu da katılmamanın maliyetidir.

Elbette bu son bahsettiğimiz maliyetleri fark eden ilk kişiler değiliz. Rasyonel seçim kuramı, “oy kullanma paradoksu”ndan –seçimlere katılımın sifıra yakın olması gerektiği öngörüsünden– oy kullanma “görevi” fikrini ileri sürerek sıyrılmayı başarmıştır. Bu sorumluluğu hisseden kişiler, sandığa gitmezlerse bu görevi yerine getirmenin olumlu sonuçlarından vazgeçmiş olurlar. Ancak görev düşüncesi tüm sorunları çözmez. Sandığa gitmeye teşvik olarak kavramsallaştırılan bu etken statiktir ve seçimlere katılım oranlarındaki artış ve düşüşleri açıklamaz. Ayrıca sokak protestolarında olduğu gibi, genel kabul gören bir katılım görevi söz konusu olmadığında, sıradan insanların neden kolektif siyasi eylemde yer aldıklarını da açıklamamaktadır. Bir kişinin evde kaldığı zaman dışlanma riskiyle karşılaştığı ağ ve utanma modelleri de katılmamanın maliyetli olduğuna işaret eder. Ancak bu modeller, bireyin kendi yakın çevresinin siyasi katılımı sağlamadaki rolüne aşırı derecede odaklanmaktadır. Görev modelleri gibi bu modeller de belirli türden seçimlerin neden geniş katılımı tetiklediğini, diğerlerinde ise halkın katılımının sönük kaldığını açıklamakta zorlanır.

O halde yaptığımız önemli bir yenilik katılmama maliyetlerine dikkat çekmektir: Kişiler bu maliyetleri kolektif bir eyleme katılmadıklarında üstlenmiş olur. Bu maliyetlerin büyüklükleri de, diğer bazı etkenlerin yanında, kişinin söz konusu eylemin potansiyel sonuçlarına atfettiği öneme bağlıdır.

(2) Birçok insan seçim ve protestolara bireylerüstü bir bakış açısıyla yaklaşır. Siyasi katılımın gizemlerinin kilidini açmak için, bir kişinin katılımını etkileyen faktörler kadar önemli olan şey, insanların karar verirken benimsediği bakış açısıdır.

Birçok kuramcı, sadelik ilkesine uyma gibi anlaşılabilir bir sebeple yalnızca tek bir düzleme, genelde de eylemin sadece kendilerini etkileyen fayda ve maliyetlerini düşünen bireylerin düzlemine saplanıp kalmışlardır. Diğerleri ise, insanların ne yapmaları gerektiğini bir sosyal planlayıcının ya da parti liderinin bakış açısından düşündüğünü varsaymıştır; vatandaşların hem faydaları hem de maliyetleri bu makro

düzlemde değerlendirdiklerini farz etmişlerdir. Biz ise insanların farklı düzlemlerde düşünme yeteneğine sahip olduklarını öne sürüyoruz. Kişiler katılım maliyetlerini kendi zamanları ve çabaları açısından değerlendirirler. Stratejik bağlamı ise –toplumsal hareketin başarılı olması ya da tercih edilen adayın kazanması olasılıklarını– bireylerüstü bir açıdan, genelde de bir adayın, partinin ya da hareket liderinin bakış açısından ele alırlar. Olası sonuçların yararlarını hem bireysel hem de daha yüksek bir düzlemde değerlendirirler. Çok düzlemli kuramımız, bu şekilde her ne kadar sadelik ilkesinden uzaklaşsa da daha isabetli öngörülerde bulunacaktır.

(3) Siyasi katılımı anlamak için daha az ekonomiye, daha fazla psikolojiye ihtiyacımız vardır. Siyaset bilimciler, bilişsel çarpıtmaların ve önyargıların vatandaşların (ve siyasi seçkinlerin) algılarını ve seçimlerini nasıl etkilediğinin farkındadır. Duyguların siyasi algılarımızı ve eylemlerimizi de etkilediğini giderek daha fazla fark ediyoruz. Sosyal bilimlerde, duyguların ve bilişsel kavrayışın birbiriyle gerilim içinde olmadığı, birlikte uyum içinde var olduğu yönünde yeni bir anlayış ortaya çıkmıştır. Davranışsal iktisatçıların büyük ölçüde ilerlettiği son psikolojik dönüşüm, siyaset psikolojisi alanını beslemiştir. Biz de, birçok araştırmacının rasyonel seçim kuramının yükselişiyle arka plana attığı katılımı ilgili sosyo-psikolojik fikirlere geri dönüşü kısmen savunacağız.

Rasyonel seçim kuramını ciddiye alıyoruz ve bunu kendi çalışmalarımızda sık sık kullandık. Ancak kolektif hareketi anlama arzumuz bizi psikolojiye yöneltti. Araştırmamıza başladığımızda ilk hissiyat, insanların seçilmiş liderlerin kim olacağına, toplumlarının ve ülkelerinin hangi yoldan gideceğine önem verdikleri zaman kendilerini kolektif eylemin içinde bulabilecekleri düşüncesi idi. Kimsenin ne yapmaları gerektiğini söylemesine gerek kalmadan ve katılım kararları üzerine bazen çok da düşünmek zorunda kalmadan oy kullanacak, gösteri düzenleyeceklerdir. Sadece toplumsal utanç ya da ahlaki düşünceler değil, çok daha hızlı ve kendiliğinden ortaya çıkan bir şey de çoğu zaman insanları harekete geçirir.

Bazı sezgilerimiz iç gözlemden gelmektedir. Bir seçimin sonucunu çok fazla umursamanın, buna rağmen evde kalmanın ve başkalarının karar vermesine izin vermenin nasıl bir şey olacağını düşünelim. Bizce

bu durum rahatsız edici bir uyumsuzluk hali olacaktır. Kısa süre içinde, sezgilerimizin görüştüğümüz insanların konuşmalarında yankılandığını tespit ettik. Örneğin Kiev'deki bir adam, görüşmecilerimize kendisini aktivizme yönelten ve daha sonra Euromaidan protestolarına dönüşen 2013 yılındaki olaylardan bahsetti. Bir gösteride dayak yiyen genç bir kadının görüntüsünü gördüğünde nasıl hissettiğini hatırladı: "Bilirsiniz, bazen dağıldığınızı hissettiğiniz anlar vardır, çünkü o duruma tahammül etmek artık mümkün değildir."

İlk başta "iç uyumsuzluk" gibi ifadelerle el yordamıyla ilerledik; daha sonra bilinç öncesi tepkiler, yaklaşım duyguları ve kızgınlık, ahlaki öfke, kaygı ve suçluluğun aldatıcı, bazen şaşırtıcı etkileri konusunda sosyal psikoloji ve siyaset psikolojisinden çok daha fazla şey öğrendik. Elbette ki siyaset psikoloğu değiliz, ancak halkın katılımını anlamamıza yardımcı olması için kesinlikle siyaset psikolojisini dayanak aldık.

Yol Haritası

İlerleyen bölümlerde ne var? İkinci ve Üçüncü Bölümler oy kullanmaya odaklanıyor. İkinci Bölüm'de ilk olarak mevcut seçim katılımı kuramlarının başarılarını ve aynı zamanda da eksikliklerini gösteriyoruz. Bu kuramların çeşitliliği ve yaratıcılığı, kapsamlı bir incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu bölümde ikinci olarak merkezinde katılmamanın maliyetleri olan kendi kuramımızı sunuyoruz.

Üçüncü Bölüm'de, kuramımızı diğerlerine karşı test ediyoruz. Burada kısaca bahsettiğimiz ve İkinci Bölüm'de daha ayrıntılı olarak ele aldığımız katılmamanın içsel maliyetleri fikri için destek buluyoruz. Katılmama maliyetleri, gerçekten de insanların oy kullanma isteğini etkilemektedir ve insanların sonucu ne kadar önemseyeceğine bağlı olarak artar ve azalır. Ayrıca, kampanyalar ya da partiler tarafından özendirilmediklerinde bile insanları oy kullanmaya istekli hale getiren çekişmeli seçimler ve halkı sandık başına götürme konusunda vatandaşlık görevi duygusunun gücü ile ilgili savları da test ediyoruz. Vatandaşlık görevinin bir fark yarattığını, ancak bunun mutlak bir normdan ziyade koşullara bağlı olduğunu gösteriyoruz. Bu nedenle

vatandaşlık görevi içselleştirilmiş bir norm olarak ele alındığında, bir tür katılmama maliyeti olarak görülebilir.

Dördüncü ve Beşinci Bölümler protestolara odaklanıyor. Dördüncü Bölüm’de, “İnsanların protestolara katılma nedeni nedir?” sorusunu yöneltiliyoruz. Bu konudaki zengin kuramsal literatürü gözden geçirdikten sonra maliyetli katılmama kuramımızı protesto katılımını açıklayacak şekilde uyarlıyoruz. Beşinci Bölüm’de, modelimizden türetilen temel önermelerin geçerliliğini test etmek için, gelişmekte olan bazı demokrasilerdeki özgün araştırmalardan ve dünyanın birçok bölgesindeki protestolar üzerine kapsamlı yardımcı literatürden yararlanıyoruz. Protestoların amaçlarının katılım için önemli olup olmadığını ve ne tür insanlar için önemli olduğunu, izleyicilerin protestoların büyüklüğüyle ilgili beklentilerinin katılım kararlarını etkileyip etkilemediğini soruşturuyoruz ve polis baskısının gerçekten de protestoların büyümesini sağlayabileceğini gösteriyoruz. Baskının katılım maliyetlerini artırdığı gibi aynı zamanda katılmamanın maliyetlerini de artırabileceği göz önüne alınmazsa, bu son bulgu paradoksal gözükabilir.

Altıncı Bölüm, her iki siyasi katılım biçiminin gelgitlerini açıklarken duygusal tepkileri dikkate almanın önemini gösterecektir. Özellikle, kızgınlık ve ahlaki öfkenin rolünü görmezden gelerek katılımın dinamiklerini anlamak zordur; biz de birçok ülkeden örneklerle duyguların gücünü gösteriyoruz. Araştırmacılar, işsiz Amerikalıların seçimlere katılım oranlarındaki düşüşü (ve bazı durumlarda bu oranların zaman içinde artmasını), sandığa gittiklerinde katlanmak zorunda oldukları fırsat maliyetlerinden hareketle açıklamaya çalışmışlardır. Biz bu olguları kişilerin deneyimledikleri ve siyasetçilerin bazen stratejik olarak kışkırttıkları duyguları dikkate alarak daha iyi açıklayabileceğimizi gösteriyoruz. ABD dışında, duyguların insanları harekete geçirmedeki kilit rolü, analiz ettiğimiz Britanya ve İsveç’teki ulusal temsili anketlerde de ortaya çıkmaktadır. Benzer bir şekilde, Türkiye’de polis göstericilere sert bir şekilde müdahale ettiğinde ve protesto gösterileri büyüdüğünde, bunun açıklaması Türk vatandaşlarının hükümete verdiği desteğin düşmesi ya da protestoların başarı potansiyeline artık güvenmeleri değildir. Bunun yerine, kızgınlık ve ahlaki öfkenin seyircileri nasıl katılımcıya dönüştürdüğünü gösteriyoruz. Dolayısıyla, öfke gibi yak-

laşım duyguları, hem sandıklarda hem de sokaklarda kolektif eylemi tetiklemenin anahtarıdır.

Yedinci Bölüm’de maliyetli katılmama kuramını ve öngörülerini, bu kuramı test etme yöntemlerimizi ve bulduğumuz ampirik desteği gözden geçiriyoruz. Ayrıca, kurama yönelik itirazları öngörüyor ve bunlara cevap veriyoruz. Ardından, oy kullanmayı ve protestolara katılımı birlikte düşünmenin sonuçlarını ele alıyoruz. Seçimlere katılım kuramımızın insanlar oy kabinine girdiklerinde oy tercihi kuramları için ne anlama geldiğini irdeliyoruz. Ayrıca, “Halkın siyasete katılımının bu iki kilit aracının uygun normatif durumu nedir?” sorusunu soruyoruz.

Son söz, verilerimizin ve araştırmamızın coğrafi kaynakları üzerine. Test ettiğimiz kuramlar oldukça genel ve geniş kapsamlı. Seçime katılım kuramımız genel olarak demokrasilerle ilgilidir; ancak bazı durumlarda, örneğin oy kullanmanın zorunlu olduğu ya da oy satın almanın yaygın olduğu yerlerde kuramın geçerliliği daha düşük olacaktır. Seçimlere katılım üzerine savlarımızı, temelde ABD seçmenlerine uyguladığımız anket deneyleriyle test etsek de diğer ülkelerden anket verileriyle de çalışıyoruz. ABD’li katılımcılara odaklanmamızın sebebi anket deneylerimizde yer alabilecek örneklemelere çevrimiçi olarak erişimin oldukça kolay olması.³ Aynı şekilde, protesto mobilizasyonu kuramımız demokrasiler için geçerlidir, yine de otoriter rejimlerdeki (Arap Baharı ülkelerinde olduğu gibi) protestolara ilişkin çıkarımları da çalışmamıza dahil ediyoruz. Dördüncü Bölüm’de açıklandığı üzere, siyasi şiddetin rolüyle yeni demokrasilerde gösterilmiştir.

Seçimlere Katılım Kuramları ve Yeni Bir Yaklaşım

Seçimlere katılım üzerine çok sayıda kuram vardır, ancak hiçbiri tümüyle ikna edici değildir. İkna edici bir kuram, mantıksal varsayımlar üzerine inşa edilmeli ve sahadaki gerçeklerle örtüşmelidir. Bazı temel gözlemler şunlardır: Rasyonel insanlar oy kullanır; insanların seçim sonucuna verdikleri önem seçime katılım kararlarını etkiler; çekişmeli seçimlerde katılım genelde yüksektir ve katılım maliyetinin aniden yükselmesi katılımı her zaman azaltmaz, hatta bazı örneklerde artırabilir. Bu bölüme seçimlere katılımı ilgili kuramsal literatürü gözden geçirerek başlayacağız. Daha sonra, seçimlere katılım hakkındaki gözlemlerimizi öngörebilen ve sezgisel varsayımlara dayanan yeni bir kuramı, yani maliyetli katılmama kuramımızı ortaya koyacağız.

Seçimlere Katılım Kuramları

Erken dönem sosyal psikolojik modeller. Siyasi davranışlar üzerine erken dönem çalışmalar, insanların sandığa gitme isteğini, aile içindeki sosyalleşmesi, okuldaki eğitimi ve yetişkinlik dönemindeki kurumsal deneyimleriyle şekillenen psikolojik faktörlere bağlamıştır. Etkisini sürdüren çalışmalardan biri *The American Voter*'dir [Amerikan Seçmeni] (1960). Çalışmanın yazarları, “güdüsel güçleri” ve “bir bireyin oy kullanma ihtimalini etkileyen psikolojik etkenleri” tanımlamıştır (s. 90). Siyasetle ilgilenmek, kampanyalara duyulan ilgi ve partizanlık bağlarının gücü, seçime katılım davranışı konusunda öngörü sağlayan etkenlerdir. *The American Voter*'daki örneklemelerde, oy kullanmanın bir görev olduğuna güçlü bir şekilde inanan kişiler oy kullanmaya çok meyillidirler, her ne kadar buna sadece kısmi şekilde katılan bazı kişiler de oy kullanmaya gitmiş olsa da. Oy kullanmayan bazı kişiler yasal en-

geller (örn. taşınmışlardır ve yeni ikametlerine kayıt olmamışlardır) ya da pratik zorluklar (örn. sandıkların açık olduğu saatlerde iş yerlerinden izin alamamışlardır) nedeniyle oy kullanmamıştır. Kişisel etkililik hissi –iyi eğitilmiş kişilerde az eğitimlilere oranla daha yaygındır, – kampanyalara yönelik ilgi ve seçim sonucunun önemli olduğu algısı kişilerin sandığa gidip gitmeyeceklerini öngörmeye önemli etkenlerdir. Seçimin başa baş gittiği algısı önemli olsa da bu sadece sonuca önem atfeden kişiler için geçerlidir: “Belirli bir tercihi olmayan bir kişinin seçime katılımı seçimin başa baş seyredeceği düşüncesinden etkilenmez” (1960: 100).¹

Siyasi davranış alanındaki bu öncü çalışma, somut kuramlardan kaçınsa da seçime katılım (ve oy tercihi) konusunda genellemelerde bulunmuştur. Belirli psikolojik özellikler ve yaşam deneyimleri, insanların etkinlik duygusunu ve siyasete olan ilgisini, dolayısıyla dahil olma eğilimini artırmıştır. Bu genel çıkarımlar, Campbell ve diğerlerinin ortaya çıkardığı ve sonraki on yıllar boyunca Amerikan siyasetiyle ilgili birçok çalışmada yer alacak olan oy kullanma sürecine dair korelasyonlara dayanır.² Eğitim düzeyi katılımı olumlu etkiler, nedeni büyük ölçüde siyasete duyulan ilgiyi ve kişisel etkinlik duygusunu beslemesidir.³ Eğitim, gelir düzeyiyle karşılaştırıldığında, katılımdaki varyasyonu daha iyi açıklasa da yüksek gelirli kişilerin oy kullanma olasılığı düşük gelirliye göre daha fazladır. Orta yaşlıların oy kullanma olasılığı da gençlere göre daha yüksektir ve oy kullanmak bir alışkanlığa dönüşme eğilimindedir. Tüm bu etkenler, 1970’lerden itibaren (örn. Wolfinger ve Rosenstone 1980), 1980’lerde ve 1990’larda (örn. Rosenstone ve Hansen 1993 ve diğerleri 1995) ve 21. yüzyılın ikinci on yılı boyunca (örn. Leighley ve Nagler 2014), ABD’deki siyasi katılımı ilgili çalışmalarda tekrar tekrar ele alınmıştır.

Batı Avrupalı seçmenler üzerine çalışmalar, sandığa gitme konusunda ABD’dekiyle aynı birçok korelasyonu ortaya çıkarmıştır. Britanya ve İsveç’te yapılan ulusal seçim anketleri deneklerin seçimlerde gerçekten oy kullanıp kullanmadıklarını teyit etmektedir, biz de bu verileri kullanarak analizler gerçekleştirdik. Araştırmacılar her denneğin oy kullanıp kullanmadığını resmi kayıtlardan doğruladığı için bu anketler sosyal istenirlik eğilimiyle (insanların sandığa gitmemiş olmalarına rağmen aksini söylemesi) ilgili sorunlardan muaftır. Britanya’da ve İsveç’te

2010'da düzenlenen genel seçimleri, Britanya Seçim Çalışması (BES; Whiteley ve Sanders 2014) ve İsveç Ulusal Seçim Çalışmaları Programı (SNES; Holmberg ve Oscarsson 2017) verilerini kullanarak inceledik. **TABLO 2.1'**deki bağımlı değişkenler doğrulanmış seçim katılımıdır. Gözlediğimiz ilişkiler Campbell ve diğerlerinin 1950'ler ABD'sinde ortaya koydukları bulgularla büyük oranda örtüşüyor. Daha ileri yaştaki kişiler, daha yüksek gelire ve eğitim düzeyine sahip olanlar, evliler, sendika üyeleri, Britanya'da azınlığa mensup olmayanlar, İsveç'te doğuştan ülkenin vatandaşı olanlar ve yurttaşlık görevi duygusunu taşıyan kişiler, bu son seçimlerde diğer kişilere göre daha yüksek oranlarda sandığa gitmişlerdir.⁴

TABLO 2.1 Britanya ve İsveç'te seçime katılımı ilişkili etkenler BES ve SNES 2010

Bağ. değişken: doğrulanmış katılım	Britanya		İsveç	
	Katsayı	SH	Katsayı	SH
Kadın	0,12	(0,14)	0,43*	(0,20)
Yaş	0,03**	(0,005)	0,17**	(0,06)
Evli	0,36*	(0,14)	0,91**	(0,24)
Eğitim	0,16**	(0,06)	0,15**	(0,03)
Gelir	0,07**	(0,02)	0,24*	(0,09)
Sendikalı	0,47*	(0,19)	-0,05	(0,21)
Azınlık	-0,58*	(0,23)		
Yabancı ülke doğumlu			-1,03**	(0,28)
Yurttaşlık görevi	0,41**	(0,06)		
Sabit	-3,28**	(0,38)	0,02	(0,38)
Gözlem Sayısı	1.490		2.019	

Not: Lojistik regresyonlarda standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$.

Kaynak: Whiteley ve Sanders (2014) ve Holmberg ve Oscarsson (2017).

Bireysel anketlerin sınırlı sayıda olduğu ABD ve Batı Avrupa dışındaki bölgelerde seçime katılımı ilgili karşılaştırmalı çalışmalar,

kurumsal etkenlere odaklanma eğilimindedir. Örneğin, araştırmacılar nispi ya da çoğunlukçu seçim kurallarının daha fazla katılımı teşvik edip etmediğini ve insanların tek meclisli sistemlerde mi yoksa iki meclisli sistemlerde mi daha yüksek oranda oy kullandığını sormuştur.⁵ Beklenen bu kurumsal etkilerin ardındaki mantığa göre, Franklin (2004) ve diğerleri tarafından vurgulandığı üzere, insanlar önem taşıyan seçimlerle daha çok ilgilenir ve bu tür seçimlerde oy kullanmaya daha isteklidir. Seçmenlerin seçimlerin önemiyle ilgili algısı ve seçime katılım arasında bu araştırmacılar tarafından tanımlanan bağ sezgisel olarak anlaşılır gibi görünse de, daha sonra göreceğimiz üzere, rasyonel tercih modellerinde bu ikisi birbirinden kopuktur. Bu erken dönem araştırmacıların hiçbiri, bu mantığın kolektif eylem sorunlarıyla tezat oluşturduğunu düşünmez.

The American Voter'da bahsedilen sosyal psikolojik yaklaşımlar, seçimlere katılım konusunda önemli bulgulara ve fikirlere kaynaklık etmeye devam etmektedir. Son yıllarda, siyaset psikolojisinde gündem, aile ve kurumların sosyalleşmedeki rolünü açıklamaktan, bilişsel önyargıların, duyguların, uyarıları ve takviyeli öğrenmenin insanların tercihlerinin şekillenmesi ve eyleme geçme arzusu üzerindeki etkisinin izini sürmeye evrilmiştir.⁶ Siyaset psikologları, çağrışım ve hafızanın bilişsel yapılarının siyasi tercihin şekillenmesinde etkili olduğunu ortaya koymuştur.⁷ Duygular da siyasi davranışı etkiler. Değerlendirme kuramı, insanların kendi refahlarını etkileyen olaylar için aktörlere ve güçlere nedensel sorumluluk atfettiklerini, duygusal tepkilerinin bu değerlendirmelerin bir sonucu olduğunu gösterir (Valentino vd. 2011; bir değerlendirme için bkz. Brader ve Marcus 2013).

Burada sunulan kuramlarla ilgili varsayımları ve karşılaştırmaları daha somut hale getirmek için, George ismiyle anacağımız farazi bir seçmen olduğunu düşünelim. Erken dönem sosyal psikolojik çalışmalar, eğer eğitim düzeyi o kadar yüksek değilse (örneğin, sadece liseyi bitirdiyse), George'un çoğu zaman sandığa gitmekle evde kalmak arasında gidip gelen bir seçmen olduğunu öngörürdü. George alt orta sınıfa ya da işçi sınıfına mensup olsaydı, gelir seviyesi açısından da araştırmacıların siyasetle nispeten daha az ilgilenmekle beraber var olduğunu düşündükleri bir etki yüzünden oy kullanma olasılığının nispeten düşük olduğu

tahmin edilirdi. Ancak ebeveynleri güçlü partizanlarsa George'un oy kullanma olasılığının daha yüksek olduğunu, ebeveynlerinin bu bağlılıkları ve oy kullanma alışkanlıklarını oğullarına aktardıklarını vurgularlardı. Bu iki unsur, düşük gelir ve eğitim seviyesini dengeleyen etkenler olarak gösterilirdi. Daha yakın dönemdeki sosyal psikolojik kuramlar ise işçi sınıfına mensup bir Amerikalı olarak karşılaşılabileceği zorlukların duygusal etkisinin yanı sıra, her türlü partizan yönelimin George'un siyasi algılarını ve ilgi seviyesini nasıl şekillendirdiğiyle de ilgilenirdi.

Erken dönem araştırmaların ortaya koyduğu seçimlere katılımı ile ilişkili etkenler, *The American Voter*'ın yayımlanmasının ardından gelen on yıllarda ufak değişikliklere uğramıştır. Bu etkenlerin kuramsal yorumları ise daha büyük değişimler geçirmiştir. Sosyal psikolojiyle iç içe geçmiş erken literatür, oy kullanma maliyetinin katılımı azaltabileceğini kabul eder. Yine de bu literatür seçime katılımın bir kolektif eylem sorunu nedeniyle, yani kişilerin katılımın maliyetlerini başkalarına yükleme eğilimi yüzünden sekteye uğrayabileceğini öngörmemiştir.

Seçimlere katılımın ekonomik modelleri. 1960'ta yayımlanan *The American Voter*, siyasi davranış alanında sosyal psikoloji temellerine dayanan bir klasik olacaktı. Üç yıl öncesinde yayımlanan Anthony Downs'un *An Economic Theory of Democracy* [Demokrasi Üzerine Bir Ekonomi Kuramı] kitabı da siyasi davranış ve parti rekabeti alanında ekonomik temeller üzerine kurulu bir klasik oldu. Oy kullanıp kullanmamak, Downs için hangi partinin destekleneceği tercihindan (ve partilerin tercih edeceği siyasi konumdan) daha sınırlı bir öneme sahipti. Downs'a göre seçmenlerin hangi adayı seçeceklerine dair akıl yürütmeleri şöyleydi: "Bana en fazla fayda sağlayacak olanı seç." Pratikte bu kural mevcut iktidarda elde edilen kazanç, muhalefetin iktidara gelmesi halinde beklenen kazançtan fazlaysa, görevde olan kişiyi desteklemek anlamına gelir.

Downs üzerinde çok durmasa da, beklenen fayda farkına dayanan bu karar verme kuralının çok önemli bir anomaliye işaret ettiğini fark etmiştir: Kitlesel bir seçimde oy kullanmak neredeyse hiçbir zaman seçmenin elde ettiği kazancı artırmayacaktır. Bu, daha önce bahsedilen nedenlerden dolayı doğrudur; tek bir kişinin oyu esasen destekledi-

ği adayın kazanması ve kaybetmesi arasında asla bir fark yaratmaz. Dahası, söz konusu yönetimi iktidara taşıyan seçimde oy kullansın ya da kullanmasın, kişi o yönetimin icraatlarından faydalanacaktır. Yani maliyet-fayda hesaplamasının fayda kısmı sıfırdır. Oy kullanmak az da olsa maliyetlidir. Bu nedenle rasyonel insanlar oy kullanmaz.

Araştırmacılar, Downs'ın işaret ettiği anomali üzerine bugüne kadar geçen yıllar boyunca enerji harcayacaktı. Oy kullanma paradoksunun altında yatan olgular gerçektir: Oy kullanmanın maliyetli olması işin doğasında vardır; tekil oylar asla sonucu –kazanan ve kaybeden tarafı– değiştirmez; hükümetin neden olduğu çoğu iyi (ve kötü) şey kamusal-dır.⁸ Ancak bu gerçekler, insanlar yalnızca kendileri için özel bir fayda sağlama düşüncesiyle sandığa gittiklerinde oy kullanmaya engel teşkil etmektedir. Oysa insanları sandığa götüren şey seçim sonucunu önemli görürken harekete geçmemenin yol açacağı zihinsel bir uyumsuzluk olabilir. Ya da toplumsal baskılar onları yönlendirebilir. Dahası, vatandaşlar seçimin stratejik bağlamını kendilerinin değil parti liderlerinin ya da kampanyaların bakış açısından değerlendirebilirler. Böyle bir durumda, kolektif eylem sorunları nedeniyle evde kalmaları gerekmez.

Sonraki yarım yüzyılda görüleceği üzere, Downs'ın orijinal formülüne yakın kuramlar, seçimlere sıfır ya da sıfıra yakın bir katılımı öngörmektedir. Bunun ardındaki mantık, siyaset biliminde bugüne dek yayınlanmış en etkili çalışmalardan biri olan William Riker ve Peter Ordeshook'un "A Theory of the Calculus of Voting" (1968) ["Oy Kullanma Hesabına Dair Bir Kuram"] çalışmasında ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bireyin oy kullanmaktan dolayı elde ettiği getirinin basit matematiksel formülasyonu, sorunun doğasını açıklamaya yardımcı olmuştur.

Riker ve Ordeshook, aşağıdaki denklemde gösterildiği üzere, oy kullanmanın getirisini (R), sonucun yaratacağı fayda farkıyla (B), bireyin kullandığı oyun seçimin sonucunu belirleyecek kilit oy olma olasılığıyla (p) ve oy kullanmanın maliyetiyle (C) ilişkilendirmiştir:

$$R = (p)B - C \quad (2.1)$$

Bu model, rasyonel (ve sayılardan anlayan) bir kişinin oy kullanmaya-
cağını öngörmektedir. Oy kullanmanın getirisinin pozitif olması için,
kişinin “daha çok tercih ettiği adayın daha az tercih ettiği adaya karşı
kazandığı başarıdan” elde ettiği fayda farkının (B) kullandığı oyun
kilit olma (eşitliği bozma) olasılığıyla (p) çarpımının, oy kullanmanın
malijetinden (C) fazla olması gerekir. Ancak yüzden fazla kişinin oy
kullandığı bir seçimde, p son derece küçüktür, hatta aslında sıfırdan
farklı değildir. Bu nedenle, $(p)B$ çarpımı da aslında sıfıra eşittir ve dolay-
ısıyla oy kullanmak malijetli olduğundan insanlar oy kullanmayacaktır.

Riker ve Ordeshook, insanları sandık başına götürmek için,
The American Voter’ı hatırlatan yeni bir düşünce ortaya koymuştur.
Campbell, Converse, Miller ve Stokes’un konuştuğu birçok insanın,
oy kullanmanın vatandaşların görevi olduğuna inandığını hatırlayın.
Bu görevi güçlü bir şekilde hissedendenlerin oy kullanma olasılığı, bunu
güçlü bir şekilde hissetmeyen ya da hiç önemsemeyen kişilere göre daha
fazladır. Riker ve Ordeshook, D harfini bu tür bir katılım görevini
temsilen kullanmıştır:⁹

$$R = (p)B - C + D \quad (2.2)$$

D ifadesi, Riker ve Ordeshook’un modelini seçimlerle ilgili önemli bir
gerçeğe uygun hale getirir: İnsanlar oy kullanmaktadır. Öte yandan bu
ifade, modeli bazı diğer önemli gerçeklere uyumlu kılmaz. Bunlardan
biri, kişilerin katılım olasılıklarının, sonucun öngörülen önemiyle—bi-
reyler için fayda farkıyla—beraber artıp azalmasıdır. Üçüncü Bölüm’de,
bu fayda farklarının insanların sandığa gidip gitmeme konusundaki ka-
rarları açısından çok önemli olduğuna dair kapsamlı kanıtlar sunacağız.
Oysa Riker ve Ordeshook’un çerçevesinde B sıfırdan ayırt edilemeyen
bir p tarafından yalnız bırakılmaya devam ediyor.

Riker ve Ordeshook’un katılım oranını açıklamak için normatif
bir faktörü, yani D ’yi temel alması, ekonomi yönelimli kuramcıları
rahatsız etmiş ve rasyonel seçim kuramını eleştirenlerin alaycı yorum-
larına yol açmıştır (örn. Barry 1970; Green ve Shapiro 1994). Belki de
bu nedenlerden dolayı, rasyonel seçim kuramcıları, Downs’ın orijinal
formülüne daha yakın, ancak pozitif (ve tercihen yaygın) katılımı ön-

görecek modeller üzerinde çalışmaya devam etmiştir. Bu konuda çok da başarılı olamamışlardır.

Bir sonraki adım, kişinin kullandığı oyun kilit oy olma olasılığını “içselleştirmek”, bunu sabit bir değer olarak değil, birçok seçmenin ve adayın stratejik kararlarının bir sonucu olarak ele almaktır. Sonuçta, insanların seçim sonucunu belirleyecek oyu kullanma olasılıklarının ne olduğuna yönelik hissiyatları, kaç kişinin sandığa gideceğine dair beklentilerine bağlı olabilir. Bu nedenle Ledyard (1984), potansiyel seçmenlerin genel bir denge yönelimi varsa ve büyük bir seçimde kim-senin sandığa gitmeyeceği sonucuna ulaşmışlarsa, her birinin sonucu belirleyen oyu kullanma olasılıklarının yüksek olduğuna inanacağını belirtmektedir. Destekledikleri taraf kazandığında oluşacak faydalar katılım maliyetlerinden fazla olursa oy kullanacaklardır (ayrıca bakınız Medina 2007, 2018). Fakat şimdi de beklentileri yeniden değişir ve katılımın yüksek olmasını beklerler. Sonuçta, herkes aynı varsayımlarda bulunmakta ve aynı çıkarımlara ulaşmaktadır, bu yüzden katılım yükse-lir ve belirleyici oy kullanma şansı yine çok düşük kalır. Bu nedenle her kişi, kendisini sandık başına gitme sıkıntısından kurtarmaya karar verir.

Bu döngünün duracağı sabit bir nokta var mıdır? Ledyard, popüler siyasi görüşlerle seçmenlerin desteğini almaya çalışan iki adaylı bir model analiz etmiştir. İki aday farklı pozisyonlar alırsa, Ledyard katılımın pozitif olduğu, yani en azından birilerinin oy kullandığı çoklu denge durumlarını –çoklu durma noktalarını– tespit etmiştir. Ancak aynı model, iki adayın da siyasi duruşlarının farklı olmayacağını öngörmektedir. Bunun yerine aynı politika pozisyonuna yakındırlar. Bu sefer de sonucun yaratacağı herhangi bir fayda farkı olmadığından –adayların platformları aynıdır– “kimse oy kullanmaz” (s. 23).¹⁰

Palfrey ve Rosenthal (1983, 1985), insanların p hakkındaki inanç-larını analitik bir oyunun sonucu olarak ele almıştır. Potansiyel bir seçmen, Ledyard (1984)’de olduğu gibi, kaç kişinin oy kullanacağını ve bu kişilerin sonucu değiştirme olasılığını tahmin etmektedir. Palfrey ve Rosenthal’ın seçmenleri, bu soruna diğer seçmenlerin bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Palfrey ve Rosenthal, adayların pozisyonlarının dışsal ya da sabit ve birbirlerinden farklı olduğunu varsayarak Ledyard’ın modelinden ayrılmıştır. Modelin önemli bir sonucu, büyük seçimlerde seçmenler

diğer insanlar için oy kullanmanın ne kadar maliyetli olduğundan ve diğerlerinin adaylarla ilgili tercihlerinden emin olmasalar bile, katılımın yüksek olduğu bir dengenin bulunmamasıdır. Ulaştıkları bulguları şöyle özetlemişlerdir: “Seçimin sonucu, tanımlanmayan nedenlerden dolayı, oylarının seçimin sonucunu etkileme olasılığına bakmaksızın, *seçime katılmamanın en az oy kullanmak kadar maliyetli olduğunu* düşünen seçmenler tarafından belirlenecektir” (1985: 73, vurgu eklendi). Palfrey ve Rosenthal, “Dönüp dolaşıp aynı yere geldik ve bir kez daha oy kullanmama paradoksu tarafından kuşatıldık,” diyerek durumdan memnuniyetsizliklerini belirtmişlerdir (s. 64).

Rasyonel seçim kuramcıları, varsayımsal seçmenimiz George’un davranışını nasıl açıkladı? Onu daha önce oy kullanmakla kullanmamak arasında gidip gelen bir seçmen olarak hayal etmiştik. Riker ve Ordeshook, bu seçmenin davranışını, “Oy kullanmak gerekir” türü normlara zayıf bir bağlılık şeklinde açıklamış olabilir. Ancak Riker ve Ordeshook’un modelinde görev ifadesi, bireylerin taşıdığı kişisel bir özellik gibi statiktir. Bu yüzden, farklı davranışları –bazen oy kullanıp bazen kullanmamayı– açıklamak amacıyla, oy kullanmanın maliyetine başvuracak ve George’un karşı karşıya kaldığı bu maliyetlerin seçimden seçime değişeceğini varsaymışlardır. Seçim gününde bazen yağmur yağar ya da George sandığa gitmesini zorlaştıran yoğun bir gün geçirir. Belki arabası tamirdedir ve kullanamaz. Böyle günlerde, George’un bir görev olarak oy kullanma duygusu, sandığa gitmenin maliyetlerini ve zorluklarını dengelemek için yeterince güçlü değildir. Hava güzel ve ulaşım kolay olduğunda, görev duygusu onu sandık başına götürmeye yeterlidir.

George’un katılım davranışında fark yaratmayacak bir etken, seçimin ne kadar kritik olduğuyla ilgili düşünceleridir; önde olan adaya karşı yarışan başka bir adaydan ne kadar hoşlandığı, sosyal programlar ya da diğer kamu politikaları hakkında ne kadar güçlü duygulara sahip olduğu ve bunların seçim sonucuyla nasıl şekilleneceğine dair düşünceleri.¹¹ George, rasyonel olduğu ve kullandığı oyun seçim sonucunu değiştireceği gibi bir yanılsama içinde olmadığı sürece, bu etkenler katılım hesaplamasına dahil olmayacaktır.

Minimaks pişmanlık. Diğer kuramcılar, Downs ile Riker ve Ordeshook'un varsayımlarından daha fazla uzaklaşmış, büyük seçimlerde yaygın katılım ve seçimin önemine göre değişen oy kullanma eğilimi dahil olmak üzere iyi tahminler üretmeyi başarmışlardır. Ferejohn ve Fiorina (1974), potansiyel seçmenlerin faydayı maksimize etmek yerine "pişmanlığı minimize" ettiklerini öne sürmektedir. Minimaks pişmanlık karar-kuralını takip eden kişiler, çok büyük bir mutsuzluğa (ya da verdikleri karar için pişmanlık duymalarına) neden olacak sonuçlardan kaçınmaya odaklanırlar. Ferejohn ve Fiorina'ya göre, seçimlere katılımdaki en büyük pişmanlık, oy eşitliği sebebiyle berabere biten bir seçimde oy kullanmamış olmaktır. Böyle bir olayı önlemek için, minimaks karar vericisi oy kullanır.

Varsayımsal seçmenimiz George eğer minimaks karar-kuralı ile hareket etmeye karar verirse Riker ve Ordeshook gibi rasyonel seçim kuramcılarının mantığından çok farklı olarak, sandığa gidip gitmeme konusunda karar verirken kendisine şu soruyu sorar: Ya oy kullanmazsam ve adayların oyları eşit çıkarsa – oy kullanmadığım için ne kadar pişman olacağım? Bu sorunun cevabı, Riker-Ordeshook modelinde *B*'nin karşılığı olarak seçimi ne kadar önemli gördüğüne ve bu önemi oy kullanmanın maliyeti karşısında nasıl tarttığına göre belirlenecektir. Diyelim ki, gerçekten ilgilendiği bir sosyal programın geleceğinin tehlikede olduğundan emin, ancak iş yerinde çok meşgul. Bu durumda işten erken çıkabilir veya mesai bitiminde sandığa koşabilir. Adaylar ve konumları arasında gerçek bir fark görmüyorsa buna zahmet etmeyecektir. Kamuoyu yoklamaları ve medya, seçim sonucunun çok çekişmeli olduğunu bildirirse bile bu George'un sandığa gidip gitmeme kararını etkilemez. O her zaman varsayımsal bir berabere kalma durumu olduğunu farz eder ve bu sonuçtan hareketle karar verir.

Bu bölümde daha sonra sunulan modelimiz, katılmamanın içsel maliyetleri olduğu ve bu maliyetlerin kişinin tercih ettiği adayın kazanmasıyla elde edeceği faydayla beraber artacağı konusunda minimaks pişmanlık ile aynı görüştedir. Ancak Ferejohn ve Fiorina'nın adayların oylarının eşit çıkması ihtimaline ilişkin algılarla ilgili varsayımları, çağdaş eleştirmenlerin dikkat çektiği üzere savunulamaz. Yoğun bir belirsizlik sisi içinde kalmış olan minimaks karar verici, hiç beklen-

meyen durumları (adayların oylarının eşit çıkması) çok sık rastlanan durumlarla (bir adayın yüksek bir farkla seçimi kazanması) eşit düzlemde değerlendirmektedir. Beck'in görüşüne göre, aktörlerin "çeşitli sonuçların olasılığı hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığı" düşüncesi, "bu olasılıklara dair bilginin eksiksiz olduğu varsayımı"ndan daha geçerli değildir (1975: 918). Stephens, zekice bir yorumla, "Minimaks pişmanlık yaşayan bir kişi olası on etkenden altısını düşünerek verdiği oyun başkanlık seçiminin sonucunu belirleme olasılığı olduğuna ikna oluyorsa, bu kişinin on olası etkenden bir başkasını seçip oy kullanmaya giderken ya da dönüşte bir arabanın kendisini çiğneme olasılığını aklına getirmeyeceğini düşünmek benim için zor," yorumunda bulunmuştur.¹²

O halde elimizde iyi öngörülerde bulunan bir model var: İnsanlar oy kullanmaya gidiyor ve bunu yapmak için istekleri, tercih ettikleri sonuçlara verdikleri değer arttıkça büyüyor. Ancak kuram, savunulamaz hatta saçma varsayımlar üzerine kurulu. O nedenle daha iyi bir kuram arayışı devam ediyor.

Dışavurumcu oy kullanma. Bazen tüketiciler, tüketmekten zevk aldıkları için değil, başkalarına kendileri hakkında bir şeyler anlatmak için belirli bir ürün veya marka satın alırlar. Havalı bir araba modeli daha rahat olabilir ve daha iyi çalışabilir, ancak bir Subaru, "Ben yenilikçi zevklerin gösterişsiz bir bireyiyim," der. Bu anlayış siyasi davranışa da uygulanmıştır. Schuessler'in (2000a, 2000b) formülasyonunda, "Bireyler, illa bir sonuç üretmek için kolektif eyleme katılmazlar, daha ziyade kendilerini bu tür sonuçlarla ilişkilendirerek kim olduklarını ifade etmek için bu şekilde hareket ederler," (2000b: 5).¹³ İnsanların dışavurumcu oy kullanmaları sonucu elde ettikleri fayda özeldir ve gerçekten oy kullanmalarına bağlıdır. Ayrıca, Schuessler'in formülasyonuna göre, aynı şekilde hareket eden diğer kişilerin sayısına da bağlıdır. Bu nedenle, dışavurumcu faydalar, Riker ve Ordeshook'un modelindeki göreve benzer bir rol oynamaktadır. Schuessler, klasik seçmen fayda fonksiyonunu şu şekilde yeniden ele almıştır:

$$U = (p)B - C + f_x(n_x), \quad (2.3)$$

Riker ve Ordeshook'da olduğu gibi, U oy kullanmanın faydası, p , B ve C sırasıyla adayların oylarının eşit çıkma olasılığı, bir kişinin tercih ettiği adayın göreceli faydaları ve oy kullanmanın maliyetleridir. Schuessler, bir kişinin tercih ettiği adaya oy veren diğer kişilerin sayısı için n_x 'i eklemiştir. $f_x(n_x)$ ifadesi, Riker ve Ordeshook'un gözden geçirilmiş modelinde görev anlamına gelen D 'nin yerini almıştır. Modeli George için etkileri açısından yorumlamak gerekirse, tercih ettiği aday ya da parti için oy kullanacak tarzda bir kişi olduğu yönünde başkalarına mesaj vermek istiyorsa ve diğer insanların da bu yönde hareket etmesini bekliyorsa oy kullanması daha muhtemeldir. Dışavurumcu oy kullanma, gerçek hayattaki iki olguyu açıklamaya yardımcı olur: Seçimlere pozitif katılım ve çoğunluğa uyma (bireyin bir adayı destekleme olasılığı aynı adayı destekleyenlerin sayısı ne kadar fazlaysa o kadar artar).

Ancak bu diğer sorunları çözmemektedir. Schuessler'in formülasyonunda, sonuçlarla ilgili fayda farkının (bir kişinin kimin kazanıp kaybettiğiyle ilgilenmesi, B) katılım kararlarıyla yine ilgisiz olduğuna, çünkü $p(B)$ çarpımının pratikte sıfırdan büyük olmadığına dikkat edin. Schuessler'in formülasyonuna göre, sadece başkalarına kendimiz hakkında bir şeyler anlattığımız ölçüde kime oy verdiğimizle ve kimin kazandığıyla ilgileniyoruz. Ekonomik ve sosyal politikalar, adayların dini yaklaşımları, karakterleri ve kişisel nitelikleri; bunların hiçbirisi sandığa gitmemize yol açmıyor.

Gruplar, partiler ve ağlar. Seçmenler gruplara ayrılır, her biri seçim sonuçlarını etkilemek için yeterli üyeyi kapsar ve liderleri üyelerini sandıklara götürmek için sopa ve havuç kullanırsa, katılımın önündeki kolektif eylem engelleri ortadan kalkar. Uhlaner (1989), Morton (1987, 1991) ve Sachar ile Nalebuff (1999) bu yaklaşıma dair modeller sunmaktadır. Bu noktada liderlerin seçim sonucunu önemli gördükleri zamanlarda destekçilerinin sandığa gitmeleri için daha fazla çalışacaklarını düşünebiliriz. Sonuçlarla ilgili fayda farkları genel seçmenler düzeyinde değil liderler düzeyinde etkili olur.

Öte yandan, liderlerin takipçileri nasıl harekete geçirdiği, grup katılım kuramlarının tatmin edici bir cevap veremediği bir sorudur.

Oy satın almak, makine siyaseti döneminde bir çözümdü.* Ancak ileri demokrasilerde, oy satın alma dönemi uzun süre önce sona erdi (bkz. Stokes vd. 2013). Dahası, ödülleri dağıtan bir avuç güçlü liderin dünyasından toplumsal baskının merkezîyetçi olmayan dünyasına geçiş yaptığımızda, kolektif eylem sorunları yeniden belirmektedir. Feddersen şöyle yazmıştır: “Toplumsal baskı, muhtemelen liderlerin yönetiminde takipçilerin birbirlerini ödüllendirmesine ve cezalandırmasına dayanıyor” (2004: 107). Ancak, “eğer toplumsal baskı kurmak takipçiler açısından maliyetliyse, bunun sorunu nasıl çözeceği de açık değildir; çünkü takipçileri oy kullanmaktan kaçınmaya iten saikler onları toplumsal baskı kurmaktan da kaçınmaya itecektir.”

Mobilizasyonun bir diğer bariz faili, siyasi partiler ya da kampanyalardır. Başka hiçbir aktör, özellikle dostane seçmenlerin katılımını teşvik etmekle bu kadar açıkça ilgilenmez. Ancak, Üçüncü Bölüm’de göreceğimiz üzere, parti mobilizasyonunun insanların oy kullanmak için sahip oldukları içsel nedenlerden daha güçsüz olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Parti mobilizasyonu fikri, Rolfe’un doğru bir şekilde sıraladığı bir dizi soruya cevap vermek zorundadır (2012: 100): “Neden doğrudan veya dolaylı olarak harekete geçirilen bireylerin oy kullanma olasılıkları daha fazladır? Bireyler kampanyalara neden yanıt verir? Kampanyalar bireysel karar verme sürecini nasıl etkiler?”

Rolfe’un yanıtları, mobilizasyon aracı olarak sosyal ağlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Seçmenlerin harekete geçirilmesiyle ilgili ağ kuramları, son zamanlarda oldukça ilgi görmektedir (Abrams, Iversen ve Soskice 2010; Sinclair 2012). Seçmenleri harekete geçiren grupların, bir şekilde oy kullanmaları için üyelerini yönlendiren, zorlayan ya da teşvik eden belirlenebilir liderleri olmasına rağmen, sosyal ağlar gayri resmidir ve harekete geçirme çalışmalarını daha üstü kapalı ve spontane yollarla gerçekleştirirler. Rolfe’un oy kullanmayla ilgili toplumsal kuramında, insanlar aileleri, arkadaşları ve tanıdıklarından ilham alır. Kendilerini

* Siyasi makine: Tepedeki otoriter bir liderin veya küçük bir grubun belli bir grup seçmen ve/veya işletmelerin desteği karşısında bu gruplara ödüller dağıttığı, adeta bir oy satın alma makinesi gibi işleyen siyasal sistem. Bu makinenin gücü liderin veya grubun seçim günü adaylarına oy verecek seçmenleri sandığa götürebilmelerine bağlıdır –en.

katılıma iten sosyal ağlara bağlı oldukları için oy kullanırlar. Dahası, seçim ne kadar önemliyse partiler bu ağları genişletmek için o denli fazla çalışır. Bu faaliyet önemlidir, çünkü “[D]aha büyük sosyal ağlar, katılım gibi düşük maliyetli işbirliği davranışlarının büyümesine yol açar ve sonuçta toplam katılım oranlarını artırır” (2012: 100). Aynı şekilde, Abrams, Iversen ve Soskice’in katılıma ilişkin gayri resmi toplumsal ağ kuramına göre, “[S]iyaset, seçim döneminde bir kişinin arkadaş ve aile ağı içinde önemli bir şey olarak görülüyorsa, oy kullanmak toplumsal olarak onaylanırken, kullanmamak toplumda kınanan bir hareket olur” (2010: 234).¹⁴

Ağ kuramlarında kulağa mantıklı gelmeyen şey, ağ içindeki potansiyel seçmenlerin, yanlış aday kazanırsa gerçekten kötü şeyler yaşanacağını düşündüklerinde ya da destekledikleri adaydan özellikle ilham aldıklarında ağ içindeki mesajlara benzer düzeyde tepki verecekleri düşüncesidir.¹⁵ Abrams ve diğerleri, açık bir şekilde, katılım oranlarını, Riker ve Ordeshook’la aynı şekilde tanımladıkları *B* ile bağlantısız olarak modellemişlerdir. Aynı şey Gerber, Green ve Larimer’in geliştirdiği modelde de geçerlidir (2008). Bu yazarlar, oy kullanmayabilecek kişilerin utançla tehdit ederek katılımın sekiz yüzde puanı artırıldığı şaşırtıcı bir saha deneyi gerçekleştirmiştir. Gerber ve ortak yazarları, bu sonucu utanma modeli olarak açıklamıştır. Seçmenler, oy kullanarak, hem içsel (vatandaşlık görevini yerine getirmenin öznel tatmini) hem de toplumsal olarak dayatılan (normlara uygun davranılmadığı sırada yakalanmanın utancı) ödüller elde eder. Diğer koşullar aynıyken, bir kişi vatandaşlık görevi normuna uygun davranmaya ne kadar çok önem veriyorsa oy kullanma olasılığı o kadar fazladır. Ayrıca, toplumsal ayıplanmaya karşı ne kadar kırılgansa oy kullanma olasılığı da o kadar artar. Ancak bu etkiler sonuçlara verdiği önemden bağımsızdır. Geleneksel oy kullanma hesabı modellerinde olduğu gibi, *B* kişilerin katılım tercihlerini sadece adayların oylarının eşit çıkması gibi düşük olasılıklı bir durumda etkiler.¹⁶

Gördüğümüz üzere Rolfé’un kuramı, siyasi partilerin ağları manipüle etmesi, onlara çaba ve kaynak harcayarak büyümelerini sağlaması bakımından farklıdır. Fakat burada da, hiç kimse, bir adayın ya da diğerinin kazanmasının ne anlama geldiğiyle ilgilenmez. Modelin, seçmenimiz

George'u sandık başına gitmesi için nasıl etkileyebileceğini bir düşünün. Kızının arkadaşı bir kampanya için çalışıyor olabilir ve kızına bütün ailesini sandığa götürmeyi denemesini önerebilir. Ancak bu mobilizasyon, adaylar ile nitelikleri ya da konumları tartışılmadan gerçekleşir. Dolayısıyla, geçerli sosyal ağ kuramları, adayların mesajlarının, reklamlarının ve odak noktalarına yönelik söylemlerinin içeriğini zayıflatır; insanların kazanmaları halinde siyasetçilerin yapacaklarıyla değil, diğer vatandaşların ne yapacağıyla ilgili beklentilerini etkiler.

Kural-faydacı modeller. Şimdi kural-faydacı oy kullanma kuramına dönüyoruz. Bu kuram gerçekçi öngörüler üretmektedir: Seçimlere pozitif katılım, seçimin önemi ile birlikte ve sonuçların yakın olması yönündeki beklentiyle artan katılım oranları. Kuramın eksiklikleri, öngörülerinde değil üzerine inşa edildiği varsayımlarda yatmaktadır.

Kural faydacılara göre, insanlar, oy kullanıp kullanmama kararını, kişisel maliyetleri ve faydaları göz önüne alarak ego odaklı bir şekilde ya da kendi oylarının sonuç üzerindeki etkisi üzerine düşünerek vermez. Bunun yerine, refahı maksimize eden bir sosyal planlamacının (Feddersen ve Sandroni 2006) ya da bağlı oldukları parti ya da kimlik grubunun liderlerinin bakış açısını kabul ederler (Coate ve Conlin 2004).¹⁷ Feddersen ve Sandroni'nin modelinde, seçmenlerin bir alt kümesi, sosyal planlayıcının bakış açısını benimseyen etik kişilerden oluşur. Çekimserler olarak adlandırılan vatandaşların geri kalanı, kendi maliyet ve faydalarını göz önünde bulundurur ve katılımı ilgili hiçbir sorumluluk hissetmezler. Çekimserler, sadeleştirilmiş rasyonel seçim modellerindeki vatandaşlar gibidir ve oy kullanmazlar. Etik kişiler (ve çekimserler) iki gruba ayrılır: Aday 1'in politikalarının toplum için en iyisi olduğuna inananlar ve aday 2'nin politikalarının en iyisi olduğuna inananlar. 1 ve 2'nin destekçilerinin göreceli sayıları konusunda bir belirsizlik vardır.

Etik seçmenler "kendilerine düşen görevi yerine getirdiklerinde" (2006: 1274), standart modellerdeki görev ifadesini hatırlatan bir etken olarak bir ödül (d) elde ederler. Üç etken, katılım düzeylerini etkiler: Seçimin önemi (w , standart modeldeki B gibi); aday 1'in kazanma olasılığı (p – bu modelde bireyin beraberliği bozma şansı değildir); ve bir grubun tüm üyeleri için (örn. aday 2'yi üstün gören tüm etik kişiler

için) oy kullanmanın beklenen kümülatif maliyeti, ψ . Seçim önemli olduğunda, yarış başa başken ve oy kullanmanın kümülatif maliyetleri düşük olduğunda, katılım daha yüksektir.

Bu yüzden model tam olarak doğru karşılaştırmalı statüğü üretmektedir. Ne var ki, çok kilit fakat makul olmayan bir varsayıma dayanmaktadır. Maliyetler resme şu şekilde dahil olur. İnsanlar bireysel olarak maliyetleri üstlenir, ancak bu bireysel maliyetler katılım kararlarını yalnızca dolaylı olarak etkiler. Etik kişiler, kendi maliyetlerini en aza indirmeye çalışmaz, bir bütün olarak seçmenlerin kümülatif maliyetlerini en aza indirmeye çalışır. Feddersen ve Sandroni, “Herkes oy kullanmanın toplumsal maliyetinin en aza inmesini tercih eder. Bu nedenle, bir sosyal planlamacının, aday l’in seçimi kazanma olasılığını sabit tutarak, oy kullanmanın toplumsal maliyetlerini en aza indirmek için düşük katılımı tercih edeceğini varsayıyoruz,” diye yazmışlardır (2006: 1273). Coate ve Conlin da, “Herkes oy kullanmamalıdır çünkü bu durum, *aşırı miktarda oya neden olur ve toplum açısından gereksiz maliyetler yaratır,*” demiştir (2004: 1479, vurgu eklendi).

Burada eksik olan katılmamanın dengeleyici kümülatif maliyetidir – eğer çok az insan sandık başına giderse işlerin yolunda gitmediği duygusu. Eğer bir partizan grubu diğerini büyük ölçüde geride bırakıyorsa ve azınlığın desteklediği adayın önde olma ihtimali düşükse, normatif olarak tercih edilen sonuç, asimptotik olarak sıfıra yaklaşan çok düşük katılım oranlarıdır.¹⁸ Sonuçta, sosyal planlayıcının amacı, doğru tarafın kazanması için yeterli seçmeni harekete geçirmektir. Bu yolla, kural faydacılar koşullu bir çekimser kalma göreviyle karşı karşıya kalırlar.¹⁹ Oy kullanmak, en iyi adayın kazanma olasılığını yeterince yükseltmeden seçimin toplumsal maliyetini artırıyorsa, etik bir aktör için bu görev devreye girer.²⁰

Kural faydacılığı dünyasında, varsayımsal George’umuz gibi bir seçmen oy kullanıp kullanmamaya nasıl karar verir? Eğer oy kullanıyorsa, çekimser değil etik biri olurdu, çekimserler asla oy kullanmaz. İlgili grupların partizan olduğunu, George’un başkanlık seçiminde oy kullanıp kullanmamayı düşünen bir Demokrat olduğunu varsayarsak, Demokratlar için “garanti” bir yerde yaşıyorsa ve oy kullanmanın bireysel maliyetleri yüksekse, çekimser kalma görevi devreye girer ve

George evde kalır. Mücadelenin yoğun olduğu ya da Cumhuriyetçilerin çoğunlukta olduğu bir eyalette yaşıyorsa, görevinin oy kullanmak olması ve bu görevi yerine getirmesi daha muhtemeldir (Üçüncü Bölüm’de bu öngörülerin bazılarını test etme fırsatımız olacak).

Katılımın kümülatif maliyetlerini minimize etme görevi demokratik kurama aykırıdır. Kural faydacılar toplumsal maliyetleri azaltmak için katılımı en aza indirmek isterken, demokratik kuramcılar katılımı en üst seviyeye çıkarmak için maliyetleri en aza indirmek ister. Gerçekten de, demokratik kuramcılar oy kullanma eyleminde pozitif bir değer görür ve oy kullanma hakkının yaygınlığını ve katılım oranlarının yüksek olmasını demokrasinin bir ifadesi olarak kabul eder. Katılımın tama yakın olmasını neden desteklememiz gerektiği konusunda bazı nedenler sunarlar. Bunlardan biri, “çıkarların eşit olarak değerlendirilmesi prensibidir.” Buna göre, “Kolektif karar verme sürecinde, kararla bağlantılı her kişinin çıkarları [...] net bir şekilde yorumlanmalı ve tanınmalıdır.”²¹ Demokratik kuramcılar, katılımın aynı zamanda vatandaşları eğittiğini ve geliştirdiğini düşünürler. Toplum için de tama yakın katılımın kolektif yararları vardır. Karlan’ın (1994) görüşüne göre, ABD’de insanlara jüri görevini yerine getirmeleri için para verildiği gibi, insanlara oy kullanmaları için para ödenmelidir. Zorunlu oylama sistemleri, hak sahibi her vatandaşın oy kullanmasında toplumsal değer olduğu fikrini dolaylı olarak kurumsallaştırmaktadır.

Kural faydacıların hatası, oy kullanmanın maliyetli olduğunu, insanların karar verirken bu maliyetlere karşı duyarlı olduğunu ya da bazı kişilerin kişisel katılım maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle katılmamakta haklı olduğunu varsaymaları değildir. Bizim görüşümüze göre hata, katılmama oranını en aza indirmek (ya da katılımı en üst düzeye çıkarmak) için bir koşulu görmezden gelmesidir. İki koşula ihtiyaç vardır: İlkine göre katılım en üst düzeye taşınır, diğerine göre de dayatılan gereksiz maliyetlerden kaçınılır. Daha sonra geliştireceğimiz model, her iki kuralın da bireysel seviyedeki eşdeğerlerini içeriyor; insanlar hem katılırken hem de katılmazken maliyetler üstlenir.

Son olarak, grup faydacılar, çoğunlukla ahlaki koşullar tarafından yönlendirilen aktörler ya da daha doğru bir ifadeyle, ahlaki koşullardan etkilenmemiş olanlar ile eylemleri tamamen bu koşullar altında şekil-

lenenler arasında kutuplaşmış bir popölasyon tahayyül etmektedir. Bizim George'umuz adeta felsefi birine dönüştü. Bu elbette ki soyut ve matematiksel modeldir; bununla birlikte siyasi katılımı, belirgin bir şekilde daha üç boyutlu ve psikolojik açıdan daha sofistike aktörlere atıfla açıklamak mümkün olmalıdır.

Özetle, esas olarak sosyal-psikolojik durumdan ekonomik yönelime geçiş sonrasında, karar ve oyun kuramı modelleri, oy kullanmayla ilgili gözlemlenen unsurları öngörmekte başarısız oldu. Fayda farklarının insanların oy kullanma isteğinin sonuçları üzerindeki uyarıcı etkilerini pek anlamadılar. Minimaks pişmanlık karar modeli bu durumu kavramaktadır; ancak bu model, seçmenlerin seçim sonuçlarını değerlendirenken yaşadığı tereddüdün düzeyi hakkındaki gerçekçi olmayan varsayımlara dayanmaktadır. Parti ve sivil toplum liderleri, sonucu önemli gördüklerinde ve sonuçlar birbirine yakın görünüyorsa tabanlarını harekete geçirmek için daha fazla çalışabilir. Ancak çabalarının neden sonuç verici olduğu ve mobilizasyon sisteminin nasıl her düzeyde hazır konma eğiliminden kaçındığı yeterince açıklanmamıştır. Ağ modelleri, yalnızca toplumsal onay veya utançla ilgilenen, politika önerileri veya adayların kalitesinden etkilenmeyen vatandaşların resmini çizmektedir. Bu sınırlama, dışavurumcu modellerin gücünü de azaltmaktadır. Kural faydacılığı, tüm doğru karşılaştırmalı statikleri üretmesi nedeniyle umut vericidir. Ancak, bizim görüşümüze göre, gerçek hayattaki seçmenlerin büyük ihtimalle takip etmeyeceği mantık dışı karar-kurallarına saplanıp kalmıştır.

Maliyetli Katılmama Kuramı - Seçimler

Önceki kuramlara dair bir dizi güçlü tarafı ve eksiklikleri belirledikten sonra, şimdi yeni bir kuram ortaya koyuyoruz. Bizim yaklaşımımız bir oyun kuramından ziyade karar kuramıdır. Erken rasyonel seçim yaklaşımlarının (Downs; Riker ve Ordeshook; Ferejohn ve Fiorina) karar kuramını kullandıklarını hatırlayın. Sonraki oyun kuramı araştırmalarına göre ise, seçmenler diğer seçmenlerin tercihlerini öngörerek karar almaktadır. Bu sonraki yıllara ait çalışmalarda, seçmenlerin stratejik yönelimi, oylarının seçim sonucundaki beraberliği bozup

bozmayacağına yönelik varsayılan bir ilgiden kaynaklanmaktadır.²² Bizim seçmenlerimiz beraberliği bozmakla ilgilenmiyorlar. Seçimin stratejik bağlamına duyarlılar, çünkü sonuçlar yakın görüldüğünde daha fazla sorumluluk ve mecburiyet hissediyorlar. Ancak bu tür bir stratejik duyarlılık, örneğin Ledyard (1984) tarafından modellendiği haliyle, seçmenlerin eylemlerinin birbirine bağımlı olduğu anlamına gelmez.²³ Bu nedenlerden dolayı, seçimlerin rekabet düzeyi gibi bağlamsal faktörlerin dışsal olarak belirlendiği, seçmenlerin bağımsız karar hesaplarına odaklanıyoruz.

İnsanların katılım kararlarını etkileyen faktörler şöyledir:

- Katılmama maliyetleri (A), bu maliyetler içsel ya da psikolojiktir,
- Katılım maliyetleri (C),
- Dışsal toplumsal baskılar ve katılımı ilgili yurttaşlık beklentileri (D_E),
- Tercih ettikleri aday ya da partinin kazanmasına verdikleri değer (B) ve
- Seçimlerin stratejik bağlamı – seçimlerin başa baş geçme olasılığına, yani rekabetçiliğine ilişkin algıları (g).

Bu faktörler ile bunların katılımından elde edilen ödüller (P) üzerindeki etkisi arasındaki ilişkiler, aşağıdaki denklemler sisteminde ifade edilebilir:

$$P = A - C + D_E, \quad (2.6)$$

$$A = f(B [1 + g]), f'() > 0. \quad (2.7)$$

Denklem [2.6], katılımın katılmamaya nazaran net faydasını ortaya koymaktadır. Bir kişi, oy kullanarak katılım maliyetini üstlenir, ancak katılım konusunda yurttaşlıkla ilgili beklentilere uygun hareket etmenin (ya da katılmamanın toplumsal yaptırımlarından kaçınmanın) faydalarını da görür. Dolayısıyla, katılımın faydası ($-C + D_E$)'dir. Bizim çerçevemizde bireylerin, kullandıkları oyun seçimlerin sonucunu değiştirme olasılığı (ya da yanılısaması) ile hareket etmediğini unutmayın; bu nedenle Riker-Ordeshook çerçevesindeki $p(B)$ 'ye yakın bir ifade anlamlı olmaz. Katılmamaya dönersek, kısaca açıklayacağımız gibi bunun beraberinde bazı maliyetler getirebileceğini varsayıyoruz. Bu

nedenle, katılmamanın etkisi sıfır değil, $(-A)$ ile elde edilen değerdir. $(-C + D_E)$ ve $(-A)$ arasındaki fark, katılımın katılmamaya göre net faydasını, $(A - C + D_E)$, gösterir.

Bundan sonra, [2.6] ve [2.7] denklemlerindeki etkenleri ve aralarındaki ilişkileri açıklıyoruz.

Katılmama maliyetleri (A). Katılmama maliyetleri kavramımız basit ama kilit bir fikir üzerine kuruludur: Nasıl oy kullanmanın maliyetleri varsa, kullanmamanın da maliyetleri vardır ve bu maliyetler kişinin oyunun sonuca olası etkisinden bağımsızdır. Başka bir deyişle kişi, seçime katılmamaktan kaynaklanan olumsuz bir etkiye maruz kalır ve bu olumsuz etkiden kaçınma isteği onu katılıma teşvik edebilir.

Katılmama maliyetleri öznel ve psikolojiktir.²⁴ Bu tür maliyetler insanlar eylemlerinin sonuç üzerinde önemsiz büyüklükte bir etkiye sahip olacağını bilseler bile, kolektif eyleme katılmadıklarında ya da katılmamayı öngördüklerinde ruhsal bir gerilim ya da uyumsuzluk olarak ortaya çıkar. Buradaki sezgiyi anlatmak için, yazarlardan birinin iklim değişikliğiyle ilgili endişelerini ele alalım. İnsanlar halihazırda geri alınamaz bir zarar yol açmış olabilirler, küresel ısınmanın olumsuz etkileri çoktan görülmeye başlandı ve sonuçta yıkıcı hale gelecek. Bu endişe, kişinin ailesinin fosil yakıtları boşa harcadığının ve sera gazını artırdığının bilincinde olmasına yol açıyor. Eşi arabalarını gereksiz yere çalışır halde bırakırsa ve kendisi yolcu koltuğundaysa, fiziksel acıya çok yakın öznel bir duygu hisseder. Sanki uzanıp kontağı kapatarak arabayı durdurmakla yükümlüdür. Arabayı durdurmanın, onun ya da başka herhangi bir bireyin gerçekleştirebileceği diğer birçok küçük çaplı emisyon azaltıcı eylem gibi, küresel iklim değişikliğinde hissedilir bir fark yaratması pek mümkün değildir. Ancak bu gerçeği düşünmek için duraksasa bile, kontağı kapatmaktan kendisini alıkoyamayabilir. Tepkisi ahlaki bir tefekkürün sonucu değildir; ancak eylemlerinin ahlaki boyutlarını göz önüne alırsa, arabayı durdurma içgüdüğü katlanacaktır.

Kontağı kapatma eyleminin, seçime katılım dünyasında da karşılıkları bulunmaktadır. Bir kişi bir seçimin sonucuna önem verdiğinde, angaje olduğunda ve sonucun çok kritik olduğunu hissettiğinde, istenen sonucun gerçekleşmesi için kişinin diğer pek çok insanla aynı eylemleri

gerçekleştirmesi gerekeceği düşüncesi sezgiseldir. Modelimizde katılmama maliyetleri sonuçlar arasındaki fayda farkının, B ve seçimin rekabetçiliğinin, g , artan bir fonksiyonudur.

Ne kadar umurunda? Sonuçlar arasındaki fayda farkı (B). Kuramımızda, potansiyel seçmenlerin tercih ettikleri aday ya da partinin kazanmasına verdikleri değer (B), katılmama maliyetlerinin ve dolayısıyla seçimlere katılımın temel itici gücüdür. Bu fayda farkı, vergi avantajlarından ya da kamu hizmetlerinden, bir partinin ya da aynı ideolojiden adayın kazanmasından duyulan zevke ya da korkulan bir aday kaybedince yaşanan rahatlamaya kadar birçok şeyi kapsayabilir. B 'yi oy kullanma denkleminde katılmama maliyetleri (A) üzerindeki etkisini vurgulayarak koyuyoruz. Burada sadece bir kişi oy kullanmadığı için ne kadar çok acı çekerse oy kullanma olasılığı o kadar artar gibi bir durum söz konusu değildir. Öyle olsaydı, bu, Riker-Ordeshook modelindeki D gibi, oy kullanmanın bir başka özel yararı olurdu ve sonuçlarla ilgili fayda farkının insanların katılım kararlarını neden etkilediğini açıklamaya yardımcı olmazdı. Temel noktamız denklem [2.7]'de karşımıza çıkmaktadır. Bu denklem, katılmama maliyetinin, bir seçmenin desteklediği adayın diğerlerine karşı başarısından elde ettiği fayda farkı olan B 'nin pozitif bir fonksiyonu olduğu fikrini formalize etmektedir. Yani, bu maliyetlerin büyüklüğü, bir insanın sonuca verdiği önemin bir fonksiyonu olarak artar ve azalır. Kişi, kimin kazanıp kaybettiğiyle gerçekten ilgileniyorsa, katılmamanın maliyeti yüksek olacak ve oy kullanma olasılığı artacaktır. Çok fazla ilgilenmiyorsa, katılmamak daha az maliyetlidir ve kişinin evde kalması daha olasıdır. Daha güçlü bir şekilde ifade etmek gerekirse; bir kişi sonuçla gerçekten ilgilendiğinde, kendini katılımdan uzak tutması, genelde oy kullanmakla ilişkilendirilen maliyetleri ödemekten daha külfetli ve zor olabilir.

Siyasal katılımı ilgili mevcut kuramlar bir seçimin sonucunun bireylerin katılım kararları için önemli olmadığını ima ederek, psikolojik olarak savunulamayan temellere dayanmaktadır. Bizden, bir kişinin bir seçim kampanyasını yakından takip edebileceğine, ailesinin ya da ülkesinin kaderini seçimin sonuçlarına bağladığına, ancak seçim günü geldiğinde evde kaldığına ve başkalarının eylemlerini beklediğine inanmamızı isterler. Bu fikir yalnızca önseziyle çelişmekle kalmaz,

Üçüncü Bölüm’de gösterildiği gibi seçimler ve seçmenlerle ilgili sahada gözlemlediğimiz birçok gerçeği açıklamakta yetersiz kalır. Bu gerçekler, sonuçlarla ilgili fayda farkının katılım üzerinde rol oynamadığı fikrinden kuşku duymamıza neden olmaktadır.

Stratejik bağlam: Yakınlık (*g*). Pek çok insanın oy kullanıp kullanmamaya karar verdiği stratejik bağlamın, beraberliği bozma ihtimalleriyle ilgisi yoktur. Bunun yerine, sonuçların yakın olma olasılığını düşünerek hareket ederler. Potansiyel seçmenlerin seçim sonucunun başa baş olma olasılığına ya da rekabetçiliğine dair algılarını *g* ile tanımlıyoruz.²⁵ Üçüncü Bölüm’de, çekişmeli yarışların insanları –fakat sadece sonucu önemseyen insanları– harekete geçirebileceğine dair gözlemsel ve deneysel kanıtlar sunuyoruz. Yani, bir seçimin potansiyel sonuçlarını kendileri için çok farklı ya da önemli görmeyenler için, yarışın başa baş olması ya da bir tarafın açıkça önde görünmesi çok az fark yaratır. Blais (2000), farklı yerlerde seçim tahminlerinin yakın olması ile katılım arasındaki ilişkiyi değerlendiren 32 çalışmayı gözden geçirmiş ve 27’sinde tahminlerin yakın olmasının, daha yüksek katılım ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Araştırmanın desteklediği önsezi (bizimki de buna dahildir ve Üçüncü Bölüm’de ortaya konmuştur) yakın sonuç etkisinin çoğunlukla sonucu önemseyen bireyler için etkili olduğunu göstermektedir.

Çekişmeli seçimin katılım üzerindeki etkisi için çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Denklem [2.7]’de gösterildiği üzere, bizim açıklamamız, bir kişinin önemsemediği (yüksek *B*) seçimin dışında kalma olasılığının ve sonucun başa baş görünmesinin, katılmama maliyetini artırdığı yönündedir.²⁶ Bazıları için bu durum çekişmeli bir maçta daha fazla tezahürat yapmak gibi otomatik bir tepki olabilir (Brennan ve Lomasky 1993, 2000 tarafından oluşturulan bir analogi). Coşku, korku ya da öfke gibi duygular da, seçimin başa baş olması beklendiğinde artar ve katılmama maliyetini artırır. Ancak birçok kişi için, harekete geçme dürtüsünün bu şekilde artması tercih ettikleri parti ya da adayın bakış açısını benimsediklerini göstermektedir. Bu nedenle oy kullanmak, genellikle bir tür bakış açısı değişimi içerir. Bu, özellikle güçlü partizanlar ya da güçlü aday tercihlerine sahip kişiler için geçerlidir.

Öyleyse bu, ilginin ya da siyasi tercihin ötesinde, partinin bakış açısıyla görmeye yol açan bir parti kimliğidir. Stratejik bağlamı partinin gözüyle gören insanlar, çekişmeli bir yarış beklentisiyle yönlendirildiklerinde, kendi kullandıkları oyun sonuç üzerindeki etkisine odaklanmazlar. Bunun yerine seçmen genelindeki unsurlara odaklanırlar. Bu odaklanma, bireylerin katılımına neden olur, çünkü kişinin gerçekleşmesini umduğu olayların gidişatına uygun şekilde hareket etmesi doğaldır.

Yakın seçim etkisinin, Riker-Ordeshook modelinin ruhuna uygun farklı bir yorumuna göre, başa baş yarışlar sırasında insanlar beraberlik olasılığını abartır ve bu beraberliği bozma konusunda gerçek bir şans gördükleri için harekete geçerler. Elbette, seçimlerde başa baş olarak nitelendirilen bir yarışın bile berabere bitme olasılığı çok çok düşüktür, dolayısıyla bu yorum seçmenleri sayılardan çok anlayan kişiler olarak görmez. Riker ve Ordeshook (1968: 38-9), p 'nin öznel bir miktar olduğundan hareketle muhtemelen abartılabileceğini belirtmiştir. Üçüncü Bölüm'de, az sayıda seçmen gerçekten de p 'yi olduğundan fazla gördüğü halde, çoğunluğun beraberlik ihtimalini uzak gördüğünü gösteren diğer araştırmaları ve kendi araştırmamızı ortaya koyuyoruz. Seçmenlerin beraberlik olasılığıyla ilgili öznel algılarının, oy kullanma kararı üzerinde fazla bir etkisi olduğunu görmüyoruz.

Bizim açıklamamıza rakip olan, grup mobilizasyon kuramları doğrultusundaki bir başka açıklama ise, yakınlık etkisinin tamamen siyasi liderler aracılığıyla işlediğidir. Önemli bir yarış çekişmeli olduğunda daha fazla kampanya fonu toplanır, daha fazla reklam yapılır ve insanları harekete geçirmek için daha doğrudan çabalar harcanır. Tüm bunlar açıkça doğru olmasına rağmen, yine de Üçüncü Bölüm'de, seçmenlerin başa baş seçimlere kendiliğinden yanıt verdiklerini (aynı zamanda önemli oldukları sürece) ve başa baş yarışlarda, liderler eyleme geçmemiş olsa bile, daha fazla katılmama maliyetleriyle karşı karşıya kaldıklarını gösteren bulgular sunacağız.²⁷

Katılımın maliyetleri (C). Seçmenler katılımları nedeniyle de çeşitli maliyetlerle karşı karşıya kalır. Sandığa gitmek için para ve zaman, adaylarla ilgili düşüncelerinin oluşması ve kime destek vereceklerini belirlemek için de bilişsel çaba harcarlar. Daha sonra ele alınan kural-

faydacı modellerin aksine, bu maliyetler bazen insanları oy kullanmaktan caydırır. Bunun nedeni, oy kullanmanın toplumsal maliyetini düşük tutmalarını söyleyen içsel bir ahlaki prensibe ya da norma sahip olmaları değil, sadece bu maliyetlerin kendileri üzerinde yarattığı yükü en aza indirmek istemeleridir.

Neredeyse tüm araştırmacılar, oy kullanmanın maliyetli olduğu ve bu maliyetlerin katılım için gerçek bir engel olabileceği konusunda hemfikirdir. Green ve Shapiro, oy kullanmayla ilgili rasyonel seçim kuramları üzerine yaptıkları eleştirel incelemede, bu kuram diğer rakip kuramlara karşı bazı avantajlar sunuyorsa, bunların “oy kullanma maliyetlerini artırmanın veya azaltmanın etkileri konusunda net tahminler yapabilme gücünden” kaynaklandığını kabul ederler (1994: 70).

Birinci Bölüm’de belirtildiği gibi, katılımın daha zor veya tehlikeli hale gelmesine rağmen arttığı kafa karıştırıcı durumları ancak insanların katılım sonucu üstlendikleri maliyetlerin yanı sıra katılmadıklarında üstlendikleri maliyetleri de dikkate aldığımızda anlayabiliriz. Seçmen kimliği yasalarını düşünün. 2013’te ABD Yüksek Mahkemesi kararı sonucu seçim yasaları üzerindeki federal denetimin azaltılmasının ardından, bazı Güney eyaletleri oy kullanma hakkı için daha katı deliller gerektiren yasaları yürürlüğe koymuştur. Bu yasaların, yoksul ve Afrikalı-Amerikalı seçmenlerin oy kullanma oranlarını azaltmak için bir strateji oldukları yönünde şüpheler oluşmuştur. Yasalar açıkça oy kullanmanın maliyetini artırmıştır. Seçmenlerin birçoğunun, sandığa giderken yanlarında doğum belgesi ya da başka bir kimlik belgesi götürmesi gerekmektedir. Yine de bu yasaların farklı, karşıt etkileri olduğu görülmektedir. Hedef alınan nüfusu kızdırmış ve sandığa gitmelerini teşvik etmişlerdir (Valentino ve Neuner 2016).²⁸ Yasaların hem katılım maliyetlerini hem de katılmama maliyetlerini artırdığını, dolayısıyla katılım üzerindeki net etkinin küçük olacağını söylüyoruz. Aynı dinamik, Beşinci Bölüm’de göreceğimiz üzere, toplumsal hareketlerde de ortaya çıkmaktadır. Şiddetli polis müdahalesi insanları korkutabilir, ama aynı zamanda onları kızdırabilir ve dolayısıyla katılıma teşvik edebilir. Maliyet-fayda analizi, bu dinamiği anlamak için yeterli değildir.

Dışsal toplumsal normlar ve baskı (D_E). İnsanlar oy kullanmadıklarında, dışsal toplumsal maliyetler de ödeyebilirler. Bunlardan bazıları,

kişinin sosyal ağındaki insanlar tarafından dayatılır ve kişisel bağları içerir. Bunlar, “oy kullanıp kullanmadığınız sorulduğunda ‘hayır’ demenin maliyetidir” (Niemi 1976: 117). Toplumsal baskılar, üstü kapalı ya da belirgin olabilir; aile, arkadaşlar, iş arkadaşları, komşular ya da ilgili herhangi bir sosyal gruptan gelir. Gerber ve diğerleri (2008: 34), büyük ölçekli bir oy kullanma alan deneyinin sonuçlarını açıklarken, “bir kişinin oy kullanma geçmişini komşularına açıklaması, partiden ya da parti dışından doğrudan gelen geleneksel postallardan daha etkili” dir vurgusunu yapmıştır. Bununla birlikte, baskı bu ağların dışında da etkili olabilir. İnsanların kendilerini hiç tanımadıkları kişilere bile toplumsal onay alacak şekilde göstermeye çalıştıklarını biliyoruz; anketlerde seçimlere katılım oranının gerçek katılımdan genellikle yüksek çıkması bunun bir örneğidir (Holbrook ve Krosnick 2010).

Kısacası, tatmin edici herhangi bir seçim katılımı kuramı, toplumsal baskının gücünü hesaba katmalıdır.

Oy kullanma görevi de toplumsal baskı başlığı altında değerlendirilebilir. Bu görevi içsel, D_i ve dışsal, D_e , bileşenlerine ayırarak Gerber ve diğerlerini (2008) takip ediyoruz.²⁹

$$D = U(D_i, D_e), \quad (2.8)$$

Burada D_i , demokrasilerde vatandaşların oy kullanması gerektiği yönündeki norma uygun davranmaktan kaynaklanan içsel tatmindir. Bir kişi bu normu içselleştirdiği ölçüde, D_i katılmama maliyetlerinin bir parçası olur. İçselleştirilmiş norm, eylemsizliği nedeniyle başkaları tarafından sorumlu tutulmayı beklemese bile, kişiyi oy kullanmaya teşvik edecektir. Buna karşılık D_e , bir kişiyi oy kullanmaya yönlendiren dışsal teşvikleri –sosyal normları ve baskıları– ifade etmektedir.

Bu nedenle modelimiz, sonuçların fayda farkından ve seçimin başa baş olmasından bağımsız dışsal ve toplumsal değerlendirmeleri dikkate alır; denklem [2.6]’da, D_e , P ’yi etkiler ama B ve g ’den bağımsızdır. Elbette seçimleri son derece önemli gören insanlar, sandığa gitmeleri için arkadaşlarına büyük baskı uygulamayı seçebilirler. Potansiyel bir çekimseri seçimlerin önemli olduğuna ikna edebilirler, böylece onun B değerini artırır. Eğer öyleyse, modelimizde bu durum, toplumsal

baskının nesnesi olan kişinin oy kullanma olasılığını artırır; çünkü B , A' 'yı ve A ise P' 'yi etkiler. Ancak modelimizdeki D_E , toplumsal baskının hedefi olan ve B düzeyi etkilenmeyen kişinin ek oy kullanma olasılığını göstermektedir. Durumu George'un bakış açısından ele alın. Seçim kampanyasıyla ilgilenmiyor ve sonucun çok kritik olduğuna inanmıyor; fakat arkadaşlarına göre sonuç oldukça kritik ve seçim gününde evde kalabileceği izlenimini edindiklerinde onu yadırgıyorlar. Böylece George'un sandığa gitme olasılığı artıyor, çünkü D_E değeri yükseliyor. Arkadaşlarının B değerleri yüksek, ancak onunki düşük kalıyor.

Duyguların rolü

Psikologlar, insanların duygusal tepkilerinin, kolektif eylemde bulunma olasılıklarını artırabileceğini ya da azaltabileceğini göstermiştir.³⁰ Etkinin yönü, hangi duygunun ortaya çıkacağına bağlıdır. Psikologlar, bazı duyguları, yaklaşım duyguları ve geri çekilme duyguları olarak sınıflandırır. İlk kategorideki duygular bunları hisseden kişileri kolektif eyleme katılmaya teşvik eder, ikinci kategoridekiler ise kişileri kolektif eylemden caydırır (Carver 2004). Duyguların siyasi katılım ve eylem üzerindeki nedensel etkilerini ortaya koyan araştırmalar, tipik olarak burada bahsettiğimiz maliyet türlerini ve diğer etkenleri dışlamaktadır. Bunun yerine genellikle kısmi, diğer her şeyin aynı olduğu etkileri tespit ederler; bunu ifade eden denklem şu şekildedir:

$$P = f(E_A) - g(E_W), \quad (2.9)$$

Burada E_A yaklaşım duygularını, E_W geri çekilme duygularını göstermektedir.

Duygulardan hangilerinin yaklaşım duyguları hangilerinin geri çekilme duyguları olduğunu belirlemek devam eden bir araştırma alanıdır. Araştırma gündemine de yansıyan karmaşık bir gerçek, toplumsal hareketlere katılımı ilgili olarak Jasper (2014) tarafından açıklandığı üzere, dış uyaranların sıklıkla farklı duyguları bir arada uyandırdığıdır. Psikologlar öfkenin bir yaklaşım duygusu olduğu konusunda hemfikir; insanları eylemlere katılmaya yöneltir ve riskleri görmezden gelmelerini sağlar (Lerner ve Keltner 2001; Carver ve Harmon-Jones

2009). Öfke sadece uyarıcılarla değil, aynı zamanda onlara bağlı yorumlar ve ahlaki çerçevelerle şekillenir. Coşku da bir yaklaşım duygusudur ve insanları coşkuya yol açan şeyleri desteklemek için birlikte hareket etmeye yöneltir. Suçluluk ve üzüntü ise geri çekilme duyguları olma eğilimindedirler (Carver 2004).

Bu duygular dışındaysa daha büyük bir belirsizlik vardır. Utanç insanları iletişimden kaçınmaya ve özel alanlarında kalmaya yönlendirebilir; fakat çekimser kaldıklarında kamusal bir ayıplama beklediklerinde olduğu gibi katılımı teşvik de edebilir (örneğin Gerber vd. 2008’de olduğu gibi). Korku ve kaygı da müphem etkilere sahiptir. İnsanları daha az risk almaya ve daha temkinli olmaya –daha fazla bilgi edinmek için daha fazla uğraşma konusunda istekli olmaya ve partizanlığın önerdiği sezgilere daha az başvurmaya– yönlendirebilir (Marcus ve MacKuen 2010). Ancak korkan insanlar kendilerini korkutan sonuçları önlemek için harekete de geçebilir. Dahası, korku ve öfke birbirleriyle yakından ilişkilidir; insanlar korkutulduklarında genelde öfke de hissedirler (Berkowitz ve Harmon-Jones 2004). Valentino vd. (2009), bireylerin içsel yeterliliğinin (bir kişinin kendini ne kadar yetkin ve etkili gördüğü), siyasi tehditlere karşı öfke ya da korku hissedip hissetmemeleriyle ilgili olabileceğine dair varsayımlarda bulunmuş ve kanıtlar sunmuştur – bu tarz durumlarda yüksek içsel yeterlilik, öfke duymaya yol açmaktadır (korkunun aksine) ve bu durum bireyleri harekete geçirir.

Daha önce sunduğumuz model açısından, duyguların etkileri karmaşıktır ve çeşitli parametrelerle ilişkilidir. Örneğin, adayların algılanan pozisyonları ve dolayısıyla sonuçlarla ilgili fayda farkları (*B*) duygular üzerinde etkili olabilir. Hutchings vd. (2006), denekleri, tercih ettikleri adayların ve karşı oldukları diğer adayların birbirinden tümüyle farklı siyasi konumlarını öne çıkaran bilgilere tabi tutmuştur. İlgili denek grubunun üyeleri arasında tercih edilen adayla ilgili coşku düzeyinin çok daha yüksek olduğunu ölçtüler. Benzer şekilde MacKuen ve diğerleri (2010), yetkililerin kendi tercihleri doğrultusunda politikalar benimsediğini öğrendiklerinde, bireylerin kendilerini daha da coşkulu hissettiğini tespit etmiştir. Bu tür durumlarda *B*’deki artış, muhtemelen insanların birlikte hareket etme konusundaki istekliliğini artıran bir yaklaşım duygusunu harekete geçirmektedir.

Şüpheli biri, “çoşkunun” ve faydanın sağladığı kazancın birbirine çok yakın olduğunu, hatta aynı olgu için kullanılan farklı kelimeler olduğunu söyleyebilir. Ancak B ile duygular arasındaki nedensel etkiler ters yönde de hareket edebilir. Conover ve Feldman (1986), insanların ekonomiyle ilgili bir bilgiye yönelik tepkilerinin zaman zaman farklılaştığını, olumsuz ekonomi haberlerinin bazı kişiler arasında öfkeye neden olduğunu, diğerleri arasında ise korku yarattığını görmüştür. Fakat aynı zamanda insanların ilk başta bilişsel olarak bu tür bilgileri işleyebildiklerini, daha sonra bilgiyi unuttuklarını, ancak yine de bilginin ilk anda yarattığı duygusal durumu koruduklarını da belirtmiştir. İnsanlar uzun süredir unutulmuş olaylara dayanarak kalıcı şekilde kin besleyebildiği gibi, bir ekonomik krizle özdeşleştirdikleri siyasetçilere dair olumsuz görüşlerini krizden uzun süre sonra ve şartlar iyileştiğinde bile koruyabilirler. Modelimiz açısından, B' ’deki bir yükseliş, bilişsel nedensellik kanallarından ziyade duygusal kanallar üzerinden sürdürülebilir; bu da A' ’nın artmaya devam etmesine, dolayısıyla katılım ihtimalinin de yükselmesine yol açar.

Bu bilgileri formel modelimize dahil etseydik oldukça karmaşık etkileşimler ve nedensel eşzamanlılıklar görürdük. Sadece yaklaşım duygularına odaklanırsak, bunlar elbette katılmama maliyetlerini artırabilirler. Bu durumu anlaşılır hale getirmek için, sakın ve duygusallıktan uzak biri olarak hayal ettiğimiz George örneğini düşünün. Ancak George’un daha kolay heyecanlanan bir de kardeşi var.³¹ Her iki kardeşin de rahatsız edici bulduğu ve yenildiğini görmek istedikleri bir aday ortaya çıkıyor. Eğer kardeşlerin B düzeyi için bir tahminde bulunması gerekse, ikisinin de neredeyse aynı olurdu. Soğukkanlı George’un sandıklardan uzak durduğu zaman daha fazla uyumsuzluk hissi yaşama olasılığını ifade eden A değeri de, B daha az olsaydı ortaya çıkacak değerden daha yüksek olurdu. Ancak bu hoşlanılmayan aday, George’un kardeşinin öfkesini ciddi oranda artırıyor, bu da katılmama maliyetinin yükselmesine yol açıyor. Dolayısıyla, oy kullanma isteğindeki artış George’unkinden çok daha fazla oluyor. Duygular kuşkusuz g ile de bağlantılıdır. Aynı varsayımsal örnekle devam edersek, eğer seçim çekişmeli olacak gibi görünüyorsa, mantıklı biri olan George kamuoyu yoklamalarını takip eder ve seçim günü geldiğinde evde kalması pek olası

olmaz. Tepkili kardeşi ise, kötü adayın açıkça kazanma ihtimalinden dolayı çok büyük bir korku ve öfke hisseder; şimdi ne pahasına olursa olsun kesinlikle oy kullanacaktır.

Bu nedenle, formel modelimize duygular için bir parametre ekleyecek olsaydık, bu, beklenen fayda farkının ve seçim rekabetçiliğinin katılmama maliyetleri üzerindeki etkisi için potansiyel bir çarpan olurdu; duygunun türüne bağlı olarak ya bu maliyetleri artırır ya da azaltır.³²

Katılıma yönelik duygusal etkilerin büyüklüğü ve yönü manipülasyona açık olduğundan, hırslı siyasetçilerin insanların duygularını şekillendirmeye çalışmasını da bekleriz. Bu çalışmada daha sonra somut bir örneği ele alacağız. Bir uyarıcı olarak kişinin işini kaybetmesi, siyasetçiler bu konudan uzak durduğunda geri çekilme duygularını tetikler, ancak siyasetçiler bu konuya ilgi gösterdiğinde ahlaki ve nedensel bir suçlama çerçevesi oluşur ve yaklaşım duyguları ortaya çıkar. Bu tür bir çerçevenin varlığı ya da yokluğu kolektif eylem için belirleyici olabilir.

Özet: Maliyetli Katılmama Kuramı

Önceki sayfalarda sunulan seçim katılımı kuramı, daha öncekilerden ne kadar farklıdır? Kuramımızın üç özelliği ayırt edicidir ve katılımla ilgili gözlemlenen gerçekleri daha iyi anlamamızı sağlar.

Birincisi, sadece katılım maliyetlerini değil, aynı zamanda katılmamanın maliyetlerini de vurguluyoruz. Her ne kadar bu tür maliyetler, rasyonel seçim kuramının görev kavramında veya ağ kuramlarındaki toplumsal baskılarda üstü kapalı olarak ortaya çıksa da, biz bunları açıkça insanların seçimlerin önemine ilişkin algılarıyla ilişkilendirdik.³³ Katılmama maliyetleri içsel ve psikolojik olduğundan, bireylerin duygusal tepkilerini kuramımıza dahil edebiliriz. İnsanların bir tür ruhsal huzursuzluk halinden kaçınmak için oy kullandıkları fikri, önceki modellere göre önemli bir farklılıktır.

İkincisi, sosyal-psikolojik ve rasyonel seçim modelleri, insanların vatandaşlık görevi duygularını kolektif eyleme yönelik bir teşvik olarak görürken, biz bu norma verilen tepkinin toplumsal baskının ya da bu normun içselleştirilmesinin (ya da ikisinin karışımının) bir göstergesi olduğu gözlemini ekliyoruz. Normu içselleştiren bireylerin, diğer aktörler

ya da sosyal ağlarındaki insanlar tarafından sorumlu tutulacaklarını düşünmeseler bile, oy kullanma olasılıkları daha fazla olacaktır. Dışsal sebeplerle bağlantılı olduğu ölçüde, bu durum katılımı teşvik eden bir dizi sosyal baskıdan biridir. Kuramımız, içselleştirilmiş bir görev duygusunun, bireyin seçimi ne kadar önemli gördüğüne bağlı olarak artacağını ve azalacağını varsaymaktadır. Bu görev duygusu koşulludur, mutlak bir norm değildir ve Üçüncü Bölüm’de test ettiğimiz bir önermedir.

Üçüncüsü, seçmenlerin seçimin berabere bitmesi üzerine değil, çekişmeli yarışlar üzerine düşündüğünü kabul ediyoruz. Önemli gördükleri bir seçim aynı zamanda çekişmeli görüldüğü zaman, katılmama maliyeti artar. Çekişmeli ve önemli yarışlar, çekişmeli ve önemli maçlarda olduğu gibi daha heyecan vericidir; seçmenler “partinin bakış açısıyla gördüğü” zaman, doğal olarak seçime katılmak isterler. Siyasi liderler de daha çekişmeli yarışlarda insanları daha aktif bir şekilde harekete geçirirler, ancak biz, liderlerin aracılığı olmasa da pek çok seçmenin başa baş yarışlarda harekete geçtiğini düşünüyoruz.

Son olarak, insanların karşı karşıya kaldığı katılım maliyetlerini artıran olaylar ya da durumlar, bazen katılmama maliyetlerini de artırır. Gerçek katılımın net etki tarafından belirleneceği düşüncesi, katılımın yalnızca maliyete yol açtığını öngören kuramlar çerçevesinde kolayca anlaşılamayan dinamikleri açıklamaya yardımcı olur.

Maliyetli Katılmama Kuramı ve Seçimlere Katılım

Bu bölümde, maliyetli katılmama kuramımızı seçimlere katılım bağlamında ampirik testlere tabi tutuyoruz. Kuram, birçok kişi seçim sonucunu önemli olarak algıladığında katılımın yükseleceğini öngörür; çekişmeli seçimlerde bu etki daha da belirgindir. İnsanlar, sandığa sadece kampanyalarla teşvik edildikleri için ya da evde kalırlarsa komşuları tarafından ayıplanacakları düşüncesiyle gitmezler. Daha ziyade, sonucu umursadıklarında sandığa gitmek için içsel nedenleri vardır. Öfke ya da coşku gibi duyguların yoğunlaştırdığı içselleştirilmiş dürtüler, onları sandığa götürebilir. Vatandaşlık görevi normlarının da rolü vardır, ancak bu normlar da potansiyel seçmenin yarışı ne kadar önemli gördüğüne bağlıdır. Bu içsel tepkiler katılmama maliyetleridir. Bu bölümde, bu maliyetlerin gayet gerçek olduğuna dair kanıtlar sunuyoruz.

Burada hem kendimizin topladığı kanıtları hem de demokrasilerde seçimlere katılımı ilgili literatürdeki bulguları sunacağız. Gözleme dayalı, anketlerden elde edilen ve deneysel kanıtların bileşimi, dışsal mobilizasyon etkilerini içsel psikolojik etkilerden ayırmamıza, katılmamanın duygusal yansımalarını incelememize ve insanların katılım kararlarında dinamik bir etken olarak normları araştırmamıza izin vermektedir.

Fayda Farkları ve Yakınlık Üzerine Gözlemsel Kanıtlar

Seçimin Önemi

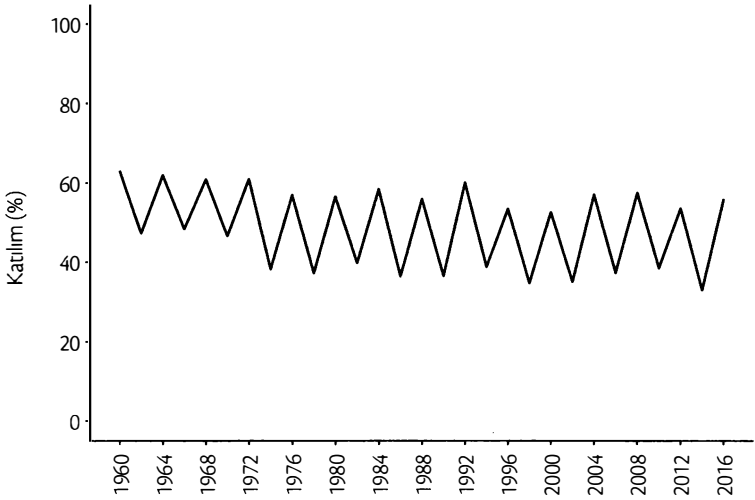
Sosyal bilimci olmayan birine seçimlerde neden oy kullandığını sorun; muhtemelen size tercih ettiği aday kazanırsa ne olmasını umduğunu ve kazanamazsa yaşanacaklara dair korkularını anlatacaktır. Sizin katılımınızın şüpheli olduğunu düşünüyorsa, sizden mahkemelerin yapısını, kamu

harcamalarındaki öncelikleri ya da vatandaşların haklarını ve yükümlülüklerini belirleyen mevzuatı göz önünde bulundurmanızı isteyebilir. Politikalara daha az odaklanıyorsa, ancak siyasetle yine de ilgiliyse, size adayların kişiliklerinin güçlü tarafları ve kusurları hakkında hatırlatmada bulunabilir. Seçim katılımı üzerine ampirik olarak çalışan bir araştırmacıya, düzenli olarak oy kullananları oy kullanmayan kişilerden ayırt eden şeyin ne olduğunu sorduğunuzda da alacağınız yanıt muhtemelen aynı alandan olmayan kişilerin fikirleriyle çelişmeyecektir. Siyasetle ilgilenen ve seçimlerin sonucunu önemseyen kişilerin katılım olasılıkları çok daha fazladır; bu eğilim kişilerin partizanlık, eğitim ve gelir düzeyleri gibi diğer belirleyici etkenleri göz önüne alsak bile geçerlidir (örn. Rosenstone ve Hansen 1993; Verba vd. 1995; Leighley ve Nagler 2014).

Fakat bir seçimlere katılım kuramcısına sorarsanız büyük ihtimalle farklı bir yanıt alırsınız. Kuramsal sosyal bilimciler, az önce bahsettiğimiz mantığı anlamak için çok daha fazla çalışmak zorunda kalmışlardır. İkinci Bölüm’de gördüğümüz gibi, rasyonel seçim kuramcıları –bizim *B* etkisi olarak adlandıracağımız– sonuçlarla ilgili kişisel fayda farklarının etkisinin sınırlı olduğunu düşünür. Mobilizasyon modelleri için de benzer bir durum geçerlidir. Bu modellere göre *B*, vatandaşların oy kullanıp kullanmama kararlarını doğrudan etkilemez. Bunun yerine *B*’nin etkisi, özellikle kazanılacak ya da kaybedilecek şeyin çok olduğu durumlarda, mobilizasyon için çok çalışacak başka bir aktör –bir siyasi parti veya kampanya, bir grup veya örgüt lideri ya da bir sosyal ağ– aracılığıyla sağlanacaktır.

Bunlar ciddi eksikliklerdir. Sıradan sezgilerin ötesinde, insanlar diğer aktörler tarafından aktif olarak harekete geçirilmese bile *B*’nin onları sandığa götürmekte büyük rol oynadığına inanmak için önemli ampirik nedenler var. Aşağıdaki unsurları düşünün.

Dünyanın her yerindeki demokrasilerde, seçim bölgesel ya da yerel yerine ulusal düzeyde olduğunda daha fazla insan oy kullanmaktadır. Ayrıca, hükümet liderliği seçimlerinde meclis seçimlerinden daha fazla insan oy kullanır (Blais 2000, 2006; Przeworski 2009). Dolayısıyla, insanların seçime konu olan makamın düzeyi ile seçimin önemi arasında bir bağ kurduklarını düşünürsek, bu örüntüler *B*’nin önemli olduğunun bir göstergesidir. Blais (2000: 40), bu durum için

ŞEKİL 3.1 ABD’de başkanlık seçimleri ile kongre ara seçimlerine katılım, 1960-2016.

Kaynak: International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA).

dünyadaki çeşitli başkanlık sistemine sahip demokrasilerden kanıtlar sunmaktadır. Başkanlık seçimlerinde katılımın meclis seçimlerinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Farklar genellikle büyüktür: Örneğin, 1990’lı yıllarda Fransa ve Finlandiya’da 14 yüzde puandır. Blais ayrıca, dünya genelindeki yerel seçimlerde katılımın ulusal seçimlerin gerisinde kaldığını göstermektedir. Farklar çoğunlukla yine büyüktür: Yeni Zelanda’da ortalama 38 yüzde puan, Britanya’da 34 ve İsrail’de 20 yüzde puan (2000: 37). ABD’de, **ŞEKİL 3.1**’deki testere dişi örüntüsü, 1960 ve 2016 yılları arasında başkanlık seçimleri ile kongre ara seçimleri arasındaki çarpıcı katılım farkını ortaya koymaktadır. İki seçim türü arasındaki ortalama fark yaklaşık 18 yüzde puandır.¹

Belki de partiler ve kampanyalar, mobilizasyon kuramcılarının öne sürdüğü gibi, üst düzey seçimlerde seçmenleri harekete geçirmek için daha fazla çalışmaktadır. Fakat doldurulacak makamın düzeyi, katılımı artırmak için partilerin insanları harekete geçirme çabalarından ayırt edilebildiği ölçüde, yüksek makamlar için düzenlenen seçimlerin etkisi seçmen mobilizasyonu çabalarına göre çok daha fazladır. ABD’de “seç-

meni sandığa getirin” saha deneylerinin bir meta analizinde, Arceneaux ve Nickerson (2009), yüksek öneme sahip (ulusal) seçimlerde tipik bir kişinin oy kullanma olasılığının, düşük önemdeki (yerel) seçimlere oranla üç kattan fazla olduğu sonucuna varmıştır. Buna karşılık, en etkili teknik olan yüz yüze propaganda yoluyla yoğun harekete geçirme çabaları, katılım oranını ortalama 10 yüzde puan kadar artırmaktadır. Çoğu müdahalenin çok daha sınırlı etkileri vardır.

Makamın düzeyinin katılımdaki etkilerinin sadece kampanyanın insanları harekete geçirme çabaları ile ilgili olmadığına, aynı zamanda –ve daha da önemlisi– halkın bu seçimleri daha kritik algılamasıyla ilgili olduğuna dair daha fazla kanıt bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, ABD ulusal seçimlerindeki katılımın çekişmesiz ve çekişmeli eyaletler arasında karşılaştırılmasıyla elde edilmektedir.² Başkanlık kampanyaları, mücadelenin yoğun olduğu eyaletlerde, oy kullandırma çabalarına büyük yatırım yapmaktadır. Çekişmesiz eyaletlerdeki çabalar ise, kıyaslama yapıldığında önemsiz düzeydedir. 1988-2008 yılları arasında, başkan adaylarının ziyaretlerinin ve reklam harcamalarının %80’i mücadelenin yoğun olduğu eyaletlere gitmiştir (Shaw 2006). 2008’de iki büyük başkanlık kampanyası, toplam harcamalarının %98’ini –bir milyar dolardan fazla parayı– mücadelenin yoğun olduğu eyaletlere aktarmıştır (Gerber vd. 2009).

Bu yatırımlar katılımı artırır ama etkileri sınırlıdır. Gerber vd. (2009), 1980-2008 yılları arasında başkanlık seçimlerinde çekişmesiz eyaletlere kıyasla mücadelenin başa baş olduğu eyaletlerde katılımın ortalama 2 yüzde puan kadar daha fazla olduğunu bildirmiştir. Çekişmeli-çekişmesiz eyalet katılımı arasındaki bu fark, aynı dönemde ortalama 16 yüzde puan olan başkanlık ve kongre ara seçimleri arasındaki katılım farkına kıyasla çok daha düşüktür. Gerber ve ortak yazarları, “Katılımın, yoğun kampanya ve mobilizasyon çabaları ya da belirleyici oyu kullanma ihtimalinin daha yüksek olması gibi ülkenin yalnızca bir bölümünü etkileyen faktörlerden ziyade, *başkanlık seçimlerinin toplumsal önemi* gibi tüm seçmenleri etkileyen faktörlerle bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır” (2009: 13, vurgu eklendi).

Seçmen katılımıyla ilgili bireysel düzeydeki gözlemsel çalışmalar, seçimin öneminin fark yarattığını vurgulamaktadır. Bu durum, ABD

için *The American Voter*'daki önemli bir bulgudur ve o zamandan bu yana birçok araştırmada gözlenmiştir. 1950'li ve 1980'li yıllar arasında yapılan Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları (ANES) anketlerini inceleyen Rosenstone ve Hansen (1993), hangi partinin kazandığına çok önem verdiğini bildiren kişilerin oy kullanma olasılığının %6,4 daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Bir partiye karşı güçlü sempati duygusu dile getirenlerin oy kullanma olasılıkları %11,4 daha fazladır; bir adayı çok seven kişilerin oy kullanma olasılığı da %5,6 daha yüksektir. 2004 başkanlık seçimlerinde, iş başındaki başkan ile ilgili olumsuz ya da olumlu duyguların yoğunluğu, bir kişinin oy kullanma olasılığını önemli ölçüde artırmıştır (Abramowitz ve Saunders 2008).³ Seçimlere yönelik ilginin katılım üzerinde benzer bir güçlü etkiye sahip olduğu, Britanya seçimlerinde de görülmüştür. Whiteley vd. (2013), Britanya 2010 seçimlerinde kişilerin seçime olan ilgisinin, katılım konusunda eğitim düzeyi, meslek ya da siyasi kampanyaların etkisinden daha güçlü bir ön gösterge olduğunu belirtmiştir.

Ülkeler arası çalışmalar, seçimlerin önemi ile ilgili kurumsal özelliklerin katılımı etkilediğini göstermektedir. Bu nokta, “kurumsal düzenlemelerin potansiyel seçmenlerin oylarının hem seçim sonucunda hem de hükümetin kurulmasında ne düzeyde bir fark yaratacağına yönelik düşüncelerini etkilediğini,” belirten Jackman (1987: 407) tarafından vurgulanmıştır. Tek meclisli parlamento sisteminde seçimlerle yasama arasında daha açık bir bağlantı kurulması nedeniyle katılımın arttığını; fazla sayıda siyasi partinin katıldığı seçimlerde ise, oyların hükümetin kurulması açısından belirleyici rolünün azalması ve koalisyon hükümeti olasılığının artması nedeniyle, katılım oranının düştüğünü öne sürmüştür. Jackman, 1960'larda ve 1970'lerde 19 yerleşik demokraside katılım düzeyini analiz etmiş ve hem tek meclisli parlamento sisteminin (pozitif) hem de çok partililiğin (negatif) etkileriyle ilgili bulgulara ulaşmıştır.

Daha sonra yapılan bazı çalışmalar da benzer bulgular ortaya koymuştur. Blais (2000) 1972 ile 1995 yılları arasında 91 ülkede meclisin alt kanadı için yapılan 324 seçimi kapsayan daha büyük bir örneklem üzerinde çalışmıştır. Parlamento seçimleri daha belirleyici olduğunda – yani başkan veya meclisin üst kanadı olmadığında ve federasyon sistemi

bulunmadığında—katılımın daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Tavits (2009), 1946 ile 2006 yılları arasında dünya genelinde yapılan 288 parlamento seçimi üzerine çalışma yürütmüştür. Katılım, doğrudan seçilen bir devlet başkanının (yani, başkan) bulunduğu sistemlerde daha düşüktür. Bu farkı kısmen seçim yorgunluğuna, aynı zamanda da insanların devlet başkanını da seçebildikleri zaman parlamento seçimlerini daha önemsiz görmesine bağlamıştır. Öte yandan Franklin (2004), milletvekili seçimlerinde katılımın, “yönetimin taleplere cevap verme yeteneğine—yönetimin siyasi duruşunun seçim dönemindeki tercihlere yanıt verme düzeyine—göre” şekillendiğini belirtmiş ve bununla ilgili kanıtlar sunmuştur (s. 96). Yakın dönemde, Kasara ve Suryanarayan (2015), varlıklı vatandaşların gelişmekte olan birçok demokraside yoksullara göre daha düşük oranlarda sandığa gittiğini tespit etmiş ve gelişmiş demokrasilerde sıkça gözlemlenen gelirin katılım üzerindeki olumlu etkisine ters bir örüntü bulmuşlardır. Bu durumu, gelişmekte olan dünyadaki zayıf devletlerin zenginlerden nispeten daha düşük oranlarda vergi alıyor olmasıyla açıklamışlardır. Bu ülkelerdeki varlıklı insanlar, seçimleri daha önemsiz gördükleri için, oy kullanma konusunda nispeten daha az isteklidir. Bu çalışmaların tümü, seçim yarışının seçmenler açısından önemini artırarak ya da azaltarak kurumsal etkenlerin katılımı etkilediğini göstermektedir.

Seçim kampanyaları seçimin sonucunun neden önemli olduğunu açıklamaya ciddi zaman harcar. Seçim kampanyalarını izleyen herkes, adayların kendilerinin liderliğindeki dünya ile rakiplerinin yönettiği dünya arasındaki fayda farkını vurgulamak için uzun zaman harcadığını görebilir.

Araştırmamız da bu görüşü desteklemektedir. 1980 ve 2012 yılları arasında yarışan 18 ABD başkan adayının seçim konuşmalarındaki 1.266 açıklamasını kodladık. Riker-Ordeshook sistemine uygun olarak, seçim sonucunun önemini vurgulayan açıklamaları *B*-açıklamaları olarak kodladık. *B*-açıklamalarında, adaylar dolaylı olarak “daha iyi sonuçlar sağlayacağım için bana oy ver” ya da “benim için oy kullan, çünkü rakibim kötü sonuçlara yol açacak” demektedir. Bazı açıklamalar da *D*-açıklamaları olarak kodlanmıştır; bunlar kişilerin oy kullanma görevini hatırlatan açıklamalardır. Diğerlerini *m* ya da mobilizasyon açıklamaları olarak kodladık; bunlar seçmenleri sandık başına gitmeye

ikna etmeye çalışan açıklamalardır. *m*-açıklamaları olarak sınıflandırdığımız açıklamalar, sıklıkla “oy pusulası sizin elinizde” ya da “oyu siz kullanıyorsunuz” ifadelerinde olduğu gibi “siz” kelimesini içeriyordu.

Ortalama olarak 1.266 açıklamanın %88’i, konuşmalarda %78 ile %98 arasında değişen oranlarla *B*-açıklamaları kategorisine girmiştir.⁴ Sonuçlar bu açıklamalara özel kelime sayısına göre (ya da benzer şekilde bu kelimelerin konuşmada geçtiği zaman miktarına göre) hesaplanırsa, *B* açıklamalarının daha da fazla olduğu görülmektedir. Bu şekilde hesaplandığında, *m*-açıklamalarının oranı sadece %5’tir. Başkan adayları, neredeyse hiçbir zaman oy kullanma görevini vurgulamamıştır. Muhtemelen güçlü partili kimliğe sahip insanları harekete geçirmeyi amaçlayan partizanlık duygusu uyandırmaya yönelik birkaç açıklama (toplam açıklamaların %3’ü) da bulduk.

Tabii ki, bu kadar üst düzeydeki adayların, söz sanatındaki enerjilerinin çoğunu insanların rakipleri yerine kendilerini seçmeleri için harcamaları ve harekete geçirici çalışmaları parti aktivistlerine bırakmaları beklenen bir durumdur. Dahası, insanlar oy kullanmaları gerektiği yönündeki normla beslendikleri ölçüde, adayların bu görevi hatırlatmaları gerekemeyebilir. Ancak başkanlık yarışlarında katılımın sonuç açısından önemi göz önüne alındığında, *m* ve *B* açıklamalarının ağırlığı %5 ile %88 arasında değişirken ve oy kullanmanın normatif yükümlülüklerine ilişkin ifadelerin neredeyse hiç var olmadığı bir durumda, fayda farklarının mobilizasyon üzerinde hiçbir rol oynamadığını düşünmek zordur.

Çok kritik seçimlerde daha yüksek katılım, siyasete duyulan ilginin gelir, eğitim ve bireysel katılımı açıklayan diğer faktörlere ağır basması, adayların rakiplerini geride bırakmalarının seçmenler için neden daha iyi olacağıyla ilgili sebeplere vurgu yaptığı baskın retorik: Tüm bunların, insanların oy hesaplarında *B* değerinin sıfıra yakın olup olmadığını yeniden düşünmemize yol açması gerekiyor.

Çekişmeli Seçimler ve Katılım

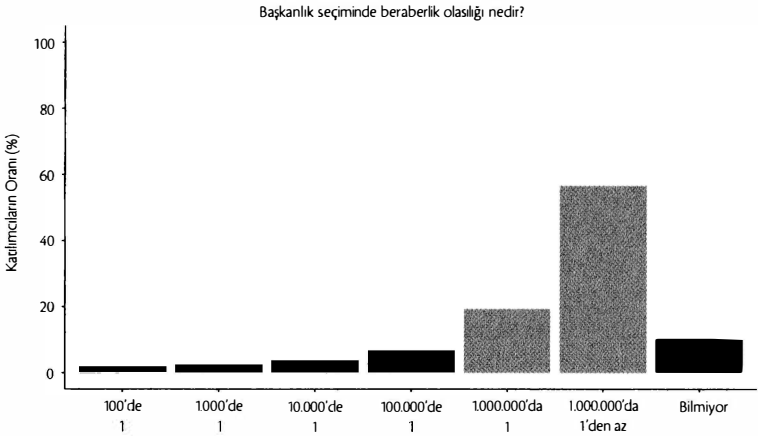
Çoğu demokraside, kazanan ve ilk sıradaki kaybeden arasındaki oy farkı ne kadar küçükse, katılım oranı o kadar yüksektir (Cox ve Munger 1989; Blais 2000). Çekişmeli seçim etkisinin yaygın bir yorumuna

göre, insanlar oylarının önemli olma olasılığına giderek daha fazla tepki vermektedir. Bazı yazarlar, bu tepkide olasılıklardaki gerçek değişikliklere yönelik rasyonel bir yanıt görmektedir. Fakat muhtemelen böyle yapmamaları gerekir: Son derece imkânsız olan bir durumdan diğerine geçiş, ikincisi biraz daha az imkânsız olsa bile, bu olasılıkların boyutunu kavrayan seçmenler arasında davranışsal bir fark yaratmamalıdır. Schwartz (1987: 118) bu yanılgıyı yalın bir şekilde ortaya koymuştur: “Yakınlık durumunun seçim sonucunu belirleyecek oyu kullanma olasılığını artırdığını söylemek [...] uzun boylu erkeklerin kısa boylulara göre kafalarını aya çarpma olasılığının daha fazla olduğunu söylemek gibidir.”

Çekişmeli yarışların etkisinin değerlendirilmesinde ilk adım olarak, seçmenlerin genel olarak beraberliği bozan oyu kullanma ihtimali p 'yi abartıp abartmadığını düşünmekte fayda vardır. Blais (2000), iki Kanada üniversitesinde öğrenciler üzerinde yürüttüğü çalışmada, katılımcıların yaklaşık yüzde 10-15'inin p 'yi abarttığını tespit etmiştir. Bizim araştırma çıktılarımız da bu sonuçlarla aynı doğrultudadır: Küçük bir grup bu öznel olasılığı abartsa da, bireylerin büyük bölümü belirleyici oyu kullanma olasılıklarının çok düşük olduğunun farkındadır.

2013'te yaptığımız online kolaylık örneklemine dayalı bir ankette p ile ilgili algıları inceledik.⁵ Katılımcılardan, ABD başkanlığı için yapılan bir seçimde, fazladan bir oyun kazanan ile kaybedeni belirleyeceği beraberlik olasılığını değerlendirmelerini istedik. Olasılığın yüzde, binde, on binde, yüz binde, milyonda bir ya da milyonda birden az olup olmadığını belirtmelerini söyledik. Modal cevap teknik olarak doğruydı: milyonda birden az. Katılımcıların yaklaşık %76'sı, olasılığın milyonda bir ya da daha az olduğu yanıtını verdi (ŞEKİL 3.2). Ankete katılanların sadece %14'ü beraberlik olasılığına dair daha büyük bir tahminde bulundu, %7'si bu olasılığı yüz binde bir, diğer %7'si on binde bir ya da daha fazla olarak değerlendirdi. Katılımcılarımızın yaklaşık %10'u ise bir tahminde bulunmadı.

İnsanların p 'nin büyüklüğüne ilişkin algıları ne olursa olsun, bu algıların katılım kararlarındaki rolü nedir? Thalheimer (1995), Montreal Üniversitesi'nden 125 öğrenciye, oylarının sonuç üzerinde hiçbir fark yaratmayacağından emin olsalardı Quebec'in bağımsızlığıyla ilgi-

ŞEKİL 3.2 ABD'de başkanlık seçiminde beraberlik olasılığının değerlendirilmesi.

Kaynak: Yazarların anketi.

li yaklaşan referandumda oy kullanıp kullanmayacaklarını sordu.⁶ Öğrencilerin sadece yüzde 7'si oy kullanmayacağını söylerken, bu durum kalan yüzde 93 için p 'nin önemli bir husus olmadığını akla getirmektedir. Blais ve Young (1996), Quebec'te yapılan referandum ve British Columbia'da yapılan genel seçimler öncesinde, Thalheimer'in çalışmalarını temsili örneklerle tekrarlamıştır. Oylarının bir fark yaratma olasılığı bulunmadığından kesinlikle emin olsalardı çekimser kalacaklarını söyleyenlerin oranıyla ilgili olarak, sırasıyla yüzde dört ve yüzde dokuzluk rakamlar bildirmişlerdir.⁷ Blais'in Kanadalı örneklemelerinde oy kullanma kararının çok değişkenli analizinde, p 'ye ilişkin abartılı tahminler, oy kullanmaya daha yatkın olma olasılığıyla ilişkili değildir.⁸ Bu nedenle, sadece beraberliği bozabileceğini düşünen kişiler sandığa gitseydi, katılım çoğu seçimde gerçek oranın çok küçük bir bölümü olurdu.

Çoğu insan, çok da çekişmeli olmayan seçimlerde beraberliği bozacak oyu kullanma olasılığını aşırı derecede abartmıyorsa bu tahminler çekişmeli yarışlarda mı artmaktadır? Çekişmeli seçimlerin katılımı yükseltmesinin nedeni bu algı olabilir mi? Biggers ve ortak yazarları (2017) tarafından yapılan bir saha deneyi bu soruya ilişkin bir fikir vermektedir. Bir denek grubuna, yaklaşımakta olan bir seçimin çekişmeli

olacağını bildirdikleri bir saha deneyi gerçekleştirdiler. Bu mesajı alan grup, almayanlardan daha yüksek oranlarda sandığa gitti. Daha sonra yapılan tamamlayıcı anket deneyi, yarışın çekişmeli olacağını öğrenen kişilerin oy kullanmakla daha fazla ilgilendiklerini ve oylarının önemli olabileceğine inanma ihtimalinin daha yüksek olduğunu gösterdi. Fakat aynı zamanda arkadaşlarının ve ailelerinin sandığa gitmemeleri halinde bunu hoş karşılamayacaklarına ve suçluluk hissedebileceklerine daha fazla inandıklarını da söylediler. Yazarlar, çekişmeli seçimlerin, bireylerin oy kullanmaya yönelik dışsal ve içsel motivasyonlarını etkilediği sonucuna vardı; bu durumun katılım üzerindeki olumlu etkisi “muhtemelen oyların çok önemli olduğu yönündeki artan algıdan ibaret değildi” (s. 1). Bu sonuç, Blais’in (2000) insanların “oylarının belirleyici olma ihtimalinden ziyade, başa baş seçimlerde daha önemli olacağı yönündeki muğlak bir mantığı temel aldı” düşüncesinden (s. 78) çok uzak değildir.

Eğer çekişmeli yarışlardaki katılım artışı, insanların belirleyici oyu kullanacaklarını düşünmesiyle tam olarak açıklanamıyorsa; başka bir olağan yorum, sonuçlar birbirine yakın görüldüğü zaman, kampanyaların ve harekete geçirici diğer araçların insanların sandığa gitmesine yönelik çabaları artırdığı yönündedir. Bu açıkça ortada olan bir gerçektir. Ancak maliyetli katılmama modeli, insanların çekişmeli seçimlerde, başkaları tarafından teşvik edilmeseler bile, oy kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu söylemektedir.

Çekişmeli seçim etkisi, seçimin öneminin etkisinden daha az düzenli ve daha az belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Bununla ilgili sorunlardan biri, kuramın seçmenlerin oy kullanıp kullanmama kararı sırasında nihai sonucun ne kadar yakın olacağına dair algılarına dikkat çekmesidir. Ancak çoğu ölçüm, algıların muhtemelen kusurlu olduğu seçim sonucuna odaklanmaktadır. Ayrıca zafer marjı muhtemelen bir ölçüde katılımı ve kuramsal açıdan katılımın başa baş görünmesiyle ilgili bir fonksiyondur.

Bu karmaşık nedensel yapı göz önüne alındığında, az önce ele alınan Biggers’inkine benzer alan deneylerine bakmak yararlı olacaktır. Çekişmeli bir yarışta yüksek katılımın sağlanamadığı bir başka alan deneyi de dikkat çekicidir. Enos ve Fowler (2013), Worcester 6. bölgesinde Massachusetts Eyalet Meclisi için yapılan seçimdeki beraberlikten yararlanmışlardır. Bu seçimde, sonuçların eşit olması nedeniyle seçimin

yenilenmesi gerekmiştir. Özel seçim öncesinde, araştırmacılar rastgele belirlenen kayıtlı seçmen grubuyla temasa geçmiştir. Beraberlik durumu kendilerine hatırlatılmış ve özel seçimlerin de son derece çekişmeli olacağı söylenmiştir. Ancak, denek grubunun katılım oranı kontrol grubundakinden anlamlı olarak yüksek çıkmamıştır. Bu, muhtemelen, g 'nin yüksek algılandığı ancak düşük bir B tarafından aşağı çekildiği bir durum gibi görünmektedir. Birçok kişi kendilerini eyalet meclisinde kimin temsil edeceğinin pek de önemli olmadığını düşünmüştür. *The American Voter*'daki düşünce şekli tekrar akla gelmektedir: “[S]onucun şüpheli olduğunu düşünen kişinin, parti tercihi güçlüyse, oy kullanma olasılığı daha yüksektir” (Campbell vd. 1960: 99).

Anket-Deneyi Kanıtlarımız

Daha önce ele alınan türden gözlemsel bulguların yorumlanması zor olabilir. Görünüşte önemli seçimlere daha fazla kişinin katılmasının sebebi kişilerin sonuçlara daha fazla önem vermesi midir (yüksek B)? Belki de bu tür seçimler medyada önemli bir yer tuttuğundan insanların farkındalığı yüksektir ve katılım için daha az bilişsel çaba yeterlidir (düşük C)? Katılımın çekişmeli seçimlerde (yüksek g) artmasının nedeni, potansiyel seçmenlerin daha ilgili ve heyecanlı olması mıdır yoksa kampanyaların insanları sandığa götürme çabalarının yoğunlaşması mı? Katılmama maliyetlerinin içsel olduğunu daha önce belirtmiştik; ama ya bazılarının öne sürdüğü gibi, insanlar yalnızca dışsal baskıya ve toplumsal suçlamalardan kaçınmaya odaklanıyorsa? Belki toplumsal baskılardan soyutlanmış olsalardı, kendilerini katılmama konusunda özgür hissedерlerdi.

Az önce ele aldığımız gözlemsel bulgulara dayanarak, bu bölümün geri kalanında bir dizi anket deneyine yöneliyoruz. Bu, maliyetli katılmama kuramında önerilen nedensel etkileri seçimlere katılım bağlamında tespit etmemize yardımcı olacaktır. Anket deneylerimizde, katılımcıları farklı koşullara –adaylar ya da seçim sonuçları hakkında farklı şekillerde düşünmelerini isteyen senaryolara– tabi tutuyoruz ve nasıl davranacaklarını ya da tepki vereceklerini soruyoruz. Yeterli sayıda katılımcının farklı deney ve kontrol gruplarına rastgele seçilmesi, bu grupların ortalama olarak tüm ilgili konularda birbirlerine benzer ol-

masını sağlamaktadır; bu nedenle deney sonrasında cevaplarda gözlemlediğimiz herhangi bir farklılık (örnekleme hatasının ötesinde), gruplar arasında önceden var olan bazı farklılıklar yüzünden değil, deneyin kendisine verilen tepki olarak yorumlanabilir. Anket deneylerinin temel dezavantajı, insanlardan varsayımsal durumlara yanıt vermelerinin istenmesidir. Bu nedenle sonuçlarımızı, daha önce üzerinden geçtiğimiz gözlemsel verilerin ve alan deneylerinin tamamlayıcısı olarak görüyoruz.

Bu bölümde incelenen anket deneylerimize katılımcı sağlamak için Amazon'un Mechanical Turk (www.mturk.com) platformuna başvurduk. Mechanical Turk, basit görevleri yerine getirmeleri için denek sağlamak ve onlara ödeme yapmak üzere kullanılan çevrimiçi ve web tabanlı bir platformdur. Yeni bir denek havuzu sunan platform, sosyal bilimlerde deneysel araştırmaları yürütme açısından umut verici bir araçtır (Berinsky vd. 2012; Huber vd. 2012 ile Healy ve Lenz 2014). Aracın dezavantajlarından biri, bunların temsili değil kolaylık örneklemeleri olmasıdır. Bununla birlikte, Berinsky ve ortak yazarları (2012), Mechanical Turk örneklemelerinin tipik deneysel örneklemelerden daha çeşitlilik içerdiğini ve pek çok demografik ve siyasi değişkende ABD'deki ulusal temsili örneklemelerden çok da farklı olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, kolaylık ve ulusal temsili örneklemelere dayalı yayınlanmış deneysel çalışmaları Mechanical Turk platformunda tekrarladıklarında, ortalama deneysel etkilerin Mechanical Turk ve orijinal örneklemelerde benzer olduğunu göstermişlerdir (Coppock'un yakında yayınlanacak çalışmasına da bakınız). Sonuçlarımızın ABD nüfusuna genellenebilirliği ile ilgili endişeleri gidermek için, örneklerimizde mevcut demografik verilere dayanan sonradan-tabakalandırma ağırlıklarını uyguladık (Franco vd. 2017). Deney sonuçları, ağırlıklı ve ağırlıksız verilerde büyük ölçüde aynıdır.⁹

Önem ve Yakınlık: Seçime Katılım Deneyi

İlk olarak seçimin önemi ve sonuçların beklenen yakınlığının, bireylerin oy kullanma eğilimi üzerindeki etkisine odaklanıyoruz. Kuramsal çerçevemiz aşağıdaki test edilebilir hipotezleri ortaya koymuştur:

Hipotez 1. Bir kişi bir seçimin sonucunu ne kadar önemsiyorsa –sonuçlar arasındaki fayda farkı ne kadar fazlaysa– oy kullanma olasılığı da o kadar yüksektir.¹⁰

KUTU 3.1. Seçime katılım deneyi

Soru. Bir seçimin önemi ve yakınlığı katılımı artırır mı?

Katılımcılar. Mechanical Turk aracılığıyla Mart/Nisan 2016'da ankete katılan 1.020 yetişkin ABD vatandaşı.

Temel bulgu 1. Sonucun çekişmeli (yakın) ya da çekişmesiz olma olasılığına bakılmaksızın, seçimin önemli olduğu durumlarda katılımcıların oy kullanma olasılığı daha yüksektir.

Temel bulgu 2. Seçimler çekişmeli olduğunda katılımcıların oy kullanma olasılığı daha yüksektir, ama bu durum sadece seçim önemliyse geçerlidir.

Hipotez 2. İnsanlar seçimlerin son derece çekişmeli olduğunu düşündüklerinde –kazanan marjının küçük olması– oy kullanma ihtimalleri yükselir; fakat bu durum sadece seçimi önemli olarak gördükleri zaman geçerlidir. Önemsiz olduğu düşünülen çekişmeli bir seçim, oy kullanma eğilimini artırmayacaktır.

Bu hipotezleri test etmek için, *seçime katılım* deneyini de içeren bir ankete yanıt vermek üzere 1.020 ABD'li yetişkine ulaştık.¹¹ Her katılımcıdan, kısa bir varsayımsal seçim senaryosu okumalarını istedik. Katılımcılar rastgele olarak dört senaryodan birini aldı; anketin deneysel kısmını bu değişik senaryolar oluşturmaktadır.¹² Senaryolar kuramımızın iki boyutunu manipüle etmek üzere tasarlanmıştır: Bir kişinin tercih ettiği adayın seçilmesinden elde ettiği fayda farkı B ve sonucun yakınlığı, g . Bu yüzden dört farklı senaryo uygulanmıştır: *Önemli, Yakın; Önemli, Yakın değil; Önemsiz, Yakın; Önemsiz, Yakın değil*.

Anketi, önemli ve çekişmeli seçimlerde medyadaki yoğun görünürlük ya da parti mobilizasyonu gibi farklı potansiyel etkileri izole ederek, seçimin önemini ve yakınlık durumunu deneysel olarak manipüle edebilmek amacıyla tasarladık. Gerçekte daha yüksek katılım, önemli ve çekişmeli seçimlerin diğer dışsal ve maliyet düşürücü etkilerinden kaynaklanıyorsa, bu deneyde daha yüksek (varsayımsal) katılım görmememiz gerekir.

Deney uygulamasında *Önemli, Yakın* senaryosu katılımcılara şu şekilde verilmiştir:

Eyaletinizde valilik seçiminin yaklaştığını hayal edin. Valinin eyalet bütçesi ve vergiler üzerinde önemli bir kontrolü olduğunu ve yeni iş olanakları sağlayabilecek politikalar uygulayabileceğini unutmayın. Bu yüzden vali olarak seçtiğimiz kişinin günlük yaşamlarımız üzerinde büyük bir etkisi olabilir.

Diyelim ki tercih ettiğiniz A adayının valilik makamını çok iyi idare edeceğine, rakip B adayının ise çok kötü bir idareci olacağına inanıyorsunuz.

Medyada yer alan güvenilir anketler, seçim yarışının çok çekişmeli olduğuna işaret ediyor.

İlk iki paragraf, valinin gücünü vurgulayarak ve katılımcının adaylar arasında net bir tercihi olduğunu belirterek, katılımcılar arasında (varsayımsal) valilik seçimleri için önem duygusu uyandırmak üzere tasarlanmıştır. Tüm bu ifadeler, *B*'nin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Son cümle, seçim yarışının oldukça çekişmeli olduğuna (yüksek *g*) işaret etmektedir.

İkinci senaryoda (*Önemli, Yakın değil*), çekişmeli olmayan bir yarışa (düşük *g*) işaret etmek için son cümleyi değiştiriyoruz:

Eyaletinizde valilik seçiminin yaklaştığını hayal edin. Valinin eyalet bütçesi ve vergiler üzerinde önemli bir kontrolü olduğunu ve yeni iş olanakları sağlayabilecek politikalar uygulayabileceğini unutmayın. Bu yüzden vali olarak seçtiğimiz kişinin günlük yaşamlarımız üzerinde büyük bir etkisi olabilir.

Diyelim ki tercih ettiğiniz A adayının valilik makamını çok iyi idare edeceğine, rakip B adayının ise çok kötü bir idareci olacağına inanıyorsunuz.

Medyada yer alan güvenilir anketler, hangi adayın kazanacağını oldukça açık olduğuna işaret ediyor.

Üçüncü ve dördüncü senaryolar, çekişmeli/çekişmesiz boyutları tekrarlar, ancak seçim sonucunun seçmen için önemini küçümser, böylece *B* sıfıra yaklaşır. Bunu, senaryoda valilerin önemli işlevlerini anlatan bölümü çıkartarak ve katılımcılardan görevi eşit derecede iyi yapacak iki aday olduğunu düşünmelerini isteyerek yapıyoruz. *Önemsiz, Yakın* senaryosu şu şekildedir:

Eyaletinizde valilik seçiminin yaklaştığını hayal edin.

Diyelim ki A adayını destekliyorsunuz ama B adayının da iyi bir idareci olacağına inanıyorsunuz.

Medyada yer alan güvenilir anketler, seçim yarışının çok çekişmeli olduğuna işaret ediyor.

Son olarak *Önemsiz, Yakın değil* grubu için de senaryo şöyle:

Eyaletinizde valilik seçiminin yaklaştığını hayal edin.

Diyelim ki A adayını destekliyorsunuz ama B adayının da iyi bir idareci olacağına inanıyorsunuz.

Medyada yer alan güvenilir anketler, hangi adayın kazanacağına ilişkin oldukça açık olduğuna işaret ediyor.

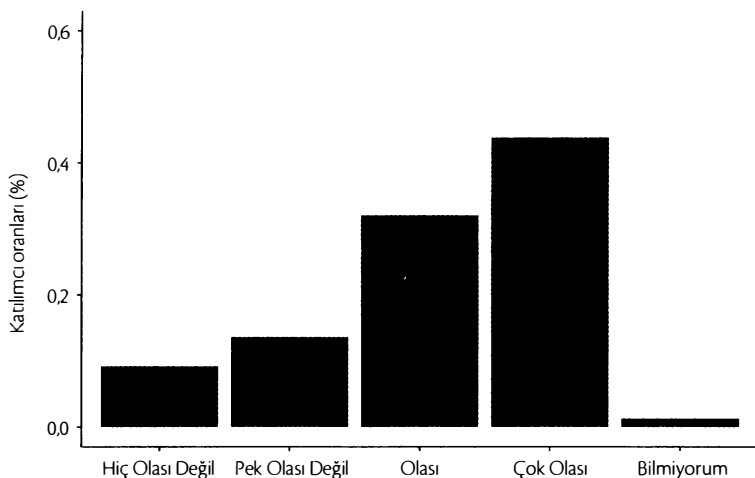
Bu deney düzeneği, **TABLO 3.1**'de gösterildiği gibi 2×2 bir tasarımla sonuçlanır.

TABLO 3.1 Seçime katılım deneyinin düzeneği

	$g > 0$	$g \approx 0$
$B > 0$	Önemli, Yakın (Senaryo 1)	Önemli, Yakın değil (Senaryo 2)
$B \approx 0$	Önemsiz, Yakın (Senaryo 3)	Önemsiz, Yakın değil (Senaryo 4)

B ile ilgili manipülasyonlarımızın amaçlandığı gibi işleyip işlemediğini kontrol etmek için, deney sonrasında yöneltilen bir soruda, katılımcılarımıza eyaletlerinde yapılan valilik seçimlerinin ne kadar önemli olduğunu sorduk. Ortalama olarak, *Önemli* senaryolarındaki (1 ve 2) katılımcılar, valilik seçimlerini, *Önemsiz* senaryodaki (3 ve 4) katılımcılardan daha önemli buldu. Bu farklar istatistiksel olarak anlamlıdır.¹³ Yani önem manipülasyonları etkili olmuştur.

İlgilendiğimiz sonuç, bildirilen oy kullanma olasılığıydı ve tüm senaryolarda aynı şekilde soruldu:

ŞEKİL 3.3 Seçime katılım deneyinde sonuç sorusuna verilen yanıtların dağılımı.

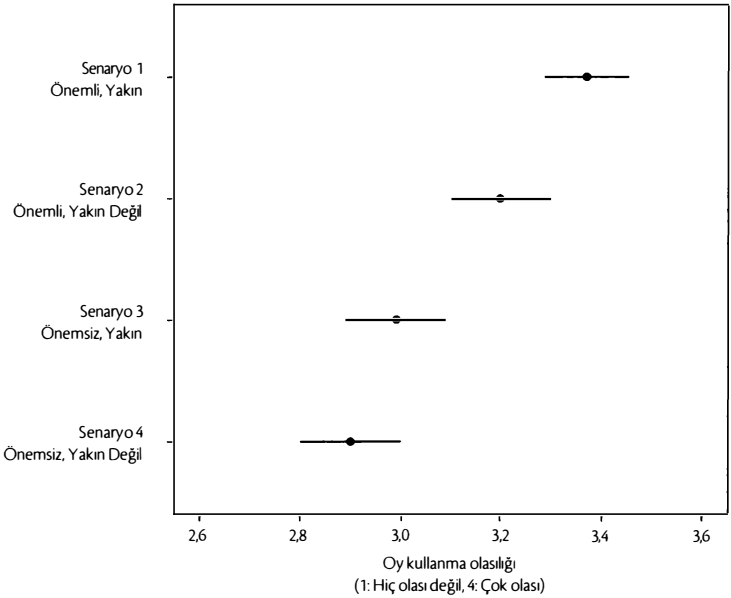
Kaynak: Yazarların deneyi

Seçim gününde ilgilenmeniz gereken önemli kişisel meseleleriniz olduğunu ve oy kullanmanın sizin için hiç kolay olmayacağını hayal edin (oylama gizlidir).

Yine de oy kullanmak için sandığa gitmeniz ne kadar olasıdır?

Cevap seçenekleri, sırasıyla 1’den 4’e kadar kodladığımız *hiç olası değil*, *pek olası değil*, *olası*, *çok olası* şeklindedir. Katılımcının katılım kararını önemsiz hale getirmemek amacıyla, soruda oy kullanma maliyetlerini (“oy kullanmanız kolay olmayacak”) vurguladık. Kişisel fayda ve toplumsal yaptırım olasılığını dışlamak için oylamanın gizli olduğunu belirttik.

Sonuçla ilgili sorumuzun, varsayımsal bir seçimde beyan edilen oy kullanma olasılığına ilişkin olduğu düşünüldüğünde, katılımcıların büyük bir bölümünün olumlu yanıt vermesini bekliyorduk. Gerçekten de ankete katılanların yaklaşık %44’ü oy kullanmalarının çok olası olduğunu söylemiştir (**ŞEKİL 3.3**). Yine de cevaplarda ciddi bir çeşitlilik bulunmaktadır: Katılımcıların yaklaşık %32’si olası yanıtını vermiş, yaklaşık dörtte biri (%23) oy kullanmalarının pek ya da hiç olası olmadığını belirtmiştir.

ŞEKİL 3.4 Seçime katılım deneyindeki senaryolarda ortalama oy kullanma olasılığı.

Not: Yatay çizgiler %95 güven aralıklarına denk gelir.

Kaynak: Yazarların anketi.

Katılımcıların seçimler çekişmeli olduğunda oy kullanma olasılıkları, sadece seçim aynı zamanda önemli ise daha yüksektir (değişik senaryolara göre ortalama oy kullanma olasılığını gösteren **ŞEKİL 3.4**'e bakınız). Her ikisi de önemli seçimleri kapsayan ilk iki senaryoda, çekişmeli seçimdeki (Senaryo 1) katılım, çekişmesiz seçime göre (Senaryo 2) daha yüksektir. Senaryo 1 ve 2 arasındaki ortalama katılım farkı, istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak seçim sonucu önemsiz olduğu zaman (Senaryo 3 ve 4), seçimin çekişmeli olmasının oy kullanma olasılığı üzerinde bir etkisi olmamıştır.¹⁴

Ankete katılanların seçim önemli olduğu zaman oy kullanma olasılıkları daha yüksektir ve bu etki hem çekişmeli hem de çekişmesiz seçimlerde görülmüştür. *B*'deki dışsal değişikliklerin etkisi, **ŞEKİL 3.4**'teki 1-3 (her ikisi de çekişmeli) ve 2-4 (her ikisi de çekişmesiz) senaryo çiftleri

karşılaştırılarak görülebilir. Katılım, Senaryo 1’de Senaryo 3’ten, Senaryo 2’de Senaryo 4’ten anlamlı olarak daha yüksektir. Bir başka deyişle, seçimin rekabetçiliği sabit olarak ele alındığında, sonucun önemi her zaman fark yaratmaktadır.¹⁵ Dahası, etkinin büyüklüğü B için g için olduğundan daha büyüktür: Bir kişinin kimin kazanacağına verdiği önem, seçimin çekişmeli olup olmamasından daha önemlidir.

Bu sonuçlar, maliyetli katılmama modeline, özellikle de 1 ve 2 numaralı Hipotezler için destek sağlamaktadır. Çekişmeli seçimler, yalnızca seçim önemli görüldüğü zaman katılımı teşvik eder. Sonuçların yakın ya da uzak olma ihtimalinden bağımsız olarak, önemli seçimler insanların oy kullanma isteğini artırır. Bulgular, önemli ve başa baş seçimlerde katılımın daha yüksek olmasını, seçkinlerin insanları sandığa gitmeye teşvik etmesinin bir sonucu olarak gösteren rakip mobilizasyon kuramlarının tam karşısında yer almaktadır. Deneysel tasarımı, seçkinlerin sağladığı teşviklerin daha fazla olmasını ya da daha yoğun tanıtım faaliyetini kapsamamaktadır. Buna rağmen insanlar tepki vermişlerdir.

Katılmama Deneyi

Temel kuramsal varsayımımız, bir kişi seçimin sonucunu önemseydiği zaman, seçime katılmamanın (ya da katılmama beklentisinin) can sıkıcı içsel gerilimlere yol açtığı (yüksek katılmama maliyeti) ve bu gerilimleri önleme çabasının birçok insanın katılım kararının ardındaki neden olduğu yönündedir. Bu gerilimler, çekişmeli bir yarışın heyecanı ve baskısı ile daha da artar. Ampirik stratejimizdeki bir sonraki adım, bu öznel mekanizmaya yaklaşmaya çalışmaktır. Burada hem katılmamanın içsel uyumsuzluk yaratıp yaratmadığıyla ve eğer öyleyse, bu etkinin insanların seçime katılmamaları durumunda yaşayabilecekleri herhangi bir dışsal toplumsal baskıyla nasıl karşılaştırıldığıyla ilgileniyoruz.

Bu varsayımı test etmek için, bir kişinin yaşayabileceği rahatsız edici ruhsal gerilimlerin ya da içsel uyumsuzluğun ölçümüne ihtiyacımız vardır ve içsel uyumsuzluğu toplumsal baskının etkilerinden ayırmamız gerekir. Bunun için psikolojik bir kavram olan olumsuz duygulanıma yöneliyoruz. Watson vd. (1988: 1063), olumsuz duygulanımı “çeşitli rahatsız edici ruhsal durumları kapsayan öznel sıkıntı ve hoşnutsuzluğun

KUTU 3.2. Çekimser Kalma Deneyi

Soru. İnsanlar, önemli seçimlerde oy vermemeyi düşündüklerinde olumsuz etki yaşıyor mu ve bu etki, içsel ya da dışsal düşüncelerle bağlantılı mı?

Katılımcılar. Mechanical Turk aracılığıyla Mart/Nisan 2016'da ankete katılan 1.020 yetişkin ABD vatandaşı.

Temel bulgu 1. Katılımcılar, önemli bir seçimde oy vermemeleri beklendiğinde, önemsiz seçimlere göre daha yüksek düzeyde olumsuz etki bildirmişlerdir.

Temel bulgu 2. Seçim sonuçları yakın olduğunda, oy vermemenin tetiklediği olumsuz etkiler artar.

Temel bulgu 3. Çekimser kalmakla ilgili olumsuz etkiler, temelde dışsal ve toplumsal düşüncelerden kaynaklanmaktadır.

genel boyutu” olarak tanımlamıştır. Bu ruhsal durumlar; öfke, sıkıntı ve tedirginliği kapsar ve içerdikleri gerilim, bizim kavramsallaştırdığımız içsel katılmama maliyetleriyle ilgilidir. Buna karşılık, suçluluk ve utanç gibi duygular, kişinin kolektif eylemlere katılmadığında yaşayabileceği dışsal toplumsal baskıyla bağlantılıdır. Bu nedenle, ampirik stratejimiz, kişileri seçimlere katılmama olasılığıyla karşı karşıya bırakmak ve bu durumda içsel ve dışsal olumsuz duygulanım düzeylerini ölçmektir.

İkinci deneyimiz (*katılmama* deneyi) varsayımsal olarak oy kullanmamanın deneklerin ruh halleri ya da duyguları üzerindeki etkilerini ölçmektedir. Amaç, farklı öneme sahip seçimler bağlamında iç uyumsuzluk ve toplumsal baskı belirtileri aramaktır. Aşağıdaki hipotezleri test ediyoruz:

Hipotez 3. İnsanlar önemli seçimlere katılmamayı düşünürken, içsel bir uyumsuzluk ve öznel ruh hallerinde bir bozulma yaşarlar; önemsiz seçimlere katılmama düşüncesinin böyle bir etkisi yoktur.

Hipotez 4. Sonuçlar yakın görüldüğünde bu ruhsal etkiler yoğunlaşır.

Hipotez 5. Katılmama maliyetlerinin seçime katılım üzerindeki etkileri, tamamen ve öncelikli olarak dışsal toplumsal etkilerden kaynaklanmamaktadır. Bu etkilerin nedeni kısmen içsel uyumsuzluktur.

Sonuncusu, bizim kuramımız ve sosyal ağ kuramları arasında önemli bir ayrımdır.

Seçime katılım deneyinde, katılımcıların rastgele dört seçim senaryosundan birine atandığını hatırlayın: *Önemli, Yakın; Önemli, Yakın değil; Önemsiz, Yakın; ve Önemsiz, Yakın değil*. İlgilendiğimiz soru, katılımının oy kullanıp kullanmayacağı idi. Katılmama deneyi, bu sorudan hemen sonra, aynı katılımcı örneklemeyle devam etmiştir. Katılımcılar yine dört gruptan birine rastgele atanmışlardır (TABLO 3.2). Her gruptaki katılımcılardan, seçime katılım deneyinde açıklanan varsayımsal seçimlerde oy kullanamadıklarını hayal etmelerini istedik; beklenmedik bir olay onları sandıklardan uzak tutacaktı. Daha sonra katılımcıların seçimlerden sonra arkadaşlarıyla ya da komşularıyla temas kuracakları ve oy kullanmamalarının gündeme geleceği bazı senaryolar ekledik. Burada fikir, (varsayımsal) bir katılmama düşüncesi yaratmak ve içsel uyumsuzluk ve toplumsal utanç duygularının yükselip yükselmediğini gözlemlemektir. Ayrıca bu duyguların önemli ve çekişmeli seçimlerde, önemsiz ve çekişmesiz seçimlerden daha fazla yükselip yükselmediğinin tespiti amaçlanmaktadır. Tasarımımız ayrıca, katılmamanın mahrem bir eylem olması ile arkadaşların ve tanıdıkların öğrendiği bir davranış olması arasındaki etki farkını karşılaştırmamıza izin vermektedir.

İlk grupta (*İçsel*) katılımcılardan beklenmedik bir şekilde oy kullanmadıklarını hayal etmeleri istendi. İkinci (*Dışsal-Arkadaşlar*) ve üçüncü (*Dışsal-Komşular*) gruplarda aynı senaryoyu tekrar ettik; ancak katılımcılardan seçimlerden sonra bir grup arkadaş ya da komşuyla karşılaştıklarını ve onlara sandığa gidemediklerini söylediklerini hayal etmelerini istedik. Dördüncü grupta, *Dışsal-Arkadaşlar (alt. versiyon)*, ikinci gruptaki anlamda bir değişikliğe gittik: Katılımcıdan bir grup arkadaşına “sandığa gidemediğini” açıklamak yerine, sadece “oy kullanmadığını” söylediğini hayal etmesi istendi. Bu son üç senaryodaki amaç, eğer varsa, dışsal düşüncelerin katılımcıların ruh halleri üzerindeki etkilerini araştırmaktır.¹⁶

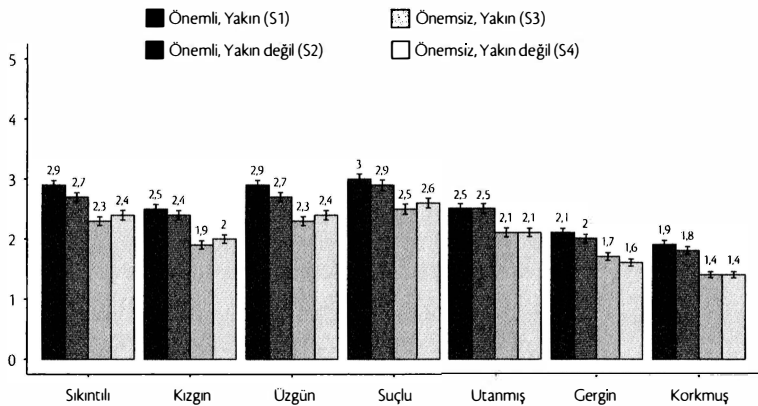
Deneyde ilgilendiğimiz en önemli sonuç, öznel uyumsuzluktur. Belirtildiği gibi, bu uyumsuzluğu katılımcıların bildirdikleri olumsuz duygulanımlarla ölçüyoruz. Bunun için Watson ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen ve psikologlar tarafından yaygın olarak kullanılan bir araçtan yararlanıyoruz: Olumlu ve Olumsuz Duygulanım Ölçeği

TABLO 3.2 Katılmama deneyindeki senaryolar

Katılımcı grubu	Senaryo
<i>İçsel</i>	Şimdi seçim gününün geldiğini, sizin için karmaşık bir gün olacağını anlaşıldığını ve oy kullanamayacağınızı hayal edin.
<i>Dışsal-Arkadaşlar</i>	Şimdi seçim gününün geldiğini, sizin için karmaşık bir gün olacağını anlaşıldığını ve oy kullanamayacağınızı hayal edin. Ertesi gün bir grup arkadaşınızla buluştunuz ve seçim konusu gündeme geldi. Sandığa gidemediğinizi açıkladınız.
<i>Dışsal-Komşular</i>	Şimdi seçim gününün geldiğini, sizin için karmaşık bir gün olacağını anlaşıldığını ve oy kullanamayacağınızı hayal edin. Ertesi gün bir grup komşuyla buluştunuz ve seçim konusu gündeme geldi. Sandığa gidemediğinizi açıkladınız.
<i>Dışsal-Arkadaşlar (alt. versiyon)</i>	Şimdi seçim gününün geldiğini, sizin için karmaşık bir gün olacağını anlaşıldığını ve oy kullanamayacağınızı hayal edin. Ertesi gün bir grup arkadaşınızla buluştunuz ve seçim konusu gündeme geldi. Onlara oy kullanmadığınızı söylediniz.

(PANAS).¹⁷ PANAS, duygusal deneyimin iki baskın boyutunun, Olumlu Duygulanım (*Positive Affect* - PA) ve Olumsuz Duygulanım'ın (*Negative Affect* - NA), beyana dayalı 20 maddeli bir ölçeğidir. Yüksek PA yüksek enerji ve memnuniyet, düşük PA cansızlık ve üzüntü durumudur. Yüksek NA stres ve memnuniyetsizlik, düşük NA ise sakinlik ve huzurlu olma halidir. Watson ve ortak yazarları, bu iki boyutun hem ABD'de hem de diğer birçok ülkede duygusal yapıyla ilgili çalışmalarda sürekli olarak ortaya çıktığını bildirmiştir. PANAS uygulamasında, katılımcılardan PA ölçeğindeki 10 ruh halini ve NA ölçeğindeki 10 ruh halini ne ölçüde deneyimlediklerini değerlendirmeleri istenmektedir.¹⁸ Ölçeğin puanları, “çok az ya da hiç”, “biraz”, “orta”, “oldukça” ve “çok” olarak etiketlenerek, sırasıyla 1’den 5’e kadar kodlanmaktadır.

Katılımcılarımızdan daraltılmış bir PANAS ölçeğini tamamlamalarını istedik ve şu soruyu sorduk: “Az önce tanımlanan varsayımsal seçim gününden sonra, bu olumsuz duyguları ne kadar hissedeceğinizi belirtin.” Kuramsal olarak katılmama maliyetlerine odaklandığımız için, olumsuz duygularla ilgileniyoruz. Anketimize ilgili yedi ruh durumunu dahil ettik: *sıkıntılı, üzgün, suçlu, utanmış, gergin, korkmuş ve kızgın*.¹⁹ Ayrıca, iki olumlu ruh durumu olarak *ilgili ve aktif* durumlarını da araştırdık.

ŞEKİL 3.5 Katılmama deneyinde deney gruplarındaki olumsuz duygular.

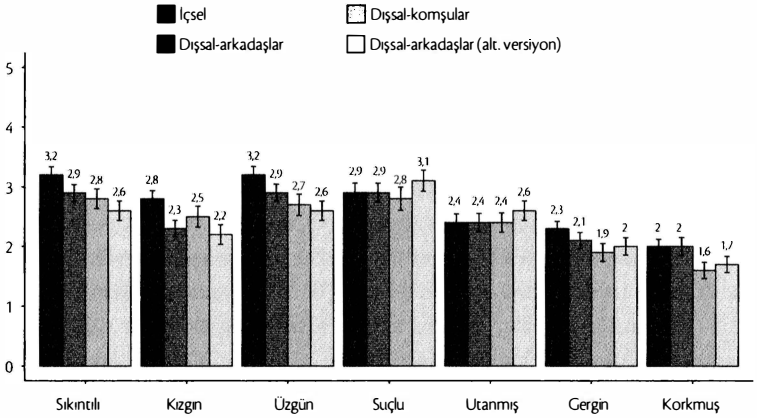
Not: Dikey çizgiler %95 güvenilirlik aralıklarını göstermektedir.

Kaynak: Yazarların anketi.

Bu, senaryolarımızın katılımcıların olumlu duygulanımları üzerinde beklemediğimiz bir etki yaratıp yaratmadığını da görmemizi sağladı.

Deneyimizde net bir örüntü ortaya çıkmıştır. Seçime katılamayacakları söylendiğinde, *Önemli* seçim senaryolarındaki katılımcılar (senaryo 1 ve 2), *Önemli* seçim senaryolarındaki katılımcılara göre (senaryo 3 ve 4; bakınız ŞEKİL 3.5) çok daha fazla olumsuz duygulanım belirtmişlerdir. *Önemli* seçim senaryolarındaki katılımcılar, kendilerini özellikle sıkıntılı, üzgün ve suçlu hissetmiştir. Ayrıca artan düzeylerde ancak daha az derecede öfke ve utanç duygusu görülmüştür. *Önemli* seçim senaryolarında bu duyguların ortalama düzeyi, *Önemli* seçim senaryolarına oranla daha yüksektir; ve bu farklar istatistiksel olarak anlamlıdır.²⁰ Ayrıca, seçimin önemli olduğu durumlarda (senaryo 1 ve 2'nin karşılaştırılması), katılmama halinde seçimin çekişmeli olmasının daha olumsuz bir ruh haline yol açtığını, ancak bu etkilerin konvansiyonel istatistiksel anlamlılık seviyelerine ulaşmadığını görüyoruz. Deneyimizde, katılımcıların olumlu ruh hallerinde (*ilgili* ve *aktif*, şekillerde gösterilmemiştir) istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Sandığa gitmemeye yönelik duygusal tepkiler, içsel gerilimlerden, yani bir kişinin seçimlerin sonucuna hem önem verdiği hem de oy

ŞEKİL 3.6 Katılmama deneyinde (*Önemli, Yakın*) seçim deney gruplarındaki olumsuz duygular.

Not: Dikey çizgiler %95'lik güven aralığına denk gelmektedir.

Kaynak: Yazarların anketi.

kullanmayacağını düşündüğü zaman hissettiği öznel uyumsuzluktan mı kaynaklanır? Alternatif olarak, dışsal duygulardan, yani özellikle önemli bir seçimde kişi oy kullanmazsa arkadaşlarının ve komşularının ne düşünecekleri konusunda duyduğu endişeden kaynaklanıyor olabilir mi? Katılımcılarımızı gerçek ve dışsal düşüncelerin vurgulandığı senaryolara rastgele atadığımız katılmama deneyi, bu soruyu cevaplamamızı sağlıyor (**TABLO 3.2**'yi hatırlayın).

Ağ mobilizasyonu kuramlarının öngördüğünün aksine, katılmayanların duygusal uyumsuzluğunun dışsal düşüncelerden kaynaklandığına dair hiçbir kanıt bulamadık. **ŞEKİL 3.6**, seçime katılım deneyinde *Önemli, Yakın* senaryosuna atanan katılımcılar arasında katılmama deneyinin tüm gruplarında ölçülen olumsuz duyguların ortalama seviyelerini göstermektedir. İnsanlardan sandığa gitmediklerini tanıdıklarına söylediklerini hayal etmelerini isteyen üç senaryonun hiçbirinde, deneklerde toplumsal baskının bulunmadığı senaryodan daha fazla öfke, üzüntü ya da gerginlik (ya da diğer olumsuz duygular) görülmemiştir. Aslında, kanıtlar bunun tam aksini göstermektedir: İçsel düşünceler olumsuz duyguları daha güçlü bir şekilde harekete geçirmiştir. Yedi duygudan beşinde (*sıkıntılı, kızgın, üzgün, gergin, korkmuş*), olumsuz duyguların

ortalama seviyesi, içsel grupta, dışsal grupların en az birine göre istatistiksel olarak daha yüksektir. Toplumsal baskıya karşı doğal tepkiler olan utanç ve suçluluk, dışsal uygulamalarda daha yüksek düzeydedir. Sonuçlar, katılım deneyinin geri kalan üç senaryosu için de benzerdir.

Özetle, katılmama anket deneyimiz, katılmama ile öznel maliyetler arasındaki kuramsal bağlantıya güçlü bir destek sağlamaktadır. Maliyetli katılmama kuramımız, seçim sonucu bir kişi için önemli görüldüğü zaman, oyunun seçim sonucunu değiştirmeyeceğinin farkında olsa bile, katılmama ihtimalinin kişinin psikolojik uyumsuzluk –hoşnutsuzluk hali– yaşamasına neden olduğunu öne sürmektedir. Biz de tam olarak bunu gözlemledik. Deneklerimiz, böyle bir seçimde oy kullanmamayı düşündüklerinde, önemsiz bir seçimde oy kullanmamayı düşündükleri durumlardan çok daha fazla sıkıntı ve üzüntü hissettiklerini bildirmiştir. Önemli seçimlere katılmamanın içsel maliyetlerini artırdığı yönündeki Hipotez 3'ü destekleyen bulgularla ve aynı zamanda yarışın başa baş olduğu zaman uyumsuzluğun daha da artırıldığı yönündeki Hipotez 4'ü destekleyen daha zayıf ancak belirgin bulgularla karşılaştık. İçsel uyumsuzluğun, katılmama maliyetlerinin en az arkadaşlardan ya da komşulardan gelen toplumsal baskılar kadar güçlü bir bileşeni olduğu yönündeki Hipotez 5 lehine önemli bulgular elde ettik.

Vatandaşlık Görevi: Koşulsuz mu, B' 'den mi Etkileniyor?

Riker ve Ordeshook, oy kullanma paradoksunu kişilerin oy kullanmak için ahlaki bir zorunluluk hissettiklerini öngörerek çözmüştür; buna göre kişiler “oy kullanma etiğine uygunluk”tan olumlu fayda elde etmektedirler (1968: 28). Vatandaşlık görevi duygusunun, insanları sandığa götürmekte etkili olduğu düşüncesi, Blais ve diğerlerinden (2000: 193) destek görmüştür. Kanada'daki iki seçim süreci üzerine yürüttükleri bir çalışmada, “görev duygusunun [...] açıkça, sandığa gitmek için en güçlü motivasyon olduğu” sonucuna varmışlardır. Riker ve Ordeshook'un kavramsallaştırdığı üzere, görev bireylere özgü bir özelliktir; gücü kişiden kişiye değişebilir fakat seçimden seçime değişmez. Buna karşılık, kural faydacıları, oy kullanma konusundaki normları koşullara bağlı olarak görmektedir. Seçimin önemine ve kazanan kişinin kaybedene karşı elde etmesi beklenen zafer marjına bağlı olarak, bir kişi oy kullanma ya da

evde kalma görevi üstlenebilir. Bu şekilde düşündüğümüzde, seçim katılımına ilişkin normlar, katılmama maliyeti olarak adlandırdığımız öznel zorunluluklara daha yakın görünmektedir.²¹

TABLO 3.3 Görev deneyinde deneysel koşullar ve senaryolar

Kontrol	2014 [EYALET] valilik seçimi 4 Kasım'da yapılacak.
B	2014 [EYALET] valilik seçimi 4 Kasım'da yapılacak. [EYALETTE] vali olarak seçeceğimiz kişinin günlük hayatlarımızda büyük bir etkisi olacak. Lütfen valinin şunları yapabileceğini unutmayın: • Eyalet bütçesi ve vergiler üzerinde önemli bir kontrol gücü olacak • [EYALETTE] yeni iş olanakları getirebilecek politikalar uygulayabilecek • Sosyal hizmetlerin ve sağlık olanaklarının kapsamını genişletebilecek ve kalitesini yükseltebilecek
D	2014 [EYALET] valilik seçimi 4 Kasım'da yapılacak. Birçok kişi, seçimlerde oy kullanmanın her vatandaşın görevi ve ahlaki yükümlülüğü olduğunu düşünüyor.
DD	2014 [EYALET] valilik seçimi 4 Kasım'da yapılacak. Lütfen şunları unutmayın: • Demokrasinin tüm anlamı, vatandaşların aktif katılımcılar olması ve oyumuz aracılığıyla hükümet içinde sesimizin bulunmasıdır. • Demokrasi, vatandaşların seçimlere katılımına bağlıdır. • Oy kullanma hakkı, bir hak olmanın yanı sıra ayı zamanda bir görevdir.

Bu bölümde, insanları sandığa götürmek için ahlaki yükümlülüklerin gücünü, bu tür yükümlülüklerin seçim önemi gibi faktörlere karşı görece etkisini ve bir seçimin algılanan öneminin, insanların oy kullanma görevini güçlü bir şekilde hissetmesine yol açıp açmadığını araştırıyoruz. Stratejimiz, katılımcıların yaklaşımakta olan bir seçimin önemine ilişkin algılarını ve oy kullanma görevine verdikleri önemi deneysel olarak manipüle etmektir, istenen sonuç ise yaklaşan seçimlerde oy kullanma niyetinde olup olmamalarıdır. Bu *görev* deneyini Ağustos 2014'te 504 yetişkinle gerçekleştirdik. Kasım 2014'te ABD'nin 30 eyaletinde yapılması planlanan valilik seçiminin yaklaşmasından faydalandık ve Mechanical Turk'u kullanarak özellikle bu 30 eyaletten katılımcılarla çalıştık. Katılımcıları dört gruptan birine –Kasım seçimleriyle ilgili dört farklı senaryodan birine– rastgele atadık (TABLO 3.3).²²

KUTU 3.3. Görev deneyi

Sorular. Vatandaşlık görevi, insanları oy kullanmak için harekete geçirme konusunda seçimin önemi ile karşılaştırıldığında ne kadar etkilidir? Vatandaşlık görevi koşulsuz bir norm mudur?

Katılımcılar. Mechanical Turk aracılığıyla Ağustos 2014'te ankete katılan 504 yetişkin ABD vatandaşı.

Temel bulgu 1. Katılımcılara seçimin önemini hatırlatmak, oy kullanma niyetlerini artırmıştır; vatandaşlık görevleri hatırlatıldığında ise böyle bir etki gözlenmemiştir.

Temel bulgu 2. Katılımcıların vatandaşlık görevi algısı, seçimin öneminden etkilenmektedir.

TABLO 3.4 Görev deneyi için manipülasyon kontrolleri

Grup	Seçimin öznel önemi (1=hiç önemli değil, 5=çok önemli)	Vatandaşlık görevi algısı (0=hiç, 2=çok)
Kontrol	4,04	0,89
B	4,34^{**}	1,07[*]
D	4,22	1,04
DD	4,03	1,08^{**}

Not: Seçimin öznel önemini ölçmeye yönelik soru şöyledi: "Gelecek valilik seçimlerini hangi adayın kazandığı ve önümüzdeki dönemde [EYALET] valisinin kim olacağı sizce ne kadar önemli?" Vatandaşlık görevi algısını ölçmek için sorulan soru ise şöyledi: "Bir seçimde oy kullanmayacaksanız, bir vatandaş olarak görevinizi ihmal ettiğinizi düşünür müsünüz?" Yıldızlar, kontrol koşulundaki ortalama yanıtlarla istatistiksel olarak anlamlı farklılıkları göstermektedir: * $p < 0,10$; ** $p < 0,05$.

Kaynak: Yazarların anketi

Senaryolardan sonra, seçimlerin önemini, katılımcıların oy kullanma görevine ilişkin algılarını ve oy kullanma niyetlerini sorduk.

B-grubundaki denekler, valilerin yetkilerini ve valinin kararlarının eyaletteki insanların günlük hayatları üzerinde büyük bir etkisi olabileceğini hatırlatan notları içeren bir liste okudu. Ayrıca, farklı "dozlarda" iki görev grubunu da deneye ekledik. *D*-grubunda "birçok insanın her vatandaşın oy kullanma görevi ya da ahlaki yükümlülüğü olduğunu düşündüğü" belirtildi. *DD*-grubunda da aynı şey tekrarlandı, ancak oy

kullanmanın neden bir kişinin vatandaşlık görevi olduğu konusunda bir dizi argüman sunuldu. Dolayısıyla, oy kullanmakla ilgili her türlü içsel norma hitap ediyoruz – vatandaşlık görevinin içsel bileşenleri olan D_i 'yi inceliyoruz (Gerber vd. 2008). Kontrol grubundaki deneklere, sadece kendi eyaletlerinde valilik seçimi yapılacağı hatırlatıldı.

Senaryolarımız, katılımcıların seçimlerin önemine dair öznel anlayışını ve oy kullanma konusundaki vatandaşlık görevine ilişkin algılarını değiştirmekte başarılı olmuştur (TABLO 3.4). Katılımcılara, valilik seçimini tercih ettikleri adayın kazanmasının ne kadar önemli olduğunu sorduk. *B*-grubundakiler, kontrol grubundakilere göre seçimlerin daha önemli olduğunu söylemiştir; bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Oy kullanmaya yönelik vatandaşlık göreviyle ilgili algılara dönersek, kişilerin bu algılarını değiştirmek için kuvvetli bir manipülasyona ihtiyaç vardır. *DD*-grubunda vatandaşlık görevi duyguları artmıştır: Kontrol grubundakilerle karşılaştırıldığında, bu gruptaki deneklerin oy kullanmamaları halinde vatandaşlık görevlerini ihmal edeceklerini söyleme ihtimali daha yüksektir. *D*-grubunda ise bu soruya verilen ortalama cevaplar, kontrol grubundakilerden istatistiksel olarak farklı değildir.

Bekletilerimize uygun olarak, *B*-grubundaki kişilere vatandaşlık görevi hakkında hiçbir şey söylenmemesine rağmen, bu gruptaki kişiler daha yüksek bir vatandaşlık görevi duygusu ifade etmişlerdir (TABLO 3.4, sütun 3). Ancak bunun tersi doğru değildir – vatandaşlık görevleri hatırlatılan denekler, seçimlerin daha önemli olduğunu düşünmedi. Bu nedenle, kişilerin vatandaşlık görevi duygusu, kısmen, onların seçimi ne kadar önemli gördüklerinden kaynaklanıyor diyebiliriz. Bu sonuç, katılmama maliyetlerinin bir parçası olarak içselleştirilmiş vatandaşlık görevi D_i 'yi kavramsallaştırma konusundaki güvenimizi artırmakta, daha fazla vatandaşlık görevi duygusunu artan katılımı ilişkilendiren literatürdeki bulguların, insanların önemli seçimlerde daha yüksek oranlarda oy kullanıp (daha önce gördüğümüz üzere) bu eylemlerini görev duygularının bir yansıması olarak yorumlamalarının bir sonucu olduğunu düşündürmektedir.²³ Vatandaşlık görevi ve *B* arasındaki ilişkiyi anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

TABLO 3.5 Görev deneyinde ortalama deneysel etkiler

Sonuç değişkeni: Oy kullanma ihtimali	(1)		(2)	
	Katsayı	SH	Katsayı	SH
Önem (<i>B</i>)	0,29*	(0,14)	0,27*	(0,13)
Vatandaşlık görevi (<i>D</i>)	0,09	(0,14)	0,06	(0,13)
Vatandaşlık görevi (daha güçlü – <i>DD</i>)	0,01	(0,14)	-0,004	(0,13)
Kadın		0,05		(0,10)
Yaş		0,02**		(0,004)
Eğitim		0,11**		(0,04)
Çalışıyor		0,14		(0,10)
Sabit	2,96**	(0,10)	1,85**	(0,20)
Gözlem Sayısı	492		491	

Not: Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi

Sonucun önemi (*B*) ile görev (*D* ve *DD*) gruplarındaki senaryolar, deneklerin oy kullanma eğilimini etkilemiş midir? Aslında, yalnızca *B*-grubundaki deneklerin kontrol grubundakilerden daha fazla oy kullanma olasılıkları vardır. Bunu, senaryolardan sonra sorulan “Gelecek valilik seçimlerinde oy kullanma ihtimaliniz nedir?” sorusuna verilen yanıtların regresyon analizinden öğreniyoruz (bakınız **TABLO 3.5**).²⁴ Buna karşılık, *D* ve *DD*-gruplarındaki deneklerin oy kullanacaklarını söyleme ihtimali, kontrol grubundakilerden daha yüksek değildir.

Bu nedenle, görev deneyimizde, insanların oy kullanma isteğini artırmak için seçimin önemli olduğunu belirtmek, insanlara vatandaşlık görevlerini hatırlatmaktan daha büyük bir etkiye sahiptir. Bu sonuç, vatandaşlık görevinin katılım açısından etkisiz olduğu anlamına gelmez. Kontrol grubunda olup da manipülasyon-kontrol sorusunda güçlü bir vatandaşlık görevi duygusuna sahip olduğu görülen kişilerin oy kullanma olasılıkları daha yüksektir. Yine de sonuçlar, *B* ve vatan-

daşlık görevinin katılım üzerindeki göreceli etkisine ilişkin daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ve *B*'nin vatandaşlık görevinden daha güçlü olabileceğini göstermektedir. Oy kullanma hesaplama modellerinde tam tersinin geçerli olduğunu hatırlayın: *B*'nin etkisi önemsizdir ve görev çok önemlidir. Ayrıca sonuçlarımız, vatandaşlık görevinin koşulsuz bir norm olarak kavramlaştırılmasıyla tezat oluşturmaktadır ve bunun *B*'ye karşı hassas bir katılmama maliyeti olduğuna işaret eder.

Maliyetli Katılmama ile Kural Faydacılığı Karşılaştırmak

Maliyetli katılmama ve kural-faydacı modelleri, birçok ortak öngöründe bulunmaktadır. Her ikisi de, diğer koşulların eşit olması halinde, insanlar seçimlerin önemli olduğunu düşündüğü zaman katılımın artacağını tahmin etmektedir. Her ikisi de, insanların seçimlerin stratejik bağlamını –kimin kazanabileceğini ve ne kadar büyük bir farkla kazanabileceğini– bireyüstü bir bakış açısıyla gördüklerini öne sürmektedir. Ancak çeşitli konularda birbirlerinden ayrılırlar. İkinci Bölüm’de belirtildiği gibi, önemli bir fark, kural-faydacılarda vatandaşların katılımın maliyetini de bireyüstü bir bakış açısından görmeleri ve yanlış adayın kazanma olasılığı çok yüksek olmadığı sürece oy kullanmanın toplumsal maliyetlerini ve buna bağlı olarak katılımı en aza indirme yükümlülüğü hissetmeleridir. Yaygın katılımın iyi bir şey olduğuna dair dengeleyici bir düşünce yoktur. Bizim modelimizde, potansiyel seçmenler toplumsal maliyetleri değil kendi katılım maliyetlerini dikkate alır.

Daha önce, katılımın (ve dolayısıyla oy kullanmanın toplumsal maliyetlerinin) en aza indirilmesinin arzu edilen bir amaç olup olmadığı konusunda normatif demokratik kuram ile kural faydacılığı arasındaki farklılığa değinmiştik. Tabii ki, vatandaşların neden gerçekten oy kullandığını açıklarken önemli olan siyaset felsefesi değil, sıradan insanların düşünce yapısıdır. Kural faydacılığı, insanların neden oy kullandığına ilişkin pozitif bir kuramdır; eğer halkın kararlarını etkileyen etkenler olarak tanımladıkları, gerçekten halkı harekete geçiren etkenler değilse, kuram başarılı değildir. Bizim tezimiz, kişilerin oy kullanma kararlarını katılmama görevi anlayışlarının yerine üstlendikleri oy kullanma maliyetlerinin etkilediği yönündedir. Gerçekleştirdiğimiz bir kolaylık örnekleme anketinin sonuçları, katılmama görevinin birçok insanın pay-

TABLO 3.6 Vatandaşlık görevi ve katılmama görevi üzerine görüşler

Aşağıdaki açıklamalara katılıyor musunuz yoksa katılmıyor musunuz?				
Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Seçimlerde oy kullanmak her vatandaşın görevidir				
%30	%38	%15	%11	%6
Demokrasiyi korumak için vatandaşların büyük bölümünün oy kullanması gerekir				
%36	%38	%13	%7	%5
Bir kişi seçimin sonucuyla ilgilenmiyorsa oy kullanmamalıdır				
%16	%29	%25	%16	%13
Oy kullanmak çok fazla çaba gerektiriyorsa seçime katılmamak vatandaşlık görevidir				
%2	%7	%19	%28	%40

Not: N = 504. Denekler, Ağustos 2014'te Mechanical Turk üzerinden ulaşılan ABD vatandaşlarıdır.

laştığı bir norm olmadığını göstermektedir (TABLO 3.6). *Görev* anketinde, katılımcılara, oy kullanmanın maliyetli olduğu durumlarda oy kullanma ve katılmama görevleri hakkındaki görüşlerini sorduk. Katılımcıların sadece yüzde 9'u, "Oy kullanmak çok fazla çaba gerektiriyorsa seçime katılmamak vatandaşlık görevidir," ifadesine katıldığını belirtti. Beklendiği üzere, oy kullanmanın bir vatandaşın görevi olduğu fikri güçlü destek gördü. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi, "Seçimlerde oy kullanmak her vatandaşın görevidir," dörtte üçü, "Demokrasiyi korumak için vatandaşların büyük bölümünün oy kullanması gerekir," düşüncesini destekledi.

Ankete katılanların, seçimlere katılımın insanların kimin kazanıp kimin kaybettiğine ne kadar önem verdiğiyle kısmen ilgili olduğu ve olması gerektiği fikrini onaylaması, bizim kuramımıza uygundur. Birçoğu, sonucu umursamayan insanların oy kullanmaması gerektiğini düşünüyordu. Deneklerimizin yüzde kırk beşi, "bir kişi seçimin sonucuyla ilgilenmiyorsa oy kullanmamalıdır" ifadesine katıldığını belirtti. Riker ve Ordeshook'un formülünde, düşük *B* seçime katılmamak için iyi bir neden gibi görünmektedir.

Kural-faydacı modellerin ampirik geçerliliğini daha derinlemesine incelemek amacıyla, bu modellerde vatandaşların oy kullanmanın toplumsal maliyetlerini en aza indirme arzusundan yola çıkan öngörülerden birini test ediyoruz. Feddersen ve Sandroni'nin (2006), etik kişileri, aday 1 ya da 2'yle ilgili tercihlerine göre ayırdıklarını hatırlayın. Çoğunluğun aday 2'yi, azınlığın ise aday 1'i desteklediğini varsayın. Oluşturdukları modele göre, azınlıktaki aday 1'i destekleyenler arasında katılım, çoğunlukta olan taraftan daha yüksek olmalıdır. Bunun nedeni, çoğunlukta olan tarafın üyelerinin oy kullanmanın toplumsal maliyetlerini minimum düzeye indirmek istemesi ve bu nedenle katılım oranlarının azalması; azınlıktakilerin ise kazanma ihtimalindeki düşüşü telafi etmek için oy kullanmanın daha yüksek maliyetini kabul etmeleridir (Feddersen ve Sandroni 2006, s. 1276-7).

Bu öngörüü, seçime katılım ve katılmama deneylerine katılan katılımcılar arasında basit bir ek deney yaparak test ettik. Buna *grup katılım* deneyi diyoruz. Ankete katılanlar, çoğunluk ve azınlık olmak üzere iki deney grubundan birine rastgele atandı. Çoğunluk grubundaki katılımcılar aşağıdaki metni okudu:

Demokrat ve Cumhuriyetçi adayların yarışacağı Kasım 2016 başkanlık seçiminde, eyaletinizde adaylar arası oy farkının büyük olmasının beklendiğini hayal edin.

Partinizin adayının oyların yaklaşık %65'ini, diğer tarafın ise oyların %35'ini alması bekleniyor.

KUTU 3.4. Grup Katılım Deneyi

Soru. İki adayın yarıştığı bir seçimde, kural faydacılığın öngördüğü gibi, daha az oy alması beklenen adayın destekçileri arasında katılım daha yüksek midir?

Katılımcılar. Mechanical Turk aracılığıyla Mart/Nisan 2016'da ankete katılan 1.020 yetişkin ABD vatandaşı.

Temel bulgu 1. Kural-faydacı modelin öngördüğü gibi, azınlığın katılımının yüksek olmasını destekleyen bir şey bulunamamıştır.

TABLO 3.7 Grup katılım deneyinde çoğunluk ve azınlık gruplarında katılım

Grup	N	Sandığa gitmek için ortalama çaba (1=hiç uğraşmam, 5=çok uğraşırım)
Çoğunluk grubu	514	3,69
Azınlık grubu	506	3,75

Kaynak: Yazarların anketi

Azınlık grubuna yerleştirilen katılımcılara da aynı metin verildi, ancak beklenen oy oranları değiştirildi: Tercih ettikleri adayın oyların yüzde 35'ini alması bekleniyordu. Sonuç sorusu tüm katılımcılar için aynıydı.

Seçim gününün sizin için karmaşık bir gün olduğunu ve sandık başına gitmek için zaman bulmanın zor olduğunu düşünün.

Sandığa gitmek için ne kadar uğraşsınız? Lütfen 1'in "hiç uğraşmam" ve 5'in "çok uğraşırım" anlamına geldiği aşağıdaki ölçekte belirtiniz.

TABLO 3.7, azınlık grubundaki katılımcıların sandığa gitme olasılığının biraz daha fazla olduğunu göstermektedir. Ancak fark çok küçüktür ve istatistiksel olarak sıfırdan farksızdır ($p = 0,51$). Bu nedenle, kural-faydacı modellerin azınlığın yüksek katılım oranı öngörüsüne destek bulamadık.

Özet

Seçimlere katılımı ile ilgili olarak, insanların yalnızca oy kullandıkları zaman değil, aynı zamanda seçime katılmadıkları zaman da bazı maliyetlerle karşı karşıya kalabileceği fikrini temel alan bir kuramı test ettik. Bu maliyetler, insanların önemli gördükleri seçimlerde artar, seçimlerin çekişmeli olacağını düşünürlerse daha da fazla artış gösterir. Katılmama maliyetleri içseldir; insanlar harekete geçirilmese ya da toplumsal utanç beklenmese bile, katılmamak maliyetlidir.

Seçime katılım ve Katılmama deneyleri sonucu kuramımızı destekleyen aşağıdaki deneysel bulguları ortaya koyduk:

- Kişilerde seçimlerin önemiyle ilgili algı artışları –sonuçlar arasındaki fayda farkları– oy kullanma isteklerini artırır.

- Çekişmeli seçimlerde katılım eğilimi artar: İnsanların belirttikleri oy kullanma isteği, çekişmeli seçimlerde daha yüksektir fakat bu durum yalnızca seçimin sonuçları onlar için önemli olduğu zaman geçerlidir.
- Dışarıdan dayatılan varsayımsal katılmama –birine oy kullanmadığının söylenmesi– öznel ruh halinde değişikliklere neden olmaktadır. Kuramımız için en önemlisi, sadece seçim sonucunu önemseme ve katılmama kombinasyonunun insanların daha yüksek düzeyde olumsuz duygulanımlar –sıkıntı, öfke, sinirlilik ve suçluluk gibi duygular– yaşamalarına neden olmasıdır.

Ayrıca, pozitif katılımı açıklamak için erken dönem rasyonel seçim kuramcılarının ortaya attığı insanların oy kullanması gerektiği yönündeki normun statik değil, vatandaşlardaki seçimin önemli olduğu algısına bağlı olduğu konusunda ön bulgular sunuyoruz. Bu görevden vazgeçmek de katılmama maliyetlerini beraberinde getirmektedir. Ne var ki katılmama maliyetleri şartlı bir oy kullanma görevine indirgenemez. Görev deneyinde bununla ilgili bulgu şöyledir:

- İnsanların oy kullanma görevlerine odaklanmasını sağlamak –*D* ve *DD* deney gruplarımız– yaklaşan seçimlere katılma niyetlerini artırmamıştır.

Bu, normun oy kullanma eğilimleriyle bağlantısız olduğuna dair bir kanıt olarak kabul edilmemelidir, çünkü:

- Kontrol grubunda olup da daha güçlü bir oy kullanma görevi hisseden insanlar, yaklaşan seçimlerde oy kullanmaya daha isteklidir.
- İnsanların seçime konu olan makamla ilgili yetkilere odaklanmasını sağlamak (*B* – bizim deneyimizde ABD’li valiler) oy kullanma isteklerini artırır. Bu yetkilere odaklanmak, insanların oy kullanmakla ilgili görev duygusunda da artışa yol açar; yani, vatandaşlık görevi *B*’nin bir fonksiyonu gibi görünmektedir.

Son olarak, kural-faydacı kuramın aksine, az sayıda insanın seçimlerin toplumsal maliyetlerini en aza indirmek için katılmama görevini benimsediğini ortaya koyduk. Aynı şekilde, daha popüler olan tarafı

destekleyenler, azınlıktaki kişilere göre daha düşük oranlarda seçimlere katılma eğiliminde değildir. Bu sonuçların tümü, kural-faydacı kuramın temel varsayımlarıyla ilgili şüpheye yol açmaktadır. Hem maliyetli katılmama kuramı hem de kural faydacı kuram, seçime katılımıla ilgili gözlemlenen olgularla uyumlu öngörüler üretmektedir. Ancak, sadece maliyetli katılmama kuramı siyasi davranışla ilgili gerçekçi temel varsayımlarla bu öngörülere ulaşmaktadır.

Ek

Mechanical Turk Örneklemlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

TABLO 3.8 Seçime katılım, Katılmama ve Grup katılım deneyleri - örneklem özellikleri

Kadın (%)	43,5
Ortalama yaş	35,2
Yüksek okul mezunu (%)	49,9
Tam zamanlı çalışan (%)	59,7
Demokrat (%)	40,4
Cumhuriyetçi (%)	15,7
N	1.020

TABLO 3.9 Görev deneyi - örneklem özellikleri

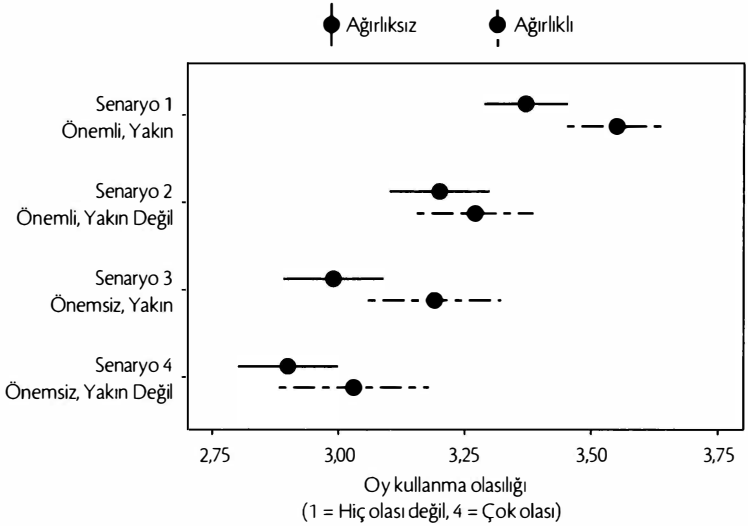
Kadın (%)	47,3
Ortalama yaş	33,9
Yüksek okul mezunu (%)	47,9
Tam zamanlı çalışan (%)	47,8
Liberal/çok liberal (%)	35,8
Muhafazakâr/çok muhafazakâr (%)	11,6
N	504

Örneklemelerin Sonradan-Tabakalandırma Ağırlığı

Örneklemelerimiz, genelde Mechanical Turk örneklemelerinde olduğu gibi (Berinsky vd. 2012), ABD’li yetişkin nüfusun ortalamasından daha genç ve daha eğitilidir. Deney sonuçlarımızın ABD nüfusuna genellebilirliğine ilişkin endişeleri gidermek için örneklemelerimize sonradan-tabakalandırma ağırlıkları uyguladık ve deneylerimizi ağırlıklı verilerle yeniden analiz ettik. Katılımcıların cinsiyet, yaş ve eğitim düzeylerine göre kullanacağımız ağırlıkları hesaplamak için, ABD Nüfus Sayımı Bürosu’nun 2016 Mevcut Nüfus Araştırması, Yıllık Sosyal ve Ekonomi Eki’nden yararlandık. Üç yaş grubunu (18 ile 34 yaş arası, 35 ile 54 yaş arası ve 55 yaş ve üstü), iki eğitim kategorisini (4 yıllık üniversite eğitiminin altı ile 4 yıllık üniversite eğitimi ve üstü) ve katılımcıların cinsiyetini (kadın ve erkek) ele aldık; sonuçta 12 ($3 \times 2 \times 2$) grup ortaya çıkmıştır. ABD nüfusundaki ve örneklemimizdeki dağılımlarının karşılaştırmasına dayanarak, bu 12 grubun her biri için ağırlıklar hesapladık.

ŞEKİL 3.7, ağırlıksız (bkz. **ŞEKİL 3.4**) ve ağırlıklı veriler için deney grupları için oy kullanma olasılıklarını ortaya koymaktadır. Ağırlıksız sonuçlara kıyasla ağırlıklı sonuçlarda oy kullanma olasılığında genel bir artış olduğunu görüyoruz. Bu beklenen bir durumdur; çünkü ağırlıklandırmada örneklem ortalama olarak daha yaşlı olacak şekilde belirlenmektedir ve oy kullanma olasılığının yaşla pozitif yönde ilişkili olduğunu biliyoruz. Ancak gözlemlediğimiz örüntülerde hiçbir değişiklik yoktur: Ağırlıklı sonuçlarda, katılım çekişmeli bir seçimde (senaryo 1) çekişmesiz bir seçime (senaryo 2) kıyasla anlamlı olarak daha yüksektir, ancak seçim sonucunun önemsiz olduğu durumlarda böyle bir etki olmadığı görülmüştür (senaryo 3 ve 4). Hem çekişmeli hem de çekişmesiz seçimlerde, seçim önemli olduğu zaman katılımcıların oy kullanmaları daha muhtemeldir (1-3 ve 2-4 senaryo çiftleri). Bu nedenle seçime katılım deneyindeki ağırlıksız ve ağırlıklı veriler arasında büyük ölçüde benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

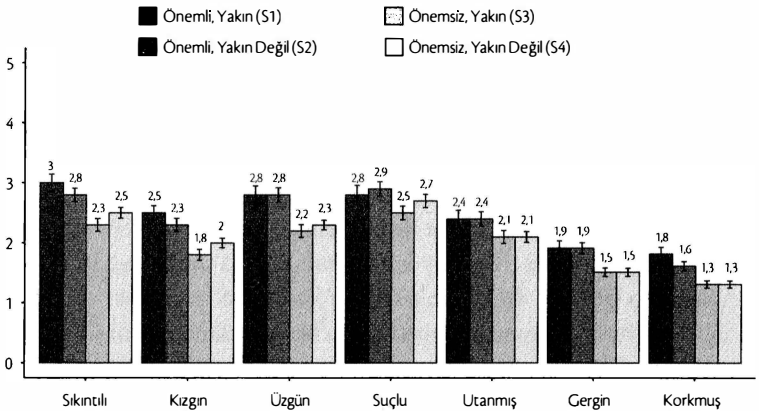
Ağırlıklı verilerle analiz edilen katılmama deneyinin sonuçları da başlangıçta bildirilen sonuçlarla büyük ölçüde benzerdir. **ŞEKİL 3.8**, deney grupları arasında ağırlıklı verileri kullanarak ortalama olumsuz duygu düzeylerini bildirmektedir. Ağırlıksız verilerin analizinde gözlemlediklerimize benzer olarak (**ŞEKİL 3.5**’te sunulmuştu), *Önemli* seçim senaryolarında yer alan kişiler, *Önemsiz* seçim senaryolarındaki

ŞEKİL 3.7 Değişik senaryolardaki ortalama oy kullanma ihtimalleri, ağırlıksız ve ağırlıklı veriler.

Not: Yatay çizgiler, %95 güven aralığına denk gelmektedir.

Kaynak: Yazarların anketi.

ŞEKİL 3.8 Katılmama deneyinde deney gruplarındaki olumsuz duygular, ağırlıklı veri.

Not: Dikey çizgiler, %95 güven aralığına denk gelmektedir.

Kaynak: Yazarların anketi.

kişilerden çok daha fazla sıkıntılı, kızgın, üzgün ve suçlu hissettiklerini bildirmişlerdir. Ayrıca, ağırlıklı verilerle de bu artan olumsuz duyguların temelde dışsal değerlendirmelerden kaynaklandığına dair bir bulgu elde edemedik (sonuçlar gösterilmemiştir).

Verilerimize ağırlık uyguladığımızda, görev ve grup katılım deneylerinde de sunduklarımızla büyük ölçüde benzer bulgular elde ediyoruz. Bu sonuçlar, deney sonuçlarımızın ABD’li yetişkin nüfusuna genellenebilirliğine ilişkin güvenimizi artırmaktadır.

Protestolara Katılım Kuramları ve Yeni Bir Yaklaşım

İnsanlar neden protestolara katılır? Toplumsal hareketlerin dinamiklerinin ardında ne vardır? Eylemciler, yetkililerin stratejilerine ve halkın tepkilerine nasıl yanıt vermekte ve bu konuda ne beklemektedir? Sosyologlar, sosyal psikologlar, siyaset bilimciler ve ekonomistler, bu soruları ele almışlardır. Kuramları, ABD’deki insan hakları hareketinden Batı Avrupa’daki yeni toplumsal hareketlere, komünist dünyadaki demokrasi hareketlerinden Arap Baharı’na, gerçek dünyadan hareketlerle şekillenmektedir. Bu bölümde, bu literatürü kısaca gözden geçiriyoruz ve maliyetli katılmama kuramımızı protestolara katılımı kapsayacak şekilde genişletiyoruz.¹

İncelememiz, seçimlere ve protestolara katılımı ile ilgili kabul görmüş kuramlar arasındaki bazı mantıksal bağları ortaya koymaktadır. Protestolara katılım kuramları, mağduriyetler ve psikolojik tepkiler de dahil olmak üzere insanları protestoya yönlendiren içsel motivasyonlar ile katılımın önünü açan dışsal teşvikler ve kaynakları vurgulamak arasında gidip gelmiştir. Her iki durumda da rasyonel seçim kuramcıları protestoların ardındaki mantığa ışık tutmuş, ancak katılım maliyetleri yükseldiğinde hareketlerin bazen büyümesi gibi dinamikleri açıklamakta başarısız olmuşlardır. Kuramcılardan ve ampirik araştırmacılardan bilginin ve iletişimsel uyarıların etkileriyle ilgili çok şey öğreniyoruz; fakat mesajların ve bilgilerin neden harekete geçirici olabileceğini açıklamakta çoğunlukla pek başarılı olamıyorlar. Bu konuda, sosyal psikologların katkıları özellikle yararlı olmuştur.

Maliyetli katılmama modelini protesto gösterilerine katılıma uygularken, önceki araştırmacıların gözlemlerini hatırlatıyoruz. Bizden önce de birçok kişi, protestolarda organizatörlerin hedeflerinin güçlü

bir harekete geçirici olduğunu gözlemlemiştir; ancak oy kullanma konusunda olduğu gibi bu gözlem tartışma götürmez bir çıkarım değildir, çünkü çaba harcamadan hazır konma fikrinin sadece sonuçla ilgilenen kişilerin katılımını engellediği düşünülebilir. Birçok araştırmacı, yetkililerin protestoları bastırmasının ardından insanların sokağa çıktığı ters tepki hareketleriyle ilgili yorumlarda bulunmuş ve değerli bulgular elde etmiştir; ancak çok azı bu tepkinin rasyonel modeller açısından çelişkili yönünü ele almıştır. Yine birçok araştırmacı, bazı protestoların belirgin şekilde kademeli olan dinamiğine dikkat çekmiş ve birçok insanın zaten sokakta olmasının tek başına nasıl diğerlerini de sokağa çıkmaya ittiği hakkında akıl yürütmelerde bulunmuştur.

Tümüyle yeni gözlemler sunmak yerine, bu ve sonraki bölümde iki şey yapıyoruz. Birincisi, bu “kısmi” etkileri tek ve tutarlı bir modelde bir araya getirmektir. İkincisi ise, modelin içeriğini sistematik bulgularla test etmektir. Bu çaba, modelimizdeki her parametrenin insanların protesto kararlarını bağımsız olarak etkilediğini onaylamamıza ve daha da önemlisi, görelî güçlerini yan yana değerlendirmemize izin vermektedir.

Mobilizasyonda Önkoşul Olarak Mağduriyetler ve Kaynaklar

1960’larda ve 1970’lerde kuramcılarını meşgul eden sorulardan biri, insanların nasıl protestolara katılacak ve hatta isyan edecek boyutta haksızlığa uğramış hissettikleriydi. Araştırmacılar, daha sonra bunun yanlış bir soru olduğuna karar vermiştir. Çoğu toplumda, çeşitli toplumsal *mağduriyetleri* olan birçok insan vardır; yeterli düzeyde hoşnutsuzluk sabit bir durumdur. Ayrıca haksızlığa uğrayan kişi, başkalarının eylemlerinden çaba harcamadan yararlanmayı da tercih edebilir. 1980’lerde, yeni nesil araştırmacılar kuşağı, mağduriyeti değil örgütsel ve finansal *kaynakları* ve *siyasi fırsatları* mücadelecî kolektif eylemi tetikleyen unsurlar olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, doğru sorunun şu olduğu düşünülmüştür: Kolektif eylemin önündeki engellerin kaldırılması için ne tür kaynaklardan ve siyasi fırsatlardan yararlanılabilir? Buna karşın, sonraki dönemde araştırmacılar yeniden göstericilerin *kimlikleri* ve psikolojileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Ted Robert Gurr'ın *Why Men Rebel* [İnsanlar Neden İsyan Eder, 1970] adlı çalışması, mobilizasyonla ilgili erken dönem sosyal psikolojik yönelime iyi bir örnektir.² Gurr'un başlıca savı, temel olarak, sosyo-ekonomik gelişme insanların ilerleme beklentileri ve gerçek deneyimleri arasında bir kopukluk yarattığında, *göreceli olarak yoksunluk* hissetme eğiliminde olacakları yönündeydi. Başarıları ile toplumlarında bulunan diğer kişilerin başarıları arasındaki fark gibi, kişilerin hedefledikleri konum ile gerçek başarıları arasındaki fark da insanları hayal kırıklığına uğrattır (ayrıca bkz. Hirschman ve Rothschild, 1973). Hayal kırıklığı öfkeyi, öfke isyanı körükler.³

Ekonomik hayal kırıklığını öfkeye, öfkeyi de harekete geçmeye bağlayan Gurr, organizasyon, strateji ve başkalarının maliyetli çabalarının üzerine konma eğilimi gibi konuları göz ardı etmiştir. Bu eksikliklere, diğerlerinin yanı sıra Tilly (1973, bunlardan biridir) ile McCarthy ve Zald da (1973, 1977) dikkat çekmiştir.⁴ Bu *kaynak mobilizasyonu* kuramcıları için, mağduriyetlerden ve hoşnutsuzluktan daha önemli olan şey, protesto liderlerinin sahip olduğu mevcut kaynaklar ve fırsatlardır. Tilly (1973), “toplu psikolojik hipotezleri” (Gurr’unkiler gibi) eksik bulmuştur. Önerdiği alternatifte, harekete geçme kapasitesi “hükümeti etkilemek için uygulanabilecek olan kaynaklar üzerindeki kolektif kontrole –toprak, işgücü, bilgi, silahlar, para vb”– bağlıdır; demobilizasyon, “kaynaklar üzerinde toplu kontrolün kaybedilmesi” anlamına gelir (s. 437). Aynı çizgide ilerleyen McCarthy ve Zald da toplumsal hareketlerin varlıklarını sürdürmek için organizasyonel ve finansal kaynaklara ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Bunun bir örneği, o dönemde toplumsal hareket organizatörlerine potansiyel bağışçı ve katılımcılara ulaşmalarında yardımcı olan bir teknolojik yenilik olarak doğrudan posta gönderimiydi.

Kaynak mobilizasyonu kuramında siyasi bağlamın eksikliğine tepki gösteren McAdam (1999), protestoların kendileri için bir “siyasi fırsat alanı” açıldığında ortaya çıktığını vurgulamıştır.⁵ McAdam, şöyle yazmıştır: “Toplumsal hareketler, hem başarılı protestolar için nesnel olanakları hem de halkın protestoların gidişatına dair algısını belirleyen çeşitli çevresel faktörlerle şekillendirilir” (1999: 11). McAdam, toplumsal gerginlik ve psikolojik modellerin eleştirisini de ileriye taşımıştır. Bu modellerde “toplumsal ayaklanmanın ortaya çıktığı daha kapsamlı bir siyasi bağlam

tartışmasının” eksikliğini eleştirmiştir (s. 11). Bazı araştırmacılar tarafından ortaya konan ya da ima edilen toplumsal hareket katılımcılarının psikolojik açıdan anormal ya da toplumsal olarak marjinal oldukları görüşüne karşı çıkmıştır. Aynı zamanda sosyal-psikolojik görüşlere yönelik metodolojik çekincelerini de dile getirmiştir. Bu görüşler, göreceli yoksunluk gibi varsayılan psikolojik gerilimlere, öznel verilerden ziyade nesnel koşullardan yola çıkarak ulaşmaktadır; hareket eyleminin öncüsü olarak göreceli yoksunluktaki artışı kanıtlamakta başarısız olmuşlardır ve katılımcılar ile katılımcı olmayanların hissettiği yoksunluk oranlarını karşılaştırmamışlardır (1999: 13-19).

McAdam, ABD’deki insan hakları hareketi üzerine yaptığı çalışmada, siyasi fırsatların önemini göstermiştir. Siyahların isyanıyla ilgili daha önce ortadan kalkan fırsatları yeniden yaratan çeşitli etkenlere dikkat çekmiştir.⁶ McAdam, bu yapısal ve bazı açılardan dışsal değişimlerin, Siyahların örgütlerine ve topluluklarına hakları için harekette geçmeleri konusunda alan açtığını, bu hikâyenin başaktörlerinin onlar olduğunu vurgulamıştır. Ancak, halkın protestoların gidişatına dair algısının da hareketlerin çok sayıda destekçiyi yanına çekmesine olanak tanıyan rolünü de kabul etmiştir. Bu fikirler –göstereceğimiz üzere– sosyal hareketler üzerine yürütülen çalışmalara rasyonel seçim ve sosyal psikoloji araçlarını kazandıracak sonraki dönem araştırmacılar tarafından geliştirilecektir.

Toplumsal mobilizasyon kuramları, her zaman gerçek dünya olaylarına bağlıdır. 1980’lerde ABD ve Avrupa’da yaşanan gelişmeler, dikkatleri yeniden eylemcilerin kimliklerine ve ideolojilerine çekmiştir. Bu nedenle, kaynaklara ve fırsatlara odaklanan kaynak mobilizasyonu okulundan uzaklaşmışlardır. Bu değişimi hızlandıran gerçek dünyadaki gelişmelerden biri, *yeni toplumsal hareketlerin* ortaya çıkmasıdır. Kadın hareketleri, etnik ve cinsel kimlik gruplarının hareketleri, çevreci ve nükleer karşıtı hareketlerin tümü, “post-materyalist” değerlerin ve hedeflerin birer ifadesi ve önceki yıllarda mobilizasyonun temelini oluşturan maddi kaygıların yerini alan ya da onlara ek olarak gelişen hareketler olarak algılanıyordu (örneğin, Jasper 2011: 14.4’teki ve muhtelif yerlerdeki tartışma).⁷ Afrika’dan Balkanlar’a etnik çatışmalar, kimlik temelli hareketlere olan ilgiyi katlamıştır (örneğin, Peterson 2002).

Otoriter Rejimlere Karşı Toplumsal Hareketler

Avrupa’da 1980’lerin başlarındaki ve ortasındaki yeni toplumsal hareketler araştırmacıların odağını nasıl değiştirdiyse, yine bu on yılın anti-otoriter ve anti-komünist hareketleri de onları derinden sarsmıştır. İnsanlar Güney Avrupa’daki ve Latin Amerika’nın Güney Koni’sindeki (Arjantin, Şili ve Uruguay) baskıcı rejimleri protesto etmek için sokaklara döküldü. 1989’da toplumsal hareketin devrimci gücüyle ilgili farkındalık daha da güçlendi. O yıl komünist bir ülkede beklenmeyen ölçüde büyük ve açık ilk hareket Çin’de ortaya çıktı ve haziran ayında Pekin’deki Tiananmen Meydanı’nda acımasızca bastırıldı. Aynı yılın sonbaharında, Doğu Bloku boyunca ve kısa sürede de etnik Sovyet Cumhuriyetleri’nde toplumsal hareketler patlak verdi.

Gözlemciler için, bu kadar çok sayıda göstericinin bu tür baskıcı yerlerde sokağa çıkması ve protestoların küçük muhalif grupların eylemlerinden gerçek kitlesel olaylara hızla dönüşebilmesi şaşırtıcıydı. Çoğu daha önce herhangi bir eylemde yer almayan on binlerce ve bazen de yüz binlerce insan, ciddi kişisel riskler altında sokaklara ve meydanlara çıktı. Geçmişe bakıldığında, Sovyetler Birliği’nde Gorbaçov’un *glasnost*’u gibi, hareket organizatörlerini harekete geçiren siyasi açılımları tespit etmek mümkündür. Ancak bir kişi bu hareketleri “önceden görebilmiş” olsa da o dönemde bu süreç onlar için tam bir sürpriz olmuştu.

1989’dan 1991’e kadar gerçekleşen devrimler, toplumsal hareketler üzerine araştırma yürütenlerin yaratıcılığını teşvik etmiştir. Bu araştırmacılar, hareketlerin neden gerçekleştiğini ve devlet baskısı potansiyeli yüksekken (ve Tiananmen Meydanı’nda uygulandığında) birçok sıradan vatandaşın hareketleri neden desteklediğini açıklamak istemiştir. Buna dair çeşitli açıklamalar vardır, ancak bu açıklamalar kaynak mobilizasyonu ya da siyasi fırsat alanına göre daha fazla aktör merkezli olma eğilimindedir. 1989 devrimleriyle ilgili kuramsal açıklamalar, insanların içinde bulunduğu (zorunlu) kamusal konum ile rejime yönelik kişisel hoşnutsuzlukları arasındaki ahlaki gerilime işaret ediyordu. Alternatif olarak, araştırmacılar vatandaşların rejimle ve sivil toplumun rejime direnme potansiyeliyle ilgili yeni bilgiler edinmesine odaklanıldılar. Granovetter’a (1978) kadar uzanan kademeli eylem modellerine ilgi

yeniden artmıştır: 1989’da, izleyicilerin katılım olasılığının artması ve diğer insanların da harekete katılmasıyla beraber (insanların neden bu şekilde davrandığı konusunda birkaç açıklama olsa da) başarının daha fazla başarıyı beraberinde getirdiği açıktır.

1989 Leipzig Pazartesi protestolarından ilham alan iki yazar, bu kuramsal akımı doğru bir şekilde kavramıştır. Bunlardan biri Timur Kuran, diğeri Susannne Lohmann’dır. Kuran, kolektif eylemin insanların komünist rejime dair gerçek görüşlerini maskeleyiği zaman karşılaştıkları ahlaki gerilimlerden kaynaklandığını tespit etmiştir.⁸ Otoriter rejimlerden hoşlanmayan kişiler, kamusal alanda bu rejimleri desteklemeye ya da en azından sessiz kalmaya zorlanırlar. Ancak insanlar, doğal olarak, kamusal ve özel tutumları arasında bir tür ahlaki tutarlılık arar; ikisi arasındaki gerilim olumsuz duygulara yol açar. Kendini ifade etmenin tehlikeleri ve maliyetleri yüksek olduğunda ikisi arasındaki gerilimi tolere ederler. Ancak, sokağa çıkan ve muhalif düşüncelerini ifade eden birçok insan gördüklerinde, bu gerilim dayanılmaz düzeyde artacaktır. Her bireyin bir “devrimci eşiği” vardır, kamusal olarak protesto eden diğer kişilerin sayısı onların da gösterilere katılmasına yol açacaktır. Bu eşikler uyarıcı özelliğe sahiptir; protesto edenlerin sayısındaki küçük bir artış, bir zamanlar olayları izlemekle yetinen çok sayıda kişiyi gösterilere katılmaya yönlendirebilir. Etkileme dinamiği, aniden birçok seyirci için eşik aşıldığında ve hareket büyüdüğünde, hareketlerdeki kademeli yükselişi açıklamaktadır.

Kuran’ın modelinde bireyleri ahlaki gerginlik harekete geçirirken, Lohmann’ın modelinde onları harekete geçiren şey bilgidir. Normal zamanlarda, devletin vatandaşlara karşı eylemleri kamuoyu açısından dağınık ve anlaşılmazdır. Bu nedenle insanlar hükümetin “iyi” ya da “kötü” olduğunu anlamazlar. Protestocular sokağa döküldüğü zaman, eylemleri bununla ilgili düşünceyi güçlendirir ve diğer insanlara hükümetin kötü olduğu mesajını verir.⁹ Bu nedenle, hedeflenen kişiler, rejime karşı yoğun bir hoşnutsuzluk hisseder ve bu duygu onları protestolara katılmaya teşvik eder: “Rejim halk desteğini kaybeder ve protestolar rejimin kötücül olduğunu gösterirse, yönetim çöker” (1994: 49).

Lohmann’ın modeli test edilebilir önerilere dayanmaktadır. Eğer haklıysa, protestolara seyirci kalanlar, rejimin türü hakkındaki inanç-

larının değişmesine yol açan yeni bilgiler ortaya çıktıktan sonra, rejimle ilgili kötü duygular beslemeye başladıklarında gösterilere katılırlar. Diğer modellerde, bilginin güncellenmesi protestoların liderliği ile ilgilidir: İnsanlar protesto liderlerinin iyi insanlar olduğunu ya da başarının olası olduğunu görür (bkz. İran’da 2009’daki seçim sonrası protestolardan ilham alan Shadmehr ve Boleslavsky 2015). Bu öneriler de Lohmann’ın modelindeki gibi test edilebilir.

Protestolarla ilgili diğer rasyonel seçim kuramcıları gibi Lohmann da seçime katılım üzerine çalışma yürüten rasyonel seçim kuramcılarına göre, kolektif eylem sorunlarını çok vurgulamamıştır. Protesto kuramcıları, kararlı eylemcilerin aktivistliğin kendisinden fayda sağladığını öne sürerek (örneğin, Chong 1991; ayrıca bkz. Wood 2003) kolektif eylem sorununu çözerler; bu, oy kullanma üzerine dışavurumcu kuramlara yakındır. Diğer yandan, toplumsal hareketlerde liderlerin katılımı sağlamak için takipçilerine teşvikler sağladığını, kişilerin örgütler tarafından yönlendirildiğini öne sürerler (örneğin, Lohmann 1994; Francisco 1995; de Mesquita 2010); bu da oy kullanma üzerine grup kuramlarına yakındır. McAdam (1999), derin toplumsal bağları göz önüne alındığında, metodolojik bireyciliğin toplumsal hareketleri incelemek için yeterli bir yaklaşım olup olmadığını sorgulamıştır. Katılımcılar, grupların ve ağların üyeleridir ve “içerideki bu kişiler katılımı başarısız olmaları halinde üyelik haklarını kaybetme tehlikesi altındadır” (McAdam 1999, s. xxxv). Fakat katılımın yararları örgütler tarafından sunulan seçici teşvikler ise, hareketlerin liderleriyle örgütsel ilişkiye sahip olmayan on binlerce sade vatandaşın katılımı açıklanmamaktadır.

1989 devrimlerinden esinlenen kuramlar daha sonra zenginleştirilmiş ve zaman zaman ampirik araştırmacılar tarafından sorgulanmıştır. Leipzig Pazartesi protestolarının bir diğer parlak öğrencisi Karl-Dieter Opp’tu (1991, 1994). Opp’un araştırması, az önce tartıştığımız bazı kuramsal varsayım ve sonuçları doğrulamıştır. Kapsamlı anket araştırması yoluyla, Kuran’ın kuramına benzer olarak, bazı kişilerin katılım kararlarının arkasında ahlaki bir zorunluluk olduğunu fark etmiştir. “İnsanlar genellikle, siyasi kurumların adaletsiz siyasi kararları gibi belirli koşullar oluştuğunda eyleme katılmak zorunda olduklarını düşünür. Kişinin ahlaki düşüncelerine uygun davranması fayda sağlar,

taraf değiştirmek ise maliyetlidir,” diye yazmıştır (1994: 103). Ancak bu ahlaki ve toplumsal baskıların etkisinin doğrusal olması olası değildir. Yüksek şiddet altında insanların öfkeyle hareket etmekten ziyade kendilerini korumakta haklı olduklarını hissettiğini; risk büyük olduğunda arkadaşlarının ve tanıdıklarının fiziksel zarara açık olmaları yerine gizlenmeye çalışmalarını tercih ettiklerini belirtmiştir (ayrıca bkz. Klandermans, 1984).

Opp’un sunduğu kanıtlardan bazıları bilgi güncelleme kuramlarıyla uyumlu olsa da Lohmann’ın hikâyesinden çok farklı bir çizgidedir. Protestoculara yönelik devlet şiddetinin, insanlarda rejimin savunmasız olduğu ve muhalefetin güçlü olduğu algısını artırdığını tespit etmiştir: “Baskı, vatandaşların toplumun devlete desteğinin daha da azalacağına ve azalan desteğin nihayetinde reformlara yol açması gerektiğine inanmasına neden olur.” Opp, bu etkinin daha psikolojik ya da davranışsal bir yorumunu da ortaya koymuştur: “Bu durumda, bir vatandaş kendi kişisel etkisinin de yüksek olacağını düşünecektir” (1994: 105). Toplumsal baskılar da aynı şekilde ortaya çıkabilir. Opp, aile üyeleri ve arkadaşları protestolarda yer alan bir kişinin, katılım konusunda kendisini baskı altında hisseceğini öne sürmüştür. Rasyonel seçim kuramları ile daha fazla çelişen düşünce ise, kolektif eylem hedeflerinin kendisinin protestocular için bir motivasyon kaynağı olduğu fikridir. Arzulanan kamu yararının kendisinin bir protesto nedeni olduğuna dikkat çekmiştir.¹⁰

Benzer şekilde, Sovyet Cumhuriyetleri’ndeki toplumsal hareket dalgasıyla ilgili zengin ampirik araştırmalar, bazı erken dönem kuramları desteklemiş, fakat aynı zamanda bazı varsayımlarla ilgili soruları da beraberinde getirmiştir. Beissinger (2002), Sovyet Cumhuriyetleri’nde Moskova rejimine karşı etnik-milliyetçi hareketleri titizlikle incelemiştir. Nisan 1991’de Tiflis- Gürcistan’da protestocuların katledilmesi sonrasında baskıya tepki olarak gelişen hareketlerin sayı ve büyüklüğünün, milliyetçi ve ayrılıkçı hareketleri geride bıraktığını göstermiştir.¹¹ Devlet şiddetinin toplumsal hareketlere katılımı teşvik edici gücü, Altıncı Bölüm’de göstereceğimiz gibi, bilgi modellerinde tam olarak açıklanmamaktadır.

Dijital Çağda Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler üzerine çalışan araştırmacılar zamanla, hareket dinamiklerini şekillendirmek için döneme ait yeni teknolojilerin gücünden etkilenmişlerdir. Televizyon, doğrudan posta teknikleri, faks makineleri, internet ve sosyal medya; her yeni teknoloji eylemciler tarafından kullanılmış ve hareket dinamiklerini şekillendirdikleri araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Bu, hiçbir zaman dijital çağda olduğundan daha doğru olmamıştır. Eylemciler bilgi paylaşımı ve destek sağlamak için video klipleri, cep telefonu görüntülerini ve sosyal medyayı stratejik olarak kullanmıştır.

Nitekim, yeni yüzyılın ikinci on yılı, toplumsal hareketler açısından bir tür altın çağ olmuştur. Bu dönemdeki pek çok hareket kentli, genç ve (çoğu zaman) orta sınıf kişilerden oluşmaktadır; organizatörleri interneti ve sosyal medyayı sonuna kadar kullanmaktadır.¹² Yeni milenyumda protestolar, önceki on yılın küreselleşme karşıtı hareketlerinde görülen gerilime kısmen sahip olsa da genelde daha az şiddet içermektedir (della Porta ve Tarrow 2012; della Porta 2013). Dünyanın dört bir yanındaki büyük protesto hareketlerinin bir bölümünün listesi bile oldukça uzundur: İran’da seçim sonrası protestolar (2009); İspanya’daki Öfkeliiler (*Indignados*) (2011); ABD’de Occupy Wall Street ve sonrasındaki eylemler (2011); Tunus’ta başlayan ve Mısır, Bahreyn, Yemen, Libya ve Suriye’ye yayılan Arap Baharı protestoları (2011); “Şili Kışı” öğrenci protestoları (2011); Meksika’daki *YoSoy132* Hareketi (2012); Ukrayna’da kitlesel protestolar (2003, 2004, 2013); Brezilya’da otobüs ücreti artışlarına karşı (2013) ve devlet başkanının görevden alınması lehine ya da aleyhine protestolar (2015); Türkiye’de Gezi Parkı protestoları (2013); Hong Kong’un şemsiye hareketi (2014); Venezuela’da hükümet karşıtı protestolar (2014, 2017); Macaristan’da kitlesel hareketler (2017) ve ABD’de Trump karşıtı direniş protestoları (2017).

Sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla protesto hareketlerinde yaşanan ani yükseliş, gözlemcilerin dikkatinden kaçmamıştır (Castells 2012; Bennett ve Segerberg 2013). Otoriter ülkelerde ve yeni ya da oturmuş demokrasilerde, dijital teknolojilerin işlevlerinden biri, harekete geçmenin maliyetini düşürmektir: organizatörler artık yüzlerce ya da binlerce

kişiyse, protesto gösterisinin cumartesi günü 18.00’de kent merkezindeki meydanda başlayacağını hemen haber verebilir. Dijital çağdaki yenilikler, dayanışma çağrılarını ya da polis müdahalelerinin ve suistimallerinin görüntülerini yaygınlaştırarak, katılmama maliyetlerini artırabilir. Nitekim, birçok genç, kentli, orta sınıf göstericinin cep telefonu vardır ve cep telefonlarının çoğunun kamerası bulunmaktadır. Bu nedenle sokaklar, diğer vatandaşların tazyikli suyla ıslanmasını ya da plastik mermilerle vurulmasını fotoğraflayan ya da videoya kaydeden amatör foto muhabirleriyle doludur. Tıpkı ABD’nin Güney’indeki insan hakları eylemcilerine yönelik polis saldırılarının görüntülerinin gece haberleriyle Kuzey’deki oturma odalarına ıslanması gibi, bugün de cep telefonu kameralarına yakalanan ölçsüz polis şiddetinin görüntüleri anında paylaşılmaktadır.

Dijital teknolojilerin Arap Baharı protestocularını harekete geçirmekteki gücüne dair çarpıcı bir örnek, 25 Ocak 2011’de Mısır’daki Tahrir Meydanı’nda yaşanan gösterilerin birkaç gün öncesinde, “cep telefonlarının kameraları tarafından kaydedilen polis vahşeti görüntülerini içeren protestolara çağrı videolarının YouTube’da yayınlanmasıdır” (El-Ghobashy 2011, s. 266). Eylemciler polisin protestolara saldırmasını beklememişlerdi. Bunun yerine, geçmişte yaşanan ihlalleri insanlara hatırlatmak ve onları sokaklara ve Meydan’a taşımak için yeni medyayı kullanmışlardır.

Farklı yönelimlere sahip toplumsal hareket kuramcıları, polisin hak ihlalleriyle ilgili YouTube videolarının neden kitlesel katılımı tetiklediği konusunda farklı sonuçlara ulaşmış olabilir. Mağduriyet kuramcıları, bunları memnuniyetsizlik düzeyini artırmaya yönelik stratejiler olarak görmüş olabilir. Kaynak mobilizasyonu kuramcıları, iletişimdeki teknolojik değişimin, otoriter bir rejime karşı muhalefete daha fazla kaynak sağladığını belirtebilir. Rasyonel seçim kuramcıları, Mısırlı aktivistlerin güçlerini izleyicilere gösterdiklerini ve böylece insanların hareketin potansiyel başarısıyla ilgili tahminlerini güncellemelerini sağladıklarını iddia edebilir.

Tümüyle çelişkili olmasa da farklı bir yorum, toplumsal hareketler üzerine çalışan sosyal psikoloji araştırmacılarından gelmektedir. Örneğin bilişsel değerlendirme kuramcıları, insanların polis güçlerine ve yetkililere atfettiği nedenler ve suçlamalarla ilgili anlatılara ve bu anlatıların duy-

gusal etkisine odaklanacaktır (bkz. Brader ve Marcus 2013). 1980’lerdeki yeni kimlik hareketlerinin, dikkatleri yeniden protestocuların kendi eylemlerini ve rakiplerinininkini nasıl anladığına dair sorulara yönelttiğini gördük. Ancak toplumsal hareketler üzerine yapılan sosyal psikolojik çalışmalar da duyguların rolünü sistematik hale getirmeye uğraşmıştır. Bu çalışmalar “mağduriyet” üzerine basit fikirlerin ötesine geçmekte ve rasyonel ile irrasyonel eylemler ya da duygu temelli eylemler arasındaki katı bir karşıtlığı reddetmektedir. Dürtüleri (geçici ve fiziksel süreçlere bağlı olan) ruh hallerinden (daha kalıcı ve hedefi olmayan) ve ahlaki duygulardan, “ahlaki sezgilere ve ilkelere dayanan onaylama ve onaylamama duygularından ve doğru (ya da yanlış) şeyi yaptığımızda hissettiğimiz tatminden” (Jasper 2011: 143) ayırt ederler.¹³ Psikologların kullandığı dil farklı olsa da, fikirleri, insanların kamusal ile özel inançları arasında tutarlılık için çaba gösterdiklerini belirten Kuran’ın anlatısını ya da kendilerinin ve diğerlerinin gözünde doğru olanı yapma dürtüsünün, baskı tehdidi altında olsalar bile insanları harekete geçirebileceğini belirten Opp’un mobilizasyon söylemini hatırlatabilir.

Bu gelişmeleri ve tartışmaları akılda tutarak, kişilerin toplumsal hareketlere katılma kararlarını açıklamak için maliyetli katılmama kuramımızı bazı değişikliklerle birlikte yeniden ele alıyoruz. Yaklaşımımız, kaynak mobilizasyonu ve rasyonel seçim geleneğinde vurgulanan katılım maliyetlerini, fırsatları ve çaba harcamadan hazır konma eğiliminden kaynaklanan zorlukları, ayrıca katılmama maliyetlerini artırabilecek toplumsal, duygusal ve ahlaki etkenleri göz önüne almaktadır. Burada ve Beşinci Bölüm’de, duyguları ciddiye almanın, McAdam’ın haklı olarak mağduriyet kuramcılarına atfettiği metodolojik hataları yapmak anlamına gelmediğini göstermeyi umuyoruz.

Maliyetli Katılmama Kuramı ve Protestolara Katılım

İnsanlar neden sokaklar ya da meydanlar gibi kamusal alanlarda düzenlenen mitinglere, yürüyüşlere, gösterilere ve işgal eylemlerine katılır?¹⁴ Bazı değişikliklerle beraber, oy kullanma konusunda gördüğümüz maliyetli katılmama kuramı, insanların tercihlerinin anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Nitekim potansiyel seçmenlerin ve potansiyel protestocuların kararlarını etkileyen durumlar, önemli ölçüde birbirleriyle örtüşmektedir. Oy kullanma konusunda olduğu gibi, bir kişinin protestoya katılıp katılmayacağını belirleyen önemli etkenlerden biri, hareketin amaçlarına ne kadar önem verdiğidir. Bu, bir bireyin katılımının protestonun başarısında fark yaratma ihtimalinin düşük olmasına rağmen geçerlidir. Ayrıca, seçimlerde olduğu gibi protestolarda da sonuçlar genellikle kamusaldır ve herkes protestolara katılmasa bile sonuçtan fayda sağlar (veya sıkıntı çeker). Oy kullanmada olduğu gibi, hem katılma hem de katılmama maliyetlere yol açar. Bazen aynı olay katılma ve katılmama maliyetlerini aynı anda artırır, bu nedenle bir kişinin kolektif eylemlere katılıp katılmaması net etkiye bağlıdır. “Maliyetlerden” bahsetmemize rağmen, öfke, coşku ve korku gibi duyguları içeren yaklaşımcı ve geri çekici etkenler de ele aldığımız diğer faktörlerin etkilerini yoğunlaştırmak ya da azaltabilecek kadar önemlidir.

Modelimize giriş olarak, protestolara katılımı ile ilgili tatmin edici bir modelin açıklaması gereken literatürdeki bazı ampirik örüntüleri hatırlayalım:

- Bir kişi sonucu ne kadar önemsiyorsa, protesto gösterilerine katılma olasılığı o kadar yüksektir (Klandermans 1984; Finkel, Muller ve Opp 1989; Opp 1994).
- Katılımcı sayısı arttıkça, eyleme katılan mevcut izleyici sayısı da artar; büyüme bazen bir “dalga” gibi hızla yükselişe geçer (Klandermans 1984; Kuran 1991; Lohmann 1994; Siegel 2011).
- Göstericilere yönelik şiddet bazen protestoların sönümlenmesine, bazen de katlanarak büyümesine yol açar (Opp 1994; Francisco 1995; Davenport 2007; Trejo 2014).

Bu örüntüleri göz önünde bulundurarak, maliyetli katılmama kuramımızı protestolara katılımı kapsayacak şekilde aşağıdaki gibi genelliyoruz. İnsanların protesto kararlarını etkileyen faktörler şunları içerir:

- İçsel ve psikolojik katılmama maliyetleri (A),
- Katılım maliyetleri (C),

- Toplumsal hareketin hedeflerine verdikleri değer – statükoya ya da diğer sonuçlara karşı bu hedeflere ulaşarak elde edeceklerini düşündükleri net fayda (B),
- Dışsal toplumsal baskı ve katılım beklentileri (D_E),
- Katılan ya da katılması beklenen diğer bireylerin sayısı (N),
- Göstericilere uygulanan baskı seviyesi (R).

Bu faktörler, aşağıdaki denklemler sistemi üzerinden, katılım sonucu elde edilen net faydaya, P , şu şekilde ilişkilidir:

$$P = A - C + D_E \quad (4.1)$$

$$A = f(B[1 + N + R]), \quad f'(\cdot) > 0 \quad (4.2)$$

$$C = c + R^2/N. \quad (4.3)$$

Şimdi bu etkenler ve aralarındaki ilişkiler üzerinde duracağız. Bu ilişkilerin çoğu seçime katılım modelinde açıklandığı için, protesto modeline özgü etkenler dışında tartışmayı kısa tutacağız.

Katılmama maliyetleri (A). İnsanlar protestocuların hedeflerini benimsedikleri ancak eylemde yer almadıkları zaman uyumsuzluk duygusu hisseder ve bu uyumsuzluk onları harekete geçirebilir – katılmamak maliyetli olabilir. Kuran ve kısmen de Opp için uyumsuzluk, ahlaki bir huzursuzluk hissinden doğar. Ancak uyumsuzluğun kaynağı daha az zihinsel olabilir. Seçmenlerde olduğu gibi, potansiyel protestocuların duygusal tepkileri de katılmama maliyetlerini artırabilir ya da azaltabilir. Jasper (1998, 2014), ahlaki ve duygusal etkilerin –“ahlaki şoklar” ve “ahlaki temelli bir öfke biçimi”– protestoları teşvik ettiğini belirtmiştir. Endişe ve coşku gibi öfke dışındaki diğer duygular da katılmama maliyetlerini etkiler. Katılmama maliyetlerini, sonuçlarla arasındaki fayda farkının, protestoların büyüklüğünün ve göstericiler üzerindeki baskı düzeyinin bir fonksiyonu olarak modelliyoruz.

Sonuçlar arasındaki fayda farkı (B). Vatandaşlar, bir protestonun hedeflerine ulaşıp ulaşmamasıyla gerçekten ilgilenebilir ya da hiç ilgilenebilir. Protestocuların hedeflerine (ve protestoculara) düşmanlık besliyor olabilirler, bu durumda B 'nin değeri sıfırdır. Ya da protestoların başarılı olmasını ölüm kalım meselesi olarak kabul edebilirler,

bu durumda B değeri çok yüksek olacaktır. İnsanların protesto etme isteğinin sonuçlara verdikleri önemle birlikte artıp azaldığına ilişkin bulgular sunacağız: Eğer protestocuların hedefleriyle aynı fikirde değillerse, eyleme katılmayacaklardır. Modelimizde, sonuçlar arasındaki fayda farkını protestolara katılma isteğine bağlayan nedensel zincir, B büyüdükçe artan katılmama maliyetlerinin sonucudur. Bu ortak etki, [4.2] denkleminde modellenmiştir.

B 'nin bu şekildeki yorumu, çaba sarf etmeden hazırda konma eğiliminin protestoları baltalaması gerekeceği anlamına gelir. Daha önce belirtildiği üzere protestoların hedefleri klasik anlamda kamusaldır, birlikte üretilir, rekabetçi ve tüketime özel değildir. Katılım zaman alır ve riskli olabilir. Protestocular çoğunlukla ve şüphesiz olarak, katılımın toplumsal onay gibi özel ek faydalarından cesaret alır. Fakat bizim modelimizde insanlar eyleme katılmamaktan kaynaklanan açık bir olumsuz etki yaşayabilir, bu yüzden eylemden uzak durma dürtüleri azalacaktır. Seçmenler gibi, potansiyel protestocular da sonuçla ilgilenedikleri zaman, evde kalmak onlara doğru bir karar gibi gelmeyebilir.

İnsanların katılma isteği üzerindeki doğrudan etkisine ek olarak, B sonraki kısımda ele alacağımız iki etkenle olan ilişkisi üzerinden dolaylı bir etkiye de sahiptir: protestoların büyüklüğü (N) ve polis baskısının seviyesi (R). Bir hareketin hedeflerinden çekinen bir kişi ($B = 0$), sokakta kaç kişi olursa olsun harekete katılmayacaktır ve polis baskısı da, bu tür bireyler üzerinde harekete geçirici bir etkiye sahip olmaz.

Stratejik bağlam - gösterilerin büyüklüğü (N). İnsanlar oy kullanıp kullanmama ve protestolara katılıp katılmama konusunda karar verdiklerinde, stratejik ortam farklı şekillerde devreye girmektedir. Birçok seçimde, bir adayın kazanmak için geçmesi gereken net bir oy oranı vardır.¹⁵ Bu nedenle, bir seçimin çekişmeli olabileceği fikrinin seçmenler için bir anlamı bulunmaktadır. Daha önce, çekişmeli seçimlerin potansiyel seçmenler için katılmama maliyetlerini artırdığını, ancak bunun sadece sonuçları hem yakın hem de önemli gördükleri zaman gerçekleştiğini savunduk.

Protestoların stratejik bağlamı, potansiyel katılımcılar için farklıdır. Genel olarak protestolar büyüdükçe, daha başarılı olma olasılıkları

artar. Ancak toplumsal hareketi başarıya taşıyabilecek katılımcı sayısı için net bir eşik yoktur ve bu nedenle anlamlı bir “yakınlık” olgusu bulunmamaktadır. 2013-14 kışında Euromaidan protestoları zirvedeyken Kiev’in merkezindeki yaklaşık bir milyon göstericinin bir kısmı evde kalsaydı, Viktor Yanukoviç iktidarda kalır mıydı?¹⁶ 1989 sonbaharındaki Leipzig Pazartesi protestoları, katılımın zirvede olduğu dönemde 70.000 yerine 40.000 kişiyi harekete geçirmiş olsaydı, Demokratik Alman Cumhuriyeti’nde komünist rejim varlığını sürdürür müydü? Muhtemelen, Pazartesi protestolarına 1.000’den fazla kişi katılmasaydı, Honecker hükümeti üzerindeki baskı çok daha az olurdu. Peki 1.000 ile 70.000 arasındaki eşik neredeydi? Doğrusu bunu hiç kimse bilemez.

Modelimizde, protestonun hedeflerine önem veren kişiler, protestolara (beklenen ya da gerçek) katılan kişi sayısı arttıkça daha yüksek katılmama maliyetlerini üstlenecektir (denklem [4.2]); bu nedenle katılım olasılıkları artacaktır. N ’nin bu harekete geçirici etkisi, seçime katılım modelinde seçim sonuçlarının yakınlığı etkisine (g) paraleldir. Protestocuların hedeflerini destekleyen bireyler, sadece kendi katılımlarının protestolara olan etkisine odaklanmak yerine hareketin bakış açısını benimserler. Bu bakış açısı onları arzu edilen sonucun elde edilmesi için diğer birçok kişinin gerçekleştirdikleri (ya da gerçekleştirmeleri beklenen) eylemlere katılımlarını teşvik eder. Daha büyük kalabalıklar, “başarının” yakın olduğunu işaret edebilir ve bu durumda protestolarda yer almamak, daha az insanın protestolara katıldığı durumlara göre daha büyük bir ruhsal uyumsuzluğa yol açar. Başka kişiler de büyük kalabalıklar gördüklerinde duygusal sebeplerle protesto gösterilerinde yer almaya yönelebilirler; gösterilerin hedeflerini benimsedikleri zaman heyecan duyabilirler ve bu durum çekimser kalma maliyetlerini artırır.

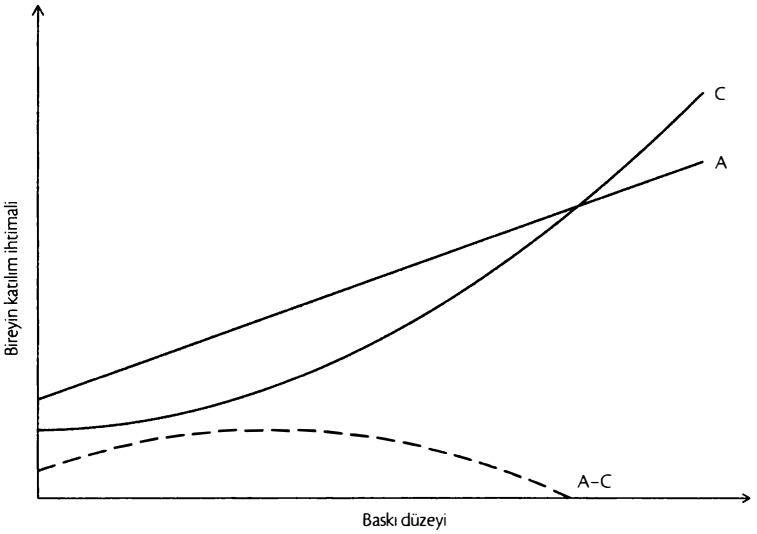
Protestoların büyüklüğü, katılım maliyetleriyle de bireylerin katılım hesaplamalarına girer (denklem [4.3]). Çoğu zaman katılımcılara yönelik polis baskısı olarak gerçekleşen protestolarda yaşanan şiddet olayları katılım maliyetlerini artırır. Bununla birlikte, protestoların büyüklüğü, “kalabalık olmak güvenlidir” ilkesi nedeniyle, baskıdan kaynaklanan maliyetleri azaltan bir etkiye sahip olabilir; kalabalıklar büyüdükçe, tek bir bireyin polisin ya da karşı taraftaki eylemcilerin tehdidiyle karşılaşma

olasılığı azalır (Kuran 1991; Lohmann 1994). Düşük katılım maliyetleri, N 'nin harekete geçirici etkisi için bir başka kanaldır.

Baskı (R). Seçimler ve protestolar arasındaki bir diğer önemli fark, ikincisi için geçerli olan şiddet potansiyelidir. Seçimler, özellikle gelişmekte olan ülkelerde şiddetten muaf değildir. Ancak kamu görevlilerinin göstericilere yönelik şiddetli baskısı, protestoların oldukça yaygın bir özelliğidir (Davenport 2007; Aytaç, Schiumerini ve Stokes 2017). Bu baskı kitle kontrolüne yönelik ılımlı çabalardan polisin “daha az ölümcül” silahlar –tazyikli su, biber gazı, coplar ve plastik mermiler– kullanmasına kadar çok çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. Bu tür taktiklerin kullanımı arttıkça kişiler ciddi zarar görebilir ya da ölümcül silahlar (örneğin gerçek kurşunlar) devreye girebilir.

Her ne kadar baskı katılım maliyetlerini artırsa da ve bu maliyetlerin temel bir bileşeni olarak görülse de, modelimizde bunu ayrı olarak ele alıyoruz. Bunun nedeni, baskının hem katılım maliyetlerini (denklem [4.3]) hem de katılmama maliyetlerini (denklem [4.2]) artıran ikili bir etkisi olmasıdır. Baskının katılmama maliyetlerini artırmasının nedeni, protestoların hedeflerine sempati duyan ya da kendilerini protestoculara yakın hisseden seyircilerin, protestoculara yönelik polis baskısına şahit oldukları zaman, empatik bir kızgınlık ve ahlaki öfke ile tepki göstermesidir. (Opp ve Roehl 1990; della Porta 2013; Aytaç, Schiumerini ve Stokes 2018). Bu duygusal tepkiler ruhsal bir gerilime ya da uyumsuzluğa, katılmama maliyetlerinin artmasına yol açar ve izleyicileri gösterilere katılma konusunda cesaretlendirir. Bu olguyla ilgili ayrı bir modelleme ve çalışma, katılmama maliyetlerinin oldukça gerçek olduğunu daha net bir şekilde göstermemize olanak sağlayacaktır.

Baskı, sadece bir kişi hareketin hedeflerini paylaştığı ölçüde katılmama maliyetlerini artırır. Denklem [4.2]'de, bu koşullu etkiyi R ve B 'yi etkileşimli faktörler olarak göstererek açıklıyoruz. Bazı protestoların çeşitli ya da belirsiz hedefleri olabilir, bu durumda protesto edenlerin toplumsal kimliğinin belirlenmesi, B 'nin potansiyel protestocular için değerini ortaya koyabilir. Herhangi bir baskı ya da çok sayıda protesto söz konusu olmasa bile, bazı bireylerin katılmama maliyetlerini yine üstleneceğini ve bu nedenle protesto etmek için motivasyona

ŞEKİL 4.1 Baskının katılmama ve katılım maliyetleri üzerindeki etkisi.

sahip olacaklarını unutmayın. Bu bireyler protestoya sebep olan konu hakkında yüksek bir B değerine sahip oldukları için harekete geçerler.

Denklem [4.3]'te, baskının katılım maliyetleri üzerindeki etkisini doğrusal olmayan bir şekilde modelliyoruz. Bu maliyetler düşük baskı seviyelerinde nispeten yavaş bir şekilde yükselirken, bir kişinin hapse atılmaktan, yaralanmaktan ve hatta öldürülmekten korkabileceği üst seviyelerde çok hızlı yükselir. 1989'da Pekin'deki Tiananmen protestocuları şaşırtıcı bir cesarete sahiplerdi, ancak tanklar ve gerçek kurşunlara maruz kaldıklarında kaçtılar ya da kaçmaya çalıştılar. Türkiye'de iki hafta boyunca direnen Gezi Parkı protestocuları, nihayetinde dayak gibi son derece saldırgan yöntemler kullanan çok sayıda polisle karşılaştıklarında pes ettiler. Burada genel şiddet düzeyine değil, kişi başına düşen şiddete ve şiddetin protestolara katılan kişi sayısına göre oranına odaklanıyoruz. Bu da denklemin [4.3] sağ tarafındaki R^2/N kesiri ile gösteriliyor. Belirtildiği üzere, bu formül "kalabalık olmak güvenlidir" mantığı ile tutarlıdır. Bu, bazı şartlar altında bir dalga artışı dinamiğini ifade eder ve bu nedenle Kuran'ın (1991) modeliyle bazı benzerlikler gösterir.

Modelimizin çıkarımlarından biri, baskının protestoların büyüklüğü üzerinde belirsiz etkileri olabileceğidir. Protestoların taleplerine katılan bireyler için, düşük-orta baskı seviyelerinde, denklem [4.2]'deki katılmama maliyetleri katılım maliyetlerinden yüksek olabilir. Baskı arttıkça katılım maliyetleri katılmama maliyetlerinden daha hızlı artabilir; bu nedenle baskı yoğun olduğunda bu durum insanların harekete geçmesini engeller. Bu dinamik, baskı seviyesinin (yatay eksen) potansiyel bir göstericinin protestoya katılma olasılığı (dikey eksen) üzerindeki etkisini sunan **ŞEKİL 4.1**'de gösterilmektedir. *A* olarak ifade edilen eğri, kişinin karşı karşıya kaldığı ve baskının bir işlevi olarak yükselen katılmama maliyetlerini göstermektedir. *C* olarak ifade edilen eğri, daha önce belirtildiği gibi doğrusal olmayan bir şekilde baskının bir işlevi olarak yükselen katılım maliyetlerini ifade etmektedir. Ters U şeklindeki eğri, bu iki etki arasındaki dikey farka işaret etmektedir. Başlangıçta, baskı seviyesi arttıkça, katılmama maliyetlerinin katılım maliyetlerini geride bırakmasıyla, kişinin katılım ihtimali de artmaktadır. Fakat daha yüksek baskı seviyelerinde, bu ihtimal azalır ve bireyin evde kalma (veya geri dönme) ihtimali artar. Şekilde yer almayan ilk aşamadaki göstericilerin sayısı, baskının kişi başına düşen etkisini değiştirdiği için ayrıca önemlidir. Organizatörler, protestoların ilk aşamalarında sokağa ne kadar çok insanı taşıyabilirse potansiyel protestocular için katılım eşiği o kadar düşük olur.

Katılım maliyetleri (C). Protestolara katılım, genelde seçime katılımdan daha fazla zaman, dikkat ve kaynak gerektirebilir. Göstericiler uzun yollar katetmek ve kolektif eyleme çok fazla zaman ayırmak zorunda kalabilir. Bu maliyetler, modelimizde küçük harf *c* olarak endekslenmiştir. Maliyetlerdeki asimetri, genelde oy kullananların ve elbette ulusal seçimlerde oy kullananların çok küçük bir bölümünün protesto gösterilerine katılıyor olmasının başlıca nedenlerinden biridir. Büyük ayaklanmaların gerçekleştiği şehirlerde yaptığımız araştırmalar, örneklemelerin yaklaşık yüzde 10'unun protestolara katıldığını göstermiştir. Ulusal bir seçimde yüzde 10'luk katılım çok düşük olacaktır. Sosyal ağlarda, bazı alt gruplarda ve kültürlerdeki normların aksine, protestolar lehine genel bir vatandaşlık normu bulunmaması da protestoların nispeten küçük çaplı olmasını açıklayabilir.

Sosyal baskı ve beklentiler (D_E). Oy kullanma modelinde olduğu gibi, katılımımla ilgili dışsal baskıları ifade eden D_E terimini de modele dahil ediyoruz. Birçok demokraside vatandaşların oy kullanması gerektiği konusunda açıkça genelleşmiş bir toplumsal norm olmasına rağmen, protestolara ilişkin böyle bir vatandaşlık normu yoktur. Hatta demokrasi kuramcıları, protestolarla ilgili karmaşık duygulara sahiptir.¹⁷ Yine de farklı gruplar arasında katılımıma dair toplumsal beklentiler bulunmaktadır. Opp (1994), bir kişiyi toplantıya ya da gösteriye katılmaya teşvik etme konusunda, kişinin sosyal ağındaki aile, arkadaş ve tanıdıkların beklentilerinin gücüne ilişkin kanıtlar sunmuştur. Chong, “arkadaş kazanma ya da arkadaşlıkları sürdürme, kişinin sosyal konumunu koruma, alay ve dışlanmadan kaçınma arzusu” dahil olmak üzere, protestolara katılımının hareketin hedefleriyle bağlantısı olmayan özel faydalarını listelemiştir (Chong 1991: 9).¹⁸ Oy kullanma modelinde olduğu gibi, normların bir kişinin katılım isteği üzerinde bağımsız bir etkiye sahip olabileceği fikrini formalize ediyoruz.

[4.1] denkleminde tek başına D_E ’nin gösterdiği gibi, bir birey, sonuçla ilgili güçlü duygulara sahip olmasa bile bu beklentilere uygun hareket edebilir. Ancak, katılım normları içselleştirildiği ölçüde, bu baskılar katılmama maliyetlerine dahildir. Bu normlar, tüm seçimlerde değil ancak önemli seçimlerde oy kullanmaya yönelik koşullu bir vatandaşlık görevine eşdeğerdir.

Özet

Bazı insanların bir protestoya katılmadıkları zaman maruz kaldıkları ruhsal ve içselleşmiş maliyetleri göz önünde bulundurmak, katılım kararlarını daha iyi anlamamızı sağlar. Toplumsal baskılar ve ahlaki yükümlülükler de insanların oy kullanma kararlarında olduğu gibi önemli bir rol oynamaktadır. Evde kalmanın katılmayan kişi üzerinde bir maliyet yaratabileceği düşüncesi, çaba harcamadan hazır konma davranışının neden mücadeleci kolektif eylemlere katılıma sekte vurmadiğini, özellikle de teşvik için özel ödüller sunabilecek örgütlerle bağlantısı olmayan insanların katılımını neden önlemediğini açıklamaktadır. Potansiyel seçmenlerin ve protestocuların kararlarının en

keskin biçimde ayrıldığı nokta, karşı karşıya oldukları stratejik bağlamda bulunmaktadır. Başarı için gerekli olan bir eşiğe “yakın” olma düşüncesi, protestocular için pek bir anlam ifade etmemektedir ve protestocular çoğu zaman terazinin katılım maliyeti tarafındaki büyük tehlike ve riskleri göz önünde bulundurmak zorundadırlar.

Maliyetli Katılmama Kuramı ve Protestolara Katılım

Bu bölümde, maliyetli katılmama kuramımızı protestolara katılım bağlamında ampirik teste tabi tutuyoruz. Bunun için mücadeleci siyaset üzerine zengin bir ampirik literatürün yanı sıra, kendi özgün araştırmalarımızdan da faydalanıyoruz. Öncelikle, toplumsal hareketin hedeflerini benimsemenin (*B*) katılım konusunda güçlü bir katalizör olduğuna dair kanıtlar sunuyoruz. Ayrıca kişilerin hedeflerini benimsedikleri toplumsal hareketlere diğer insanların katılımının da (*N*) yüksek olacağını düşündüklerinde kendi katılım eğilimlerinin özellikle artacağına dair kesin olmaktan ziyade fikir verici kanıtlar ortaya koyuyoruz. Son olarak, göstericilere yönelik polis baskısının harekete geçirici etkisine (*R*) dair güçlü kanıtlar sunuyoruz.

Özgün araştırmamız yakın dönemde yaşanan üç toplumsal hareket üzerinedir: 2013 yazında Türkiye’de yaşanan Gezi protestoları, Brezilya’da Öfke Haziran’ı (yine 2013’te) ve 2013-14 kışında Ukrayna’da gerçekleşen Euromaidan protestoları.¹ Üçü de ulusal çapta gösterilere dönüşmüş, iç ve dış sonuçları olan siyasi krizler haline gelmiştir. Gezi Parkı protestoları, dünyanın dikkatini Erdoğan hükümetinin artan otoriterizmine çekmiştir. Brezilya’da Rousseff yönetimi, Haziran 2013’teki protestolardan sonra asla eski gücünü geri kazanamamıştır. 2014 FIFA Dünya Kupası maçları sırasında ve 2015’te Devlet Başkanı Rousseff’e yönelik görevden alma sürecinde daha fazla gösteri gerçekleşmiştir. Euromaidan protestoları, Yanukoviç hükümetini iktidardan indirmiş, bu da Ukrayna, Rusya ve Batılı hükümetler arasında ciddi anlaşmazlıklara yol açmıştır.

Mücadeleci siyaset üzerine çok sayıda mükemmel ve son derece yararlı çalışma bulunmasına rağmen, bu üç ülkede kuramsal modeli-

mizde tanımlanan faktörlerin etkisini araştırmaya yönelik ek çalışmalar yürüttük. Gözlemsel veriler, insanların eylemlerine ilişkin belirli ve farklı sebeplerin etkisinin izole edilmesi için her zaman elverişli olmadığından, mücadeleci siyasete ilişkin daha fazla vakayı anket deneyleriyle incelemeyi hedefledik. Ayrıca sosyal medya, toplumsal hareketlerle ilgili anket araştırmaları için, bazen gerçek zamanlı olarak, yeni fırsatlar yarattı. 2013'te Brezilya'da, insanları bir anket deneyine dahil etmek için sosyal medya platformu Facebook'u kullanan David Samuels ve Cesar Zucco Jr.'ın öncülüğünü yaptığı yenilikçi bir araştırma tekniğinden haberdar olduk (bkz. Samuels ve Zucco 2013, 2014). Lawrence da (2017), Facebook'u Faslıları ülkedeki Arap Baharı protestolarıyla ilgili bir ankete dahil etmek için kullanmıştı. Bu örnekleri takip ettik ve Ukrayna'da Euromaidan protestolarının zirvede olduğu dönemde, gösteriler devam ederken, protestocuları ve protestolara katılmayan kişileri deneysel uygulamalar içeren kolaylık örneklemelerine dahil etmek için Facebook'u kullandık.

Bunun yanı sıra, São Paulo ve İstanbul'da, protestocular ve protestolara katılmayan kişilerle geleneksel rastgele-örneklem anketleri de gerçekleştirebildik. Bu anketlere deneysel uygulamalar da yerleştirdik. Asistanlarımızla beraber üç yerde de röportajlar yaptık. Protestocularla, eylemcilerle, hükümet ve emniyet yetkilileriyle, ayrıca İstanbul ve São Paulo'da protestolarda görevlendirilen polislerle görüştük. Son olarak, İstanbul, São Paulo ve Kiev'deki protesto gösterilerinin zirvede olduğu dönemde özel olarak protestocularla yapılan ve anket şirketlerinin bize sağladığı kolaylık örnekleme anketlerinden faydalandık. Veri kaynaklarımızı ve tekniklerimizi bir sonraki kısımda daha ayrıntılı olarak açıklayacağız.

Üç araştırma alanı seçimimiz, baskının insanların protestolara katılma ya da uzak durma kararları üzerindeki etkisini keşfetme isteğimizden de kaynaklanmıştır. Seçilen vakaların üçünde de göstericilere karşı değişen yoğunlukta fiziki taktikler izlendiği görülmüştür. Başta tüm vakalarda bu taktikler orta yoğunluktadır, daha sonra hükümetlerin krizi sona erdirmek istemesi sonucu Brezilya ve Ukrayna'da şiddet azalmıştır. Türkiye'de ise hükümetin krizi bastırmayı seçmesiyle tansiyon daha da yükselmiştir.² Ayrıca, insanların baskıya verdikleri tepkiler,

göstereceğimiz üzere çeşitlilik sergilemiştir. Dolayısıyla protestoculara yönelik değişen ama yoğun devlet baskısının arka planı, analizin bireysel düzeyiyle ilgilendiğimiz ölçüde, devletin vatandaşlara karşı kullandığı yöntemlerin etkisini incelememize izin vermektedir.

Üç Ülkede Protestolara Genel Bakış

Gezi Parkı, Türkiye. Türkiye, 2013 yılında Mayıs ayı sonundan Haziran ortasına dek süren protesto gösterileriyle sarsıldı. Hareketin merkezi, İstanbul'un kalbindeki Taksim Meydanı'nın hemen yanında bulunan Gezi Parkı'ydı. Erdoğan hükümeti, alanı bir alışveriş merkezi ve cami kompleksine dönüştürmeyi planladığını açıklamıştı. Mayıs ayında, Taksim Dayanışma Bileşenleri Platformu, planı durdurmak amacıyla alanda kamp kurdu. Mayıs ayı sonunda, zabıta çadırlarını yakarak ve tazyikli su, göz yaşartıcı gaz ve biber gazı kullanarak protestocuları alandan çıkarmaya çalıştı. Protestolar kısa sürede başka yerlere yayıldı. Göstericiler birkaç gün içinde İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer şehirlerde sokaklara çıktı, sayıları yüz binleri buldu. Akılda kalan sahnelerden bazıları 1 Haziran sabahı binlerce protestocunun İstanbul'un Asya yakasındaki Kadıköy'den Boğaziçi Köprüsü'nü geçerek Taksim'deki kalabalığa katılması ve 8 Haziran'da futbol taraftar gruplarından gelen güçlü destektir.

13 Haziran'da polis, Taksim Meydanı'nda kullandığı agresif yöntemleri daha da artırdı ve bu defa göstericileri meydandan çıkarmayı başardı. 15 Haziran'da, büyük bir polis gücü parka müdahale etti. Polis güçleri, protestocuların bacakları ve bedenleri üzerinde cop kullandı ve tüm alan göz yaşartıcı gazın etkisi altında kaldı. Bu müdahale sonucu park boşaltıldı. Yetkililerin protestoculara yönelik sert muamelesi –en az altı kişi öldü ve yüzlerce kişi yaralandı– uluslararası toplumun Erdoğan hükümetini kınamasına yol açtı.

Öfke Haziran'ı, Brezilya. Haziran 2013'te, São Paulo Üniversitesi'nde bir öğrenci örgütü olan Brezilya'nın Ücretsiz Ulaşım Hareketi (*Movimento Passe Livre*), toplu taşımadaki ücret artışına karşı gösteriler düzenledi. 6 Haziran'da yapılan yürüyüş, ücret artışına karşı yapılan bir dizi gösterinin ilki oldu. 13 Haziran'da, São Paulo Eyaleti

Kamu Güvenliği Bakanı Fernando Grella Vieira, göstericileri şehrin merkezindeki ana cadde olan Avenida Paulista'dan uzaklaştırmak için, eyalet polisinin özel bir birimi olan müdahale birliklerinin bölgede konuşlandırılması talimatını verdi. Akşama kadar, zırhlı polislerin göstericileri plastik mermi ve göz yaşartıcı gaz kapsülüyle doğrudan hedef aldığını gösteren videolar, televizyon kanallarında ve sosyal medyada sürekli olarak yayınlandı. Birçok sivil ve birkaç gazeteci yaralandı ve gözaltına alındı.

Yetkililerin umduğu gibi protestolar azalmadı, aksine ertesi hafta São Paulo ve diğer şehirlerdeki protestocu sayısı yaklaşık bir buçuk milyona ulaştı. Bu noktada otoriteler yeni bir yol haritası belirledi. São Paulo Eyaleti valisi Geraldo Alckmin, plastik mermilerin artık kullanılmayacağını açıkladı. 16 Haziran tarihli bir basın toplantısında, Kamu Güvenliği Bakanı Grella, yeni müdahale birliklerinin konuşlandırılmayacağını duyurdu. Kısa süre sonra, seçilmiş yetkililer otobüs ücretleri konusunda önemli bir taviz verdi. Müdahaleden bir haftadan kısa bir süre sonra, 18 Haziran günü, Belediye Başkanı Haddad, ulaşım ücretlerinin önceki seviyelere döneceğini açıkladı. Protestolar iki gün sonra zirveye ulaştı ve ardından sönümlendi.

Euromaidan, Ukrayna. Viktor Yanukoviç, Turuncu Devrim'in yeni bir seçimi zorunlu kılmasından ve iktidara yükselişini engellemesinden beş yıl sonra, 2010 yılında, Ukrayna'nın dördüncü devlet başkanı oldu. Yanukoviç ve Bölgeler Partisi, Rusya ile güçlü bağlara sahipti.³ Ancak Vladimir Putin'in Ukrayna'nın Avrasya gümrük birliğine girmesi için sunduğu şartlardan memnun olmayan Yanukoviç, 2012'de Avrupa Birliği ile olası bir Ortaklık Anlaşması için müzakerelere başladı. Bu olasılık, Batı Ukrayna'da coşkuyla karşılandı.

Öte yandan, AB ile müzakereler de zorluydu ve 29 Kasım 2013 Cuma günü Yanukoviç, Ortaklık Anlaşması'nı imzalamadan Vilnius'daki Doğu Ortaklığı zirvesini terk etti. Aynı gün Kiev'in merkezinde protestolar düzenlendi. Ertesi sabah, 30 Kasım gününün ilk saatlerinde, özel bir polis gücü olan Berkut, Maidan'da kalan küçük bir grubu acımasızca dövdü. Tepki gecikmedi. 1 Aralık Pazar günü, Maidan'daki göstericilerin sayısı tahminen 800.000'i buldu. Böylece,

TABLO 5.1 Türkiye, Brezilya ve Ukrayna'daki veri kaynakları

Yer	Kaynak	Örneklem	Tarih	N
İstanbul	Yazarlar	Temsili	Kas.-Aralık 2013	1.214
İstanbul	KONDA	Kolaylık (göstericiler)	6-7 Haz. 2013	4.393
São Paulo	Yazarlar	Temsili	Aralık 2013	2.000
São Paulo	Datafolha	Kolaylık (göstericiler)	17 Haz. 2013	766
Kiev	Yazarlar	Kolaylık (Facebook)	Aralık-Ocak 2013-14	602
Kiev	KIIS	Kolaylık (göstericiler)	Aralık 2013-Şub.2014	2.054

Yanukoviç hükümetinin üç aydan kısa bir süre içinde düşmesine yol açan gösteriler başladı.

Sıradan vatandaşların bu hareketlere katılma ya da hareketlerden uzak durma kararlarını incelemek için, **TABLO 5.1**'de sıralanan altı anketi içeren kapsamlı verilerden yararlanıyoruz.⁴ Bunlardan ikisi, yazarların İstanbul ve São Paulo'da yaptıkları temsili örneklem anketlerdir. Bu anketler, protestocular ve protestolara katılmayanlar arasında karşılaştırma yapmamıza ve bulgularımızı iki şehirde daha geniş, yetişkin nüfusu kapsayacak şekilde genelleştirmemize izin vermektedir. İstanbul ve São Paulo'daki örneklem anketlerimiz deneysel soruları kapsamaktadır, bu nedenle hem gözlemsel hem de deneysel veriler elde edilmiştir. Ek olarak, sadece protestoculara yönelik önemli kolaylık örnekleme anketlerinden yararlanıyoruz. İstanbul'da 6-7 Haziran 2013 tarihleri arasında KONDA Araştırma ve Danışmanlık, Gezi Parkı'ndaki protestocularla görüştü. São Paulo'da, 17 Haziran 2013 tarihinde Datafolha, Largo de Batata Meydanı'nda toplanan protestocularla görüşmeler gerçekleştirdi. Kiev Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü (KIIS), Maidan Meydanı'nda gösteri yapanların katılımıyla, ikisi Aralık 2013'te, üçüncüsü de Şubat 2014'te olmak üzere üç anket düzenledi. Tüm anket şirketleri, özgün verilerini cömertçe bizimle paylaştı. Son olarak, Kiev'de yetişkin katılımcıları deneysel bileşene sahip bir ankete dahil etmek amacıyla Facebook'u kullandık. Bu anketi, Euromaidan protestoları devam ederken, Aralık 2013'te ve Ocak 2014'ün başında düzenledik.

Kullandığımız her bilgi ve verinin sınırları vardır. Gösteri alanlarında yapılan anketler, katılımcıların geriye dönüp gösterilere katılmak istediği durumlar yerine protestolara gerçekten katıldıklarından emin olmamızı sağlamaktadır. Ancak bu anketler, protestocular ile protestolara katılmayanlar arasında karşılaştırma yapılmasına izin vermemektedir. Dahası, altta yatan önyargı biçimleri de mülakatı yapanların alandaki kolaylık örneklemelerinde katılımcıların seçimini etkileyebilir. Buna karşılık, rastgele örneklem anketlerinde bile, insanlar protestolara katılma (ya da uzak durma) nedenlerini bildirdiklerinde, cevaplarını hoşlarına gidecek ya da görüşmecinin hoşuna gideceğini düşündükleri şekilde düzenleyebilirler. Deneysel tasarımlar, örneğin katılımcıların araştırmanın amacını tahmin etmesini ve cevaplarını buna göre düzenlemesini zorlaştırarak, bu sosyal arzulanırlık önyargılarını gidermeye (Steiner vd. 2016) ve nedensel çıkarıma yönelik engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı olabilir. Ancak ele aldığımız konu sebebiyle ve deneylerdeki soruları gerçek hayattan tümüyle koparmak istemediğimiz için, deneysel tasarımlarımız katılımcıların varsayımsal eylemlerine dayanmaktadır ve bu durum geçerlilikle ilgili soru işaretlerine yol açmaktadır. Herhangi bir ideal tasarım ya da veri türünün olmaması nedeniyle stratejimiz farklı tasarım ve veri türlerinden faydalanmak yönündedir. Benzer cevaplara ulaşıldığında bulgularımıza olan güvenimiz artmaktadır.

B'nin Harekete Geçirici Etkisi

Sezgisel olarak, bir hükümetin eylemlerine karşı çıkan kişilerin protestolara katılma ihtimalinin, hükümeti destekleyen ya da kayıtsız kalan kişilere göre daha yüksek olduğu, birçok kişi hükümetin eylemlerinden rahatsız olduğunda protestoların patlak verme ihtimalinin arttığı düşünülür. Yine de biz, bu görüşe şüpheyle bakan iki yaklaşımı gözden geçirdik. Kaynak mobilizasyonu kuramcıları, halkın haksızlığa uğramasının tek başına mücadeleci siyaset için yeterli bir koşul olmadığını belirtmektedir. Rasyonel seçim kuramcıları, hareket hedeflerinin kamusal olduğunu ve protesto etmenin maliyetli olduğunu bize hatırlatmaktadır. Bu nedenle, B'nin önemli olmaması gerektiğine ilişkin somut kuramsal argümanlar bulunmaktadır.

Bu nedenle, protesto eden kişilerin ne kadarının siyasi hedefler ya da hareket hedeflerinin diğer türleri tarafından yönlendirildiğini değerlendirmek önemlidir. Ampirik araştırmacıların bunu yaparken başvurduğu yollardan biri, protestocuların protestolara katılmayan kişilere göre bu hedefleri daha fazla önemseydiğini göstermektir. 1980’lerde nükleer güç, gelir eşitsizliği, çevre kirliliği ve bir dizi başka mesele üzerine kafa yoran Almanların, daha az endişeli kişilerle karşılaştırıldığında, protestolara katıldıklarını ve bunu tekrar yapacaklarını söyleme ihtimali daha yüksekti (Finkel vd. 1989). 2004’te Ukrayna’daki Turuncu Devrim’e katılanlar, dönemin Devlet Başkanı Leonid Kuçma ve Başbakan Viktor Yanukoviç hakkında, protestolara katılmayanlara göre çok daha olumsuz duygulara sahipti (Beissinger 2013). 1983’te Hollanda’daki nükleer silahlanma karşıtı protestolarda (Klandermans ve Oegema 1987), 1964’te ABD’deki Mississippi Freedom Summer projesinde (McAdam 1986), harekete geçen ve geçmeyen kişiler arasında benzer farklılıklar görülmüştür.

İstanbul’da yaşayanlarla yaptığımız ankette, katılımcılardan Gezi Parkı’ndaki düzenlemeyi durdurmak da dahil olmak üzere çeşitli hedeflerin protestocular açısından önemini değerlendirmelerini istedik. Hareketlerin hedefleri konusunda, protestocu olduklarını açıklayan her dört kişiden üçü (örneklemelerin yaklaşık yüzde 10’u), parktaki düzenlemeyi engellemenin gerçekten de önemli bir amaç olduğunu söyledi (TABLO 5.2). Protestocular ve protestolara katılmayanlar, sadece gösterilerin hedefleri konusunda farklı düşünmüyorlardı. Bu hedeflerin ne olduğuna ve protestoların ne anlama geldiğine ilişkin yorumlar da, özellikle Erdoğan’ın Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) destekçileri ile muhalifler arasında, net bir ayrıma işaret ediyordu. Protestolarda yer almayanlar arasında dört kişiden biri parkın kurtarılmasının gerçekten protesto için çok önemli bir hedef olduğunu kabul etti, AKP destekçileri arasında ise bu sayı on yedide bire düştü (TABLO 5.2).

Protestoların ne anlama geldiği ve insanların neden protestolara katıldığıyla ilgili yorumlar, Türkiye’de sekülerler ve dindar muhafazakârlar arasındaki temel ve neredeyse tüm toplumu kapsayan bölünme nedeniyle çok çeşitliydi. Brezilya’da ise böyle bir bölünme yoktu (Aytaç, Schiumerini ve Stokes 2017).⁵ São Paulo’daki anketimizde, katılımcıların yaklaşık yüzde sekizi, Haziran ayındaki protesto gösterilerine katıldık-

TABLO 5.2 Katılımcılara ve katılımcı olmayanlara göre protestocuların hedefleri, İstanbul

Sizce bu hedefler protesto katılımcıları için ne kadar önemli?	Katılımcılar (% çok önemli)	Katılmayanlar (% çok önemli)	AKP seçmenleri (% çok önemli)
Gezi Parkı'nı düzenleme planlarının iptali	%76	%25	%7
Hükümetin muhafazakâr eylemlerine muhalefet	%71	%29	%18
Hükümeti zayıflatmaya çalışan muhalif parti/gruplar	%27	%42	%54
İnsanların katılımını sağlayarak Türkiye'yi daha demokratik hale getirmek	%72	%23	%6
Polis baskısına tepki göstermek	%71	%33	%23
Belirli bir hedef olmaksızın protesto etmek	%20	%25	%31

Kaynak: Yazarların anketi.

larını bildirdi. Protestocuların yüzde yetmişi, yolsuzlukla mücadeleyi protestoların çok önemli bir hedefi olarak tanımladı, yarıya yakını ise ulaşım fiyatlarındaki artışın engellenmesinin ve Dünya Kupası harcamalarına muhalefetin önemli hedefler olduğunu bildirdi (TABLO 5.3). Protestolara katılmayanların daha küçük bir bölümü bu hedeflerin çok önemli olduğunu düşünüyordu, ancak bu iki grup arasındaki farklar Türkiye'deki kadar büyük değildi.

Toplumsal hareketlerin hedeflerinin kişileri harekete geçirme açısından önemini incelemenin bir başka yolu da protestolara gerçekten dahil olanlara protestolar sürerken katılım sebeplerini sormaktır. Daha önce değinilen Alman çalışmalarında ve kendi temsili örneklem anketlerimizdeki bir zorluk kişilere protestolara katılıp katılmadıklarını sordüğümüzda beklediğimiz ölçüm hatasıdır; protestocular arasında anket gerçekleştirmek bu zorluğu giderir. Protesto mekanlarında yapılan

TABLO 5.3 Katılımcılara ve katılımcı olmayanlara göre protestocuların hedefleri, São Paulo

Sizce bu hedefler protesto katılımcıları için ne kadar önemli?	Katılımcılar (% çok önemli)	Katılmayanlar (% çok önemli)
Ulaşım ücretlerindeki artışın iptali	%47	%38
Hükümetin Dünya Kupası harcamalarına muhalefet	%47	%31
Hükümeti zayıflatmaya çalışan muhalif parti/gruplar	%17	%13
İnsanların katılımını sağlayarak Brezilya'da yolsuzlukla mücadele etmek	%69	%53
Polis baskısına tepki göstermek	%27	%19
Belirli bir hedef olmaksızın protesto etmek	%9	%7

Kaynak: Yazarların anketi.

anketlerin avantajı gerçek katılımcılara ulaştığımızdan emin olabilmemizdir. Olayların yakınlığı da bir avantajdır: Anket araştırmacıları katılımcılara haftalar ya da aylar sonra gösterilerde yer alıp almadıklarını ve nedenini sorduğunda bu konudaki hatıralar silikleşmiş olabilir. Elbette bu stratejinin bazı olumsuz yanları da bulunmaktadır: Protesto mekanlarındaki gerçek zamanlı anketlerde, katılımcılar ve katılımcı olmayanlar arasında karşılaştırma yapamayız.⁶

Bu şehirlerin her birinde anket şirketleri protestocularla sahada görüşme yapmış, bize özgün ve bireysel düzeyde veriler sağlamıştır. Anket şirketleri, katılımcıları seçerken önyargılardan kaçınmak için kendi yöntemlerini uygulamış olsa da bunlar kolaylık örneklemeleri olarak görülmelidir. İstanbul'da özel bir anket şirketi olan KONDA, 6-7 Haziran tarihlerinde Taksim Meydanı'nda bulunan çok sayıda protestocu ile kapsamlı bir anket gerçekleştirdi.⁷ O dönemde polis, Taksim bölgesinden çekilmişti ve park, protestocular ve sivil toplum örgütleri için bir toplanma merkezi işlevi görüyordu. KONDA araştırmacıları parkı eşit büyüklükte 10 bölgeye ayırdı; iki gün boyunca kesintisiz bir dönüşümle bu bölgelerde yaklaşık olarak eşit sayılarda kişiyle görüşerek,

TABLO 5.4 Protestocuların motivasyonları, İstanbul

Hangi noktada protestolara katılmaya karar verdiniz?	Gezi Parkı'ndaki protestocular
Polis şiddetini gördükten sonra	%49
Ağaçları sökmeye başladıklarında	%19
Başbakan Erdoğan'ın açıklamalarının ardından	%14
Taksim projesi açıklandığında	%10
Taksim'deki atmosferi gördükten sonra	%4

Kaynak: KONDA anketi - Protestocu kolaylık örneklemini.

toplam 4.393 göstericiyle görüşme gerçekleştirdi. Sordukları sorulardan biri, “Protestolara katılmanızın sebebi neydi?” oldu.

En sık verilen cevap protestoların hedefleri yerine polisin eylemleriyle ilgiliydi, bu noktaya daha sonra yeniden değineceğiz (bkz. **TABLO 5.4**). Sık belirtilen nedenlerden ikisi, Gezi Parkı'ndaki ağaçların sökülmesi (%19) ve Taksim Düzenleme Projesi'nin açıklanmasıydı (%10). Bu hedefler, protestoların liderlerinin ilan ettikleri hedeflerle aynıydı.

B'nin São Paulo'daki harekete geçirici etkisi, Datafolha tarafından protesto mekanlarında yapılan anketlerde açıkça görülmektedir. Şirket, 17 Haziran'daki miting için buluşma noktası olan Largo da Batata caddesinde toplanan 766 gösterici ile görüştü. Datafolha, o gün orada toplanan insan sayısının 65.000 olduğu tahmininde bulundu. Göstericilere neden orada oldukları soruldu: %56'sı otobüs ücretlerindeki artıştan bahsetti; %40'ı yolsuzluğu protesto ettiklerini söyledi; %31'i polis baskısına değindi (**TABLO 5.5**). Dolayısıyla Movimento Passe Livre'nin temel talebi, aynı zamanda göstericilerin protestolara katılımları için en sık olarak dile getirdikleri nedendir. Bu sonuç, Temmuz 2013'te Datafolha tarafından yapılan ve katılımcıların %77'sinin insanların sokağa çıkmasının temel nedeninin otobüs ücretine karşı çıkmaları olduğunu belirttikleri temsili örneklem anketi sonuçlarına paraleldir.

Ukrayna'da ise, KIIS Maidan'da benzer bir saha anketi düzenledi. Göstericilerle üç bölüm halinde röportajlar düzenlendi. Birincisi, ilk Berkut saldırısından bir hafta sonra, hafta sonunda büyük gösterilerin

TABLO 5.5 Protestolara katılım nedenleri, São Paulo

Neden	N	%
Otobüs ücretlerindeki artışın protesto edilmesi	430	56
Yolsuzluğa karşı	309	40
Polis baskısının protesto edilmesi	236	31
Daha kaliteli bir ulaşım için	206	27
Siyasetçilere karşı	185	24
Ücretsiz toplu taşıma için	107	14
Kamu güvenliği için	102	13

Not: Katılımcılara birden fazla cevap verme imkânı sunuldu.

Kaynak: Datafolha anketi - Protestocu kolaylık örneklemini.

TABLO 5.6 Protestolara katılım nedenleri, Kiev

Neden	N	%
Polisin şiddeti	1.361	66
AB anlaşmasının reddedilmesi	1.020	50
Yaşam şeklini değiştirme arzusu	968	47
Hükümeti değiştirme arzusu	834	41
Diktatörlük tehdidi	383	19
Rusya'yla yakınlaşma	367	18
Hükümete yönelik öfke	156	8
Muhalefet liderlerinin çağrıları	116	6
Dayanışma	127	6

Not: Katılımcılara birden fazla cevap verme imkânı sunuldu.

Kaynak: KIIS anketi - Protestocu kolaylık örneklemini.

düzenlendiği 7 ve 8 Aralık'ta ($N = 1.037$); ikincisi 20 Aralık'ta ($N = 515$); ve üçüncüsü de Yanukoviç hükümetinin görevi bırakmasına bir aydan az bir süre kala, 3 Şubat 2014'te ($N = 502$) gerçekleşti. KIIS, protestoculara

gösterilerde neden yer aldıklarını sordu ve onlara bazı cevap seçenekleri sundu. İstanbul’da olduğu gibi, en sık verilen yanıt, “protestocuların bastırılması nedeniyle” oldu. İkinci en yaygın cevap, hükümetin Avrupa Birliği ile ortak üyelik anlaşması konusundaki isteksizliği idi. Anketin üç ayağında da katılımcıların yarısı AB’ye ortak üyeliğin protestolara katılım nedenlerinden biri olduğunu söylemiştir (TABLO 5.6).

Şu ana kadar sunulan her iki tür verinin de –temsili örneklem anketlerinde ve protesto alanlarında toplanan kolaylık örneklemelerinden elde edilen görüşler– sınırları vardır. Başlıca sınırlardan biri, bir kişinin hareketin hedeflerini paylaştığı yönündeki açıklamasından bu hedeflerin gerçekten de katılımının nedeni olduğu sonucuna varmaktır. Belki de görüşleri, basitçe, protesto etme isteğinin asıl kaynağı olan kişisel özelliklerle ve inançlarla ilişkilidir. Bu durumda, B’nin nedensel etkisi gibi görünebilecek şeyler aslında diğer faktörlerin bir yan etkisi olacaktır. Bir kişi, protestolara katılmasının nedeni olarak hareketin bir hedefine işaret etse bile –otobüs ücretlerinin düşük olmasını sağlamak, şehirdeki parkta düzenleme planını önlemek– aslında katılımın daha az spesifik, belki de o kadar da ulvi olmayan sebepleri bulunabilir. Chong’un protestolardan elde edilen özel faydalar listesini hatırlayın: “Arkadaş edinme ya da arkadaşlıkları sürdürme, sosyal konumu koruma, alay ve dışlamadan kaçınma arzusu” (1991: 9).

Toplumsal hareketlerin hedeflerinin insanların harekete geçme istekleri üzerindeki nedensel etkisine olan güveni artırmak için vakalarımızın üç merkezi kentinde (İstanbul, São Paulo ve Kiev) anket deneyleri düzenledik.⁸ Deneylerin ardındaki mantık, anket katılımcılarının rastgele seçilmiş bir bölümüne hareketin başlıca hedeflerini vurgulamak ve ardından onlara katılım konusundaki isteklerini sormaktır. Bu konudaki istekliliklerini kontrol grubundakilerin istekliliği ile karşılaştırdık; kontrol grubundaki anket katılımcılarına protesto liderlerinin hedeflerinden hiç bahsedilmemiştir. Her iki gruba da “Hareket yeniden başlasaydı protestolara katılımınız ne kadar olasıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Toplumsal hareketin hedeflere ulaşma olasılığı hatırlatıldığında, protestonun değeri deney grubundakiler için daha yüksek olacaktır. Eğer bu *Hedefler* deney grubundaki kişilerin protestolara ortalama katılım isteği kontrol grubundakilere göre daha yüksek olursa

B''nin katılım üzerinde pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Elbette ölçtüğümüz şey gerçek değil, varsayımsal katılımıdır. Ancak varsayımsal durum her vakada gerçekçiydi ve yakın tarihte yaşanan bir protesto ile bağlantılıydı.

Örneğin, Türkiye’de Gezi Parkı protestolarından sonra hükümet, parkı düzenleme projesinde sessizce geri adım attı. İstanbul’daki *Hedefler* deney grubumuzdan, hükümetin parktaki düzenlemeyle ilgili yeni bir plan yaptığını hayal etmelerini istedik, böylece plana karşı olanlar için hareketin hedeflerinin değeri (*B*) aniden artacaktı. São Paulo anketimizde, hükümetin protestolar sırasında iptal ettiği otobüs ücret artışını yeniden uygulamaya koyduğu, bu yüzden ücretlerin düşmesini isteyenler açısından *B*'nin hızla yükseleceği varsayımsal bir durum yarattık. Kiev’de ise, katılımcılardan hükümetin Ukrayna’yı AB’den daha da uzaklaştıracak eylemlerde bulunduğunu hayal etmelerini istedik. Her vakada, sonuç sorusu, “Hareket yeniden başlasaydı protestolara katılımınız ne kadar olasıdır?” idi. Cevap seçenekleri ise sırasıyla 1’den 4’e kodlanan “hiç olası değil, olası değil, olası, çok olası” seçenekleriydi.

Bulgularımız ülkeden ülkeye değişse de ortak sonuç *Hedefler* deney uygulamasının harekete geçirici bir etkisi olduğudur (Ekteki TABLO 5.7, 5.8 ve 5.9’a bakınız). İstanbul’da AKP’li olmayan seçmenler, hükümetin Gezi Parkı’ndaki düzenlemeyi yeniden hayata geçirdiği yönünde varsayımsal bir durum ortaya çıktığında, katılım konusunda daha istekliydi. *Hedefler* deney grubundaki AKP’li olmayan seçmenlerin istekliliğinin ortalaması yaklaşık 2,3 idi (1-4 ölçeğinde), aynı değer kontrol grubundaki katılımcılar için 2,0 olarak gerçekleşmiştir. Bu istatistiksel olarak anlamlı fark, sonuç değişkeniyle ilgili standart sapmanın yaklaşık dörtte biri büyüklüğünde bir deney etkisine tekabül etmektedir. São Paulo’da ulusal yönetim hakkında olumsuz görüşlere sahip olanlar arasında da benzer bir etki gözlemledik. Kiev’de, hükümetin yeniden AB karşıtı bir pozisyonu benimsediğine dair varsayım, tüm örneklemimiz üzerinde harekete geçirici bir etkiye sahipti; bu durum muhtemelen anket katılımcılarını protestoları organize eden kişilerin de kullandığı bir sosyal medya platformundan seçmemizin bir sonucuydu. Modelimiz açısından tüm bu sonuçlar, *B*'nin katılım konusunda istekliliği tetiklediğini göstermektedir.

N'nin Harekete Geçirici Etkisi

Modelimizle ilgili bir sonraki incelemede, protestolara katılan diğer kişilerin sayısı olan N 'nin harekete geçirici etkisini ele alıyoruz. Modelimiz, N 'nin iki açıdan önemli olduğunu öne sürmektedir. Büyük kalabalıkların katılacağı beklentisi, protestoların hedeflerine değer veren kişiler için ($B > 0$) katılmama maliyetlerini artırır. İkinci olarak da katılım maliyetlerinin azaltılmasındaki etkisidir: “Kalabalık olmak güvenlidir” ilkesinden hareketle, polislerin ya da karşı taraftaki göstericilerin hedefi olma riski, büyük kalabalıklar söz konusu olduğu zaman azalmaktadır. Bu etki B 'ye bağlı değildir.

Pek çok kuramcı ve gözlemci, büyük protestoların devam etme gücünden kalabalıkların getirdiği güvene kadar değişen çeşitli açıklamalarla, hareketin büyüklüğünün izleyicilerin katılım isteği üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu düşünmektedir (bkz. Klandermans 1984; Kuran 1991; Lohmann 1994; van Sketelenburg vd. 2010; Siegel 2011). Ancak bu konuda şaşırtıcı derecede az sistematik kanıt ortaya konmuştur. Bizim araştırmamız, büyük kalabalıkların insanları çeken bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. B 'nin etkisini ölçmek için yürüttüğümüz anket deneylerine, insanların büyük bir toplumsal hareketin devam ettiğini düşünmelerini istediğimiz ayrı bir senaryo da ekledik. Katılımcılarımızın rastgele seçilen bir bölümünü aşağıdaki notu okudukları *Büyük Protestolar* senaryosuna atadık: “Bir ay sonra hükümetin toplumsal hareketin amaçlarına aykırı bir eylemde bulunduğunu ve hareketin yeniden alevlendiğini hayal edin. Birçok insanın değişim için sokaklara döküldüğünü ve bir araya geldiğini gördünüz ya da öğrendiniz. Protestolara katılımınız ne kadar olasıdır?” Soru, büyük kalabalıklar fikrini *Hedefler* senaryosuyla birleştirmektedir.

Büyük Protestolar senaryosu, İstanbul'da muhalefet destekçilerinin (örneğin AKP seçmeni olmayan kişiler) protesto konusundaki isteklerini, kontrol grubundaki standart sapmanın yaklaşık dörtte biri oranında artırmıştır (Ekteki **TABLO 5.7**). Bu sonuç, kuramımızdaki beklentiler açısından deneysel kanıtlar sunmaktadır: Protestoların büyüklüğü olan N , bireylerin protesto hareketinin hedeflerine verdiği önemi ifade eden B üzerinden katılmama maliyetleri (A) denkleminde girmiştir. Yine

de *Büyük Protestolar* deney grubundaki insanların protesto etmeye yönelik ortalama istekliliği, *Hedefler* deney grubundakilerden sadece biraz daha fazladır, ikisi arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsızdır. Örneklemimizde muhalefetin genç destekçilerine odaklandığımızda, büyüklük-artı-hedefler etkisi ile tek başına hedefler etkisi arasındaki fark artar. *Büyük Protestolar* deney grubundaki AKP’li olmayan genç seçmenler, *Hedefler* deney grubundakilere kıyasla standart sapmanın yaklaşık üçte biri oranında ve kontrol grubundaki AKP’li olmayan genç seçmenlere kıyasla standart sapmanın yaklaşık üçte ikisi oranında protestolara katılmaya daha isteklidir.

São Paulo’ya dönersek, genel örneklemin tamamındaki etkiler küçük ve istatistiksel olarak anlamsız olsa da, büyük kalabalıklara üstü kapalı olarak değinildiği zaman katılıma yönelik ortalama isteklilik artmaktadır (Ekteki **TABLO 5.8**). Ancak ulusal hükümete muhalif olan genç katılımcılar arasında yine daha büyük bir etki gözlemliyoruz.⁹ Bir kez daha, modelimizin öngördüğü gibi, N ’nin B ile etkileşime girdiğini görüyoruz.

İstanbul ve São Paulo’da gençler arasında N etkisindeki artış şu açılardan oldukça fikir vericidir. Gençler, protesto gösterilerinde çoğu zaman fazlasıyla temsil edilmektedir. Örneğin KONDA (2014), Gezi Parkı’ndaki protestocuların yaklaşık %51’inin 21 ila 30 yaşlarında olduğunu bildirmiştir ve Türkiye nüfusunda bu oran %22’dir. Bu (negatif) yaş etkisi, araştırmacılar arasında da tartışma konusu olmuştur.¹⁰ Gençlerin özellikle sosyal ilişkilere sahip ve riskler konusunda toleranslı olduklarını kabul edersek (McAdam 1986; Wiltfang ve McAdam 1991), N arttıkça protestolara daha fazla ilgi duymaları, kalabalığın güvenlik sağlayacağı ve toplumsal çekim/baskı açıklamaları arasında bir hükme varmaya yardımcı olabilir. Gençlerin riskler konusunda daha toleranslı olması, daha ileri yaştaki izleyicilere göre N ’deki artışa karşı daha az hassas olmalarını beklememize neden olabilir; ama bu durumda daha hassas görünmeleri N etkisiyle ilgili olarak kalabalıkların getirdiği güven yorumunun aksini göstermektedir. Bu durumda dikkatimiz sosyal duyarlılık açıklaması üzerinde yoğunlaşacaktır. Sonuçlar sadece bu soru için fikir verici kabul edilebilir; etkileri ve onları yönlendiren toplumsal olayları netleştirmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

Kiev’deki Facebook anketimiz, diğer iki yöntemden çeşitli şekillerde ayrılmıştır. Burada ankete ayrı bir *Büyük Protestolar* senaryosu dahil ettik ve insanlara “Yakın gelecekte birçok insanın değişiklik talebiyle hep beraber sokaklara çıktığını hayal edin. Onlara katılma ihtimaliniz nedir?” sorusunu yönelttik. Ayrıca bu bilgiyi *Hedefler*’le birleştiren bir senaryo da ekledik: “Yakın gelecekte hükümetin Ukrayna’yı AB’den uzaklaştıracak eylemlerde bulunacağını ve birçok insanın değişiklik talebiyle hep beraber sokaklara çıktığını hayal edin. Onlara katılma ihtimaliniz nedir?” Burada da insanlar en çok hükümetin hareketin amaçlarının aksi yönde bir adım attığı fikrine tekabül eden *B*’deki artıştan etkilenmiş görünüyordu (Ekteki **TABLO 5.9**). Ancak *N*’nin etkisiyle ilgili olarak da fikir verici bir kanıt bulunmaktadır: Birleştirilmiş senaryoda insanların protesto konusundaki ortalama isteklilik oranı, üç grup arasındaki en yüksek orandır (*Hedefler*, *Büyük Protestolar* ve *Hedefler* artı *Büyük Protestolar* arasında), ancak istatistiksel olarak *Hedefler* uygulamasındaki ortalamadan daha yüksek değildir.

R’nin Harekete Geçirici Etkisi

Maidan, [polis] herhangi bir karşı eylemde bulunmadığında her zaman zayıflıyordu. O adamlar tarafından kaçırıldığında, bana Maidan konusunda ne yapılması gerektiğine ilişkin askeri sırrı söyletmeye çalıştılar. Onlara “Dinleyin, dürüstçe söylüyorum, oraya hiç dokunmayın ve olaylar sona erecek,” dedim.

— Yuriy Lutşenko,
Ukraynalı siyasetçi ve Euromaidan eylemcisi¹¹

Kendisini kaçırın protesto karşıtı zorbalara, hükümet için en iyi stratejinin Euromaidan göstericileri üzerindeki baskıdan vazgeçmek olduğunu söyleyen Lutşenko, “ceza bilmecesi”ne işaret etmektedir (Davenport 2007). Küçük bir protestocu grubu, protestoları sona erdirmek isteyen polisin baskısına maruz kaldığında bazen izleyiciler de gösterilere katılır ve böylece protestolar daha da büyür. Araştırmacılar, bu tür durumları çeşitli bağlamlarda ele almıştır. Opp ve Roehl (1990), 1980’lerde Batı Almanya’daki nükleer enerji protestoları üzerine çalışmış; Opp (1994) 1989’daki Leipzig protestolarına, Beissinger (2002) Sovyetler Birliği’nin

zayıflama dönemindeki milliyetçi hareketlere odaklanmıştır. Francisco (2004) 20. yüzyıldaki katliamları incelemiştir; Lawrence (2017) Fas'taki Arap Baharı protestolarını ele almıştır. Tüm bu çalışmalarda baskının hareketi daha fazla teşvik ettiği görülmüştür. Maliyetli katılmama kuramımız bu *tepki protestoları* olgusunu açıklamak için göstericilere yönelik baskının harekete geçirici etkisine (R) işaret etmektedir. Kuramımıza göre, baskının izleyiciler üzerinde hareketin hedeflerini benimsedikleri ya da protestoculara sempati besledikleri ölçüde (yüksek B) harekete geçirici bir etkisi olduğunu hatırlayın. Baskı hem katılım hem de katılmama maliyetlerini artırır; coplar ve biber gazının gösterilerin büyümesine mi yoksa sönümlenmesine mi yol açacağı baskının net etkisine bağlıdır. Bu bölümde Türkiye, Brezilya ve Ukrayna'da baskının harekete geçirici etkisi hakkında gözlemsel ve deneysel kanıtlar sunuyoruz. Her üç protesto hareketinde de polisin “ilk protestoculara” yönelik müdahaleleri, yalnızca protestoların ayaklanmaya dönüşmesi öncesindeki döneme denk gelmemiş, aynı zamanda bu ölçek değişiminin de fitilini ateşlemiştir.

Daha önce gördüğümüz üzere, Türkiye, Brezilya ve Ukrayna'daki ankete katılanlar, polis baskısını protestolarda yer almalarının temel nedenlerinden biri olarak göstermiştir (TABLO 5.4, 5.5 ve 5.6). Türkiye’de, KONDA’nın Gezi Parkı’ndaki protestolara katılanlarla yaptığı anketteki sorulardan biri, “Protesto gösterilerine hangi noktada katılmaya karar verdiniz?” sorusuydu. Katılımcıların yaklaşık yarısı (%49), “Polis şiddetini gördükten sonra” yanıtını verdi. Brezilya’da protestocuların %31’i “polis baskısına karşı protesto”dan bahsetti ki bu, en çok değinilen üçüncü nedendi. Kiev’de protestoculara sokağa neden çıktıkları sorulduğunda, “Göstericilerin 30 Kasım gecesi Maidan’da acımasızca dövülmesi ve baskı” en sık verilen yanıt oldu. Bu, her üç ankette de en sık verilen yanıttı, katılımcıların yüzde 66’sı yanıtları arasında bu nedene yer verdi.

Her üç ülkede de vatandaşlarla, eylemcilerle (Lutşenko gibi), hükümet ve polis yetkilileriyle yapılan açık uçlu röportajları içeren saha çalışmamız da baskının harekete geçirici etkisine işaret etmiştir.¹² Görüşmelerde birçok kişi, polisin ilk protestoculara yönelik ihlalleri olmasaydı protestolara katılmayacağını söyledi. İstanbul’da görüştü-

gümüz bir Gezi Parkı eylemcisi, protesto gösterileri sırasında “yurttaş gazeteciliği” yaparak diğer protestoculara neden orada olduklarını sor-du. Çoğu insan şuna benzer yanıtlar verdi: “Göstericilerin bastırıldığı anların fotoğraflarını ya da videolarını gördüklerinde korktular. Yine de orada olmaları gerektiğini düşündüler, çünkü kendileri gibi insanlar saldırıya, zulme ve baskıya maruz kalıyordu ve neredeyse herkes ‘Burada olmak zorundaydım’ dedi.”¹³

Bir başka örnek, bir Türk anne ile kızı arasında yaşanan ve yaptığımız bir görüşmede kızın bize aktardığı konuşmadır. Konuşma, polisin Gezi Parkı’nda göstericileri serbest bıraktığı Haziran 2013’ün ilk günlerinde, anne ve kızı arasında televizyon izledikleri sırada yaşandı. Kız çoğunlukla İstanbul’da yaşıyordu ancak ziyaret amacıyla ailesinin yaşadığı şehre gitmişti. 20 Mayıs’ta Facebook’ta “Gezi eylemlerinin patlak verdiğini” öğrendi. “Sokaktaki arkadaşlarına katılmak için” hemen geri dönmek istedi, ama kızının güvenliğinden endişe eden annesi gitmemesi konusunda ona baskı yaptı. Genç kadın görüşmede, espri yaparak “Beni evlatlıktan reddetmekle tehdit etti, o yüzden kalmaktan başka şansım yoktu,” dedi. 1 Haziran Cumartesi günü, anne ve kızı televizyondan gözlerini ayırmadan Gezi’de yaşanan olayları takip ediyorlardı. Bir muhalefet kanalını izliyorlardı çünkü ana akım ve hükümete yakın medya, bu meseleyle ilgili haberlerden kaçınıyordu.

Tüm gün olayları izledik ve sonunda annem bana dönüp, “Tamam git, lütfen gidip arkadaşlarına yardım et! Bu polisler acımasız ve kalpsiz insanlar. Orada silahsız gençlere nasıl vurduklarına bak. Biraz olsun merhamet duyguları olsaydı masum insanlara bunu yapmazlardı,” dedi. Ertesi sabah (2 Haziran Pazar günü) İstanbul’a gittim ve parkı ziyaret ettim. Sonrasında, Gezi Parkı işgal edildiğinde annem İstanbul’a geldi ve o da parkı ziyaret etti. Hatta parktaki mutfağa götürmek için evde börek bile yaptı.¹⁴

Baskı ve harekete geçme arasındaki bağlantıyı incelediğimizde, görüşmelerimizde sık sık dile getirilen konulardan biri, kızgınlık ve ahlaki öfkeydi. Buna bir örnek, Kiev’de arabalara meraklı Dimitro Bulatov’un insanları Euromaidan protestolarına taşıyan bir örgüt olan AutoMaidan’ı neden kurduyuyla ilgili açıklamasıydı. Bulatov, Aralık 2013’te bir arka-

daşının 30 Kasım’da Berkut saldırısında yaralanan genç bir kadın için tıbbi destek arama çabaları üzerine paylaştığı Facebook notunu görünce duyduğu öfke sonucu harekete geçme kararı aldı. Yapılan görüşmede şunları anlattı (Giriş bölümümüzde değinilmişti):

Polis kızı polis aracına bindirmeye çalışıyordu, [arkadaşım] ise onu polisin elinden kurtarıp ambulansa bindirmeye çalışıyordu çünkü kız dayak yemişti ve kanlar içindeydi. Ancak o zaman televizyonu açtım ve internete bağlandım. Doğrusu inanılmaz bir öfkeye kapıldım. Bilirsiniz, bazen dağıldığınızı hissettiğiniz anlar vardır, çünkü o duruma tahammül etmek artık mümkün değildir. Bazı arkadaşlarımı telefonla arayıp arabaları kullanarak bir protesto düzenlememiz gerektiğini söyledim.¹⁵

Bu sözler, ahlaki öfkenin gücünü ve Bulatov’un bu öfkeyi neredeyse fiziksel bir güçle yaşama deneyimini (“dağıldığınızı hissedersiniz”) yansıtmaktadır.

Brezilya’da yaptığımız görüşmeler de baskı, öfke ve harekete geçme arasında bir bağ bulunduğuna işaret etmektedir. Bir eylemci bize, “Baskı düzeyi yüksek olduğunda bu, hepimizin protesto hakkına sahip olduğu duygusunu uyandırır; sonuçta [protestoların sayısında] bir yükselişe yol açtığını düşünüyorum. Bunu Haziran ayında gördük. Öfke çok daha büyüktü,” dedi.¹⁶ Bu açıklamalar, kuramsal beklentilerimizle uyumludur; protestoculara yönelik baskıya tanık olan ve protestolara sempati duyan izleyiciler, empatik bir kızgınlık ve ahlaki öfke hisseder. Sonuçta ortaya çıkan ruhsal gerilim katılmama maliyetlerini artırır ve bu durum onları protestolara katılmaya teşvik eder.

Elbette bireyler eylemleri için her zaman anlamlı nedenler sunmazlar ve şüphesiz ki birçok kişi polis şiddetinin farkındadır ve öfkeliidir ancak eylemlerden uzak durur. Kuramımız, baskının herkes üzerinde harekete geçirici bir etkisi olması gerekmediğini öngörmektedir; sadece hareketin hedeflerini benimseyen ve göstericilere sempati duyan izleyiciler protestolara katılarak polisin baskısına tepki gösterir. İstanbul’da KONDA, São Paulo’da Datafolha, Kiev’de KIIS tarafından yürütülen saha anketlerinin katılımcıları protestolara katılmıştır ve nitel bulgularımızda da protestolara katılanların ve eylemcilerin açıklamalarından

yararlanılmıştır. Bu tür bulgular, eylemlere katılanlarla evde kalanların karşılaştırılması açısından faydalı değildir.

Bu nedenlerden dolayı, daha önce bahsettiğimiz deneylere geri dönüyoruz. Deneydeki senaryoların toplumsal hareketin yeniden başladığı yönünde varsayımsal bir durum içerdiğini hatırlayın. Bunlardan biri olan *Baskı* senaryosunda, “Polisin barışçıl gösteriler düzenleyen kalabalığa çok sert tepki verdiğini görüyor ya da öğreniyorsunuz,” ifadesiyle polisin protestoculara yönelik baskısı vurgulanmıştır. Sonuç sorusu, katılımcıların kendi değerlendirmelerine dayanan protestolara katılma ihtimalleridir. Baskının, özellikle gözlemsel araştırmalarımıza göre polis müdahalelerine duyarlı alt gruplarda katılımı ilgili isteği artırıp artırmadığıyla ilgileniyoruz.

Deneyin sonuçları baskının harekete geçirici etkisini göstermektedir (ortalama deney etkileri ekte sunulmuştur). İstanbul’da *Baskı* deneyi, AKP seçmeni olmayan gençler arasında protestolara katılma ihtimali üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir: Kontrol grubundaki AKP seçmeni olmayan gençlerin ortalama istekliliği, 1-4 ölçeğinde yaklaşık 1,8’dir. *Baskı* deney grubundaki AKP seçmeni olmayan gençler için bu ortalama, protestolara katılım istekliliklerindeki standart sapmanın yaklaşık yarısı oranında bir artışla 2,4’e yükselmiştir. Benzer etkiler São Paulo’daki hükümete kuşkuyla bakan genç katılımcılarda ve Kiev’deki tüm örneklemelerde de gözlemlenmiştir.

Bu sonuçlar baskının protestocuları harekete geçireceği, ancak bunun bireylerin hareketin hedeflerini benimsemesine bağlı olduğu yönündeki önermemizi desteklemektedir. Ayrıca gençlerin protesto etme eğiliminde olduğu ve riskler konusunda daha az hassas olabilecekleri yönündeki yaygın bulguların da bir tekrarıdır. Bahsedildiği üzere, Wiltfang ve McAdam’ın (1991) gençlerin riskli protestolarla ilgili “biyografik uygunluk” konsepti, bu durumu dolaylı olarak düşük katılım maliyetlerine bağlamaktadır. Gençler, “tam zamanlı bir iş, evlilik ve aileye karşı sorumluluklar gibi harekete katılım maliyetlerini ve risklerini artırabilecek kişisel kısıtlamalardan” bağımsızdır (McAdam 1986: 70). Gençler aynı zamanda daha yüksek katılmama maliyetleriyle de yüzleşebilirler; toplumsal baskı konusunda daha hassas ve polisin

ahlaki yönden gayrimeşru olduğunu düşündükleri saldırılarına karşı duygusal açıdan daha tepkili olabilirler.

Özet

Siyasi katılımı ile ilgili maliyetli katılmama kuramımız protestolara uygulandığında önemli öngörüler sağlamaktadır. Modeli protestolara uyarladığımızda seçimlere ve protestolara katılım normlarındaki farkları ve seçimlerle toplumsal hareketler arasındaki farklı stratejik bağlamları dikkate almak üzere modelde bazı değişiklikler yaptık. Üç yeni demokraside ve diğer pek çok yerde, araştırmamızda protestoların dinamiğiyle ilgili ortaya çıkan bulgu, protestoların hedeflerinin katılım konusunda temel motivasyon olarak merkezi bir rol oynadığıdır. Daha az etkili ancak yine de açık bir başka olgu da sayıların gücüdür; insanlar diğer birçok kişinin eyleme katıldığını ya da katılabileceğini düşündükleri zaman katılım ihtimalleri artar. Çalışmamız devlet baskısıyla ilgili belirsizliklere de dikkat çekmektedir. Bu baskı açıkça katılım maliyetlerini artırır, ancak belki daha az görünür şekilde, katılmama maliyetlerinin de en azından bazı kişiler için (hükümet karşıtları, hareketlerin siyasi hedeflerini benimseyen kişiler, gençler) yükselmesine yol açar.

EK

Saha Çalışması ve Anketler

Açık-uçlu görüşmeler. São Paulo (Mayıs 2014), Kiev (Mayıs ve Haziran 2014) ve İstanbul'da (Temmuz 2014) görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Genelde iki saate yakın süren açık-uçlu görüşmeler, sade vatandaşlarla, eylemcilerle, emniyet ve hükümet yetkilileriyle yapılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin belirlenmesi ve iletişim kurulması konusunda çeşitli kurum ve kişiler aracılık etmiştir. São Paulo'da, Fernando Limongi ve Albay Glauco Silva de Carvalho, İnsan Hakları Müdürlüğü Direktörü ve São Paulo Jandarma Komutanlığı görüşme yapılacak kişilerle irtibata geçmemize yardımcı olmuştur. Kiev'de Dünya Politika Enstitüsü görüşme yapacağımız kişileri bulmamıza yardım etti. İstanbul'da Gülay

Türkmen görüşme yapılacak kişileri bulma konusunda bize destek vermiş, ayrıca görüşmeci ve çevirmen olarak çalışmıştır.

KONDA'nın İstanbul kolaylık anketi. KONDA Araştırma ve Danışmanlık, Gezi Parkı'ndaki protestolara katılanlarla birlikte polisin alandan çekildiği 6 Haziran Perşembe akşamüstü saatlerinden 8 Haziran 2013 Cumartesi akşamına kadar anket çalışması yapmıştır. Görevliler, parkı eşit büyüklükte 10 bölgeye ayırmıştır. İki gün boyunca kesintisiz ve dönüşümlü olarak her bölgede, yaklaşık olarak eşit sayıda kişiyle ve toplamda 4.393 göstericiyle görüşmüşlerdir. Her bölgede bir görüşmeci iki saatlik aralarla maksimum 40 görüşme gerçekleştirmiştir. Anketin amacı, protestocuların profilini oluşturmaktır (Daha fazla ayrıntı için bkz. KONDA 2013).

Yazarların İstanbul temsili anketi. İstanbul hane halkı anketimiz için saha çalışması, 20 Kasım-15 Aralık 2013 tarihleri arasında Infakto Research Workshop tarafından yapılmıştır. 1.214 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Anketin örnekleme prosedürü şöyledir: Büyüklükle orantılı olasılık yöntemiyle İstanbul'un ilçelerindeki yüz bir mahalle rastgele seçilmiştir. Bu mahallelerdeki sokaklar ve bu sokaklardaki haneler rastgele bir seçim tablosuyla belirlenmiştir. Anketörler, her hanede ilk adı alfabele önce gelen harfle başlayan kişi ile görüşmeye çalışmıştır. Seçilen katılımcıyla yapılan görüşme tamamlanamadığında görüşmeci aynı kişiye ulaşmak için ilerleyen bir tarihte aynı yere geri dönmüştür. İkinci girişimin de başarısız olması halinde yeni bir ev rastgele olarak seçilmiştir. Görüşme tamamlanana dek bu işlem tekrarlanmıştır. Amerikan Kamuoyu Araştırmaları Derneği'nin belirlediği araştırma standartlarına göre yanıt oranımız yüzde 20,9'dur.

Yazarların São Paulo temsili anketi. São Paulo anketi için saha çalışması 20 Kasım-23 Aralık 2013 tarihleri arasında Análise, Pesquisa e Planejamento de Mercado firması tarafından gerçekleştirilmiştir. 18 yaş ve üstü 2.000 kişiyle telefonda görüşülmüştür. Haneler mahalle, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi kotalarına göre rastgele arama ile belirlenmiştir. İstanbul anketinde olduğu gibi, anketörler her hanede ilk isme göre hane halkından bir kişiyi seçmiştir. Bu bireye ulaşmak için yapılan ikinci girişimin de başarısız olması halinde rastgele yeni bir

hane seçilmiş ve görüşme tamamlanana kadar bu işlem tekrarlanmıştır. Yanıt oranımız yüzde 10'dur.

Datafolha'nın São Paulo kolaylık anketi. Anketşirketi Datafolha, 17 Haziran 2013'te Largo da Batata'daki miting noktasında protestocularla anket yapmıştır. Bu, polis şiddetinin geri püskürtüldüğü haberleriyle beraber protestoların giderek büyüdüğü, medyanın ve siyasi seçkinlerin polisin eylemlerini eleştirmeye başladığı gündür. Datafolha, bu protestoya 65 bin kişinin katıldığı tahmininde bulunmuştur. Ana toplantı noktasında 766 kişiyle görüşme yapmışlardır. Röportajları yapmak için protesto, bloklara karşılık gelen bölümlere ayrılmıştır. Her anketör bir bölümde görev alarak her blokta saat başı ayrı bir görüşme turu gerçekleştirmiştir. Katılımcılar rastgele seçilmiştir. (Bkz. Contagem do Público da Manifestação Contra o Aumento do Transporte Público.)

Kiev Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü'nün kolaylık anketleri. KIIS, Maidan'daki protestocularla anketler gerçekleştirmiştir. Anketler, birincisi ilk Berkut saldırısından bir hafta sonra 7-8 Aralık 2013'te, büyük gösterilerin düzenlendiği hafta sonunda ($N = 1.037$), ikincisi 20 Aralık'ta ($N = 515$) ve sonuncusu 3 Şubat 2014'te, Yanukoviç hükümetinin düşüşünden bir aydan az bir süre önce ($N = 502$), üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Ankete katılanları seçmek için anketörler Maidan'ı protestocular tarafından işgal edilen kamu binalarını kapsayan bölümlere ayırmış ve her bölümde katılımcılarla görüşmeler yapmıştır.

Yazarların Kiev kolaylık anketi. Kiev anketimiz, 20 Aralık 2013 ve 19 Ocak 2014 tarihleri arasında Euromaidan protestolarının devam ettiği dönemde düzenlenmiştir. Kiev'de yaşayan ve en az 18 yaşında olan 602 Facebook kullanıcısıyla bir kolaylık örneklemini oluşturduk. Samuels ve Zucco'nun (2014) örneğini izleyerek, Facebook'a verdiğimiz reklamlarla katılımcıları belirledik. Bu reklamlara yanıt veren kişiler Qualtrics'e yönlendirildi. Katılımcılara, anketi Rusça ya da Ukraynaca olarak yanıtlama seçeneği sunuldu.

Anket Deneyi Sonuçları

TABLO 5.7 İstanbul: Ortalama deney etkileri

Bağımlı Değişken: Katılım ihtimali	(1) Tüm örneklem	(2) Tüm örneklem	(3) Genç katılımcılar
Hedefler	0,11 (0,10)	0,25 [*] (0,13)	0,41 [*] (0,24)
Büyük protestolar	0,07 (0,10)	0,28 ^{**} (0,14)	0,74 ^{***} (0,25)
Baskı	-0,12 (0,09)	0,09 (0,14)	0,57 ^{**} (0,26)
AKP seçmeni		-0,87 ^{***} (0,10)	-0,44 [*] (0,23)
Hedefler x AKP seçmeni		-0,24 (0,15)	-0,61 ^{**} (0,31)
Büyük protestolar x AKP seçmeni		0,27 [*] (0,16)	-0,77 ^{**} (0,34)
Baskı x AKP seçmeni		-0,18 (0,15)	-0,93 ^{***} (0,30)
Sabit	1,70 ^{***} (0,07)	2,02 ^{***} (0,09)	1,84 ^{***} (0,17)
Gözlem Sayısı	1.132	1.132	329

Not: Genç katılımcılar 30 yaş altıdır. Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi.

TABLO 5.8 São Paulo: Ortalama deney etkileri

Bağımlı Değişken: Katılım ihtimali	(1) Tüm örneklem	(2) Tüm örneklem	(3) Genç katılımcılar
Hedefler	-0,02 (0,08)	0,50 ^{**} (0,24)	0,73 (0,49)
Büyük protestolar	0,03 (0,08)	0,22 (0,24)	0,92 [*] (0,49)
Baskı	0,04 (0,08)	0,43 [*] (0,24)	0,93 [*] (0,52)
Hükümete destek		0,09 [*] (0,05)	0,11 (0,09)
Hedefler x Hükümete destek		-0,15 ^{**} (0,07)	-0,14 (0,13)
Büyük protestolar x Hükümete destek		-0,06 (0,07)	-0,23 [*] (0,14)
Baskı x Hükümete destek		-0,12 [*] (0,07)	-0,18 (0,14)
Sabit	1,96 ^{***} (0,05)	1,66 ^{***} (0,17)	1,95 ^{***} (0,34)
Gözlem Sayısı	1.927	1.927	502

Not: Genç katılımcılar 30 yaş altıdır. Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi.

TABLO 5.9 Kiev: Ortalama deney etkileri

Bağımlı Değişken: Katılım ihtimali	(1) Tüm örneklem	(2) Genç katılımcılar
Hedefler	0,36 ^{***} (0,16)	0,37 (0,25)
Büyük protestolar	0,21 (0,16)	0,43 [*] (0,26)
Baskı	0,37 ^{**} (0,16)	0,45 [*] (0,24)
Hedefler+büyük protestolar	0,41 ^{**} (0,16)	0,43 [*] (0,24)
Hedefler+baskı	0,57 ^{***} (0,16)	0,84 ^{***} (0,23)
Sabit	2,33 ^{***} (0,11)	2,18 ^{***} (0,17)
Gözlem Sayısı	624	250

Not: Genç katılımcılar 30 yaş altıdır. Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. ^{*} $p < 0,1$; ^{**} $p < 0,05$; ^{***} $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi.

Kolektif Eylemin Duygusal Kökenleri

Bazı duygular –psikologlar bunları yaklaşım duyguları olarak adlandırır– insanları ortak hareket etmeye yöneltir. Aralarında en dikkat çeken öfkedir. Bir öfke parlaması kişiyi harekete geçirebilir fakat siyasette özellikle güçlü olan, bir adaletsizliğe maruz kaldığımızda yaşadığımız ahlaki öfkedir; bazı durumlarda bir siyasi lider farklı hareket etmiş olsaydı adaletsizlikten kaçınılabileceğine dair düşünce de bu duyguyla ilişkilidir. İnsanlar, yaşadıkları sıkıntılara siyasi aktörlerin yol açtığını düşündüklerinde öfke duygusu ve toplu hareket etme eğilimi ağır basar. Modelimiz açısından kızgınlık ve ahlaki öfke, katılmama maliyetlerini ciddi oranda artırabilir.

Bu bölümde, katılmama maliyetlerinin ahlaki öfke sonucu yükseldiği iki durumu ele alacağız. Her iki durumda da tamamen bilişsel süreçlere dayanan açıklamalar yetersiz kalmaktadır. Duyguları kolektif eylemle ilgili açıklamalara katarak iki zorlu soruyla başa çıkabiliyoruz: İşlerini kaybeden insanların seçimlere katılımı çalışan insanlarınkinden genellikle daha düşük olsa da işsizliğin yüksek olduğu durumlarda bu fark neden anlamsız hale gelir? Baskı ve protestolara katılım arasında Beşinci Bölüm’de ortaya konan ancak tam olarak açıklanmayan bağlantı nedir?

Kolektif eylemin duygusal boyutları konusunda ısrarcı olmak, seçmenleri düşünemeyen vatandaşlar ya da protestocuları öfkeli gruplar olarak nitelendirmek anlamına gelmez. Bilişsel değerlendirme kuramının bize hatırlattığı üzere, bireylerin duygusal tepkilerinin ardında birçok nedensel düşünce ve ahlaki akıl yürütme yatmaktadır. Duygulara odaklanmak, kolektif eylemin stratejik davranıştan bağımsız olduğu anlamına da gelmez. Ancak bu stratejiler, halkın duygusal tepkilerini doğru olarak öngörebilen ya da bunu yapmakta başarısız olarak ken-

dilerini tehlikeye atan partiler, kampanyalar, hükümetler ve aktivistler tarafından belirlenmektedir.

ABD’de İşsizlik ve Seçimlere Katılım

Steven Rosenstone, 1982’de yayımladığı bir makalede ABD’deki işsizlerin çalışanlardan daha düşük oranlarda oy kullandıklarını ortaya koymuştur.¹ Bu sonuca, yaklaşık doksan bin Amerikalıya istihdam durumlarının ve Kasım 1974’deki ulusal seçimlerde oy verip vermediklerinin sorulduğu, ABD Nüfus Sayımı Bürosu tarafından yürütülen ve Mevcut Nüfus Araştırması’nda (CPS) rapor edilen kapsamlı bir anket üzerinden varmıştır. Rosenstone, işsizlik ve seçimlere katılımı ilgili iki önemli bulguya ulaşmıştır. Birincisi, işsizlerin çalışanlara kıyasla seçimlere daha düşük oranlarda katılımıdır. İkincisi, Kasım seçimlerinden uzun süre önce işsiz kalanların yakın zamanda işlerini kaybetmiş olanlara göre oy kullanma olasılıklarının daha yüksek olmasıdır.

Rosenstone, her iki durumu da açıklamak amacıyla fırsat maliyetlerine dikkat çekmiştir. “İşsizlik gibi öncelikli ve stresli bir kişisel sorunun etkisi, siyasete katılmanın getirisinden daha büyük olduğunda katılımın fırsat maliyetleri daha yüksektir. Fırsat maliyetleri yükseldikçe kişinin siyasete katılım olasılığı azalır,” diye yazmıştır. İşsizliğin katılım üzerindeki etkisinin neden zamanla yok olduğunu açıklamak amacıyla işsizlik sigortasına başvuru yapıldığında ve iş arama süreci başladığında, “işsizliğe uyum sürecinin de başladığını ve siyaset gibi diğer endişelerin yeniden etkisini gösterdiğini” ifade etmiştir (s. 36).

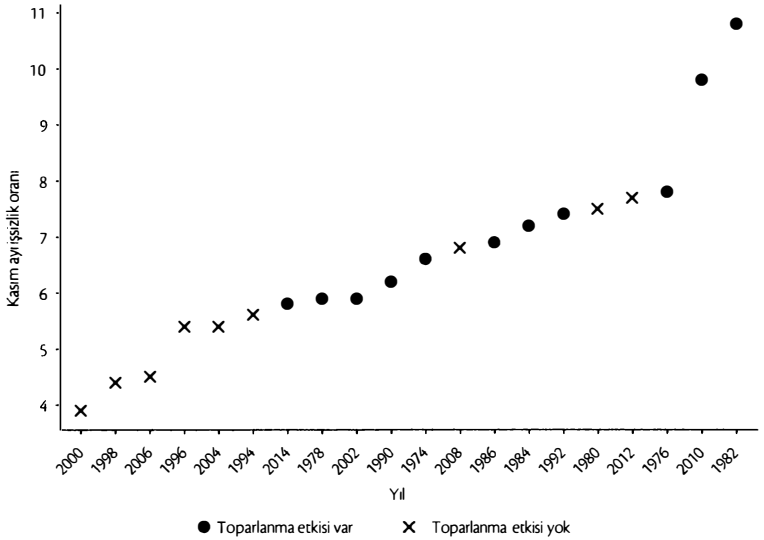
Rosenstone’un gözlemlediği örüntüleri açıklamak için çeşitli fırsat maliyetlerine yönelmesi şaşırtıcı değildir. Başlıca seçim katılım kuramları ona pek fazla alternatif bırakmamıştır. Erken dönem sosyal-psikolojik modeller, uzun sosyalleşme süreçlerine odaklandıkları için, bir kişinin oy kullanma istekliliğindeki kısa vadeli değişimi açıklamakta yetersiz kalmıştır. Rasyonel seçim modellerinde en belirgin etkiye sahip kısım, sandığa gitmenin bir kişinin zamanından çalacağı süre de dahil olmak üzere oluşacak maliyetlerdir.

Fakat fırsat maliyetlerinin Rosenstone’un ortaya koyduğu dinamikleri tam olarak açıkladığından şüphelenmek için bazı nedenler

bulunmaktadır. Birincisi, Amerikalıların zaman kullanımıyla ilgili araştırmalar işsiz insanların sahip oldukları başlıca şeyin çok fazla zaman olduğunu göstermektedir (Krueger ve Mueller 2012). İkincisi ise, toparlanma etkisi, yani işsizlik süresi uzadıkça işsiz kişinin sandığa gitme istekliliğindeki artış, tüm seçimler yerine sadece bazı seçimlerde kendini gösterir. Aytaç, Rau ve Stokes'un (2018) ortaya koyduğu üzere bu durum, 1974 seçimlerinde olduğu gibi, temelde durgunluk dönemlerindeki seçimlerin bir özelliğidir. Eğer, bizim de yaptığımız gibi, her seferinde CPS anketlerinden faydalananarak 1974'ten 2012'ye kadar düzenlenen tüm seçimlere bakarsak, işsiz insanların oy kullanma eğiliminin çalışma koşulları kötüyken yükseldiğini, ancak çalışma koşulları iyileştiğinde azaldığını açıkça görürüz. Yani, durgunluk dönemlerinde, uzun süredir işsiz olanların katılım oranları, işlerini kaybetmeyenlerin oy kullanma oranına yaklaşır. Ancak, durgunluk dışı dönemlerde yapılan seçimlerde, seçim öncesinde haftalarca işsiz olsalar bile işsizlerin seçimlere katılımı çalışanların katılımının gerisinde kalır. İstatistiki analizler, bu farklılıkların durgunluk ve büyüme dönemlerinde işlerini kaybeden insanlar arasındaki farkları ya da iki ekonomik durumda işsizlik dönemlerinin uzunluğundaki farkları yansıtmadığını göstermektedir.

Bu durum, her seçim yılının Kasım ayında işsizlik oranlarını gösteren **ŞEKİL 6.1**'de ortaya konmaktadır. Siyah noktalar, işsizlerin işsizlik süreleri uzadıkça oy kullanma olasılıklarının arttığı yılları temsil etmektedir. Çarpı işaretleri, seçim zamanında uzun süredir işsiz kalanlar arasında bile katılımın düşük kaldığı yılları göstermektedir. Birkaç aykırı değer dışında, bu yılları iki gruba ayırabiliriz. İşsizlik oranının yüzde 5,7'den yüksek olduğu tüm yıllar, toparlanma etkisini göstermektedir; işsizliğin bu oranın altında olduğu yıllarda ise böyle bir etki görülmemektedir.

Öyleyse, hesaba katılması gereken üç olgu vardır: İşsiz Amerikalılar daha düşük oranlarda oy kullanmaktadır; iş piyasası iyi durumdayken katılım oranları yine düşüktür; iş piyasası kötü durumdayken ise katılım zamanla yükselir. Fırsat maliyetlerindeki dalgalanmadan ziyade, adayların stratejik teşviklerini ve vatandaşların duygusal tepkilerini dikkate alan açıklamalar daha yerindedir. Biz adayların –özellikle de muhalif adayların– yüksek olduğu dönemde işsizliği siyasallaştırdığını, ancak işsizlik oranları düşük olduğunda bu olguyu görmezden geldiğini savunuyoruz.

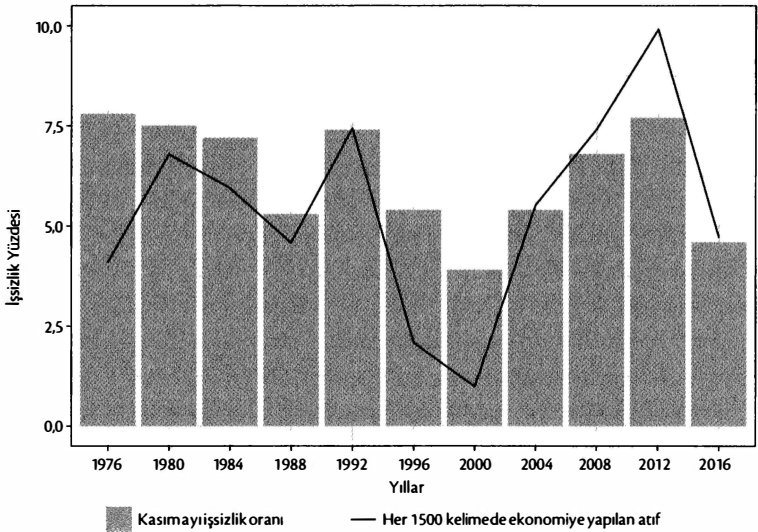
ŞEKİL 6.1 ABD’de işsizler arasındaki toparlanma etkisi.

Not: “Toparlanma etkisi” işsizlik süresinin uzunluğunu ölçen değişkenin, işsiz geçirilen hafta sayısında, katılım üzerinde olumlu ve anlamlı (yüzde 5 düzeyinde ya da daha düşük ve tek kuyruklu) etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yıllar, x ekseninde işsizlik oranı artan şekilde sıralanmaktadır.

Kaynak: Yazarların ABD Nüfus Bürosu ve ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu’nun Mevcut Nüfus Araştırmaları üzerine analizleri.

Muhalefet adayları işsizliğe önem vererek bu durumdan dolayı hükümeti suçladığında, işsizler öfkelenmekte ve öfkeleri onları yeniden sandıklara yönlentmektedir. Muhalif adaylar işsizliği görmezden geldiklerinde, sosyal psikologların ve siyaset psikologlarının gösterdiği üzere işsizlerin harekete geçmeyi önleyen “geri çekilme duyguları” –suçluluk, depresyon, üzüntü– hissetmesi daha olasıdır (Carver 2004; Ojeda 2015).

Diğer olumsuz olaylar gibi işsizliğin duygusal etkisi de insanların kötü şeyler yaşadıklarında suçu kime yüklediklerine bağlıdır (Lazarus 1991). Başka bir kişinin hatalı olduğuna inanıyorlarsa, öfke duyma eğilimindedirler. Öfke, kişilerin etkililik algısını (*efficacy*) artırırken, aynı zamanda riske karşı hassasiyetlerini de azaltır (Lerner ve Keltner 2001). Kendilerinin ya da muğlak bir gücün hatalı olduğunu düşünürlerse, utanç ve başarısızlık duygusu yaşama eğiliminde olurlar (Brader ve Marcus 2013). Dolayısıyla, duygusal etkiler doğrudan olumsuz bir

ŞEKİL 6.2 1976-2016 yılları arasında, ABD’de işsizlik oranı ve başkan adaylığı kabul konuşmalarında ekonomiyle ilgili kelimelerin oranı.

Not: Görevde olmayı partiye göre tanımlıyoruz; örneğin 1988’de Michael Dukakis meydan okuyan taraftı ve George H. W. Bush görevdeydi.

olaydan kaynaklanmaz; bunun yerine, bu duyguların temelinde yatan anlatılarla şekillenirler.

İşsizliğe verilen tepkiler de tam olarak bu tür anlatılara dayanmaktadır. İnsanların işlerini kaybettikleri zaman verdikleri tepki, çoğunlukla depresyon ve suçluluk duygusudur. Bunlar “geri çekilme” duygularıdır ve kolektif eyleme katılımı caydırır.² Ancak işsiz insanlar başkalarını hatalı görmeleri için yönlendirilebilir; bunun duygusal durumları ve katılım istekleri üzerinde önemli sonuçları vardır. Seçim kampanyaları işsizliğin yüksek olduğu zamanlara denk geldiğinde, muhalifler ekonominin içinde bulunduğu vahim duruma işaret eder ve hükümetin bu durumla ilgili sorumluluğunun altını çizerek (Vavreck 2009). Özetle, durgunluk dönemindeki seçimlerde “toparlanma” için gerekli şartlar mevcuttur: Muhalifler dikkatleri ekonomideki kötü gidişata çeker ve işsizlik nedeniyle hükümeti suçlar; suçlama öfke doğurur ve öfke kolektif eyleme katılımı teşvik eder. Bu suçlamaları duyan işsiz kişi,

depresyondan öfkeye, yani hareket etmesini engelleyen duygulardan harekete geçirici duygulara geçiş yapar.

ABD'deki muhalif başkan adayları, işsizlik oranları yüksek olduğu zaman gerçekten de konuşmalarında bu konuya daha fazla zaman harcamaktadır. Bill Clinton bu duruma bir örnektir. İşsizlik oranının yüzde 7,5 olduğu 1992'de yaptığı adaylığı kabul konuşmasında, 13 defa “iş” ve iki defa “işsizlik” kelimesini kullanmıştır. İşsizlik oranının yüzde 4 civarında olduğu 2000 yılında, muhalefetteki George W. Bush, kabul konuşmasında her iki kelimeyi de bir kez bile telaffuz etmemiştir. 1976-2016 yılları arasındaki başkanlık seçimlerinde, muhalefetteki adayların adaylık kabul konuşmalarını analiz ettik. **ŞEKİL 6.2**, ABD'de seçim yıllarındaki kasım ayı işsizlik oranını ve muhalif başkan adaylarının adaylık kabul konuşmalarında ekonomiyle ilgili kelimelerin oranını göstermektedir.³ Muhalefet adaylarının ekonominin durumundan bahsetme sıklığı, işsizlik oranına paraleldir; iki ölçüt arasındaki korelasyon katsayısı 0,72'dir.

İşsizler Arasında Siyasallaşma ve Öfke: Bir Anket Deneyi

Şimdiye kadar, ABD'deki başkanlık kampanyaları yüksek işsizlik dönemine denk geldiğinde, muhalefetteki başkan adaylarının işsizlik hakkında daha fazla konuştuğunu; bu koşullarda işsizlerin daha fazla oy kullandığını gördük. Ancak muhalefet adaylarının stratejik olarak işsizler arasında öfkeyi kışkırtması, işsizliğin yaygın olduğu durumlarda işsizlerin neden daha az mağduriyet duygusu hissettiğine ve oy kullanmaya daha istekli olduğuna dair tek olası açıklama değildir. Belki de birçok kişinin işsiz olduğunu bilmek bile işsizlerin suçluluk ve kendinde kabahat bulma duygularını azaltır ve geri çekilme duygularını bastırır (bkz. Incantalupo 2011).

Duygusal tepkileri araştırmak ve bu toplumsal açıklama ile bizim benimsediğimiz siyasi açıklama arasında bir hükme varmak için Ekim 2016'da işsiz Amerikalılar arasında bir anket deneyi gerçekleştirdik.⁴ Bir deney grubunu, diğer insanların da işsiz olmanın yol açtığı sıkıntıları yaşadığını vurgulayarak yalnız olmadıklarını gösteren bir durumla karşı karşıya bıraktık. Bu *İnsani Maliyet* senaryosu, koşullu toparlanmayla ilgili toplumsal bir açıklamaya tekabül etmektedir. Bu gruptaki denekler, iş bulmaya çalışan işsiz bir kadınla ilgili kısa bir haber okumuştur (**TABLO**

6.1). Katılımcıların üçte ikisi *İnsani Maliyet* senaryosunu okurken, bu deneklerin yarısına anketin sonraki sayfasında ek bir kısa metin daha okutulur. Bu metinde işsizliğin sorumlusunun siyasetçiler ve hükümet olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle bu senaryo, insanları öfkeliendirerek onları sandıklara yönelttiğini düşündüğümüz bir siyasi retoriğe sahiptir. Bu manipülasyona *Suçlama* senaryosu adını verdik. Son olarak, *Kontrol* grubu, herhangi bir senaryo okumadan sadece sonuç sorularını yanıtlamıştır.

TABLO 6.1 İşsizlik deneyindeki senaryolar

DeneySEL Grup	Senaryo
<i>İnsani Maliyet</i>	Lütfen işini kaybeden bir kadınla ilgili bir gazete haberinin aşağıdaki bölümünü okuyun: "Bayan Smith, mayıs ve kasım ayları arasında parklar bölümünde mevsimlik bir işte çalışıyordu. Günlerini, Ocak 2008'de aldığı lisans derecesini ve bilgisayar yeteneklerini vurguladığı özgeçmişini çeşitli yerlere göndererek geçiriyordu. 'Kendime sürekli bir kaybeden olmadığımı söylüyordum,' dedi."
<i>Suçlama</i>	Lütfen işini kaybeden bir kadınla ilgili bir gazete haberinin aşağıdaki bölümünü okuyun: "Bayan Smith, mayıs ve kasım ayları arasında parklar bölümünde mevsimlik bir işte çalışıyordu. Günlerini, Ocak 2008'de aldığı lisans derecesini ve bilgisayar yeteneklerini vurguladığı özgeçmişini çeşitli yerlere göndererek geçiriyordu. 'Kendime sürekli bir kaybeden olmadığımı söylüyordum,' dedi." Bazı ekonomistler, hükümetin istihdam yaratılmasını sağlamak ve yeni kişileri işe almak isteyen şirketleri desteklemek için yapabileceği çok şey olduğunu vurguluyor. İşsizlik sadece ekonomik değil, temelde siyasi bir meseledir. Bu nedenle işsizlik oranı yüksekse ve birçok kişi işini kaybediyorsa, suçun büyük bölümü siyasetçilere ve hükümete aittir.

Daha sonra katılımcıların duygusal tepkilerini ölçmek amacıyla onlara senaryolar sonrası sorular yönelttik ve bu noktada Üçüncü Bölüm'de değinilen deneylerde de kullandığımız Olumlu ve Olumsuz Duygulanım Ölçeği'nden (PANAS) faydalandık. Katılımcılara yaklaşan Kasım 2016 başkanlık seçiminde oy kullanmaya ne kadar istekli olduklarını sorduk.

KUTU 6.1. İşsizlik deneyi

Soru. İşsizlik yaygın bir durum olduğunda, işsiz insanlar neden oy kullanmaya daha isteklidir?

Katılımcılar. Survey Sampling International üzerinden Ekim 2016'da ankete dahil edilen 706 işsiz Amerikalı yetişkin.

Temel bulgu 1. İşsizlik konusunda siyasetçileri ve hükümeti suçlayan siyasi bir retoriğe maruz kaldıklarında, katılımcıların oy kullanma olasılığı daha yüksektir (*Suçlama* senaryosu).

Temel bulgu 2. *Suçlama* senaryosundaki katılımcılar, kontrol grubundaki katılımcılara göre daha fazla öfke hissettiklerini bildirmiştir.

Temel bulgu 3. Katılımcılara diğer insanların da işsizlik sıkıntısını çektiğini hatırlatmak, suçluluk duygularını azaltmış ancak onları oy kullanmaya yönleltmemiştir.

Her senaryonun katılımcıların duygusal durumları üzerindeki etkisi, senaryoyu okuyan kişilerin öfke ve suçluluk seviyelerinin senaryo grubu atamalarına regresyonuyla anlaşılabilir (**TABLO 6.2**). *Suçlama* senaryosu, deneklerin öfkesini önemli ölçüde artırmıştır. *İnsani Maliyet* senaryosunun katılımcıların öfke düzeyi üzerinde fark edilir bir etkisi yoktur, ancak bildirdikleri suçluluk düzeyini önemli ölçüde azaltmıştır. Dolayısıyla duygusal etkiler beklentilere uygundur; diğer insanların işsizlik sürecinde sıkıntı yaşadığını hatırlatmak, suçlulukla ilgili geri çekilme duygusunu azaltmış, siyasetçileri suçlamak ise öfkeyle ilgili yaklaşım duygusunu beslemiştir.⁵

Temel nokta, sadece suçlamanın tek başına katılımcıların oy kullanma istekliliğini artırdığıdır. *Seçim 2016* değişkeni ile ölçülen bu isteklilik, *Suçlama* senaryosuna atanan kişiler arasında anlamlı şekilde daha yüksektir (**TABLO 6.2'**deki 3. sütun). *İnsani Maliyet* senaryosu ise, katılımcıların oy kullanma niyetinde herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. *Suçlama* senaryomuzun oy kullanma niyetini artırma gücü, araştırmaya girdiklerinde örneklemelerimizin aktif ruh hali göz önüne alındığında çarpıcıdır. 2016 başkanlık kampanyası sürükleyici ve duygusaldı; kontrol grubumuzdaki katılımcıların üçte ikisi yaklaşan seçimlerde “kesinlikle” ya da “büyük ihtimale” oy kullanacaklarını söylerken, yüzde 46'sı “kesinlikle oy kullanacaklar” kategorisinde yer almıştır. Muhtemel katılımın üst sınırı

nedeniyle deneyimizin sınırlı etkiye sahip olmasını beklememize rağmen, siyasi suçlama söyleminin yine de harekete geçirici bir etkisi olmuştur.

Bu harekete geçirici etki, oy kullanma olasılığı daha düşük olan katılımcılara odaklandığımızda daha net şekilde ortaya çıkmaktadır. Katılımcılara (senaryolardan önce) 2012 seçimlerinde oy kullanıp kullanmadıklarını sorduk. **TABLO 6.2'**de gösterilen regresyonlarda, Senaryo $\times$ Değişken ilişkilerini dahil ederek, farklı oy kullanma geçmişine sahip katılımcılar arasında senaryolarımızın etkilerindeki potansiyel farklılıkları anlamaya çalıştık. *Suçlama* senaryosu, 2012'de oy kullanmayanların oy kullanma niyetini, beş puanlık ölçekte yarım puan artırmıştır

TABLO 6.2 İşsizlik deneyinde ortalama deney etkileri

	Bağımlı değişkenler:			
	Öfke	Suçluluk	Seçim 2016	
	(1)	(2)	(3)	(4)
İnsani maliyet	0,035 (0,115)	-0,259 [*] (0,122)	-0,152 (0,135)	-0,322 (0,218)
Suçlama	0,422 ^{***} (0,117)	0,364 ^{**} (0,124)	0,264 [*] (0,137)	0,528 ^{**} (0,218)
Seçim 2012				1,179 ^{***} (0,191)
İnsani maliyet $\times$ Seçim 2012				0,312 (0,267)
Suçlama $\times$ Seçim 2012				-0,479 [*] (0,269)
Sabit	2,247 ^{***} (0,081)	2,293 ^{***} (0,086)	3,770 ^{***} (0,096)	3,014 ^{***} (0,157)
Gözlem Sayısı	706	706	706	679

Not: Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (tek kuyruklu).

Kaynak: Yazarların anketi.

(TABLO 6.2’de sütun 4). Bu etkinin büyüklüğü, *Seçim 2012*’nin katsayısı ile karşılaştırılarak vurgulanmıştır: Gelecekteki katılıma ilişkin en iyi göstergelerden biri olan oy kullanma geçmişi, beş puanlık bir ölçekte, *Suçlama* etkisinin büyüklüğünün sadece iki katı olan yaklaşık bir puanlık artışla ilişkilendirilmiştir.

2012’de oy kullananların *Suçlama* senaryosundan çok fazla etkilenmemiş olmaları şaşırtıcı değildir. 2012 yılında oy kullandığını söyleyenler, harekete geçmeleri yönünde bir teşvik bulunmasa bile, 2016’da tekrar oy kullanma yönünde güçlü bir istekleri olduğunu dile getirmişlerdir. 2012’de oy kullandıklarını söyleyen kontrol grubundaki katılımcıların %79’u, 2016’da “kesinlikle” ya da “büyük ihtimalle” oy kullanacaklarını belirtmiştir (yüzde 59’u “kesinlikle” yanıtını seçti). Beş puanlık ölçeğimizin ortalaması 4,2’dir ve bu katılımcıların oy kullanma niyetlerini artırmak için çok az alan vardır.

Ekonomiyle İlgili Öfke ve Değişen Katılım

CPS verilerinin ve deneyimizin bir dezavantajı, gerçek oy kullanma davranışı yerine sadece insanların oy kullanma isteklerini incelememize olanak sağlamalarıdır. Seçimlere katılmayan bazı kişiler oy kullanmadıklarını itiraf etme konusunda isteksiz olabileceklerinden dolayı anketlerden elde edilen katılım oranları genelde gerçek katılım oranlarının üzerindedir (Holbrook ve Krosnick 2010). Bu sorunun üstesinden gelmek için, anket katılımcılarının gerçekten sandığa gidip gitmediğiyle ilgili resmi seçim kayıtlarından gelen bilgileri (“doğrulanmış” katılım) de içeren Britanya Seçim Çalışması’na (BES) başvurduk. 2008-2009 Büyük Durgunluk bağlamında katılımcılara ekonomiyle ilgili ruh hallerinin de sorulduğu 2010 BES verilerini analiz ettik. Maalesef BES 2010, katılımcılara istihdam durumları hakkında bir soru yöneltmemiştir. Dolayısıyla burada, ekonomik durumla ilgili duygusal tepkilerin, işsizler arasında değil genel Britanya nüfusu içinde seçime katılım üzerindeki etkisini inceliyoruz.

BES 2010 seçim öncesi anketinde katılımcılara “ülkelerinin genel ekonomik durumuyla ilgili hislerini” hangi kelimelerle ifade edecekleri soruldu. Ankette önerilen seçenekler arasında kızgın, mutlu, bıkkın ve huzursuz da bulunmaktaydı. Büyük Durgunluğun ardından, birçok kişinin Britanya ekonomisinin durumu hakkında huzursuz (%58),

bıkkın (%25) ve kızgın (%23) olduklarını söylemeleri şaşırtıcı değildi. 2010 yılında BES katılımcılarının ruh hali, ekonomik durumun daha iyi olduğu 2005'teki seçime kıyasla çok daha karamsardı. 2005 yılındaki anket katılımcılarının sadece yüzde yedisi ekonominin durumu hakkında kızgın olduğunu belirtmişti.

Birleşik Krallık'ta 2010 yılında oy kullanmanın belirleyicileri, dünyanın herhangi bir yerinde seçimlere katılım üzerine çalışan araştırmacılara tanındık gelecektir. Orta yaşlı ve daha yaşlı insanların, daha yüksek gelire sahip olanların ve eğitim düzeyi daha yüksek kişilerin, evlilerin ve sendika üyelerinin oy kullanma olasılığı daha yüksektir (bkz. TABLO 6.3'teki Model 1). Oy kullanma konusunda daha güçlü bir vatandaşlık görevi duygusuna sahip kişiler için de durum aynıdır. Kendilerini "Beyaz Britanyalı" olarak tanımlamayan kişilerin oy kullanma olasılığı ise daha düşüktür.

Seçime katılımın yaygın olarak kabul edilen belirleyicilerini kontrol ettikten sonra bile, ekonomi konusunda kızgın olan kişilerin sandığa gitme olasılıkları daha fazladır. Model 2'deki *Kızgın (Ekonomi)* değişkeni ekonomi konusunda kızgın olduğunu ifade eden kişiler için yarattığımız bir ikili değişkendir. Kızgınlığın katılım üzerindeki etkisinin boyutu, evli olmanın etkisine benzerdir ve oy kullanma ihtimalinde yaklaşık altı yüzde puan artışa denk gelmektedir.

İnsanların kızgın hissettiği konular arasında önemli gördükleri konuların, daha önemsiz gördükleri konulara kıyasla sandığa gitme konusunda daha harekete geçirici bir potansiyeli olacağını bekleyebiliriz. BES 2010'da, açık uçlu bir soruyla katılımcılardan "o dönemde ülkenin karşı karşıya olduğu en önemli sorunu" tanımlamaları istendi. Katılımcıların yüzde elli biri (%51), ekonomiyi en önemli sorun olarak görüyordu. Analizi bu katılımcı grubuyla sınırladığımızda, öfke oy kullanma olasılığını yaklaşık 10 yüzde puanı artırdı (TABLO 6.3, Model 3). Ancak insanların siyasi gündemde öne çıkmayan konulardaki kızgınlıklarının davranışları üzerinde çok az bir etkisi oldu. Katılımcıların %26'sı göçmenler, %31'i Afganistan'daki savaş nedeniyle kızgın olduklarını belirtti. Ancak bunlar çok öncelikli sorunlar değildi: Katılımcıların sadece %14'ü göçmenleri Britanya'nın karşı karşıya olduğu en önemli mesele olarak görüyordu; Afganistan'daki savaş için bu oran %6'ydı.

TABLO 6.3 Ekonomiyle ilgili kızgınlık ve seçime katılım - BES 2010

Bağ. değişken: doğrulanmış seçime katılım	(1)		(2)		(3)	
	Katsayı	SH	Katsayı	SH	Katsayı	SH
Kadın	0,12	(0,14)	0,14	(0,14)	0,12	(0,19)
Yaş	0,03**	(0,005)	0,03**	(0,005)	0,02***	(0,01)
Evli	0,36*	(0,14)	0,34**	(0,14)	0,39*	(0,20)
Eğitim	0,16**	(0,06)	0,16**	(0,06)	0,27***	(0,08)
Gelir	0,07***	(0,02)	0,07***	(0,02)	0,02	(0,03)
Sendikalı	0,47**	(0,19)	0,48**	(0,19)	0,48*	(0,24)
Azınlık	-0,58**	(0,23)	-0,54**	(0,23)	-0,38	(0,35)
Vatandaşlık görevi	0,41***	(0,06)	0,42***	(0,06)	0,42***	(0,09)
Kızgın (Ekonomi)			0,33**	(0,16)	0,57**	(0,24)
Sabit	-3,28***	(0,38)	-3,39***	(0,39)	-3,18***	(0,55)
Gözlem Sayısı	1.490		1.490		786	

Not: Model (1) ve (2) tüm örneklemini, Model (3) ise sadece ekonomiyi ülkenin en önemli sorunu olarak gören kişileri kapsamaktadır. Lojistik regresyonlarda standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: BES 2010.

Birçok Britanyalı, ekonomi konusunda kızgındı ve çoğu, bu konunun ülkenin karşı karşıya olduğu en önemli sorun olduğunu söyledi.

Gerçekten de kişilerin seçimlere katılımıyla ilgili geleneksel belirleyicileri kontrol ettikten sonra, göçmenler (TABLO 6.4, Model 1) ve Afganistan'daki savaş (Model 2) nedeniyle hissedilen kızgınlık, oy kullanma olasılığı üzerinde bağımsız bir etkiye sahip değildir. Ancak analizi göçmenleri ya da Afganistan'daki savaşı en önemli sorun olarak gören katılımcılarla sınırlarsak (Model 3), bu konularla ilgili kızgınlık hissini katılım üzerindeki etkisinin tahmini katsayısı çok daha yüksektir ve konvansiyonel istatistiksel anlamlılık seviyelerine (0,51; $p = 0,12$) yakındır. Katsayının boyutu göz önüne alındığında, daha büyük bir örneklem muhtemelen istatistiksel olarak anlamlı bir etki ile sonuçlanacaktır.

TABLO 6.4 Göçmenler ve Afganistan'daki savaşla ilgili kızgınlık ve seçime katılım - BES 2010

Bağ. değişken: doğrulanmış seçime katılım	(1)		(2)		(3)	
	Katsayı	SH	Katsayı	SH	Katsayı	SH
Kadın	0,12	(0,14)	0,12	(0,14)	0,11	(0,31)
Yaş	0,03 ^{**}	(0,005)	0,03 ^{**}	(0,005)	0,03 ^{***}	(0,01)
Evli	0,36 [*]	(0,14)	0,36 [*]	(0,14)	0,37 [*]	(0,33)
Eğitim	0,16 ^{**}	(0,06)	0,16 ^{**}	(0,06)	-0,08	(0,13)
Gelir	0,07 ^{**}	(0,02)	0,07 ^{**}	(0,02)	0,12 [*]	(0,05)
Sendikalı	0,47 [*]	(0,19)	0,48 [*]	(0,19)	0,69	(0,45)
Azınlık	-0,58 [*]	(0,23)	-0,58 [*]	(0,23)	0,37	(0,57)
Vatandaşlık görevi	0,41 ^{**}	(0,06)	0,41 ^{**}	(0,06)	0,45 ^{**}	(0,14)
Kızgın (göçmenler)	-0,02	(0,16)				
Kızgın (savaş)			0,06	(0,15)		
Kızgın (ikisinden biri)					0,51	(0,32)
Sabit	-3,04 ^{**}	(0,41)	-3,08 ^{**}	(0,40)	-3,85 ^{**}	(0,92)
Gözlem sayısı	1.490		1.400		290	

Not: Model (1) ve (2) tüm örneklemini, Model (3) sadece göçmenleri ya da Afganistan'daki savaş ülkenin en önemli sorunu olarak gören kişileri kapsamaktadır. Lojistik regresyonlarda standart hatalar parantezi içindedir. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: BES 2010.

Bu analizlerde seçime katılım doğrulanmış olduğu için –oy kullandıklarını söyleyenlerin verdiği bilgi, seçim merkezlerinden elde edilen kanıtlarla desteklenmiştir– ekonomiye yönelik beyan edilen öfkenin gerçek katılımı tetiklediğine dair güvenimiz yüksektir. Bu nedenle, Britanyalı seçmenlerin Büyük Durgunluğun gölgesindeki davranışı, Britanya'daki 2010 genel seçimleri bağlamında siyasi olarak göze çarpan bir sorun olan ekonomi ile ilgili kızgınlık ve oy kullanma arasındaki ilişkiye dair kuramsal çerçevemizi güçlendirmektedir. 2010 genel seçimlerinde ekonomi konusunda kızgın olduklarını bildiren Britanyalılar, seçimlere katılımın bilinen bir dizi belirleyiciyi hesaba kattıktan sonra bile, yoğun olarak oy

kullanmıştır. Öfkenin harekete geçirici etkisi, en çok ekonomiyi ülkenin karşı karşıya olduğu en yakıcı sorun olarak görenler arasında belirgindir.

Duyguların ve özellikle kızgınlığın harekete geçirici etkisi, başka bir bağlamda da gösterilmiştir. Britanya’da olduğu gibi, 2010’da İsveç’te de genel seçimler yapılmış; tıpkı BES gibi, İsveç Ulusal Seçim Çalışması da (SNES) katılımcıların seçimlerde oy kullanıp kullanmadığını resmi kayıtlarına bakarak doğrulamıştır. SNES, seçim öncesinde katılımcıların, İsveç’teki iki büyük parti olan İsveç Sosyal Demokrat Partisi ya da İlimli Parti’nin seçim kampanyalarının kendilerini ne kadar kızdırdığını sordu. Katılımcılar bu soruyu 0-10 ölçeğinde cevapladı; sıfır “hiç” ve on “çok fazla” yanıtını ifade ediyordu. Bu nedenle SNES 2010, öfke ve doğrulanmış seçime katılım arasındaki ilişkiyi test etmek için bize yeni bir fırsat sunmaktadır.

TABLO 6.5’teki Model (2), siyasi partilerin seçim kampanyalarına yönelik kızgınlığın, Model (1)’de belirtilen ve oy kullanma olasılığını artıran sıradan etkenlere kıyasla, insanların oy kullanma olasılığını daha çok artırdığını göstermektedir. Anket, insanların partilere kızma nedenlerini tam olarak anlamamıza izin vermese de bir kez daha kızgınlığın bağımsız bir harekete geçirici etkisi olduğunu görüyoruz.

Özetle, işsizlerin seçimlere katılımıyla ilgili örüntüler seçmenlerin duygusal tepkilerini dışlayan modellerle doğru bir şekilde açıklanamamaktadır. Örneğin Rosenstone’un işsizlerin sandıklardan uzak durmasının nedeni olarak daha yüksek fırsat maliyetlerine işaret etmesinin yetersiz bir açıklama olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekten de, Rosenstone fırsat maliyetlerinden bahsetse de, kullandığı dil, maliyet-fayda karar çerçevesinin ötesine geçen duygusal etkenleri akıllara getirmiştir. Rosenstone, iş kaybını “stresli bir kişisel sorun” olarak nitelendirmiş, işsizliğin “kendini suçlamak” ve “güven kaybı” açısından etkilerinden bahseden işsiz bir kişiden alıntı yapmıştır (s. 36). Bununla ilgili araştırmamızın da desteklediği daha doğal bir yorum, iş kaybının geri çekilme duygularını –suçluluk, kendini suçlama– ortaya çıkardığı ve bu tepkilerin diğer birçok insanın da aynı zorlukları yaşadığı bilgisine bağlı olarak tümüyle değişmediğidir. Bu tepkilerin tamamen aksi yönde değişmesi için, işsizliğin işbaşındaki hükümetin hatası olarak nitelendirilmesi gerekir. Bu bakış açısı, güçlü yaklaşım duyguları uyandırmakta

TABLO 6.5 Partilerle ilgili kızgınlık ve seçime katılım - SNES 2010

Bağ. değişken: doğrulanmış seçime katılım	(1)		(2)	
	Katsayı	SH	Katsayı	SH
Kadın	0,43**	(0,20)	0,56*	(0,30)
Yaş	0,17***	(0,06)	0,24**	(0,09)
Evli	0,91***	(0,24)	0,69**	(0,35)
Eğitim	0,15***	(0,03)	0,24***	(0,05)
Gelir	0,24**	(0,09)	0,38***	(0,14)
Sendikalı	-0,05	(0,21)	0,20	(0,31)
Yabancı ülke doğumlu	-1,03***	(0,28)	-1,46***	(0,40)
Kızgın (kampanya)		0,07**	(0,03)	
Sabit	0,02	(0,38)	-1,28**	(0,62)
Gözlem sayısı	2.019		1.304	

Not: Lojistik regresyonlarda standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: Holmberg ve Oscarsson (2017).

ve işsiz seçmenleri yeniden sandığa götürmektedir. Modelimiz açısından, kızgınlık ve diğer yaklaşım duyguları, katılmama maliyetlerini artırmaktadır. Burada verilerimiz işsizlere odaklanmaktadır, ancak benzer bir dinamik başka bağlamlarda da geçerli olacaktır. Stratejik davranan liderler, özellikle de muhalif adaylar, bu tür duyguları kendi çıkarları doğrultusunda manipüle edebileceklerini bilmektedir.

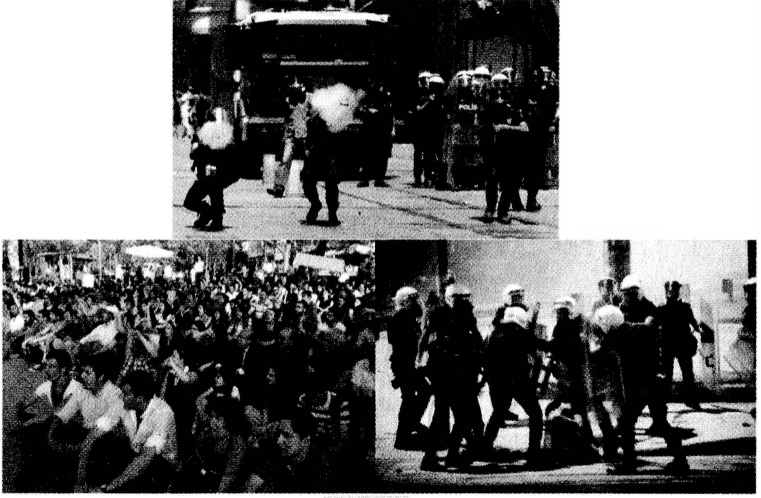
Türkiye’de Baskı ve Protesto

Beşinci Bölüm’de, izleyicilerin bazen “ilk ayaklanan” protestoculara yönelik polis şiddeti sonucu sokağa döküldüğü ters tepki hareketleri ile ilgili bazı açıklamaları gözden geçirdik (McAdam 1995).⁶ Bazı açıklamalar, baskının izleyicilere yansıttığı *bilgilere* odaklanmaktadır; bu bilgiler hükümetin ya da muhaliflerinin kararlılığı ve etkinliği ya da hükümetin türü (“iyi” ya da “kötü”) hakkında olabilir.⁷ Bu açıklamalara göre baskı, insanların gerçek inançlarını değiştirerek onları protestolara katılmaya teşvik etmektedir.

Ters tepki protestolarına ilişkin oldukça farklı bir bakış açısı, insanların baskıya verdiği duygusal tepkilerle ilgilidir. Baskı, bazı insanları öfkelenendirir ancak aynı zamanda da korkutur. Şiddet, bir ölçüye kadar, öfkenin korkuya ağır basmasına ve insanların sokağa dökülmesine yol açar.⁸ Bizim maliyetli katılmama kuramımız, sosyal-psikolojik yorumlara daha yakındır. Protestoların hedefine sempati duyan ya da kendilerini protestoculara yakın hisseden insanlar, polisin onlara müdahale ettiğini gördüklerinde empatik bir kızgınlık ve ahlaki öfkeyle tepki gösterir. Bu duygusal tepkiler, izleyiciler arasında katılmama maliyetlerini artırır, onları gösterilere katılma konusunda cesaretlendirir. Dördüncü Bölüm’de ortaya konan modelimizde, bu durumu *R* ve *B* arasındaki etkileşimin *A* üzerindeki etkisiyle ele alıyoruz.

Bilgi ve duygu merkezli açıklamaların hangisinin daha geçerli olduğunu görebilmek için İstanbul’da bir çalışma daha yürüttük. Araştırma stratejimiz, daha önce olduğu gibi, Gezi Parkı’ndaki şiddeti hatırlatan şeyleri deneysel olarak manipüle etmek ve bunların insanları kolektif eyleme katılmaya daha istekli hale getirip getirmediğini gözlemlemektir. Ancak buradaki temel soru, bu olayların hatırlatıldığı kişilerin hükümeti daha kırılgan görüp görmedikleri, hükümete yönelik hoşnutsuzluklarının artıp artmadığı ve diğer insanlara göre daha kızgın hissedip hissetmedikleridir. İstatistiki olarak, (eğer varsa) hangi deney sonrası değişkenlerin baskının insanların kolektif eylemlere katılma istekliliği üzerindeki etkisine aracılık ettiğiyle ilgileniyoruz.

İstanbul 2015 baskı deneyimiz, o yılın başlarında Gezi Parkı’nın yeniden dikkat çekmesinin avantajını kullanmıştır. Protestolar ile deneyimiz arasında 18 ay olmasına rağmen, 2014 yılının sonlarında İstanbul Belediyesi yönetiminin Gezi’deki düzenleme projesi için bütçesinde bir miktar fon ayırdığı yönünde çıkan haberler, 2015 başlarında da devam eden bir kamuoyu tartışmasına yol açtı. Nisan ve Mayıs aylarında, İstanbul’da yaşayan 833 yetişkinden oluşan çevrimiçi bir örnekleme görüşmeler gerçekleştirdik.⁹ Katılımcıları rastgele olarak bir *Baskı* deney grubuna, bir *Plasebo* grubuna ve bir *Kontrol* grubuna atadık. Baskı deney grubundakilere, Gezi protestoları sırasında polis eylemlerinin şiddetini akıllara getiren fotoğraflar gösterildi (ŞEKİL 6.3). Bu fotoğraflara eşlik eden metinde şunlar yazılıydı: “2013’teki Gezi

ŞEKİL 6.3 İstanbul 2015 anketi: Baskı deney grubunda kullanılan fotoğraflar.

KUTU 6.2. İstanbul 2015 Baskı deneyi

Soru. Polis baskısı, neden izleyicilerin protestolara katılmasına yol açar?

Katılımcılar. Nisan-Mayıs 2015 döneminde çalışmaya çevrimiçi bir panel üzerinden dahil edilen, İstanbul'da yaşayan 833 yetişkin.

Temel bulgu 1. Gezi protestoları sırasında yaşanan şiddetin hatırlatıldığı katılımcılar gelecekte yeniden meydana gelebilecek protestolara katılmaya daha istekli olduklarını bildirdiler. Baskının bu harekete geçirici etkisi, hükümete muhalif kişiler arasında görülmektedir.

Temel bulgu 2. Gezi protestoları sırasında yaşanan şiddetin hatırlatıldığı katılımcılar, kontrol grubundakilere göre daha fazla kızgınlık duygusu hissettiklerini bildirdi.

Temel bulgu 3. Formel aracı değişken analizi, öfkeyi, baskının hatırlatılması ve protesto etme isteği arasındaki tek etkili aracı olarak göstermiştir; iktidar partisine ilişkin görüşlerde aracı değişken etkisi görülmemiştir.

Parkı protestoları sırasında birçok gözlemci, polisin göstericilere yönelik sert müdahalelerinin en az altı kişinin ölümü ve yüze yakın kişinin ağır yaralanmasıyla sonuçlandığını vurguladı.”

TABLO 6.6 İstanbul 2015 Baskı deneyindeki sonuç soruları: potansiyel aracı değişkenler

Açıklamalar	Deney sonrası sorular
<i>Bilgi odaklı</i>	Hükümet, Gezi Parkı'ndaki düzenleme projesine devam etme kararı alırsa, protestocuların bu projeyi durdurma konusunda ne kadar etkili olacağını düşünüyorsunuz? (<i>Protestolar Etkili</i>: 1=Çok etkili değil; 4=Çok etkili) Aşağıdaki açıklamalara katılıyor musunuz? (1=Kesinlikle katılmıyorum; 5= Kesinlikle katılıyorum) • 2013'teki Gezi protestoları, AKP hükümetinin zayıflığının bir göstergesiydi (<i>Zayıf Hükümet</i>) • AKP hükümeti, protestolarla başa çıkma konusunda kendinden emindi (<i>Kendinden Emin Hükümet</i>) Mecliste sandalyesi bulunan dört siyasi partinin her biri hakkında ne düşündüğünüzü bilmek istiyoruz. Lütfen her bir partiye 0 ile 10 arasında puan verin; bu ölçekte 0, o partiden kesinlikle hoşlanmadığınız anlamına gelir ve 10, o partiden gerçekten hoşlandığınızı gösterir. (<i>AKP Hakkındaki Görüş</i>)
<i>Duygu odaklı</i>	Aşağıda, farklı his ve duyguları tanımlayan bir dizi kelime görüyorsunuz. Biraz önce gördüğünüz görüntüleri düşünerek, lütfen aşağıdaki duyguları ne düzeyde hissettiğinizi belirtin (Kontrol grubu: Lütfen her bir duyguyu şu anda ne düzeyde hissettiğinizi belirtin.) Öfkeli, Şaşırmış, Umutsuz, Endişeli, Korkmuş, Umutlu (Rasgele olarak sıralanmıştır. Yanıt ölçeğinde 1= çok az ya da hiç; 5=çok fazla)

Plasebo grubuna atanan katılımcılara, “Bu fotoğraf geçen ay İstanbul’da çekildi,” ifadesiyle beraber İstanbul’dan gece gökyüzü görüntüsünü içeren kartpostal benzeri bir fotoğraf gösterildi. Plasebo etkisini kullanmanın amacı, baskı ve kontrol grubu arasındaki herhangi bir farkın, içerikten ziyade deney grubuna herhangi bir fotoğraf gösterilmesinden kaynaklanma ihtimalini bertaraf etmektir. Kontrol grubundaki kişiler ise herhangi bir fotoğraf görmedi.

Değişik gruplardaki kişiler arasında protestolara katılımı ile ilgili ortalama isteklilik farkını incelemek amacıyla katılımcılara şu soru soruldu:

Son dönemde, İstanbul Belediyesi'nin Gezi Parkı'ndaki düzenleme için 2015 bütçesinden fon ayırdığı yönünde haberler çıktı. Hükümet ve belediye projeye devam etme kararı verirse, yetkililer parktaki ağaçları sökmeye başlarsa ve insanlar sokağa çıkıp protesto gösterileri düzenlerse, protestolara katılma ihtimaliniz ne olurdu?

Daha sonra katılımcılara protestoya katılma olasılıkları soruldu. Cevaplar, “kesinlikle katılmazdım” dan (1 kodlu) “kesinlikle katılırdım” a (7 kodlu) değişen yedi puanlık bir ölçeğe göre değerlendirildi.

Tepki protestolarıyla ilgili rakip bilgi ve duygu merkezli açıklamalar, insanların polis şiddetine yönelik farklı tepkilerine odaklanmaktadır. Bu şiddet, insanların hükümet ya da eylemciler hakkındaki görüşlerini değiştirebilir, hangi tarafın üstün geleceği konusundaki fikirlerini güncellemelerini sağlayabilir ya da onları kızdırabilir. Elbette insanlar, aynı anda farklı tepkiler gösterebilir; ancak bu tepkiler kavramsal olarak birbirlerinden ayrıdır, varlıkları ya da yoklukları ampirik olarak incelenebilir. Bu farklı tepkiler, istatistiksel olarak baskı ile protesto etme istekliliği arasındaki aracı değişkenler olarak düşünülebilir. Baskıyı hatırlatan unsurların anket katılımcılarımızın tercihlerini değiştirip değiştirmediğini görmek amacıyla, deney sonrasında insanların iktidardaki AKP ile ilgili görüşlerini inceledik (**TABLO 6.6**). Baskıyı hatırlatan unsurların, kişilerin hangi tarafın başarılı olacağına dair inançlarını değiştirip değiştirmediğini görmek amacıyla, yine deney sonrasında, hükümetin gücü ve protestoların gelecekteki muhtemel başarısı hakkında sorular sorduk. Son bir aracı değişken de, başta öfke olmak üzere katılmama maliyetlerini artırabilecek duygusal tepki türleridir. Baskıyı hatırlatan unsurların duygusal tepkilere yol açıp açmadığını görmek için yine PANAS ölçeğini kullandık. Baskı ve Plasebo gruplarındaki katılımcılara, biraz önce gördükleri görüntüler hakkında düşüncelerini ve diğer bazı duyguların yanı sıra ne kadar sinirlendiklerini belirtmelerini istedik. Kontrol grubundaki katılımcılardan da, o andaki duygularını ifade etmeleri istendi. Tüm katılımcılar duygularını beş puanlık bir ölçekte bildirdi.

Sonuçlar

Belirtilmesi gereken ilk sonuç, baskı deney grubundaki katılımcılarımızın protestolara katılım konusunda daha istekli olduklarını ifade

etmeleridir. Bu durum, kişilerin protestolara katılma olasılıklarına dair ortalama deney etkilerinin regresyon analizinin sunulduğu **TABLO 6.7'**deki ilk modelde görülebilir. Burada kontrol grubu referans kategori olarak alınmıştır.¹⁰ Baskı senaryosu mobilizasyonu teşvik etmeseydi, Gezi'nin bir ters tepki hareketi olarak yorumlandığı açıklamalara ya da deneyimizin geçerliliğine ilişkin soru işaretleri ortaya çıkacaktı.

Bir diğer sonuç da baskı etkisinin hükümete muhalif kişiler arasında görülmesidir: *R, B* ile etkileşime girer. Gerçekten de bilişsel değerlendirme kuramı, tek başına şiddetin değil, gayrimeşru olduğu düşünülen şiddetin ters teptiğini öngörmektedir. Bu öngörüye paralel olarak, örneklemimizdeki baskının etkisinde, partizanlığın güçlü bir yansıması bulunmaktadır. Tüm örneklemdeki baskının harekete geçirici etkisi, ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) destekçileri üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır (Model 2).¹¹ Baskı deney grubundaki AKP destekçilerinin, protesto gösterilerine katılacaklarını söyleme ihtimali, kontrol grubundaki AKP'lilerden daha yüksek değildir (Model 3).

Baskıyı hatırlatan unsurların, kişilerin ve özellikle de iktidar partisine muhalif olanların protestolara katılma isteğini artırdığını göz önünde bulundurarak kuramsal açıdan uygun aracı değişkenlere yöneliyoruz. **TABLO 6.8**, tüm katılımcılar (üst panel), CHP seçmenleri (orta panel) ve AKP seçmenleri (alt panel) arasında deneysel senaryoların bu aracı değişkenler üzerindeki etkilerini göstermektedir. Dikkat edilmesi gereken ilk sonuç, baskı deney grubundaki kişilerin kontrol grubundakilerden (sütun 1) daha öfkeli olmalarıdır. Bu durum, CHP destekçileri için geçerlidir. Baskı deney grubundaki CHP destekçilerinin, kontrol grubundaki CHP destekçilerine kıyasla protestolara katılmaya daha istekli olduklarını söylediklerini hatırlayın (**TABLO 6.7**, Model 2). Bu nedenle, duygu odaklı açıklamadaki tüm bağlantılar mevcuttur: (1) baskı, öfke yaratır ve (2) öfke, iktidar partisinin muhalifleri arasında kolektif eylemi teşvik eder. Tabii ki, bu bulgu tek başına nihai olarak kabul edilemez, ancak duyguların baskı ve protesto arasındaki birincil aracı olduğuna güçlü bir kanıttır.

Bununla birlikte, Baskı deney grubundaki AKP destekçilerinin de kontrol grubundaki AKP destekçilerinden daha fazla öfkeli olduklarını, ancak protestolara katılma olasılıklarının daha yüksek olmadığını

TABLO 6.7 Protestolara katılıma isteklilik hakkındaki ortalama deney etkileri

BD: Katılım olasılığı	(1a) Tüm örnklm	(1b) Tüm örnklm	(2a) CHP seçm.	(2b) CHP seçm.	(3a) AKP seçm.	(3b) AKP seçm.
Baskı	0,38 [*] (0,22)	0,32 [*] (0,19)	0,62 [*] (0,35)	0,57 [*] (0,33)	0,17 (0,23)	0,20 (0,23)
Plasebo	0,01 (0,21)	-0,05 (0,19)	0,26 (0,36)	-0,01 (0,36)	-0,06 (0,18)	-0,13 (0,19)
Sabit	3,23 ^{***} (0,15)	0,27 (0,53)	4,57 ^{***} (0,27)	3,17 ^{**} (1,33)	1,49 ^{***} (0,14)	1,21 ^{**} (0,50)
Kontroller	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet
Gözlem sayısı	694	641	217	204	173	161

Not: Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$. Kontroller, cinsiyet, yaş, eğitim, siyasete ilgi ve ülkenin gidişatına dair düşünceleri kapsamaktadır.

Kaynak: Yazarların anketi.

görüyoruz. Bizim bununla ilgili yorumumuz, AKP destekçilerinin, yetkililerin protestoculara yönelik sert müdahaleleriyle ilgili hatırlatıcı unsurlardan dolayı değil, yalnızca Gezi protestolarına ilişkin hatırlatıcı unsurlardan dolayı öfkelenedikleri yönündedir. Gerçekten de AKP destekçilerinin büyük bölümü, hükümetin protestolar sırasında iddia ettiği gibi olayların yabancıların Türkiye'ye karşı bir komplosu olduğuna inanıyordu. Protestolardan kısa bir süre sonra KONDA Araştırma tarafından düzenlenen temsili bir ankette (2014: 39-40), protestocuların “demokratik bir şekilde haklarını ve özgürlüklerini talep edip etmedikleri” ya da “Türkiye'ye karşı bir komplonun” parçası olup olmadıkları soruldu. AKP destekçilerinin %82'si bunun bir komplo olduğunu söyledi; ana muhalefet partisi (CHP) taraftarlarının sadece %10'u bu yönde bir cevap verdi. Çoğu AKP destekçisi protestocuları yabancı ajanlar ya da vatan hainleri olarak gördüğü için, Gezi protestoları hatırlatıldığındaki öfkeleri şaşırtıcı değildir.

TABLO 6.8 Potansiyel aracı değişkenler üzerindeki ortalama deney etkileri

	(1) Öfke	(2) Protestolar Etkili	(3) Zayıf Hükümet	(4) Kendinden Emin Hükümet	(5) AKP Hakkındaki Görüş
Tüm katılımcılar					
Baskı	0,91*** (0,13)	0,03 (0,09)	0,21 (0,13)	-0,06 (0,13)	-0,69* (0,39)
Plasebo	-0,84*** (0,13)	-0,05 (0,09)	0,14 (0,13)	0,11 (0,13)	-0,07 (0,39)
Sabit	2,86*** (0,10)	2,84*** (0,06)	2,51*** (0,09)	2,83*** (0,09)	3,94*** (0,28)
Gözlem sayısı	636	680	653	651	654
CHP seçmenleri					
Baskı	1,10*** (0,19)	0,10 (0,15)	0,13 (0,22)	-0,22 (0,22)	-0,29 (0,24)
Plasebo	-0,83*** (0,24)	0,26 (0,16)	0,12 (0,23)	0,22 (0,24)	-0,01 (0,30)
Sabit	3,40*** (0,17)	3,03*** (0,11)	3,19*** (0,17)	2,32*** (0,16)	0,74*** (0,21)
Gözlem sayısı	201	214	209	209	210
AKP seçmenleri					
Baskı	1,02*** (0,26)	-0,08 (0,18)	0,04 (0,17)	-0,01 (0,20)	-0,31 (0,21)
Plasebo	-0,78*** (0,19)	-0,34** (0,15)	0,06 (0,18)	-0,06 (0,20)	-0,33 (0,26)
Sabit	2,05*** (0,16)	2,56*** (0,11)	1,51*** (0,11)	3,92*** (0,13)	9,41*** (0,13)
Gözlem sayısı	156	168	161	162	170

Not: Sıradan en küçük kareler (EKK) yöntemi regresyonları, standart hatalar parantez içindedir. * $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi.

Baskıyla ilgili hatırlatıcı unsurlar, insanların gelecekteki protestoların muhtemel başarısı hakkındaki inançlarını değiştirdi mi? Örneklemimize “Hükümet Gezi Parkı’ndaki düzenleme projesine devam etmeye karar verirse, protestoların bu projeyi durdurmakta ne kadar etkili olacağını düşünüyorsunuz?” sorusunu yönelttik. Ayrıca protestoların AKP hükümetinin zayıflığının bir işareti olup olmadığını ve AKP hükümetinin protestolarla başa çıkma konusunda kendinden emin olup olmadığını sorduk. Bu soruların hiçbirinde, baskı deney grubunun cevapları kontrol grubununkilerden anlamlı ölçüde farklı değildir (bkz. 2 ila 4 arasındaki sütunlar, **TABLO 6.8**). Bu nedenle, Türkiye’de, baskının insanların hareketin olası başarısıyla ilgili inançlarını değiştirerek onları harekete geçirdiğine dair kanıt yoktur.

Lohmann’ın Beşinci Bölüm’de ele alınan makalelerinde değindiği bir başka açıklama, baskının insanları hükümet hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye yöneltmesidir. Lohmann’ın modeline göre baskı, insanları rejimin iyi niyetli mi yoksa kötü niyetli mi olduğuna ilişkin inançlarını değiştirmeye teşvik eder. Deneyde elde ettiğimiz sonuçlar, bu varsayımlarla uyumlu değildir. Tüm örneklemimizde, Baskı deney grubundakiler kontrol grubundaki katılımcılara kıyasla hükümetle ilgili daha olumsuz görüşlere sahipti. Ancak Baskı deney grubundaki muhalif CHP taraftarlarının hükümetle ilgili görüşleri, kontrol grubundaki CHP’lilerden daha olumsuz değildir (bkz. sütun 5, **TABLO 6.8**). CHP seçmenlerinin, baskı senaryosu sonucu protesto etme istekleri artan tek alt grup olduğunu hatırlayın. Bazı AKP destekçileri hükümetin sert yöntemlerinden rahatsız olsa da hem gözlemsel hem de deneysel veriler bu kişilerin protesto etme ihtimalinin çok düşük olduğunu göstermektedir. CHP destekçilerinin iktidar partisiyle ilgili görüşlerinde baskıdan etkilenmemesi, hükümetin tarzına ilişkin değişen inançların polis müdahaleleri ve mobilizasyon arasındaki bağlantılardan biri olduğu görüşü açısından şüphe uyandırmaktadır.¹²

Bulgularımızla ilgili endişelerden biri, 2013’teki protestolar sırasında kamuoyunun Türk hükümetiyle ilgili düşüncelerinin çoktan değişmiş olabileceği, bundan dolayı düşüncelerin deneysel müdahalelerimizle daha fazla değişebileceği çok az alan kalmasıdır. Bu, temel olarak deneyimizin dışsal geçerliliği ile ilgili bir konudur. Yine de sonuçların 2013’teki ters

teпки etkisine ışık tuttuğuna yönelik güvenimiz, kamuoyu algısının dinamikleri ve Gezi sonrasında Türkiye’deki seçim sonuçlarıyla desteklenmektedir. Türkiye, eylemcileri hayal kırıklığına uğratabacak şekilde, Gezi öncesinde olduğu gibi Gezi sonrasında da siyasi olarak kutuplaşmış bir toplum olmaya devam etti. Hükümet karşıtlarının sayısı az da olsa arttı, ancak yine de çoğunluğa sahip değillerdi. Gezi’den yaklaşık beş ay sonra İstanbul’da yaşayanlarla yaptığımız örneklem anketimizde, katılımcılara son genel seçimlerde (2011) ne yönde oy kullandıklarını ve gelecek seçimlerdeki oy kullanma niyetlerini sorduk. 2011’de AKP’ye oy verenlerin %93’ü, o gün bir seçim yapılsa yine AKP’ye oy vereceklerini belirtti.¹³ Ulusal anket sonuçları da aynı yöne işaret etmektedir.¹⁴

Şimdiye kadarki bulgularımız, baskının muhalefet destekçilerinin hükümete daha fazla antipati duymasına ya da hükümeti daha kırılğan görmesine yol açmadığını göstermektedir. Baskı, insanları sadece öfkelenmiştir ve öfkeleri onları kolektif eylemde yer almaya teşvik etmiştir. Baskının mobilizasyon üzerindeki etkisine neyin aracılık ettiğini daha fazla araştırmak amacıyla, formel aracı değişken analizine başvuruyoruz.¹⁵ Amacımız, ortalama nedensel aracılık etkisini (ACME), yani temelde baskının protestolar üzerindeki etkisinin ne kadarlık bölümünün aracı değişkenler vasıtasıyla gerçekleştiğini belirlemektir. İki potansiyel aracı olan duyguları ve hükümetle ilgili görüşleri –baskı senaryosundan sadece ikisi etkilenmiştir (TABLO 6.8, üstteki panel)– inceliyoruz. Duygularla ilgili ölçütümüz yine PANAS öfke tepkisidir; hükümetin türüne ilişkin düşünce ölçütümüz AKP’yle ilgili görüşlerdir. Aracı değişken analiziyle ilgili son gelişmeler, iki aracının sonuç üzerindeki eşzamanlı etkisini incelememize izin vermektedir.¹⁶ Analizde, önerildiği gibi potansiyel karıştırıcı değişkenleri kontrol ediyoruz (Imai vd. 2011, s. 770) ve Imai ile Yamamoto’yu (2013) takip ederek Baskı deney grubunda yer almayan gözlemleri baz kategori olarak kullanıyoruz.

Öfke, örneklemde tamamında ve CHP destekçileri arasında baskı ve protesto arasındaki tek etkili aracı değişkendir (TABLO 6.9). Aracı değişken analizi sonuçlarını sadece CHP’yi destekleyenler için, yani örneklemimizin %32’si için göz önüne alalım. Bu modelde öfke ve AKP’ye desteğin aracılık etkilerini eşzamanlı olarak değerlendiriyoruz. ACME değeri 0,47’dir. Bu büyüklüğe göre, baskı senaryosunun CHP

destekçilerinin protesto etme istekliliği üzerindeki toplam etkisinin neredeyse yalnızca öfke yoluyla ortaya çıktığı sonucuna ulaşılabilir (aracılık etkisi %52 ve toplam etki %61). Analizde, iktidar partisine ilişkin görüşlere yönelik önemli bir aracılık etkisi görülmemiştir.

TABLO 6.9 Baskının protestolara katılım üzerindeki etkisiyle ilgili aracı değişken analizi

Aracı	(1) Tüm örneklem	(2) AKP seçmenleri	(3) CHP seçmenleri
Panel 1: tek aracı değişken analizi			
Öfke	0,41***	0,11	0,37*
AKP ile ilgili görüşler	-0,05	0,05	0,04
Panel 2: iki aracı değişken analizi			
Öfke	0,43***	0,13	0,52**
AKP ile ilgili görüşler	0,06	0,05	0,02

Not: Hücrelerdeki rakamlar, R programındaki *mediation* paketi ile hesaplanan ortalama nedensel aracılık etkileridir (ACME). Tekil ve iki aracılı modellerde, deneysel uygulama Baskıdır, diğer deney grupları baz kategoridir ve modellerdeki diğer değişkenler yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, siyasete ilgi ve ülkenin gidişatıyla ilgili düşüncelerdir. * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.

Kaynak: Yazarların anketi.

Bu şekilde deneyimiz, Türkiye’deki ters tepki hareketinin, iktidardaki yetkililer ya da muhalefete yönelik düşüncelerde baskıdan kaynaklanan değişimlerle değil, empatik bir öfkeyle beslendiğine işaret etmektedir. Nitel bulgularımız da bu değerlendirmeye uyumludur. Bizim ve diğer araştırmacıların yürüttüğü saha araştırmaları, Türkiye’de birçok kişinin Gezi protestolarından önce hükümete ve protestoculara ilişkin net görüşlere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Protestolara katılan izleyicileri harekete geçiren şey, Mayıs 2013’ün son günlerindeki sert polis müdahaleleri sonucu duydukları öfkeydi (bkz. özellikle Chen 2014). Bu kişiler siyasi algılarında ya da görüşlerinde keskin bir değişimden ziyade, sürekli olarak artan bir rahatsızlık hissi duyduklarını ifade ettiler. Çağrıştırdıkları metafor, “gözlerindeki bağın çözülmesi”nden ziyade “bardağı taşıran son damla”ydı.

Örneğin, röportaj yaptığımız genç bir Türk kadını Gezi öncesi protestolara hiç katılmamıştı, ancak iktidardaki AKP’ye ya da o dönem başbakan

olan Erdoğan'a sempati duymuyordu. Her gün işe gidip gelirken Taksim Meydanı'ndaki metro istasyonundan geçiyordu. Mayıs ayı başlarında, alanda broşür dağıtan Taksim Dayanışması üyeleriyle birkaç kez kısaca sohbet etti. Mayıs ayı sonlarında Taksim Dayanışması işgalcilerine karşı biber gazı kullanıldığını ve çadırlarının yakıldığını gösteren görüntüleri görünce büyük bir öfke duydu. Daha sonra protestolara katıldı ve iki hafta süren Gezi Parkı'ndaki işgale destek verdi. Konuştuğu diğer göstericilerin neredeyse hepsi, polis şiddeti sonucu sokağa çıktıklarını, diğer birçok neden arasında kendilerini en çok rahatsız eden şeyin bu şiddet olduğunu belirtti. "Bütün bunlar birikti, park ise birçok insan için dönüm noktasıydı. Parktaki şiddet, bardağı taşıran son damla oldu," dedi.¹⁷

Siyasi Seçkinler ve Baskıya Karşı Duygusal Tepkiler

Katılmama maliyetleri, insanlar kızgınlık ve ahlaki öfke hissettikleri zaman artıyorsa, protesto liderlerinin ve hükümet yetkililerinin kitlesel olarak duygusal tepkilere yönelik strateji geliştirmeleri şaşırtıcı değildir. ABD Sivil Hakları Hareketi gibi diğer süreçlerde de bunu yapmışlardır. Wasow (2016: 6), şöyle yazmıştır: "Bağnaz Beyaz siviller ve polis güçleri çoğunlukla bu protestolara acımasız bir tepki verirken, protestocular aynı tepkiyi vermekten kaçınmak için her yolu denerler. Bunun ardındaki mantık, kısmen, ahlaki üstünlük sayesinde [...] daha ılımlı Beyaz çoğunluğun ikna edilebilecek üyelerinin dikkatini insan hakları hareketine çekmek ve onların sempatisini kazanmaktır."

Alabama'daki Montgomery ve Selma gibi yerlerde, eylemcilerin ve otoritelerin başlıca yöntemi, diğer tarafta şiddeti kışkırtmak ve bu yolla diğerlerini şiddete eğilimli saldırganlar olarak gösterirken kendilerinin şiddete başvurmadığı görüntüsü yaratmaktı. Bazı emniyet yetkilileri ve seçilmiş yerel makamlar, memurlarını dizginlemekte ustaydı, ancak diğerleri—Selma'nın Şerif Clark'ı gibi—duygularına yenilerek, kendilerini ve bağlı bölümleri savunma pozisyonuna düşürdüler (Chong 1991: 26-7). Resmi şiddet eylemleri, Güney'deki eylemciler ve Afrikalı-Amerikalı topluluklar için yeni bir şey değildi, ancak dışarıdan gelen gözlemciler için şaşırtıcıydı. Bu yabancılardan bazıları, şerife bağlı bölümlerin ve yerel makamların suiistimallerini öğrendikten sonra ayağa kalktı. Aynı şey, Özgürlük Yazı kampanyasındaki bazı katılımcılar için de geçerliydi (McAdam 1986).

Daha yakın dönemde, Euromaidan eylemcileri ve Ukraynalı yetkililer, kendi taraflarını en azından görünen şiddet olayları konusunda kontrol etmeye çalışırken, diğer tarafı bu tür davranışlarda bulunmaları için kışkırttı. İlk Berkut saldırısı, muhtemelen olayı kamuoyundan gizlemek amacıyla gecenin bir yarısında düzenlendi (ancak cep telefonu kameralarının her yerde olması ve basının da yakınlarda bulunması sonucu, olay kısa sürede duyuldu). Daha sonra, 11 Aralık 2013'te, eylemciler barikatları kurup meydana yerleştiğinde, Berkut yeniden Maidan'a gönderildi. İçişleri Bakanı'nın emri, barikatların temizlenmesi ancak göstericilerle fiziksel temastan kaçınılması yönündeydi (Walker 2013). Yine de protestoların organizatörleri, Berkut'un meydana dönmesinin yarattığı fırsatı kaçırmadı ve zırlı birliklerin görüntülerini kamuoyuna yaydı. Protestoların liderlerinden biri olan katı hükümet karşıtı Tatiana Çernovol'a göre, protesto hareketi bu noktada olayları "[...] abarttı [...] İnsanların öldürüldüğünü söylediler. Aslında kimse öldürülmedi, bazı insanlar dayak yedi, ancak [genel olarak] polis o anda çok barışçıl davranmıştı."¹⁸

Göstericilere karşı sert önlemlere başvuran hükümetler, genellikle eylemlerini haklı göstermek için bir karşı söylem oluşturmaya çalışırlar. Türkiye'deki Gezi protestoları sırasında, Başbakan Erdoğan, protestoların ilk günlerinde göstericilere "çapulcular" adını vermişti.¹⁹ Protestoların hız kesmeden devam etmesi üzerine, Erdoğan'ın söylemi daha da sertleşti ve daha önce belirtildiği üzere hareketi yabancıların Türkiye'ye yönelik bir komplosu olarak niteledi.²⁰ Kısacası, izleyicilerin devlet şiddetine verdiği yanıtın duygusal tepkilerden kaynaklandığı durumlarda, yetkililer ve hareket önderleri, yine ters tepki etkisine yönelik stratejiler geliştirmekte ve bu stratejilerle insanların inançlarını ya da tercihlerini etkilemek kadar duygusal tepkilerini de şekillendirmeyi hedeflemektedir.

Özet

Bu bölümde, genelde siyasi davranış üzerine ekonomi kuramları literatüründe yer almayan duygusal etkenlerin kolektif eylemi açıklamadaki önemine dikkat çektik. Öncelikle, işsizliğin seçimlere katılım üzerindeki duygusal etkisini araştırdık. Ekonomik bağlamın ve liderlerin söylemlerinin, insanların işsizliğe verdiği duygusal tepkileri şekillendirdiğini

ve bu duygusal tepkilerin de siyasi katılım konusunda onları teşvik ettiğini ya da caydırdığını gösterdik. Daha sonra, polisin protestoculara yönelik şiddetinin izleyicileri korkutmak yerine onları sokağa döktüğü örneklerle odaklanarak, protestolara katılım üzerinde durduk. Polisin sert tavrının, insanların hükümet ve protestocular arasında kimin güçlü olduğuna yönelik düşüncelerinde bir değişikliğe yol açtığı ya da hükümete yönelik kayıtsızlıklarının olumsuz duygulara dönüştüğü yönünde bir kanıt ulaşamadık. Bunun yerine, İstanbul'da baskı ve harekete geçme arasındaki bağlantı öfkeydi.

Bu çalışmaların ortak teması, duygusal maliyetlerin ve uyumsuzluğun insanları sandık başına ve sokaklara taşımaktaki gücüdür. Analizlerimiz, vatandaşların katılımını açıklarken duyguları ciddiye almanın avantajlarını göstermektedir. Stratejik eylemi küçümsemekten ziyade, kampanyalar, iktidar partileri ve eylemcilerin stratejik eylemleri ile kitlelerin duygusal tepkilerini bir arada ele almayı öneriyoruz.

Ek

İstanbul 2015 Baskı Deneyi

TABLO 6.10, her deney grubu için gözlem sayısını ve bazı demografik ve diğer özelliklerin ortalamalarını göstermektedir.²¹ Bu gözlemlenebilir özelliklerin gruplar arasında benzerliği, rastgele atamanın başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Ek olarak, bu özelliklerin deney grubuna atanmaya multinomiyal lojistik regresyonunun sonucu istatistiksel olarak anlamlı değildir (Wald $\chi^2_{(28)} = 22,64$; $p < 0,75$). Bu test, aynı zamanda dikkat kontrollerini geçemeyen katılımcıların yer almadığı veri setine (Wald $\chi^2_{(28)} = 27,89$; $p < 0,47$) ya da bu kişilerle beraber protesto etme isteği sorusunu da yanıtlayamayan katılımcıları dışlayan veri setine uygulandığında da anlamlı değildir (Wald $\chi^2_{(28)} = 28,70$; $p < 0,43$).

TABLO 6.10 İstanbul 2015 Baskı deneyi: katılımcıların özellikleri

Değişken	Baskı	Plasebo	Kontrol	Tümü
Gözlem sayısı	277	278	278	833
Erkek	0,40	0,43	0,50	0,44
Yaş	31,22	30,68	29,83	30,57
Eğitim	3,11	3,21	3,03	3,12
Çalışan	0,49	0,53	0,47	0,49
Partizan	0,62	0,62	0,58	0,60
Gezi katılımcısı	0,27	0,24	0,23	0,25
STK üyesi	0,22	0,17	0,19	0,19
Siyasete ilgi	188	1,75	1,85	1,83
Ülkenin gidişatına dair görüşler	2,77	2,75	2,74	2,75
AKP seçmeni	0,24	0,26	0,28	0,26
CHP seçmeni	0,34	0,31	0,27	0,31
Gezi Parkı'nın önemi	2,83	2,77	2,74	2,78
Geçmiş seçime katılım	0,88	0,91	0,89	0,89
Protestoculara ilişkin görüşler	2,58	2,57	2,52	2,56

Not: Eğitim, 1-4 arasında ölçülen, tamamlanan en yüksek eğitim seviyesini ifade eder (1= ilköğretim; 4 = üniversite). Çalışan, tam zamanlı çalıştığını bildiren bireyleri gösteren bir ikili değişkendir. Partizan, siyasi bir partiye yakınlık hissettiğini bildiren bireylerle ilgili bir ikili değişkendir. Gezi katılımcıları, Gezi protestolarına katıldığını bildiren kişileri gösteren bir ikili değişkendir. STK üyesi, bir sivil toplum kuruluşuna (STK) üye olduğunu bildiren bireyleri belirten bir ikili değişkendir. Siyasete ilgi, 1'in "çok ilgileniyor" ve 4'ün "hiç ilgilenmiyor" anlamına geldiği 1-4 ölçeğinde siyasete ilgi düzeyidir. Ülkenin gidişatına dair görüş, 1'in "çok iyi gidiyor" ve 4'ün "çok kötü gidiyor" anlamına geldiği 1-4 ölçeğinde alınmıştır. AKP seçmeni ve CHP seçmeni, sırasıyla AKP ve CHP'ye oy kullanma niyetinde olduğunu bildiren kişileri gösteren ikili değişkenlerdir. Gezi Parkı'nın önemi, 1'in "hiç önemli değil" ve 4'ün "çok önemli" anlamına geldiği Gezi Parkı'nı korumanın öneminin öznel bir değerlendirmesidir. Geçmiş seçime katılım, son genel veya yerel seçimlerde oy verdiğini bildiren kişileri belirten bir ikili değişkendir. Protestoculara ilişkin görüşler, 1'in çok olumsuz ve 5'in çok olumlu olduğu Gezi protestocularına yönelik 1-5 ölçeğindeki görüşleri ifade eder.

Sonuçlar: Eleştiriler, Açılımlar ve Demokrasi Kuramı

Bu kitabın başında, mantıklı varsayımlara dayanan ve sahada gözlemlendiğimiz davranışları açıklayabilen bir siyasi katılım kuramı sözü verdik. Bu son bölümün ana görevi, bu vaadi yerine getirmekteki başarımızı ana hatlarıyla ortaya koymaktır. Bir diğer amaç da, kuramımızla ilgili çekinceleri önceden tahmin etmek ve bunlara cevap vermektir. Bu görevleri bölümün ilk kısmında yerine getiriyoruz. Daha sonra, iki soruyu ele alarak çalışmamızın daha geniş etkileri üzerinde duracağız. İlk soru, seçmen davranışıyla ilgili. Seçimlere katılımı açıklamak amacıyla geliştirdiğimiz maliyetli katılmama kuramı, seçmenlerin sandık başındaki aday veya parti tercihlerine yönelik düşüncelerimizi değiştirir mi? İkinci soru ise, demokrasi kuramına yöneliktir. İnsanların neden seçimlere ve protestolara katıldıklarına dair yeni kuramımız, halkın siyasete katılımının bu iki aracı hakkında bize ne söyler?

Maliyetli Katılmamanın Açıklayıcı Gücü

Seçimlere ve protestolara katılımı ile ilgili öne çıkan kuramlar, birçok açıdan ufkumuzu genişletirken ciddi eksikliklere de sahiptir. Bu noktada, kuramımızın temel yeniliklerinden birkaçını ve hangi durumların açıklanmasına yardımcı olduğunu hatırlatıyoruz.

Beleşçilik eğilimiyle başa çıkmak. Modelimiz, hem maliyetli olan hem de katılmasalar bile oluşacak kamusal sonucundan yararlanabilecekleri kolektif bir eyleme insanların neden katıldıklarını açıklamaktadır. Kısacası modelimiz, kamusal yarar sağlamak amacıyla kolektif eyleme katılımı açıklar. Rasyonel seçim kuramcıları, oy kullanmayı, kolektif eylemin özel bir örneği olarak modellemiştir. Oy kullanırken, bir bireyin kamusal yararın üretimine yönelik küçük çaplı katkısı,

kişinin eşitliği bozacak oyu kullanma olasılığının bulunmadığını göz önüne alırsak sıfıra düşer.

Beleşçilik sorunu modelimizde kolektif eylem için bir sorun olmaktan çıkmaktadır, çünkü insanlar kolektif eyleme katılmadıklarında bireysel ruhsal maliyetler öderler. Maliyetlerin çift taraflı olduğunu ve hem katılımcılar hem de katılmayanlar tarafından ödenmesi gerektiği fikri, insanların beleşçilik sorunundan nasıl kaçındığını açıklamaya yardımcı olur. Katılmamak maliyetli olduğunda, “beleşçilik” artık o kadar kolay da değildir.

Bir başka anomali, bir kişinin katılıma istekli olması ile kolektif eylemin sonucuna verdiği önem arasında bir bağlantı olmadığı yönündeki varsayımdır (*B* ifadesi). Kuramımızda katılmama maliyetlerinin sonuçların öneminin pozitif bir fonksiyonu olduğunu öne sürüyoruz, sonuç ne kadar önemli görünüyorsa kişi oy kullanmaya ya da protesto etmeye o kadar istekli olur. Dahası, bu nedensel etkiyi somut verilerle belgeliyoruz. Böylece kuramı, temel sezgilere ve dünyayla ilgili gözlemlenebilir gerçeklere paralel hale getiriyoruz. Toplumsal hareket kuramcıları, örneğin bir nükleer santralin kurulmamasını ya da hükümetin düşmesini daha fazla önemseyen kişilerin, bu konularla ilgili protestolara katılma ihtimalinin daha yüksek olduğunu uzun süredir kabul etmiş ve bu durumu belgelemişlerdir. Fakat bu gerçeği, insanları protesto etmeden caydırıcı etmenleri de ortaya koyan kuramsal bir çerçeveye yerleştirmediler.¹

Stratejik bağlam. İnsanların katılmadıklarında bazı maliyetlerle karşılaşması, bireylerin katılım konusundaki istekliliklerinin başkalarının eylemlerinden etkilendiği yönündeki yaygın gözlemin anlaşılmasına da yardımcı olur. Potansiyel seçmenler, yurttaşlarının oylarının destekledikleri ve karşı çıktıkları adaylar arasında neredeyse eşit şekilde bölündüğünü gördüklerinde, kazanmasını istedikleri tarafa oy vermekte daha istekli olabilirler. Katılmama maliyetlerinin, sonuçlar insanlar için önemli olduğu zaman ($B > 0$) seçim sonuçlarının yakınlığının (g) bir fonksiyonu olarak yükseldiğini öne sürüyoruz. Seçimin rekabetçiliği arttıkça, insanlar duygusal olarak heyecana kapılır; durumu destekledikleri adayın gözünden gördükleri ölçüde zorunluluk duygusu büyür. Benzer bir dinamik protestolarda da görülür. Sokağa çıkanların sayısı arttıkça,

hareketin bakış açısını benimsemek ve “zaferin” ulaşılabilir olduğunu düşünmek, hareketin hedeflerine değer veren kişilerin katılmama maliyetleriyle karşı karşıya kalmasına ve protestolara katılmaya daha istekli olmasına yol açar. Ayrıca, protestocular büyük kalabalıkların kendilerini polisten koruyacağına inandıkları zaman katılım maliyetleri düşebilir.

Artan katılım maliyetlerinin ardından katılımı neden yükseliş yaşanabileceğini açıklamak. İnsanların daha yüksek katılım maliyetlerine daha fazla katılımı yanıt vermesi, mevcut kuramların açıklayamadığı bir durumdur. Ampirik araştırmacılar, bu tür durumlara –örneğin oy kullanmaya yönelik kısıtlamaların katılımı beklenen düzeyde engelleyemediği durumlara– ilişkin güçlü sezgilere sahiptir (Valentino ve Neuner 2016). Bu kısıtlamaların hedefindeki grupların, kendilerini dışlamaya yönelik çabalar sonucu harekete geçebileceklerini düşünürler. Aynı şekilde, toplumsal hareketler üzerine ampirik çalışma yürütenler de protesto etmenin maliyetlerini artıran eylemlerin harekete geçirici etkisiyle ilgili güçlü sezgilere sahiptir. Örneğin della Porta (2013: 153), “Baskı sonucu ortaya çıkan adaletsizlik duygusu, yoğun özdeşleşme ve dayanışma duyguları, katılım motivasyonunu artırabilir,” diye yazmıştır.

Kuramımız bu düşüncelerin arkasındaki mantığı açıkça ortaya koymaktadır. Bir kişinin üstleneceği katılım maliyetlerinin yanı sıra, kolektif eyleme katılmadığı zaman üstleneceği maliyetleri de kapsayacak şekilde resmi genişletiyoruz. Katılım konusundaki mücadele, insanların sandığa gitmek ya da sokaklara çıkmak durumunda harcaması gereken kaynaklar ile bunu yapmazlarsa yaşayabilecekleri ruhsal uyumsuzluk hali ve toplumsal baskı arasındadır. Bu mücadele gerçekten kişiye özel ve içselleşmiş olabilir; diğer aktörlerin potansiyel seçmenleri izlemesinin ve seçimlerinden dolayı onlardan hesap sormasının bir sonucu olması gerekmez.

Tek bir olaya da eylem, her iki tür maliyetleri de artırabilir. Sandıklara erişimi kısıtlayan yasalar hedeflenen grupların oy kullanmasını zorlaştırır; ama aynı zamanda sandıklardan uzak durmayı sindirmelerini de zorlaştırmakta ve öfkelerinin topluluklarındaki liderler tarafından harekete geçirilmesini kolaylaştırmaktadır. Protestoculara yönelik polis müdahaleleri ahlaki kızgınlığa da yol açarak insanları harekete geçirebilir. Katılım istekliliğini açıklayan şey, katılım maliyetlerindeki iniş çıkışlar değil, bu maliyetlerle katılmama maliyetleri arasındaki dengedir.

Duygular ve katılım. Kolektif eylemle ilgili kuramların büyük bölümü, psikolojik açıdan naif bir yaklaşıma sahiptir. İnsan zihni bilgiyi işler, algıları oluşturur, grup bağlantılarını tanır, ahlaki akıl yürütme sürecini yönetir ve duyguları deneyimler. İnsanlar, adayları ve önerilerini, sadece kendileri açısından değil; ahlak, değer ve üslup standartları açısından da iyi ya da kötü olarak algılar. Adayların imajlarına, etkilerine ve açıklamalarına duygusal olarak tepki verirler ve bu duygusal tepkiler, siyasetçiler pozisyonlarını ya da tonlarını değiştirse bile, onlara yönelik değerlendirmelerinin sabit kalmasına yol açabilir (Conover ve Feldman 1984). Aynı şekilde, gördüğümüz üzere, ahlaki öfke ve kızgınlık protestoları tetikleyebilir.

Siyasi aktörlerin ve eylemcilerin duygusal talepleri, insanların katılmama maliyetlerini artırır. Eğer bir aday potansiyel bir katılımcıyı kızdırmayı başarıyorsa ve katılımcının öfkesinin kaynağı olan dünyadaki durumla ilgili rakibini suçluyorsa, katılmama maliyetleri yükselir. Bu maliyetler yükseldiğinde, seçmenlerin sandık başına gitme ihtimalleri de artar.² Polisin davranışları (ve eylemcilerin bu davranışlara bakışı), benzer düşüncelere sahip kişiler arasında kızgınlık ve ahlaki öfke yaratıyorsa, bu kişiler sokağa çıkmaya daha istekli olurlar.

Popülist siyasetçilerin oldukça göz önünde olduğu bir zamanda, siyasi katılım kararlarının duygusal boyutlarıyla ilgilenmek özellikle önemlidir. Popülist siyasetçiler, “güçlü seçkinlerin sıradan vatandaşları temsil edemeyeceklerini ya da bu konuda isteksiz olduklarını” öne sürerek yerleşik düzen karşıtı taleplerde bulunur ve “biz ve onlar” söylemiyle destek kazanabilir (Barr 2009: 31). Destekçileriyle parti örgütleri aracılığıyla değil, doğrudan ve dikey bağlar kurmayı tercih ederler, yatay sorumluluk kurumlarını önemsemezler. Sade vatandaşların şikâyetleri için yerleşik düzeni ve kurumları suçlayarak, takipçileri arasında öfke ve küskünlük duygularının güçlenmesini sağlarlar. Çalışmamız, popülistlerin harekete geçirici gücüne ışık tutmakta, bir yandan da duygusal söylem ve tepkilerin seçim siyasetinin normal bir parçası olduğunu göstermektedir. Popülizm, liderlerin seçmenlerin duygularını temel almasına bağlı olarak değil, bu duyguları ne düzeyde temel aldıklarına bağlı olarak ayırt edicidir.

Şüphecilere

Bu kısımda, kuramımıza ilişkin olası itirazlara değinerek bunlara yanıt veriyoruz. Tartışma, şüphecilerin ortaya koyabileceği bir dizi soruyu ve bizim cevaplarımızı kapsamaktadır. Şüphelerin bir bölümü, mevcut katılım modelleri için halihazırda ne kadar çok sosyal bilim mürekkebi harcanmış olduğuyla ilgilidir. Minimaks modellerinin akademik camiada nasıl karşılandığı üzerine yazan Ferejohn ve Fiorina “neredeyse herkesin seçmenlerin nasıl davranacağına ilişkin bir kuramı vardır” ve “bu kuramların çoğu makalemizde sunduğumuz kuramla örtüşmemektedir” demiştir (1975: 920). Kırk yıl sonra, ortada yeni bir şey olmadığı yönünde bir tepki öngörüyoruz ve aşağıdaki açıklamalarla bu durumun önüne geçmeye çalışıyoruz.

- Rasyonel seçim modelleri, vatandaşlar oy kullanma yükümlülüğü hissettikleri için, halihazırda bir katılmama maliyeti öngörmektedir (*D*). Bu görevi göz ardı etmek, katılmayan kişi açısından muhtemelen uyumsuzluk duygusunu da beraberinde getirmektedir. Maliyetli katılmama kuramı neden farklıdır?

Bazı temel farklılıklar bulunmaktadır. İnsanları oy kullanmaya itebilecek dürtülerin kapsamını genişletiyoruz, örneğin kaygı, öfke ya da sonuçlarla ilgili coşku gibi. Ayrıca, rasyonel tercih kuramcıları, oy kullanmaya yönelik görev dürtüsünü insanların seçim sonucuna verdikleri önemden ayrı görürken, maliyetli katılmama modelinde ikisi nedensel olarak birbirine bağlıdır. Aslında, insanların vatandaşların oy kullanma yükümlülüğü bulunduğu dair içselleştirilmiş düşünceleri, gösterdiğimiz üzere, seçimin önemine ilişkin düşünceleriyle birlikte güçlenir ve zayıflar. Bu nedenle rasyonel seçim modellerindeki haliyle görev tanımı, katılmama maliyetlerinin bir bileşeni olarak ele alınmalıdır.

- Önemli seçimlerde oy kullanma şeklinde koşullu bir görev, kural-faydacı kuramı çağırıştırıyor.

Bu doğru. Ancak kural-faydacı model ve maliyetli katılmama modeli arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Kural faydacılıkta oy kullanma maliyetleriyle ilgili benmerkezci düşünmeyen etik seçmenler vardır. Maliyetlere (diğer her şey gibi) bir sosyal planlayıcının ya da destekledikleri partinin gözünden bakarlar. Oy kullanmanın maliyetli

olduğu durumlarda sandıklardan uzak dururlar; bunun nedeni oy kullanmayı zahmet olarak görmeleri değil, seçimlere katılmama konusunda (koşullara bağlı) bir görev duygusuna sahip olmalarıdır. Bu varsayılan katılmama görevi, bir sosyal planlayıcının oy kullanmanın toplumsal maliyetinin ve dolayısıyla katılımın en aza indirilmesi yönündeki talimatlarının bir sonucudur. Bizim kuramımızda vatandaşlar, kendi çıkarları doğrultusunda değerlendirdikleri oy kullanma maliyetlerini üstlenmek istemediklerinde ve bu maliyetler karşılaşılabilecekleri herhangi bir katılmama maliyetine ağır basıyorsa, katılmamayı tercih eder. Bizim potansiyel katılımcımız, daha bildiğimiz insanlar gibidir; benmerkezci maliyet hesaplamalarına tabi olsa da, bir yandan da potansiyel olarak görev hissi, toplumsal baskı ya da katılmamanın yol açtığı içsel çatışmalardan etkilenir.

- Katılmama maliyetleri, minimaks modelde insanların sandık başına gitmesine yol açan öngörülen pişmanlığa çok benzemiyor mu?

İkisi bazı yönlerden birbirine benziyor. Fakat bizim modelimiz, minimaks karar vericisinin düşünce yapısını belirleyen sonuçlarla ilgili radikal belirsizliğin ötesine geçmektedir. Biz, katılım kararlarının sosyal-psikolojik ve duygusal temelleri olduğunu düşünüyoruz. Dahası, modelimiz, kişilerin berabere sonuçlanan bir seçim bekledikleri yönündeki tartışmalı varsayıma dayanmıyor ve sonucun eşit olmasını beklediği için oy kullananların sayısının nispeten az olduğu yönündeki mevcut bulgulara katkı yapıyoruz.

- Beleşçilik, toplumsal hareket kuramcıları için, oy kullanma kuramcıları için olduğu kadar kafa karıştırıcı değildir. Buna ek olarak birçoğu, kolektif eylemin ahlaki-duygusal temellerinin yanı sıra, toplumsal ağların protestolara katılım üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Sizin kuramınız buna ne ekliyor?

Toplumsal hareketler üzerine çalışan bazı rasyonel seçim kuramcıları, beleşçilik eğilimini çok ciddiye alır ve bunun tüm kolektif eylemleri neden engellemediğini açıklamakta zorluk çeker (örneğin, Chong 1991). Diğer rasyonalist protesto modelleri, katılımcıların harekete geçmeleri için teşvikler sunabilecek örgütlerin üyeleri olduğunu belirterek beleşçilik

eğilimini pek önemsemez. Fakat beleşçilik eğilimi sorununa ilişkin bu görüş, dijital mobilizasyon çağında geçerliliğini giderek kaybetmektedir. Diğerleri ise, protestolardan elde edilen özel faydalara ve protestonun ahlaki zorunluluklarına işaret eder. Ancak oy kullanma kuramcılarında olduğu gibi, protestolara katılım ve insanların hareketlerin hedeflerine olan bağlılığı arasındaki ilişkiyi küçümseme eğilimindedirler. Sosyal psikolojiyi ve kolektif eylemin duygusal alt yapısını dikkate alan çok yönlü çalışmalar, bu etkenlerin tümünü tek bir açıklayıcı modele yerleştirmek yerine onları tek tek inceleme eğilimindedir.

Toplumsal hareket kuramcılarının bazı ortak iddialarını destekleyecek verilerin azlığı da bizi oldukça şaşırttı; örneğin Beşinci Bölüm'de de belirtildiği üzere, toplumsal hareketlere dalgalar halinde katılım ya da baskının harekete geçirici etkisi ile ilgili. Bizim topladığımız veriler, protestolardaki ters tepme etkisinin ve dalgalar halindeki katılımın altında yatan sebeplerin derinliklerine inmemizi sağladı. Modelimizdeki parametrelerden elde edilen etkenlerin göreceli önemini değerlendirebildik. Bu nedenle, *B*'nin etkisinin büyük ve güçlü olduğu, *N*'nin etkisinin ise fark edilir fakat daha güçsüz olduğu sonucuna ulaştık.

- Neden oy kullanma ve protesto süreçlerini birlikte ele aldınız?

Bunlar, sıradan vatandaşların demokrasilerde kamusal hayata katılmak için kullanabilecekleri iki temel araçtır (Otoriter sistemlerdeki vatandaşlar da, kısıtlamalar altında bile olsa, protestolara ve bazen seçimlere katılır). Kitabımız, insanların bu eylemlere katılma kararlarındaki büyük çaplı kesişim noktalarını ve daha küçük çaplı ayrımları vurgulamaktadır. Her iki eylem türüne katılımın temelinde, katılımın ve katılmamanın yol açtığı yükler arasındaki denge bulunmaktadır; potansiyel seçmenler ve protestocular toplumsal baskıların yanı sıra ahlaki gerilimlere maruz kalmaktadır. Her iki durumda da başlıca etken, bir kişinin sonuca ne kadar önem verdiğidir; öfke gibi duygular insanları harekete geçirmeye teşvik etmekte büyük rol oynar. İhtiyaç duyulan şey, seçimlere katılım kuramı ve protestolara katılımı ilgili başka bir kuram değil, bazı değişikliklerle her ikisini de anlamamızı sağlayacak tek bir kuramdır. Böyle bir kuram oluşturulmasına katkıda bulunmuş olmayı umuyoruz.

Seçimler ve protestolar üzerine çalışan araştırmacılar, ele aldıkları konular hakkında yeni bakış açılarıyla düşünmeyi birbirlerinden öğrenebilirler. Buna ilişkin bir örnek, seçmen kimliği yasalarıdır. Ampirik araştırmacılar, bu yasaların katılımı beklenen düzeyde engellemekte başarısız olduğunu belgelemiş ve medyanın bu yasaları “bazı seçmenleri çok fkeliendirecek” şekilde sunduğunu ve bu öfkenin “güçlü bir harekete geçirici” olduğunu öne sürmüştür (Valentino ve Neuner 2016: 2). Ne var ki, bu yasaların aynı anda hem harekete geçiren hem de engelleyen kuramsal sonuçlarını derinlemesine ele almamışlardır. Bu bulgular ters tepen protesto hareketleri olgusuyla beraber düşünüldüğünde, ki burada da baskı aynı zamanda harekete geiricidir, daha genel bir durumun varlığı görölmeye başlar. Ters tepen protesto hareketleri bir anda patlar ve yayılır. Bizi seçimler hakkında tekrar düşünmeye teşvik eder.

Dersler her iki yönde de yararlı olabilir. Ters tepen protesto hareketleri üzerine çalışan bir araştırmacı, yalnızca polisin eylemlerine ve göstericilerin tepkilerine önem verme eğiliminde olabilir. Ancak öfkenin oy kullanma ve protesto üzerindeki etkilerini karşılıklı olarak incelediğimizde, yeni sorular ortaya çıkmaktadır. Örneğin, liderler (politikacılar, hükümet yetkilileri, organizatörler) ne zaman potansiyel katılımcıların öfkelerini körüklemeye çalışır ve başarılı olup olmadıklarını ne belirler? Araştırmamızın, bu tarz sınırları açan soruları daha fazla teşvik edeceğini umuyoruz.

Kime Oy Verileceği Kararı

Seçmenlerin parti ya da aday tercihine ilişkin açıklamalar, hiçbir zaman kolektif eylem meselesine dahil değildir; oy kullanma paradoksuna eşdeğer bir “seçim tercihi paradoksu” bulunmamaktadır. Bunun nedeni, oy kullanma kabinindeki seçmenin, bir adayı diğerine karşı desteklediğinde, kaynaklar ya da zaman açısından hiçbir ek maliyet dememesidir. Desteklenen bir adaya oy verirken herhangi bir ek maddi maliyet bulunmadığı için, bir kişinin tercih ettiği adaya oy vereceğini düşünmek doğal görünmektedir. Sosyal Demokratların kazanmasını isteyen bir vatandaş, Sosyal Demokratlar’a oy verecektir, çünkü onların kazanmasını istemektedir.

Fakat *samimi* oy vermeden *stratejik* oy vermeye geçtiğimizde, işler daha karmaşık bir hal almaktadır. *Samimi* oy, kişinin en çok tercih ettiği adayı ya da partiyi desteklemesi anlamına gelmektedir; *stratejik* oy ise kazanması muhtemel olanlar arasından en çok tercih edilen adaya verilen oyu ifade eder. Bu noktada, eşitliği bozma fikri tekrar gündeme gelmektedir. Cox (1997), stratejik oy vermenin ardındaki mantığı şöyle açıklamıştır: “*Kazanması muhtemel* adaylar arasında en çok desteklenen adaya oy vermek, desteklenen ancak *kazanması mümkün olmayan* adaya oy vermekten daha yüksek bir fayda sağlar” (Cox 1997: 75, vurgu eklendi). İtalik bölümler, stratejik seçmenlerin beklenen fayda yaklaşımındaki çelişkiyi ortaya koymaktadır: Bir kişinin oyu, şer ile ehveni şer taraflar arasındaki eşitliği nadiren bozar. Ayrıca, vatandaşların yalnızca küçük bir kısmının seçimlerde beraberlik olasılığını fazla abarttığını hatırlayın. Bu nedenle stratejik oy verme, rasyonel seçmenlerin başvuracağı rakipsiz bir kural olarak görülemez. Duverger de seçmenlerin oylarını “çöpe atma” konusundaki rahatsızlıklarını “psikolojik bir etken” olarak yorumlamıştır (1963 [1954]: 224, 226).

Cox, stratejik oyların, bizim *B* hesaplamaları olarak adlandırdığımız olguyu harekete geçirdiğini söylemiştir. Olası kazananın ilk sıradaki takipçisine karşı galibiyetinde büyük bir fayda farkı gören seçmen, stratejik olarak oy kullanacaktır. Bu fayda farkının, birinci ve ikinci sıradaki olası kaybedenler arasındaki fayda farkına oranla daha sınırlı olduğunu düşünenler ise samimi oy vereceklerdir. Ancak tüm bu hesaplamalar seçim sonucundaki olası beraberliği bozacağını hayal eden bir seçmene dayanıyorsa, o zaman tanıdık bir soru tekrar gündeme gelir: *B* neden seçmenlerin hesaplamalarına dahil edilmelidir? Kitabımızdan çıkarılacak dersler bu noktayla bağlantılıdır. Bir kişi, başkaları da desteklediği zaman arzu edilen sonucu doğuracak bir hareket tarzından saparsa, muhtemelen uyumsuzluk, endişe ve mutsuzluk hisseder. Ayrıca, bu olumsuz duyguların derecesi seçimi hangi adayın kazanacağına verdiği öneme bağlıdır. Katılmamanın bir maliyeti olduğu gibi, kişinin arzu ettiği sonuçla bağlantılı bir eylem sürecinden sapmasının da maliyetleri bulunmaktadır. Bazı kişiler, bu maliyetleri ahlaki bir derin düşünce sonrasında yaşayabilir. Diğerleri, doğru şeyi yapmazlarsa kendilerinden hesap sorabilecek arkadaşlarının ve aile üyelerinin seçim tercihlerine

karşı hassas olabilir. Fakat bizim araştırmamız birçok kişi için maliyetli sapmadan kaynaklanan uyumsuzluğun, kendi bilişsel ve duygusal süreçleri üzerinden içsel olarak ortaya çıkacağını vurgulamaktadır.

Öyleyse, Üçüncü Bölüm’de gördüğümüz üzere *B* ifadelerinin seçim kampanyalarında çok yaygın olması şaşırtıcı değildir. Bu açıklamalar, ikili bir görev yerine getirmektedir: Destekçileri oy kullanmaya ikna eder ve stratejik oy vermenin söz konusu olduğu durumlarda, muhtemel kazananlar ile birinci ve ikinci sıradaki takipçileri arasındaki *B* farklarının göreceli büyüklüklerini şekillendirir.

Demokrasinin Araçları Olarak Seçimler ve Protestolar

Protestoların ve seçimlerin demokrasideki yeri hakkında son bir yorumda bulunalım. Çağımız, demokrasiye dair şüphelerin çağıdır. 18. yüzyıl siyaset felsefecilerinden itibaren birçok düşünür seçimlerde yeniden seçilebilme isteğinin makam sahiplerini seçmenlerine karşı duyarlı kılacağına inanıyordu. Ancak 21. yüzyılın ilk yıllarında, bu düşüncede birçok boşluk belirmiştir. Miyop seçmenler, siyasetçilerin görevdeki ilk dönemlerinde ortaya çıkan sonuçların hesabını vermelerine göz yumar; aynı zamanda, siyasetle ilgisiz olaylar için –yerel spor takımının kazanıp kazanmaması gibi– ya da hükümetlerin çok az kontrole sahip olduğu konularda makam sahiplerini ödüllendirir ya da cezalandırır. Dahası, seçimler çok fazla konuyu tek bir karara sıkıştırmaktadır (Achen ve Bartels 2016). Eğer demokrasi bir hesap verebilirlik mekanizması değilse bile en azından bir siyasi eşitliğin örneği olabilir. Oysa burada da demokrasi pratiği kuramdan saptmaktadır. Demokratik eşitlik çok sayıda uygulama ile çelişmektedir: Oy kullanmanın zorlaştırılması ve oyların satın alınması; vatandaş gruplarının haklarından mahrum bırakılması; seçimin yasama organlarına oy oranlarından farklı yansımaları ve seçim bölgelerinin sınırlarının bir tarafa avantaj sağlayacak şekilde çizilmesi (*gerrymandering*); finansal olarak güçlü aktörlerin ve lobilerin etkisi.

Demokrasiyle ilgili bu rahatsızlıklar seçimlerin ötesine geçerek toplumsal hareketler ve protestolar gibi daha az kurumsallaşmış eylem biçimlerine de sirayet eder. Batı Avrupa demokrasisinin zayıf bir dönemi

olarak gördüğü süreç üzerine çalışan Rosanvallon (2008), seçimlere ve partilere artık güvenilmediğini belirtmiştir. Bugün, öyle ya da böyle, “demokrasi karşıtlığı” çağındayız ve sıkça yaşanan sokak hareketleri de bunun göstergelerinden biri. Demokrasi karşıtlığı, yapıcı siyasetten ziyade hükümet eylemlerine yönelik eleştirileri içerir.³ Toplumsal hareketlere ilişkin daha karanlık bir resim, Shapiro (2016, 3. Bölüm) ve Przeworski (2017) tarafından ortaya konmuştur. Przeworski, “Her ne kadar sokak protestoları doğrudan hükümetlerin otoriter eğilimlerini hedef alsa da anlaşmazlık sokaklara döküldüğünde kamu düzenini korumak için tasarlanan otoriter önlemlere yönelik kamu desteğinin artma eğiliminde olduğu” uyarısında bulunmuştur (2017: 31-22).

Burası, bu can sıkıcı iddiaların olgusal temellerini değerlendirmenin yeri değil. Demokrasiler hakkındaki vahim anlatılardan şüphe etmek için nedenler vardır; seçmenlerin miyop olduğu (örneğin, Aytaç 2018), siyasetle ilgisiz olaylara önem verdiği (örneğin, Ashworth vd. 2018) ya da paranın her zaman seçimleri ya da kamu politikasını satın alabileceği (Ansolabehere vd. 2003) gibi. Çizilen sorumsuz bir devlet adamı, başbakan ya da milletvekili tablosunu kamuoyuyla başı fazlasıyla dertte olan ve kaprisini çekmeye hazır iktidar yetkilileri ile bağdaştırmak zordur. Ayrıca, sokak protestolarının siyasi sistemleri kaçınılmaz olarak otoriterliğe yönelttiğine de inanmıyoruz. Kitabımızda incelenen protesto ve baskı dinamikleri, çok daha farklı bir hikâye anlatıyor. Buna göre protestoların liderlerinin ve polis güçlerinin şiddetin dizginlenmesiyle elde edeceği çok şey vardır ve bunu yapamadıkları zaman ağır maliyetler öderler. Dizginleme konusunda teşviklere sahip olmaları, Przeworski tarafından çizilen resmin kaçınılmaz olmadığına işaret etmektedir. Ayrıca tarihte siyasi parti liderlerinin ve hükümet yetkililerinin büyük adaletsizlikleri görmezden geldikleri ve güçlü toplumsal hareketler olmasaydı bu adaletsizliklerin unutulup gideceği durumlarla ilgili çeşitli örnekler bulunmaktadır.

Bu kitapta incelenen halk katılımının iki aracı, birbirlerini demokrasiyle ilgili rahatsızlıkları giderebilecek şekilde tamamlamaktadır. Seçimler birçok meseleyi tek bir tercihte birleştirdikleri için körelmiş araçlarsa, protestolar kamuoyunun aklında ne olduğuna ilişkin daha açık ve net mesajlar ortaya koyar. Bağışçılar ve lobiciler, kanun yapıcı-

lara kendi isteklerini gerçekleştirmeleri için özel olarak baskı yapmak üzere mali kaynakları kullanırken protestocular istekleri doğrultusunda hükümetleri zorlamak için, başta zamanları olmak üzere çok çeşitli ve değerli fakat çoğu kişide bulunan kaynaklarını kullanırlar; bu artık bir sesini duyurma ve kamuoyu yaratma oyunudur. Siyasetçiler, vatandaşların unutkanlığından yararlanarak görev sürelerinin ilk dönemlerinde halkın hoşuna gitmeyecek politikalar benimseme eğilimindeyse, göstericiler gerçek zamanlı olarak hükümetlerin eylemlerine ve politikalarına tepki gösterir.

Öte yandan, protestocuların tüm toplumu temsil etme iddiası bulunmamaktadır. Gösteriler, eşitlikten ziyade tutku ve bağlılık alanlarıdır. Açıkladığımız nedenlerden dolayı protestocuların sayısı her zaman azdır. Bu nedenle seçimlerle kıyaslandığında protestolar, kolektif bir karardan etkilenen herkesin bu karar konusunda ya da kendi adına karar verecek kişilerle ilgili tercihlerini ifade edebilmelerini sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Birçok insan seçimlerle ilgili tercih süreçlerinde yer almadığı zaman, seçimler de demokratik eşitliği desteklemekte yetersizdir. Fakat sonucu ne kadar önemseyeceğimizi, güçlülere ve risklere ne kadar tahammül edebileceğimizi düşündüğümüzde, çok daha fazla vatandaş sokaklara inmek yerine sandık başına gider.

Seçimler, eşitlik sağlayıcı özelliklerini bozmak için kullanılan birçok taktiğe rağmen, önemlerini korur. Protestolar da, odaklanmış mesajları, çevik zamanlamaları ve tutku ve bağlılığı ifade etmeleriyle hem demokratik hem de otoriter rejimlerde kritik bir role sahiptir. Yine de, demokrasinin en temel normu olan siyasi eşitliği en güçlü biçimde kurumsallaştıran, seçimlerdir.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

- 1 Siyaset bilimci Eitan Hersh, *New York Times*'a şunları söylemiştir: “Bu yasaların sonuçlarını değerlendirmek zordur. Alabama, kampanyaların yoğun olduğu bir yerdi ve kampanyalar yoğunlaştığında insanları harekete geçirmek için birçok çaba görürsünüz.” “Black Turnout in Alabama Complicates Debate on Voting” [“Alabama’da Siyahların Katılımı Seçim Yasaları Tartışmasını Zorlaştırdı”], 24 Aralık 2017.

BİRİNCİ BÖLÜM

- 1 Dördüncü Bölüm’de açıklandığı üzere, bu fikir ABD vatandaşlık hakları hareketi bağlamında Denis Chong tarafından ele alınmıştır (1991).
- 2 Qvortrup (2013) ile Butler ve Ranney (1994), referandumlarda katılım oranının genel seçimlere göre daha fazla değişiklik gösterdiğini tespit etmiştir. Butler ve Ranney’e göre, referandumlarda ortalama katılım oranı, adayların yarıştığı seçimlerden daha düşüktür, ancak standart sapma daha büyüktür – burada bahsedilen tarzdaki referandumlar, katılımı çok yüksek seviyelere taşır.
- 3 Bahsedildiği gibi, Amazon.com’un Mechanical Turk (www.mturk.com) ve Survey Sampling International (www.surveysampling.com) kaynaklarındaki çevrimiçi örneklerden yararlandık. Aytaç’ın (Türkiye) ve Stokes’un (Latin Amerika) uzman olduğu bölgelerde, zorunlu oy kullanma yaygındır. Oy kullanma zorunluluğu (özellikle gerçek yaptırımlarla birlikte) katılımı artırır ve daha az değişken hale getirir (Blais 2006’daki incelemeye bkz.). Bu nedenle, çalışmanın seçimle ilgili bölümünde bu bölgelere daha az önem veriyoruz, her ne kadar protesto bölümünde önemli

bulgular sunsalar da. ABD dışında, Britanya Seçim Çalışması ve İsveç Ulusal Seçim Çalışmaları, seçime katılım konusunda doğrulanmış katılım ölçümlerini kullanmaktadır. Diğer birçok çalışmada seçime katılım kişilerin beyanlarıyla ölçülmektedir, bu çalışmalar anket katılımcılarının sandığa gidip gitmediğini seçmen kayıtlarına bakarak doğruladıkları için değerlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

- 1 Seçim Kurulu, 1950’lerde Amerikalı seçmenlerin hesaplamalarına dahil olmamış görünüyordu: Katılımcılar, eyaletlerde değil ulusal düzeyde bir başkanlık seçiminin başa baş olmasının “bilişsel ve güdüsel önemi” olduğunu belirtmiştir (Campbell 1960: 100).
- 2 Cinsiyet buna dahil değildir: 1950’lerde özellikle Güney’de kadınların katılımı erkeklere oranla geri kalmıştır (Campbell 1960: 485-93).
- 3 Gözleme dayalı araştırmaların çoğu (örn. Rosenstone ve Hansen 1993 vd. 1995) ve bazı deneysel araştırmalar (Sondheimer ve Green 2010), eğitim ve katılım arasındaki bağlantıyı desteklese de bu genelgeçer bir sonuç değildir. Berinsky ve Lenz (2011), kişilerin eğitim düzeylerindeki pozitif bir dışsal şokun katılım üzerinde önemli bir etkisi olmadığını belirtir. Bu araştırmacılar, daha yüksek bilişsel yeteneklere sahip kişilerin hem okula devam etme hem de seçimlere katılma eğiliminde olduğu yorumunda bulunur.
- 4 İsveç Seçim Çalışması’nda, katılımcıların azınlık statüsü ve yurttaşlık görevi algısı ile ilgili bir soru yoktu. Britanya’dakinin aksine bir sendikaya (ya da meslek örgütüne) üye olmanın İsveç’te seçime katılım konusunda olumlu bir ön gösterge olmadığı dikkate alınmalıdır. Bu İsveç’te sendikalaşma oranının çok daha yüksek olmasıyla ilişkili olabilir. İsveç’te ankete katılanların yüzde 54’ü sendika üyesi olduğunu bildirmiştir, Britanya’da ise bu oran yüzde 19’dur.
- 5 Bir inceleme için bkz. Blais (2006). Makro ve bireysel düzeylerde çalışılan diğer bir araştırma alanı ekonominin seçimlere katılım üzerine etkisidir; bkz. Arcelus ve Meltzer (1975); Fiorina (1978); Powell (1982); Rosenstone (1982); Jackman (1987); Franklin

- (2004); Burden ve Wichowsky (2014) ve Kasara ve Suryanarayan (2015).
- 6 Takviyeli öğrenme ve alışılmış oy kullanma konusunda, diğerleri arasında, bkz. Kanazawa (1998); Bendor vd. (2003); Gerber vd. (2003) ve Fowler (2006).
 - 7 “Şema Kuramı”ndaki gibi; bkz. örn. Conover ve Feldman (1984); Huber vd. (2012); eleştirel çalışmalar için bkz. Kuklinski vd. (1991) ve Bullock vd. (2015).
 - 8 Öte yandan bazıları, kamu sektöründe istihdam gibi özel faydalar ya da bazı bölgelerin yararlandığı ekonomik gelişim planları gibi bazı gruplara tahsis edilmiş faydalardır.
 - 9 Riker ve Ordeshook, *D* ile “oy kullanarak vatandaşlık görevini yerine getirmekten, oy kullanma etiğine uygun davranmaktan, siyasi sisteme bağlılıktan, parti tercihini ortaya koymaktan, karar verip sandığa gitmekten ve kişinin siyasi sistem üzerindeki etkisini kullanmasından” elde edilen birçok “tatminleri” ifade etmektedir (1968: 28).
 - 10 Pozitif katılımlı dengede, benzersizliğe ilişkin yeterli koşullar bilinmemektedir.
 - 11 Mekânsal oylama modellerine dayanarak, seçmenlere sunulan alternatiflerin doğasının katılım kararlarını etkileyebileceğini öne süren oldukça geniş bir literatür vardır, örn. Brody ve Page (1973); Zipp (1985); Adams ve Merrill (2003); Plane ve Gershtenson (2004) ve Adams vd. (2006). Özellikle adayların ya da partilerin siyasi konumlarının birbirlerine çok yakın (ilgisizlik) veya oy kullananların ideal konumundan çok uzak (yabancılaşma) olduğunu algıladıklarında, seçmenlerin oy kullanma ihtimalinin düşük olması beklenmektedir. Yine de bu hesaplamalar, bir adayı diğer adaya karşı güçlü bir şekilde desteklese bile (bizim modelimizde yüksek *B*), kişinin oyunun seçim sonucunu belirleme olasılığının çok küçük olacağı düşünüldüğünde, mekânsal modeldeki rasyonel bireyin neden sandığa gitmeye zahmet etmesi gerektiğini açıklamakta zorlanmaktadır.
 - 12 Stephens (1975: 914); yanıtları için bkz. Ferejohn ve Fiorina (1975).

- 13 Brennan ve Lomasky de (1993), yaklaşımlarında Schuessler'inkinden daha solipsist olan dışavurumcu oy kullanma sürecini analiz etmiştir. Onların seçmeni, kendi tarzına uygun şekilde hareket etmekle eşit derecede ilgileniyordu ve bunu yapmakta özgürdü; çünkü kullanacağı oyun yol açabileceği risk azdı.
- 14 Abrams ve yazar arkadaşlarının formülasyonunda, B , seçmenlerin oy kullanma kararları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip değildir, yalnızca sosyal ağlar veya kampanyalar aracılığıyla yürütülen kararları etkilemektedir. Abrams vd. (2010: 240), " $P_i B_i$ ifadesinin pratikte hiçbir etkisi yoktur, çünkü i 'nin oyunun önemli olma ihtimali gerçekte sıfırdır..." diye yazmıştır. Buna karşın, Rolfe'dan önce davranarak, tarafların daha fazla risk gördüklerinde ve sonucun başa baş olacağını düşündüklerinde, katılımı artırmak için daha fazla kaynağa odaklanabileceklerini öne sürmüşlerdir. Yine de sonucun öneminin, potansiyel seçmenler üzerinde hiçbir doğrudan harekete geçirici etkisi yoktur.
- 15 Diana Mutz'un çalışmaları (özellikle Mutz 2002) dikkat çekicidir –ve bizim modelimizdeki toplumsal ağların ve baskının etkisi fikrine daha yakındır– çünkü ağların politikalar ve adaylar hakkında gerçek bir içerik aktardığını göstermektedir.
- 16 D_I 'nin iç ve D_E 'nin dış ödül olduğu durumda, yazarlar seçmenlerin oy kullanmaktaki faydaları için aşağıdaki lineer kestirimi önermişlerdir:

$$U(D_I, D_E) \approx \beta_1 D_I + \beta_2 D_E. \quad (2.4)$$

Eğer p_i potansiyel bir seçmenin diğerlerinin kendisinin oy kullanıp kullanmadığını öğrenme olasılığına dair algısıysa ve a da bir seçmenin oy kullanmanın dışsal sonuçlarına atfettiği sabit ağırlıksa, oy kullanma denklemini şu şekilde tekrar yazabiliriz:

$$pB + \beta_1 D_I + ap_i + \beta_3 p_i D_I > C. \quad (2.5)$$

- 17 Bu yolla Harsanyi'yi (1977, 1980) takip ederler. Feddersen ve Sandroni, buna kural-faydacı kuram adını vermiştir; onların ahlaklı vatandaşları, tüm vatandaşların uygun davranması halinde toplam faydayı maksimize edecek bir kuralın takipçileridir. Coate

ve Conlin ise kendi yaklaşımlarına grup-kural-faydacı kuram adını vermiştir. Bu kuramda, bir kurala uygun hareket edilmesi halinde, grup içindeki tüm üyelere yönelik fayda maksimize edilir. Bkz. Coate ve Conlin (2004), s. 1477-8, dn. 2.

- 18 Seçmenler sosyal refah açısından adaylar arasında küçük bir fark görürse, sıfıra yaklaşan çok düşük katılım, bu modellerde de tercih edilen sonuçtur.
- 19 Grup faydacıları, alışılmadık bir katılmama göreviyle karşı karşıya kalırlar, çünkü maliyetleri kendi modellerine dahil etmeleri gerekir. Oy kullanmanın maliyeti yoksa ya da oy kullanma görevi basitçe bu maliyetleri gidermeyi amaçlıyorsa, tüm ahlaklı seçmenler her zaman oy kullanırdı ve model nüfusun bir bölümünde (değişmeyen) katılımı, kişilerin dahil oldukları gruplarla ilgili varsayımlara dayanarak açıklardı. Kural faydacılık, ego odaklı değil toplum odaklı bir aktör tahayyül ettiği için bir uyumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Kuramlarını ahlaklı bir aktör etrafında oluşturan kuramcılar, konu oy kullanma maliyetlerini ölçmeye gelince, daha birey odaklı bir vatandaş yaratma konusunda tedbirli görünmektedir.
- 20 Yazarlar, kuramsal sonuçlarının, bazı aktörlerin yüksek katılımı tercih etmesinden etkilenmeyeceğini belirtmiştir. “Sadece *bazı* aktörlerin toplumsal maliyetleri en aza indirmeyi tercih etmesine ihtiyaç duyuyoruz” (s. 1273, dn. 3, vurgu orijinal metinde). Modellerinde böyle bir değişikliğin sonucunu sunmasalar da, sezgisel olarak anlaşılabileceği üzere, “ekstra” katılımdan kaçınmak isteyen etik aktörlerin sayısı ne kadar azsa –yani bunun yerine *her zaman oy kullan* kuralını takip ederlerse–, bununla bağlantılı karşılaştırmalı statikler de o kadar zayıftır.
- 21 Dahl (1989: 86). Son dönemden bir açıklama için, bkz. Kolodny (2014: 289). Her adayın destekçilerinin dağılımı konusundaki belirsizlik, kural-faydacı modelin açık bir özelliği olduğundan, seçim yapılmadan bireylerin tercihleri “bilinemez”.
- 22 Ancak oyun kuramı yaklaşımının, seçmenler oy kullanmaları sonucu özel ödüller elde etmiyorsa, büyük seçimlerde katılımın yüksek olduğu bir dengeye işaret etmediği unutulmamalıdır.
- 23 Seçimlere katılıma ilişkin karar kuramı yaklaşımımız, seçimlerin kolektif eylem niteliğini dışlamaz (Aldrich 1993). Partiler ve

kampanyalar kesinlikle strateji oluşturur, ancak bireysel seçmenler partilerin eylemlerini yerleşik bir durum olarak kabul eder. Bu nedenle, daha sonra ayrıntılı olarak ele alınan kuramda, parti eylemlerini bir kenara bıraktık. Nüfus genelinde sonuçlar, bireysel seçimler birleştirilerek modelimiz üzerinden türetilir. Öte yandan bu sonuçlar, modeldeki her bir parametrenin popülasyon dağılımından kolayca elde edilir. Bu nedenle, bireyselden kümülatif tahminlere geçmek analize pek ek katkı sağlamaz.

- 24 Belirli koşullarda, kişi katılmamanın faydalarını da düşünebilir. Örneğin, özgür ve adil olmadığı düşünülen seçimlerde, boykot çağrıları yapılabilir. Böylece, bazı bireyler seçime katılırlarsa “ahlaki” bir maliyete (içsel veya dışsal) maruz kalabilirler ve böyle bir sıkıntıdan kaçınma isteği katılmamanın yararı olabilir. Ancak bu koşulların kitaptaki amacımızın dışında kaldığını düşünüyoruz. Bizim çerçevemizde, katılmamanın faydaları sadece katılımın maliyetlerine katlanmamaktır ve farklı bir değerlendirmeyi gerektirmez.
- 25 Bir seçimin başa baş olması, iki adaylı ya da iki partili yarışlarda, çok partili seçimlerden daha açık bir şekilde görülse de, modelimiz çok partili seçimlere de uygulanabilir. Potansiyel bir seçmenin çok partili bir seçimin çekışmeli olduğuna ilişkin algısı, tercih ettiği partinin seçimdeki konumuna bağlı olarak çeşitli etkenlerle şekillenebilir. Taraflardan birinin açıkça önde olduğu bir seçimde, (büyük ihtimalle) önde olan partinin bir destekçisi için uygun etken, partinin tek partili hükümet kurmak üzere parlamentoda çoğunluğu sağlamaya yakın olması olabilir. İki rakip büyük parti söz konusu olduğunda, hükümeti kurma görevi en yüksek oy oranına sahip olan partiye verilebileceği için, beklenen oy oranları arasındaki fark önemli olacaktır. Çok partili sistemlerin büyük bölümünde, partilerin parlamentoda sandalye kazanması için seçim barajları bulunmaktadır. Bu nedenle, daha küçük partilerin destekçileri, seçimlerdeki çekışmeli durumu, partilerinin bu eşiği geçme ya da bölgelerinden parlamentoya temsilci gönderme olasılığı açısından algılayabilirler.
- 26 Teknik olarak denklem [2.7], $A = f(B[k + g])$ olarak daha uygun bir şekilde yazılabilir, burada $k > 0$, bir vatandaşın katılmama

maliyeti hesabında B' 'nin g' 'ye karşı göreceli önemini ifade eden bir sabittir.

- 27 Diğer birkaç rakip açıklamadan bahsetmek gerekirse, politik psikologlar tanısai oy kullanmayla ilgili bazı kanıtlar ortaya koydular: Oy kullanan insanlar, katılım oranlarının daha yüksek olacağına inanır ve dolayısıyla kendi adaylarının seçimi kazanacağı konusunda iyimserdir (Quattrone ve Tversky 1984, 1988; Acevedo ve Krueger 2004). Bazı kişiler, oy kullandıkları zaman sonuçla ilgili olarak daha iyimserdir, oy kullanmadıkları zaman ise daha karamsar olurlar. Bir kişinin kullandığı oyun nedensel olarak diğerlerinin de aynı şekilde oy kullanmasına yol açacağı inancını ifade eden bütünüyle “büyülü” oy kullanmaya dair az sayıda kanıt bulunmaktadır (Acevedo ve Krueger 2004).
- 28 Citrin vd. (2014), Tennessee ve Virginia’nın bazı bölgelerinde bir alan deneyi yapmış, deney gruplarına seçmen kimlik yasalarına dikkat çeken bilgiler göndermiş ve katılım etkisine dair herhangi bir kanıt bulamamıştır. Highton’ın (2017) incelemesi, katı seçmen kimlik yasalarının katılım üzerinde sınırlı etkileri olduğunu göstermektedir. Ancak Hajnal vd. (2017), bu yasaların Siyahlar ve Latinler arasında katılımı dokuz yüzde puanı azaltan güçlü etkileri olduğunu saptamıştır. Hajnal vd.’lerinin yanıtları ve bulguları, Grimmer vd.’lerinin itirazlarıyla karşılaşmıştır (2018; bkz. Hajnal vd.’nin yanıtı 2018). Yasalardaki değişimin son zamanlarda gerçekleştiği unutulmamalıdır; bu yasaların uzun vadeli etkilerini ancak zamanla değerlendirebiliriz.
- 29 Gerber vd. (2008: 35), şöyle yazmıştır: “ D_1 , oy kullanmakla bağlantılı içsel faydadır ve bu ifade seçmenlerin vatandaşlık görevini yerine getirmesi sonucu hissettiği olumlu duyguyu ifade eder... D_E , oy kullanmanın dışsal yararadır ve oy kullanmanın toplumsal sonuçlarını ifade eder.”
- 30 Burada bahsedilen çalışmalara ek olarak, ayrıca bkz. Marcus vd. (2000); Mutz (2002) ve Valentino vd. (2011). Oy kullanma ile ilgisi tam olarak araştırılmasa da protestolar ve diğer maliyetli eylemlerin duygusal temellerine yönelik sosyal-psikolojik araştırmalar da konuyla ilişkilidir. Örn. bkz. Iyer vd. (2007); Thomas vd. (2009) ve van Zomeren (2013).

- 31 Bireyler arasında duygusal yoğunluk farklarıyla ilgili son araştırmalar için bkz. Larsen vd. (2002); Acevedo vd. (2014) ve Eres vd. (2015).
- 32 Yani, burada ele alınan literatüre bakıldığında, genelde geri çekilme duyguları olarak öne çıkan üzüntü veya kaygıyı artıran bir kampanyanın oy kullanmama maliyetini azaltması ve bu duyguları yaşayanların genelde evde kalmaya meyletmesi beklenebilir.
- 33 Veya, daha genel anlamda, potansiyel seçmenin algıladığı sonuçlara dair fayda farkları.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

- 1 Blais vd. (2000: 185-6), 1995'te British Columbia'da düzenlenen bir ankete katılanların, eyalet seçimlerinin sonuçlarını kendi idari bölgelerindeki seçimlerden daha önemli gördüklerini tespit etmiştir. Franklin de (2004: 96), "yönetimin siyasi duruşu seçimlerde yapılan tercihlere yanıt verdiğinde" seçimlere katılımın daha yüksek olma eğiliminde olduğunu göstermiştir – bununla ilgili olumsuz bir örnek 1960'ların başından bu yana İsviçre'deki siyasi yapıdır, meclis seçimlerinin sonucu ne olursa olsun hükümeti aynı büyük koalisyon yönetmektedir. Franklin, Hirczy ile birlikte (1998), seçmenler kısmen kamu politikasının seyrini etkilemek için seçimlere katılıyorsa, güçler ayrılığının kurumsal koşulları altında daha düşük oranlarda sandığa gittiklerini, böyle bir ayrılığın hükümeti böldüğü sistemler söz konusu olduğunda katılımın daha da azaldığını vurgulamıştır. ABD'de 1840 ve 1992 arasındaki dönemde yönetimin bölündüğü zamanlarda seçimlere katılımın gerçekten de daha düşük olduğunu göstermişlerdir.
- 2 Çekişmeli eyaletler, eyalet seviyesinde yarışın başa baş geçeceği tahmin edilen yerlerdir. Bu nedenle, "kazanan hepsini alır" kuralının geçerli olduğu çoğu eyalette, başkanın kim olacağını belirleyen seçmen kuruluna gidecek oyların sahibinin kim olacağı belirsizdir.
- 3 Mutz (2002), ABD'deki iki temsili ulusal anketten benzer kanıtlar sunmuştur, buna göre adaylar konusunda daha kararsız olan kişilerin oy kullanma olasılığı daha düşüktür.

- 4 Bu analiz için biz ve araştırma görevlilerimiz konuşmaları okuduk ve her konuşmadaki argümanları (ya da tartışma noktalarını) belirledik. Daha sonra her argümanı önceden tanımlanmış 12 ifade türünden birine bağladık. Bu 12 tür ifadenin her biri, sırasıyla, üç tür ifadeden biri olarak kodlanmıştır – B , m ya da D . Kodlayıcıların güvenilirliğini kontrol etmek için ReadMe adlı bir otomatik içerik analizi yazılım programı kullandık (King vd. 2010). ReadMe, bir dizi metin belgesini, kullanıcı tarafından seçilen bir sınıflandırma şemasını, elle sınıflandırılmış küçük bir grup metin belgesini girdi olarak alıp kodlanmamış belgeleri aynı kategorilere yerleştirmiştir. Kalan 1.016 argümanın kategorilere ayrılması için ReadMe'ye girdi olarak 250 sınıflandırılmış argüman yükledik. İnsan kodlayıcıların ve ReadMe programının sınıflandırma kararları arasındaki korelasyon oranı 0,98'dir.
- 5 Bu anket, 2013 yılının ilkbahar sonu-yaz başı döneminde, Amazon.com'un Mechanical Turk platformuna kayıtlı 1.016 katılımcı ile gerçekleştirildi.
- 6 Thalheimer (1995); Blais (2000) tarafından anlatıldığı gibi, s. 70-1.
- 7 Blais ve Young (1996); Blais (2000) tarafından anlatıldığı gibi, s. 71.
- 8 Blais (2000), kişilerin çekişmeli seçim algısının, Riker ve Ordeshook'ta öne sürülen $(p)B$ çarpım ifadesi yerine, p ve B' nin toplandığı bir model üzerinden oy kullanma kararıyla pozitif olarak ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Ancak bu kuramsal çözüm, bazı zor sorunlara yol açar. Örneğin, kimin kazandığını neredeyse hiç umursamayan kişilerin, sadece beraberliği bozma düşüncesiyle oy kullanmaya ikna olacaklarını ima etmektedir. Ayrıca kişilerin çekişmeli seçim algısı, beraberliği bozma olasılığı ile zayıf bir şekilde ilişkilidir.
- 9 Sonradan-tabakalandırma ağırlıklarının uygulanması ve sonuçlarına ilişkin daha fazla ayrıntı, ekte sunulmuştur.
- 10 Formel olarak, oy kullanmaktan elde edilen ödüllerle ilgili olarak, $dP/dB > 0$. Öte yandan, Riker-Ordeshook çerçevesinde ve dolaylı olarak oy kullanmanın özel yararlarını vurgulayanlarda, B , oy kullananların fayda hesaplamasına yalnızca $(p)B$ çarpımıyla girer. Tipik bir seçimde olduğu gibi p sifıra yakın olduğu zaman, B' nin

büyükliğünden bağımsız olarak (p) B de, sıfıra yakındır. Bu durumda $dP/dB \approx 0$.

- 11 Anket Mart-Nisan 2016'da yapıldı. Orijinal örneklem 1.162 katılımcıyı içeriyordu ve çevrimiçi anketlerde yaygın bir uygulama olarak ankete dahil ettiğimiz iki dikkat testini geçemedikleri için katılımcıların yüzde 12'si elendi. Örneklem ile ilgili tanımlayıcı istatistikler ekte sunulmuştur.
- 12 Katılımcıların gözlemlenebilir özelliklerinin (cinsiyet, yaş, eğitim, iş durumu, partizanlık) deney grubuna atanmaya multinomiyal lojistik regresyonunun sonucu istatistiksel olarak anlamlı değildir (Wald $\chi^2_{(15)} = 8,68$; $p < 0,89$), bu sonuç rastgele atamanın başarılı olduğunu işaret etmektedir.
- 13 Cevap seçenekleri “önemli değil” (1 kodlu) ile “çok önemli” (5 kodlu) arasında değişmektedir. Yanıt ortalamaları, senaryo 1 ve 2'de sırasıyla 4,14 ve 4,12; senaryo 3 ve 4'te 3,74 ve 3,67'dir.
- 14 1-5 ölçeğinde ortalama katılım, Senaryo 1'de 3,37, Senaryo 2'de 3,20'dir; bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$). Buna karşılık, 3 ve 4 numaralı senaryolar arasında oy kullanma olasılığındaki ortalama fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p = 0,34$). Senaryolarımız iki boyutlu manipülasyonları içerdiğinden (önem ve yakınlık), analizlerde etkileşim değişkenleri kullanmıyoruz.
- 15 Çekişmeli seçimlerin “Medyada yer alan güvenilir anketler seçim yarışının çok çekişmeli olduğuna işaret ediyor” ifadesiyle verildiğini hatırlayın. Çekişmeli seçim senaryolarında, seçim aynı zamanda önemli de olduğu zaman, ortalama oy kullanma olasılığı 3,37'dir (senaryo 1); seçim önemsiz olduğu zaman ise 2,99 (senaryo 3). Aradaki fark oldukça anlamlıdır ($p < 0,001$). Çekişmeli olmayan seçimlerde, seçimlerin önemli olduğu durumlarda, ortalama oy kullanma olasılığı 3,20 (senaryo 2), önemli olmadığı ise 2,90'dır (senaryo 4). Yine, fark oldukça anlamlıdır ($p < 0,001$).
- 16 Toplumsal etki senaryolarında farklı ifadeler kullanmamızın sebebi herhangi bir potansiyel zayıf sonucun seçtiğimiz ifadelerden kaynaklanmadığından emin olmak istememizdir.

- 17 Google Scholar'a göre, Watson ve ortak yazarlarının 1988 tarihli makalesi, Şubat 2018 itibarıyla 28.000'den fazla kez alıntılanmıştır. Çeşitli ulusal bağlamlarda temsili ve kolaylık örneklemelerini kullanan çalışmalar – örneğin, İtalya'da bir uygulama için Terracciano vd. (2003), Birleşik Krallık'ta Crawford ve Henry (2004), PANAS'ın güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu onaylamıştır. Bu ölçek, siyaset bilimi araştırmalarında da kullanılmıştır, örneğin Arceneaux (2012) ve Waismel-Manor vd. (2011).
- 18 PA ölçeği aşağıdaki 10 ruh halinden oluşmaktadır: *dikkatli, ilgili, uyanık, heyecanlı, hevesli, ilham veren, gururlu, kararlı, güçlü ve aktif*. NA ölçeğini oluşturan 10 ruh hali şunlardır: *sıkıntılı, üzgün, suçlu, korkmuş, düşmanca, sinirlenmiş (kızgın), utanmış, gergin, ürktürücü ve ürkmüş (korkulu)*.
- 19 Orijinal PANAS NA ölçeğindeki diğer üç duyguya (*korkmuş, ürktürücü, düşmanca*) anketimizde yer vermemeye karar verdik, çünkü bunlar ya zaten ölçtüğümüz duygulara anlam açısından çok yakındılar ya da çalışmamızın bağlamıyla çok ilgili değillerdi.
- 20 *Önemli ve Önemsiz* seçim senaryoları arasındaki ortalama yanıtlarda görülen farklılıklar, ele alınan tüm duygular için istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$). Bu karşılaştırmalar, senaryo 1-3 ve senaryo 2-4 arasındadır. Katılımcılardan bu duyguları ne boyutta hissettiklerini 1 (çok az ya da hiç) ve 5 (çok fazla) arasında bir ölçekte derecelendirmelerinin istendiğini hatırlayın.
- 21 Galais ve Blais (2014a), ekonomik durumun insanların görev duygusu üzerindeki bazı etkilerine dair bulgular ortaya koymuştur. İspanya'daki Büyük Durgunluk sonrasında gelir kaybı yaşayan, ipotekli evlerini kaybeden ve evlerinden atılma riskiyle karşı karşıya kalan genç insanların, seçimlere katılmaya yönelik görev duygusunda bir düşüş yaşanmıştır.
- 22 Dolayısıyla, önceki iki deneyin aksine, burada referansımız gerçek bir seçimdir. Anket, yalnızca valilik seçiminin yapıldığı ABD eyaletlerinde yaşayanlara ağıttı. Katılımcıların gözlemlenebilir özelliklerinin (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, iş durumu) deney grubuna atanmaya multinomiyal lojistik regresyonunun sonucu

istatistiksel olarak anlamlı değildir (Wald $\chi^2_{(12)} = 15,51$; $p < 0,21$). Örneklemelerle ilgili tanımlamalar için eke bakınız.

- 23 Biri Kanada'da, diğeri İspanya'da yapılan iki panel anketinden elde edilen, insanların görev duygusunun katılımı motive ettiği yönündeki bulgular için, Galais ve Blais'e (2014b) bakınız.
- 24 Katılımcılara, cevaplamaları için, "hiç olası değil"den (1 olarak kodlandı), "çok olası"ya (4 olarak kodlandı) uzanan dört seçenek sunulmuştur: Kontrol grubunda oy kullanma olasılığının ortalaması 2,96 olurken, bu oran *B* grubundaki denekler için 3,25'e yükselmiştir; bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0,05$).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

- 1 Toplumsal hareketler üzerine literatürle ilgili incelemeler için, bkz. Oberschall (1978); Jenkins (1983); Walder (2009); Jasper (2011); Gupta (2017); Kuran ve Romero (2018).
- 2 Ayrıca bkz. Kornhauser (1959); Le Bon ([1895] 1960); Gusfield (1968, 1982); Geschwender (1968) ve Smelser (1968).
- 3 Huntington (1968), bu mantığı, temsili kurumlar sosyoekonomik gelişmenin önünde olduğu zaman oluşan istikrarsızlaştırıcı boşluğu belirleyerek, siyasi kurumların gelişimini kapsayacak şekilde genişletmektedir.
- 4 Ayrıca bkz. Oberschall (1973); Wilson (1973); Schwartz (1976) ve Orum (1972).
- 5 Mücadeleci siyaset üzerine çalışma yürüten ve diğer etkenlerin yanı sıra kaynak mobilizasyonuna vurgu yapan bir başka önemli araştırmacı da Sidney Tarrow'dur (örn. [1994] 2011).
- 6 Güney'de pamuk ekonomisinin 1930'lar sonrası düşüşü ve Siyahların Kuzey şehirlerine kitlesel göçü, bazı Kuzey eyaletlerinde Siyah seçmenlerin esas güç olarak ortaya çıkması, Siyahların İkinci Dünya Savaşı'na asker ve kadın olarak katılımı ve bazı alanlardaki lehte hükümet politikaları, yeni fırsatlar ortaya çıkarmıştır.
- 7 Ekonomik adalet, ABD'li insan hakları liderleri açısından açıkça başlıca endişe kaynağı olmasına rağmen, ABD insan hakları hareketi, sınıf hareketlerinden ziyade ırk temelli hareketlerin öncüsü olarak görülebilirdi.

- 8 Özellikle bkz. Kuran (1991), ayrıca Kuran'ın 1990 tarihli makalesi ve 1995 tarihli kitabı.
- 9 Hükümetin eylemlerinin, iktidarın gücü konusunda protestoculara bir mesaj niteliği taşımasıyla ilgili olarak, bkz. Przeworski (1991); Ginkel ve Smith (1999); Pierskalla (2010) ile Shadmehr ve Boleslavsky (2015).
- 10 Ayrıca bkz. Przeworski (1991) ve Blaydes ile Lo'nun (2012) ilgili modelleri.
- 11 “Rejim baskısına karşı tepki gösterilerinin etnik-milliyetçi gösterilere göre gösteri başına ortalama yüzde 43 daha fazla katılımcıyı, SSCB'den ayrılma yanlısı gösterilere göre de yüzde 60 daha fazla katılımcıyı harekete geçirdiğini” yazmıştır (2002: 363). Benzer olarak, Goldstone (1998: 130), toplumsal hareketlerin nasıl devrime dönüştüğü konusunda şu ifadeleri kullanmıştır: “Hükümet, hareket destekçileriyle bağlantısı olmayan ya da yalnızca sınırlı bir bağı bulunan çok farklı kesimlerden sivilleri ve grupları terörize eden, üzerine düşünülmemiş bir baskıyla yanıt verdiği zaman ya da baskının tutarsız ve keyfi olduğu durumlarda [. . .] hareketin taraftar kazanması olasıdır.”
- 12 Bununla birlikte, Çin gibi otoriter ülkelerde, hükümetler de bu teknolojileri engelleyerek ya da kendileri kullanarak bazı karşı önlemler almıştır. Çin rejiminin internetteki ve sosyal medyadaki içeriği kontrol etme ve yönlendirme çabalarına dair kapsamlı bir fikir edinmek için bkz. King, Pan ve Roberts (2013, 2014, 2017).
- 13 Toplumsal hareketlerle ilgili son dönem sosyal-psikolojik çalışmaları daha fazla incelemek için bkz. Van Zomeren vd. (2008); Van Stekelenburg ve Klandermans (2013) ve Jasper (2014). Pearlman (2013), Arap Baharı protestolarının duygusal mikro temellerini açıklamıştır.
- 14 Burada kast ettiğimiz hükümetlerin politikalarını ya da eylemlerini değiştirmelerini amaçlayan, bazen de onlara istifa baskısı yapan protestolardır. Ayrıca bir konuda karşıt taraftaki protestocuları hedef alabilirler (karşı gösteriler) ya da diğer hükümet dışı aktörlere ya da olaylara karşı çıkabilirler. Burada şiddete başvurmeyen toplumsal hareketleri ele alıyoruz; silahlı hareketler farklı stratejik dinamiklere sahiptir; bkz. diğerleri

arasında, Fearon ve Laitin (2003); Kalyvas (2006) ve Tezcür (2016).

- 15 Genelde, mutlak sayıdan ziyade kazanmak için gereken oy oranı önceden bilinir; ancak bazı seçim sistemlerinde bu oran da tam olarak bilinemeyebilir.
- 16 Bu noktada sayının belirsizliği anlamlıdır. Protestolara katılan kişi sayısı her zaman tahminidir ve bu tahminler yetkililerle protestocular arasındaki mücadelenin bir parçasıdır.
- 17 Son döneme ait bazı eleştiriler için bkz. Shapiro (2016) ve Przeworski (2017).
- 18 Chong, insan hakları eylemlerine katılımı ilgili ahlaki sebeplerden de bahsetmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

- 1 Bu bölümde sunulan araştırma, Luis Schiumerini ile birlikte gerçekleştirilmiştir.
- 2 Bu farklı tepkileri Aytaç, Schiumerini ve Stokes'ta (2017) açıklıyoruz. Vatandaşlara yönelik baskıda rejim türünün etkisi üzerine bir inceleme için bkz. Davenport (2007).
- 3 Yanukoviç ve yakın çevresi, Doğu Ukrayna'daki Sovyet sisteminde yetişmişti; Yanukoviç 1990'ların başında Donetsk "oblast"ının valisi olarak görev yapmıştı.
- 4 Daha fazla bilgi için bkz. Aytaç, Schiumerini ve Stokes (2017, 2018). Ayrıca anketler üzerine ayrıntılı bilgi için eke bakınız.
- 5 Yolsuzluk skandallarının ve görevden alma sürecinin İşçi Partisi (Partido dos Trabalhadores, PT) ve diğerleri arasındaki bölünmeyi derinleştirdiği sonraki döneme göre, bu durum o tarihte daha da geçerliydi.
- 6 Bir diğer olası dezavantaj, görüşme için protestocuların seçimindeki önyargılardır. Kotaya tabi olmayan ve sokakta yapılan görüşmelerden oluşan anket yöntemiyle ilgili bir değerlendirme için bkz. Miller vd. (1997).
- 7 Bu anketin sonuçlarını incelemek için bkz. KONDA (2013).
- 8 Deneyisel tasarımıımızın bir diğer eksikliği, bir sonuç olarak, gerçek protesto eylemlerini değil kişilerin beyan ettiği protesto

istekliliğini ölçmesidir. Protestolarda bir saha deneyinin nasıl yapılabileceği net değildir; bu tür bir çalışmadan haberdar değiliz.

- 9 Yüksek B – hükümetle ilgili olumsuz görüşler– burada Devlet Başkanı Rousseff'e yönelik değerlendirmelerle gösterilmiştir. Brezilya'nın federal yapısının yanı sıra ulusal düzeyde ve eyaletlerde rakip partilerin yönetimde olması, konuyu daha karmaşık hale getirmiştir; bununla ilgili bir değerlendirme için bkz. Aytaç vd. (2017).
- 10 Diğerleri arasında, bkz. Wiltfang ve McAdam (1991); Dalton (2008) ve Melo ve Stockemer (2014).
- 11 Leonid Peisakhin ve Anastasia Rosovskaya, 28 Haziran 2014'te Lutşenko ile bir röportaj yaptı.
- 12 Ayrıntılar için eke bakınız.
- 13 Görüşmeler Gülay Türkmen ve Susan Stokes tarafından gerçekleştirildi, 11 Temmuz 2014.
- 14 Susan Stokes'un İstanbul'da yaptığı görüşme, 22 Temmuz 2014. Anne, ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) desteklemektedir.
- 15 Leonid Peisakhin ve Anastasia Rosovskaya, Bulatov'la 27 Haziran 2014'te Kiev'de görüştü.
- 16 Görüşme, 26 Mayıs 2014'te São Paulo'da Luis Schiumerini ve Susan Stokes tarafından gerçekleştirildi.

ALTINCI BÖLÜM

- 1 Bu bölümde Eli Rau ile yürütülen ortak çalışmadan faydalanılmıştır.
- 2 İş kaybına yönelik duygusal tepkiler için bkz. Linn, Sandifer ve Stein (1985); Feather ve O'Brien (1986); Hamilton vd. (1993) ve Price, Choi ve Vinokur (2002). Geri çekilme duyguları ve katılımın engellenmesiyle ilgili olarak, diğerleri arasında bkz. Carver (2004) ve Ojeda (2015).
- 3 Konuşmaların kaynağı, Amerikan Başkanlık Projesi'dir (www.presidency.ucsb.edu). Analiz için seçilen ekonomi ile ilgili kelimeler; iş(ler), işsizlik/istihdam, büyüme, enflasyon, ekonomi ve işsiz ifadeleridir.

- 4 Anket, 19-22 Ekim 2016'da, başkanlık seçiminden bir aydan kısa süre önce düzenlendi. 750 işsiz Amerikalı yetişkinin katıldığı çevrimiçi bir örnekleme inceledik. Katılımcılar Survey Sampling International (www.surveysampling.com/) üzerinden ankete dahil oldu. Dikkat kontrolü filtresini geçmeyi başaramayan katılımcıları eledikten sonra, toplam 706 katılımcının verilerini kullanıyoruz. Daha fazla ayrıntı için bkz. Aytaç, Rau ve Stokes (2018).
- 5 Beklenmeyen sonuçlardan biri, *Suçlama* senaryosunu okuyanların, öfke düzeyindeki artışa kıyasla daha az olsa da ortalama olarak daha yüksek düzeyde suçluluk hissettiklerini bildirmeleridir. Gerçekten de, bu deney grubu genel olarak daha güçlü olumsuz duygular barındırırken, olumlu duygular etkilenmemiştir. *Suçlama* senaryosunu okuduktan sonra katılımcıların duygusal durumlarındaki yükselişin, ölçeğin kullanımında daha hatalı yanıtlar vermelerine ve üzüntülerinin boyutunu ifade etmek için tüm olumsuz duyguları seçmelerine yol açtığından şüpheleniyoruz. PANAS ölçeği, genel olarak kesin duyguların aksine olumlu ve olumsuz etkileri belirlemede en iyi yöntemdir (Watson, Clark ve Tellegen 1988). Bu nedenle, PANAS ölçeği, *Suçlama* senaryosunu okuyanların olumsuz duygular hissetmesine yol açan spesifik duyguları tamamen izole etmemize izin vermezken, artan mobilizasyonun davranışsal sonuçları, verilen yanıtların aslında yaklaşım duygusu olan öfkeden kaynaklandığı izlenimini uyandırmaktadır.
- 6 Bu kısımdaki analizde, Luis Schiumerini ile yapılan ortak araştırmadan faydalanılmıştır (bkz. Aytaç vd. 2018).
- 7 Diğerleri arasında, bkz. Przeworski (1991); Lohmann (1994); Opp (1994); Ginkel ve Smith (1999); Pierskalla (2010); Blaydes ve Lo (2011); Shadmehr ve Boleslavsky (2015).
- 8 Bkz. örn. della Porta (2013); van Stekelenburg ve Klandermans (2013); Jasper (2014); Lawrence (2017).
- 9 Katılımcılar, çevrimiçi bir kolaylık anket paneli olan benderimki.com üzerinden çalışmaya dahil edildi. Anket katılımcılarına ilişkin betimleyici istatistikleri ekte görebilirsiniz.
- 10 Dikkatsiz katılımcılar sorunuyla başa çıkmak amacıyla, her kişinin sonuç sorularını tamamlamak için harcadığı zamanı gizlice kaydettik. Düşünerek verilen cevaplarda minimum süre

olan beş saniyeden daha az zamanda soruları yanıtlayan çevrimiçi kullanıcıları (toplam örneklemin %12'si) analize dahil etmedik. Deney grupları arasında geçersiz cevapların sayısında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Bu örnekleme de rastgele seçimin başarılı olduğunu gösteren bulgular bulunmaktadır, katılımcıların gözlemlenebilir özelliklerinin deney grubuna atanmaya multinomiyal lojistik regresyonunun sonucu istatistiksel olarak anlamlı değildir (Wald $\chi^2_{(28)} = 27,9$; $p < 0,47$).

- 11 CHP ve AKP destekçileri, ertesi gün bir seçim olsa bu partilere oy vereceklerini söyleyen kişilerdir.
- 12 **TABLO 6.8**, baskının AKP ile ilgili görüşler üzerindeki etkisinin, tüm örnekleme AKP ve CHP alt örneklemelerinden daha büyük olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, oy kullanma niyetlerinin, baskı deney grubuna atanma ile zayıf bir korelasyon göstermesi ve AKP ile ilgili görüşlere ilişkin güçlü bir belirleyici olmasıdır.
- 13 Bu oran oy kullanma niyeti sorusu karşısında kararsız kalan ya da bu soruya yanıt vermeyi reddeden kişileri kapsamamaktadır. Bu kişileri dahil ettiğimizde, 2011 yılında AKP seçmenlerinin %83'ü AKP'ye oy kullanma niyetlerini beyan etmişlerdir ve bu oran örnekleminizin %52'sini oluşturmaktadır.
- 14 KONDA Araştırma tarafından Temmuz 2013'te, protestoların hemen ardından düzenlenen ulusal bir ankette, seçmenlerin yaklaşık %52'si, o gün bir seçim yapılması durumunda AKP'ye oy kullanma niyetinde olduklarını bildirmiştir (KONDA 2014). Bu, AKP'nin Gezi'den önceki son seçimlerde elde ettiği oy oranı olan %49,8'e çok yakındır.
- 15 Bu bölümdeki aracı değişken analizi ve tartışma, büyük ölçüde Luis Schiumerini'ye aittir ve Aytaç, Schiumerini ve Stokes (2018) çalışmasından faydalanmaktadır. Aracı değişken analizi için bkz. Baron ve Kenny (1986); Bullock, Green ve Ha (2010) ile Imai vd. (2011).
- 16 Bkz. Imai ve Yamamoto (2013). Bu, aracı değişkenler arasında korelasyon olduğunda uygun bir yöntemdir. Eğer deney uygulaması sonucu birbiriyle korelasyonu olan iki aracı değişken üzerinden etkiliyorsa, bunlardan birini analizden çıkarmak, deney sonrası yanlılık hatasına benzer ve araştırmacının arabulucunun

sonuca olan katkısını olduğundan büyük ya da küçük ölçmesine neden olur.

- 17 Görüşme yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir, 17 Temmuz 2014.
- 18 Görüşme Leonid Peisakhin ve Anastasia Rosovskaya tarafından gerçekleştirilmiştir, Kiev, 25 Haziran 2014.
- 19 *Radikal* gazetesi, 2 Haziran 2013.
- 20 Örn. bkz. *Radikal* gazetesi, 3, 20, 22 Haziran 2013.
- 21 Kapsamı daha geniş olan projemizin bir parçası olarak, deneyimizde dayanışmanın harekete geçirici etkisini inceleyen ek bir bölüm daha bulunuyordu. Bu deney grubu ile beraber, katılımcıların sayısı 1.111'e ulaşmıştır.

YEDİNCİ BÖLÜM

- 1 Dördüncü Bölüm'deki değerlendirmede değindiğimiz Finkel, Muller ve Opp (1989) ile Chong (1991) gibi yazarların çalışmaları da, yaklaşık olarak bu tür bir modele yakındır; fakat formülasyonları bizimkilerden oldukça farklıdır.
- 2 Korku ve coşku gibi diğer duygular da katılım kararlarını etkiler, fakat bunlar çalışmamızın odak noktasında değildir. Örneğin Brader (2006), korku ve coşkuya yol açan kampanya reklamlarının etkilerine odaklanmıştır. Siyasette duygularla ilgili bilimsel bulgulara dair genel bir değerlendirme için bkz. Brader ve Marcus (2013).
- 3 Schmitter'in (2010) öne sürdüğü gibi, Rosanvallon seçimleri demokrasi içinde marjinalleştirme konusunda fazla aceleci davranmış olabilir.

- Abramowitz, Alan I. ve Kyle L. Saunders. 2008. "Is Polarization a Myth?" *The Journal of Politics* 70(2): 542-55.
- Abrams, Samuel, Torben Iversen ve David Soskice. 2010. "Informal Social Networks and Rational Voting." *British Journal of Political Science* 41(2): 229-57.
- Acevedo, Bianca P., Elaine N. Aron, Arthur Aron, Matthew-Donald Sangster, Nancy Collins ve Lucy L. Brown. 2014. "The Highly Sensitive Brain: An fMRI Study of Sensory Processing Sensitivity and Response to Others' Emotions." *Brain and Behavior* 4(4): 580-94.
- Acevedo, Melissa ve Joachim I. Krueger. 2004. "Two Egocentric Sources of the Decision to Vote: The Voter's Illusion and the Belief in Personal Relevance." *Political Psychology* 25(1): 115-34.
- Achen, Christopher H. ve Larry M. Bartels. 2016. *Democracy for Realists: Why Elections Do Not Produce Responsive Government*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Adams, James, Jay Dow ve Samuel Merrill III. 2006. "The Political Consequences of Alienation-based and Indifference-based Voter Abstention: Applications to Presidential Elections." *Political Behavior* 28(1): 65-86.
- Adams, James ve Samuel Merrill III. 2003. "Voter Turnout and Candidate Strategies in American Elections." *The Journal of Politics* 65(1): 161-89.
- Aldrich, John H. 1993. "Rational Choice and Turnout." *American Journal of Political Science* 37(1): 246-78.
- Ansolahehere, Stephen, John M. de Figueiredo ve James M. Snyder Jr. 2003. "Why is There So Little Money in U.S. Politics?" *Journal of Economic Perspectives* 17(1): 105-30.
- Arcelus, Francisco ve Allan H. Meltzer. 1975. "The Effect of Aggregate Economic Variables on Congressional Elections." *The American Political Science Review* 69(4): 1232-9.
- Arceneaux, Kevin. 2012. "Cognitive Biases and the Strength of Political Arguments." *American Journal of Political Science* 56(2): 271-85.

- Arceneaux, Kevin ve David W. Nickerson. 2009. "Who is Mobilized to Vote? A Re-Analysis of 11 Field Experiments." *American Journal of Political Science* 53(1): 1-16.
- Ashworth, Scott, Ethan Bueno de Mesquita ve Amanda Friedenberg. 2018. "Learning about Voter Rationality." *American Journal of Political Science* 62(1): 37-54.
- Austen-Smith, David ve Jeffrey S. Banks. 2002. "Costly Signaling and Cheap Talk in Models of Political Influence." *European Journal of Political Economy* 18(2): 263-80.
- Aytaç, Selim Erdem. 2018. "Relative Economic Performance and the Incumbent Vote: A Reference Point Theory." *The Journal of Politics* 80(1): 16-29.
- Aytaç, S. Erdem, Luis Schiumerini ve Susan Stokes. 2017. "Protests and Repression in New Democracies." *Perspectives on Politics* 15(1): 62-82.
- Aytaç, S. Erdem, Luis Schiumerini ve Susan Stokes. 2018. "Why Do People Join Backlash Protests? Lessons from Turkey." *Journal of Conflict Resolution* 62(6): 1205-28.
- Aytaç, S. Erdem, Eli Rau ve Susan Stokes. 2017. "Unemployment and Turnout." Yayınlanmamış taslak.
- Banerjee, Abhijit ve Rohini Somanathan. 2001. "A Simple Model of Voice." *The Quarterly Journal of Economics* 116(1): 189-227.
- Baron, Reuben M. ve David A. Kenny. 1986. "The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations." *Journal of Personality and Social Psychology* 51(6): 1173-82.
- Barr, Robert R. 2009. "Populists, Outsiders, and Anti-Establishment Politics." *Party Politics* 15(1): 29-48.
- Barry, Brian. 1970. *Sociologists, Economists, and Democracy*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Bateson, Regina. 2012. "Crime Victimization and Political Participation." *American Political Science Review*, 106(3): 570-87.
- Battaglini, Marco. 2017. "Public Protests and Policy Making." *Quarterly Journal of Economics* 132(1): 485-549.
- Beck, Nathaniel. 1975. "The Paradox of Minimax Regret." *The American Political Science Review* 69(3): 918.
- Beissinger, Mark R. 2002. *Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State*. New York, NY: Cambridge University Press.

- Beissinger, Mark R. 2013. "The Semblance of Democratic Revolution: Coalitions in Ukraine's Orange Revolution." *American Political Science Review* 107(3): 1-19.
- Bendor, Jonathan, Daniel Diermeier ve Michael Ting. 2003. "A Behavioral Model of Turnout." *American Political Science Review* 97(2): 261-80.
- Bennett, Lance W. ve Alexandra Segerberg. 2013. *The Logic of Connective Action: Digital Media and the Personalization of Contentious Politics*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Berinsky, Adam J. ve Gabriel S. Lenz. 2011. "Education and Political Participation: Exploring the Causal Link." *Political Behavior* 33(3): 357-73.
- Berinsky, Adam J., Gregory A. Huber, Gabriel S. Lenz. 2012. "Evaluating Online Labor Markets for Experimental Research: Amazon.com's Mechanical Turk." *Political Analysis* 20(3): 351-68.
- Berkowitz, Leonard ve Eddie Harmon-Jones. 2014. "Toward an Understanding of the Determinants of Anger." *Emotion* 4(2): 107-30.
- Biggers, Daniel R., David J. Hendry, Alan S. Gerber ve Gregory A. Huber. 2017. "Experimental Evidence about Whether (and Why) Electoral Closeness Affects Turnout." Yayınlanmamış taslak.
- Blais, Andre. 2000. *To Vote or Not to Vote? The Merits and Limits of Rational Choice Theory*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Blais, Andre. 2006. "What Affects Voter Turnout?" *Annual Review of Political Science* 9: 111-25.
- Blais, Andre ve Robert Young. 1996. "Why Do People Vote? An Experiment in Rationality." Political Economy Research Group, University of Western Ontario.
- Blais, Andre, Robert Young ve Miriam Lapp. 2000. "The Calculus of Voting: An Empirical Test." *European Journal of Political Research* 37(2): 181-201.
- Blattman, Christopher. 2009. "From Violence to Voting: War and Political Participation in Uganda." *American Political Science Review* 103(2): 231-47.
- Blaydes, Lisa ve James Lo. 2012. "One Man, One Vote, One Time? A Model of Democratization in the Middle East." *Journal of Theoretical Politics* 24(1): 110-46.
- Brader, Ted. 2006. *Campaigning for Hearts and Minds: How Emotional Appeals in Political Ads Work*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Brader, Ted ve George E. Marcus. 2013. "Emotion and Political Psychology." *Oxford Handbook of Political Psychology* içinde, (der.) Leonie Huddy,

- David O. Sears ve Jack S. Levy. New York, NY: Oxford University Press, ss. 165-204.
- Brennan, Geoffrey ve Loren Lomasky. 1993. *Democracy and Decisions: The Pure Theory of Electoral Preference*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Brennan, Geoffrey ve Loren E. Lomasky. 2000. "Is There a Duty to Vote?" *Social Philosophy and Policy* 17(1): 62-86.
- Brody, Richard A. ve Benjamin I. Page. 1973. "Indifference, Alienation, and Rational Decisions: The Effects of Candidate Evaluations on Turnout and the Vote." *Public Choice* 15: 1-17.
- Bullock, John G., Donald P. Green ve Shang E. Ha. 2010. "Yes, But What's the Mechanism? (Don't Expect an Easy Answer)." *Journal of Personality and Social Psychology* 98(4): 550-8.
- Bullock, John G., Alan S. Gerber, Seth J. Hill ve Gregory A. Huber. 2015. "Partisan Bias in Factual Beliefs about Politics." *Quarterly Journal of Political Science* 10(4): 519-78.
- Burden, Barry C. ve Amber Wichowsky. 2014. "Economic Discontent as a Mobilizer: Unemployment and Voter Turnout." *The Journal of Politics* 76(4): 887-98.
- Butler, David ve Austin Ranney (der.) 1994. *Referendums Around the World: The Growing Use of Direct Democracy*. Washington, DC: American Enterprise Institute.
- Campbell, Angus, Gerald Gurin ve Warren E. Miller. 1954. *The Voter Decides*. Evanston, IL: Row, Peterson and Co.
- Campbell, A., Philip E. Converse, Warren E. Miller ve Donald E. Stokes. 1960. *The American Voter*. New York, NY: John Wiley and Sons, Inc.
- Carver, Charles S. 2004. "Negative Affects Deriving From the Behavioral Approach System." *Emotion* 4(1): 3-22.
- Castells, Manuel. 2012. *Networks of Outrage and Hope - Social Movements in the Internet Age*. Chichester, BK: Wiley [*İşyan ve Umut Ağları*, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2013].
- Chen Mengquin A. 2014. "Who Constructs My Identity? Understanding Turkish Youth in Gezi Protests." Yayımlanmamış taslak. Princeton University, NJ.
- Chenoweth, Erica ve Jeremy Pressman. 2017. "This is What We Learned by Counting the Women's Marches." *The Washington Post*, 7 Şubat.
- Chong, Dennis. 1991. *Collective Action and the Civil Rights Movement*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

- Citrin, Jack, Donald P. Green ve Morris Levy. 2014. "The Effects of Voter ID Notification on Voter Turnout: Results from a Large-Scale Field Experiment." *Election Law Journal* 13(2): 228-42.
- Coate, Stephen ve Michael Conlin. 2004. "A Group Rule: Utilitarian Approach to Voter Turnout: Theory and Evidence." *The American Economic Review* 94(5): 1476-504.
- Conover, Pamela Johnston ve Stanley Feldman. 1984. "How People Organize the Political World: A Schematic Model." *American Journal of Political Science* 28(1): 95-126.
- Coppock, Alexander. Yakında yayımlanacak. "Generalizing from Survey Experiments Conducted on Mechanical Turk: A Replication Approach." *Political Science and Research Methods*.
- Cox, Gary W. ve Michael C. Munger. 1989. "Closeness, Expenditures, and Turnout in the 1982 U.S. House Elections." *The American Political Science Review* 83(1): 217-31.
- Cox, Gary W. 1997. *Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Crawford, John R. ve Julie D. Henry. 2004. "The Positive and Negative Affect Schedule (PANAS): Construct Validity, Measurement Properties and Normative Data in a Large Non-Clinical Sample." *British Journal of Clinical Psychology* 43(3): 245-65.
- Dahl, Robert A. 1956. *A Preface to Democratic Theory*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Dahl, Robert A. 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Dalton, Russell J. 2008. *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. 5'inci Baskı. Washington, DC: CQ Press.
- Davenport, Christian. 2007. "State Repression and Political Order." *Annual Review of Political Science* 10(1): 1-23.
- De Mesquita, Ethan Bueno. 2010. "Regime Change and Revolutionary Entrepreneurs." *American Political Science Review* 104(3): 446-66.
- della Porta, Donatella. 2013. *Can Democracy be Saved? Participation, Deliberation, and Social Movements*. Malden, MA: Polity Press.
- della Porta, Donatella ve Sidney Tarrow. 2012. "Interactive Diffusion: The Coevolution of Police and Protest Behavior With an Application to Transnational Contention." *Comparative Political Studies* 45(1): 119-52.

- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York, NY: Harper and Row.
- Duverger, Maurice 1963[1954]. *Political Parties*. New York, NY: John Wiley and Sons.
- Elster, Jon. 1999a. *Alchemies of the Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elster, Jon. 1999b. *Strong Feelings*. Cambridge: The MIT Press.
- Enos, Ryan ve Anthony Fowler. 2013. "Can Electoral Competition Mobilize Underrepresented Citizens? Evidence from a Field Experiment during a Tied Election." Yayınlanmamış taslak.
- Eres, Robert, Jean Decety, Winnifred R. Louis ve Pascal Molenberghs. 2015. "Individual Differences in Local Gray Matter Density Are Associated with Differences in Affective and Cognitive Empathy." *NeuroImage* 117: 305-10.
- Fearon, James ve David D. Laitin. 2003. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War." *American Political Science Review* 97(1): 75-90.
- Feather, Norman T. ve Gordon E. O'Brien. 1986. "A longitudinal study of the effects of employment and unemployment on school-leavers." *Journal of Occupational Psychology* 59(2): 121-44.
- Feddersen, Timothy J. 2004. "Rational Choice Theory and the Paradox of Not Voting." *Journal of Economic Perspectives* 18(1): 99-112.
- Feddersen, Timothy ve Alvaro Sandroni. 2006. "A Theory of Participation in Elections." *The American Economic Review* 96(4): 1271-82.
- Ferejohn, John A. ve Morris P. Fiorina. 1974. "The Paradox of Not Voting: A Decision Theoretic Analysis." *The American Political Science Review* 68(2): 525-36.
- Ferejohn, John A. ve Morris P. Fiorina. 1975. "Closeness Counts Only in Horseshoes and Dancing." *The American Political Science Review* 69(3): 920-5.
- Finkel, Steven E., Edward N. Muller ve Karl-Dieter Opp. 1989. "Personal Influence, Collective Rationality, and Mass Political Action." *The American Political Science Review* 83(3): 885-903.
- Fiorina, Morris P. 1978. "Economic Retrospective Voting in American National Elections: A Micro-Analysis." *American Journal of Political Science* 22(2): 426-43.
- Fowler, James H. 2006. "Habitual Voting and Behavioral Turnout." *The Journal of Politics* 68(2): 335-44.

- Francisco, Robert A. 1995. "The Relationship between Coercion and Protest: An Empirical Evaluation in Three Coercive States." *Journal of Conflict Resolution* 39(2): 263-82.
- Francisco, Ronald. 2004. "After the Massacre: Mobilization in the Wake of Harsh Repression." *Mobilization: An International Quarterly* 9(2): 107-26.
- Franco, Annie, Neil Malhotra, Gabor Simonovits ve L. J. Zigerell. 2017. "Developing Standards for Post-Hoc Weighting in Population-Based Survey Experiments." *Journal of Experimental Political Science* 4(2): 161-72.
- Franklin, Mark N. 2004. *Voter Turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies Since 1945*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Franklin, Mark N. ve Wolfgang P. Hirczy. 1998. "Separated Powers, Divided Government, and Turnout in U.S. Presidential Elections." *American Journal of Political Science* 42(1): 316-26.
- Galais, Carol ve Andre Blais. 2014a. "A Call of Duty in Hard Times: Duty to Vote and the Spanish Economic Crisis." *Research and Politics* 1(2): 1-8.
- Galais, Carol ve Andre Blais. 2014b. "Beyond Rationalization: Voting Out of Duty or Expressing Duty After Voting?" *International Political Science Review* 37(2): 213-99.
- Gerber, Alan S., Donald P. Green ve Christopher W. Larimer. 2008. "Social Pressure and Voter Turnout: Evidence from a Large-Scale Field Experiment." *The American Political Science Review* 102(1): 33-48.
- Gerber, Alan S., Donald P. Green ve Ron Shachar. 2003. "Voting May Be Habit Forming: Evidence from a Randomized Field Experiment." *American Journal of Political Science* 47(3): 540-50.
- Gerber, Alan S., Gregory A. Huber, David Dohert, Conor M. Dowling ve Nicole Schwartzberg. 2009. "Using Battleground States as a Natural Experiment to Test Theories of Voting." Yayınlanmamış taslak.
- Geschwender, James A. 1968. "Explorations in the Theory of Social Movements and Revolutions." *Social Forces* 47(2): 127-35.
- Ginkel, John ve Alastair Smith. 1999. "So You Say You Want a Revolution: A Game Theoretic Explanation of Revolution in Repressive Regimes." *Journal of Conflict Resolution* 43(3): 291-316.
- Goldstone, Jack A. 1998. "Social Movements or Revolutions?" *From Contention to Democracy* içinde. (der.) M. Giugni, Doug McAdam ve Charles Tilly. New York, NY: Cambridge University Press.

- Gonzalez-Barrera, Ana. 2017. "Mexican Lawful Immigrants Among the Least Likely to Become U.S. Citizens." Pew Research Center, Haziran.
- Granovetter, Mark. 1978. "Threshold Models of Collective Behavior." *American Journal of Sociology* 83(6): 1420-43.
- Green, Donald P. ve Ian Shapiro. 1994. *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Gupta, Devashree. 2017. *Protest Politics Today*. Medford, MA: Polity Press.
- Gurr, Ted Robert. 1970. *Why Men Rebel*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gusfield, Joseph. 1968. "Tradition and Modernity: Conflict and Congruence." *Journal of Social Issues* 24(4): 1-8.
- Gusfield, Joseph. 1982. "Deviance in the Welfare State: The Alcoholism Profession and the Entitlements of Stigma." M. Lewis (der.) *Research in Social Problems and Public Policy* içinde. Greenwich, CT: JAI Press.
- Hajnal, Zoltan, John Kuk ve Nazita Lajevardi. 2018. "We All Agree: Strict Voter ID Laws Disproportionately Burden Minorities." *Journal of Politics* 80(3): 1052-59.
- Hajnal, Zoltan, Nazita Lajevardi ve Lindsay Nielson. 2017. "Voter Identification Laws and the Suppression of Minority Votes." *Journal of Politics* 79(2): 363-79.
- Hakim, Danny ve Douglas Dalby. 2015. "Ireland Votes to Approve Gay Marriage, Putting Country in Vanguard." *The New York Times*, 23 Mayıs.
- Hamilton, V. Lee, William S. Hoffman, Clifford L. Broman ve David Rauma. 1993. "Unemployment, distress, and coping: a panel study of autoworkers." *Journal of personality and social psychology* 65(2): 234-47.
- Harsanyi, John C. 1977. "Morality and the Theory of Rational Behavior." *Social Research: An International Quarterly* 44(3): 623-56.
- Harsanyi, John C. 1980. "Rule Utilitarianism, Rights, Obligations and The Theory of Rational Behavior." *Theory and Decision* 12: 115-33.
- Healy, Andrew J. ve Gabriel S. Lenz. 2014. "Substituting the End for the Whole: Why Voters Respond Primarily to the Election-Year Economy." *American Journal of Political Science* 58(1): 31-47.
- Healy, Andrew J., Neil Malhotra ve Cecilia Hyunjung Mo. 2010. "Irrelevant Events Affect Voters' Evaluations of Government Performance." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 107(29): 12804-9.

- Highton, Benjamin. 2017. "Voter Identification Laws and Turnout in the United States." *Annual Review of Political Science* 20: 149-67.
- Hirschman, Albert O. ve Michael Rothschild. 1973. "The Changing Tolerance for Income Inequality in the Course of Economic Development." *The Quarterly Journal of Economics* 87(4): 544-66.
- Holbrook, Allyson L. ve Jon A. Krosnick. 2010. "Social Desirability Bias in Voter Turnout Reports: Tests Using the Item Count Technique." *Public Opinion Quarterly* 74(1): 37-67.
- Holmberg, Soren ve Henrik Oscarsson. 2017. İsveç Seçim Çalışması 2010. İsveç Ulusal Veri Servisi. Versiyon 1.0.
- Huber, Gregory A., Seth J. Hill ve Gabriel S. Lenz. 2012. "Sources of Bias in Retrospective Decision Making: Experimental Evidence on Voters' Limitations in Controlling Incumbents." *American Political Science Review* 106(4): 720-41.
- Huntington, Samuel P. 1968. *Political Order in Changing Societies*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hutchings, Vincent L., Nicholas A. Valentino, Tasha S. Philpot ve Ismail K. White. 2006. "Racial Cues in Campaign News: The Effects of Candidate Strategies on Group Activation and Political Attentiveness among African Americans." *Feeling Politics: Emotion in Political Information Processing* içinde, (der.) David P. Redlask. New York, NY: Palgrave, s. 165-86.
- Imai, Kosuke ve Teppei Yamamoto. 2013. "Identification and sensitivity analysis for multiple causal mechanisms: revisiting evidence from framing experiments." *Political Analysis* 21(2): 141-71.
- Imai, Kosuke, Luke Keele, Dustin Tingley ve Teppei Yamamoto. 2011. "Unpacking the black box of causality: Learning about causal mechanisms from experimental and observational studies." *American Political Science Review* 105(4): 765-89.
- Incantalupo, Matthew B. 2011. "The Effects of Unemployment on Voter Turnout in U.S. National Elections." Yayınlanmamış taslak.
- Iyer, Aarti, Toni Schmader ve Brian Lickel. 2007. "Individuals Protest the Perceived Transgressions of Their Country: The Role of Anger, Shame, and Guilt." *Personality and Social Psychology Bulletin* 33(4): 572-87.
- Jackman, Robert W. 1987. "Political Institutions and Voter Turnout in the Industrial Democracies." *The American Political Science Review* 81(2): 405-24.

- Jasper, James M. 1998. "The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions in and around Social Movements." *Sociological Forum* 13(3): 397-424.
- Jasper, James M. 2011. "Emotions and Social Movements: Twenty Years of Theory and Research." *Annual Review of Sociology* 37: 14.1-14.19.
- Jasper, James M. 2014. "Constructing Indignation: Anger Dynamics in Protest Movements." *Emotion Review* 6(3): 208-13.
- Jenkins, J. Craig. 1983. "Resource Mobilization Theory and the Study of Social Movements." *Annual Review of Sociology* 9: 527-53.
- Karlan, Pamela S. 1994. "Not by Money but by Virtue Won? Vote Trafficking and the Voting Rights System." *Virginal Law Review* 80(7): 1455-75.
- Kalyvas, Stathis. 2006. *The Logic of Violence in Civil War*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Kasara, Kimuli ve Pavithra Suryanarayan. 2015. "When do the Rich Vote Less Than the Poor and Why? Explaining Turnout Inequality Across the World." *American Journal of Political Science* 59(3): 613-27.
- Kanazawa, Satoshi. 1998. "A Possible Solution to the Paradox of Voter Turnout." *The Journal of Politics* 60(4): 974-95.
- King, Gary, Matthew Knowles ve Steven Melendez. 2010. "ReadMe: Software for Automated Content Analysis." <https://gking.harvard.edu/readme> adresinde bulunabilir.
- King, Gary, Jennifer Pan ve Margaret E. Roberts. 2013. "How Censorship in China Allows Government Criticism but Silences Collective Expression." *American Political Science Review* 107(2): 1-18.
- King, Gary, Jennifer Pan ve Margaret E. Roberts. 2014. "Reverse Engineering Chinese Censorship through Randomized Experimentation and Participant Observation." *Science* 6199(345): 1-10.
- King, Gary, Jennifer Pan ve Margaret E. Roberts. 2017. "How the Chinese Government Fabricates Social Media Posts for Strategic Distraction, not Engaged Argument." *American Political Science Review* 111(3): 484-501.
- Klandermans, Bert. 1984. "Mobilization and Participation: Social-Psychological Expansions of Resource Mobilization Theory." *American Sociological Review* 49(5): 583-600.
- Klandermans, Bert ve Jacqueliën van Stekelenburg. 2013. "Social Movements and the Dynamics of Collective Action." *Oxford Handbook of Political Psychology* içinde, (der.) Leonie Huddy, David O. Sears ve Jack S. Levy. New York, NY: Oxford University Press, s. 774-811.

- Klandermans, Bert ve Dirk Oegema. 1987. "Potentials, Networks, Motivations, and Barriers: Steps Towards Participation in Social Movements." *American Sociological Review* 52(4): 519-31.
- Kolodny, Niko. 2014. "Rule Over None I: What Justifies Democracy?" *Philosophy and Public Affairs* 42(3): 195-229.
- KONDA. 2013. *Gezi Park Survey: Who Is Involved, What Do They Want, and Why Are They There?* İstanbul: KONDA Araştırma ve Danışmanlık.
- KONDA. 2014. *Gezi Report: Public Perceptions of the "Gezi Protests," Who Were the People at Gezi Park?* İstanbul: KONDA Araştırma ve Danışmanlık.
- Kornhauser, William. 1959. *The Politics of Mass Society*. Glencoe, IL: The Free Press.
- Krueger, Alan B. ve Andreas I. Mueller. 2012. "The Lot of the Unemployed: A Time Use Perspective." *Journal of the European Economic Association* 10(4): 765-94.
- Kuklinski, James H., Robert C. Luskin ve John Bolland. 1991. "Where is the Schema? Going Beyond the 'S' Word in Political Psychology." *American Political Science Review* 85(4): 1341-80.
- Kuran, Timur. 1990. "Private and Public Preferences." *Economics and Philosophy* 6(1): 1-26.
- Kuran, Timur. 1991. "Now Out of Never: The Element of Surprise in the East European Revolution of 1989." *World Politics* 44(1): 7-48.
- Kuran, Timur. 1995. *Private Truths, Public Lies: The Social Consequences of Preference Falsification*. Cambridge, MA: Cambridge University Press. [Yalanla Yaşamak - Tercih Çarpıtmasının Toplumsal Sonuçları. çev. Alp Tümertekin. İstanbul: YKY, 2001.]
- Kuran, Timur ve Diego Romero. 2018. "The Logic of Revolutions: Rational Choice Perspectives." *Oxford Handbook of Public Choice* (Cilt. 2), Böl. 18. Oxford: Oxford University Press.
- Larsen, R. J., E. Diener ve R. Lucas. 2002. "Emotion: Models, Measures, and Individual Differences." *Emotions At Work* içinde, (der.) R. Lord, R. Klimoski ve R. Kanfer. San Francisco, CA: Jossey-Bass, s. 64-106.
- Lawrence, Adria K. 2017. "Repression and Activism among the Arab Spring's First Movers: Evidence from Morocco's February 20th Movement." *British Journal of Political Science* 47(3): 699-718.
- Lazarus, Richard S. 1991. "Emotion and Adaptation." New York, NY: Oxford University Press.
- Le Bon, Gustave. [1895] 1960. *The Crowd: A Study of the Popular Mind* (*Psychologie des Foules* çevirisi). New York, NY: Viking Press.

- LeDuc, Lawrence. 2015. "Referendums and Deliberative Democracy." *Electoral Studies* 38: 139-48.
- Ledyard, John O. 1984. "The Pure Theory of Large Two-Candidate Elections." *Public Choice* 44(1): 7-41.
- Leighley, Jan E. ve Jonathan Nagler. 2014. *Who Votes Now? Demographics, Issues, Inequality, and Turnout in the United States*. Princeton, NY: Princeton University Press.
- Lerner, Jennifer ve Dacher Keltner. 2001. "Fear, Anger, and Risk." *Journal of Personality and Social Psychology* 81(1): 146-59.
- Linn, Margaret W., Richard Sandifer ve Shayna Stein. 1985. "Effects of Unemployment on Mental and Physical Health." *American Journal of Public Health* 75(5): 502-6.
- Lohmann, Susanne. 1993. "A Signaling Model of Informative and Manipulative Political Action." *American Political Science Review* 87(2): 319-33.
- Lohmann, Susanne. 1994. "The Dynamics of Informational Cascades: The Monday Demonstrations in Leipzig, East Germany, 1989-91." *World Politics* 47(Ekim): 42-101.
- MacKuen, Michael, Jennifer Wolak, Luke Keel ve George E. Marcus. 2010. "Civic Engagements: Resolute Partisanship or Reflective Deliberation." *American Journal of Political Science* 54(2): 440-58.
- Manin, Bernard. 1997. *The Principles of Representative Government*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Marcus, George E., Michael MacKuen ve W. Russell Neuman. 2000. *Affective Intelligence and Political Judgment*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- McAdam, Doug. 1999. *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. 2'nci Baskı. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- McAdam, Doug. 1986. "Recruitment to High-Risk Activism: The Case of Freedom Summer." *American Journal of Sociology* 92(1): 64-90.
- McAdam, Doug. 1995. "'Initiator' and 'Spin-off' Movements: Diffusion Processes in Protest Cycles." *Repertoires and Cycles of Collective Action* içinde, (der.) Mark Traugott, 217-40. Durham, NC: Duke University Press.
- McCarthy, John D ve Mayer N. Zald. 1973. *The Trend of Social Movements in America: Professionalization and Resource Mobilization*. Morristown, NJ: General Learning Press.
- McCarthy, John D ve Mayer N. Zald. 1977. "Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory." *The American Journal of Sociology* 82(6): 1212-41.

- McDonald, Karl. 2015. "Ireland's Same-sex Marriage Vote: Irish Living in UK Flock Back to Make Referendum." *The Independent*, Mayıs 2015.
- Medina, Luis Fernando. 2007. *A Unified Theory of Collective Action and Social Change*. Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press.
- Medina, Luis Fernando. 2018. *Beyond the Turnout Paradox: The Political Economy of Electoral Participation*. Cham, İsviçre: Springer.
- Melo, Daniela F. ve Daniel Stockemer. 2014. "Age and Political Participation in Germany, France and the UK: A Comparative Analysis." *Comparative European Politics* 12(1): 33-53.
- Miller, Kevin W., Wilder, Lora B., Stillman, Frances A. ve Becker, Diane M. 1997. "The feasibility of a street-intercept survey method in an African-American community." *American Journal of Public Health* 87(4): 655-8.
- Morton, Rebecca B. 1987. "A Group Majority Voting Model of Public Good Provision." *Social Choice and Welfare* 4(2): 117-31.
- Morton, Rebecca B. 1991. "Groups in Rational Turnout Models." *American Journal of Political Science* 35(3): 758-76.
- Mutz, Diana C. 2002. "The Consequences of Cross-Cutting Networks for Political Participation." *American Journal of Political Science* 46(4): 838-55.
- Niemi, Richard. 1976. "Costs of Voting and Nonvoting." *Public Choice* 27(1): 115-19.
- Oberschall, Anthony. 1973. *Social Conflict and Social Movements*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Oberschall, Anthony. 1978. "Theories of Social Conflict." *Annual Review of Sociology* 4: 291-315.
- O'Donnell, Guillermo ve Philippe C. Schmitter. 1986. *Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.
- Ojeda, Christopher. 2015. "Depression and political participation." *Social Science Quarterly* 96(5): 1226-43.
- Opp, Karl-Dieter. 1991. "Process of Collective Political Action: A Dynamic Model and the Results of a Computer Simulation." *Rationality and Society* 3(2): 215-51.
- Opp, Karl-Dieter. 1994. "Repression and Revolutionary Action: East Germany in 1989." *Rationality and Society* 6(1): 101-38.
- Opp, Karl-Dieter ve Wolfgang Roehl. 1990. "Repression, Micromobilization, and Political Protest." *Social Forces* 69(2): 521-47.

- Orum, Anthony. 1972. *Black Students in Protest: A Study of the Origins of the Black Student Movement*. Arnold M. and Caroline Rose Monograph Series. Washington, DC: American Sociological Association.
- Palfrey, Thomas R. ve Howard Rosenthal. 1983. "A Strategic Calculus of Voting." *Public Choice* 41(1): 7-53.
- Palfrey, Thomas R. ve Howard Rosenthal. 1985. "Voter Participation and Strategic Uncertainty." *The American Political Science Review* 79(1): 62-78.
- Pearlman, Wendy. 2013. "Emotions and the Microfoundations of the Arab Uprisings." *Perspectives on Politics* 11(2): 387-409.
- Pedersen, Roger D. 2002. *Understanding Ethnic Violence: Fear, Hatred, and Resentment in Twentieth-Century Eastern Europe*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Pierskalla, Jan Henryk. 2010. "Protest, Deterrence, and Escalation: The Strategic Calculus of Government Repression." *Journal of Conflict Resolution* 54(1): 117-45.
- Plane, Dennis L. ve Joseph Gershtenson. 2004. "Candidates' Ideological Locations, Abstention, and Turnout in U.S. Midterm Senate Elections." *Political Behavior* 26(1): 69-93.
- Pogash, Carol. 2016. "Unsettling U.S. Political Climate Galvanizes Muslims to Vote." *The New York Times*, 1 Haziran.
- Powell, G. Bingham. 1982. *Contemporary Democracies: Participation, Stability, and Violence*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Price, Richard H., Jin Nam Choi ve Amiram D. Vinokur. 2002 "Links in the chain of adversity following job loss: how financial strain and loss of personal control lead to depression, impaired functioning, and poor health." *Journal of Occupational Health Psychology* 7(4): 302-12.
- Przeworski, Adam. 1991. *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Przeworski, Adam. 2009. "Conquered or Granted? A History of Suffrage Extensions." *British Journal of Political Science* 39(2): 291-321.
- Przeworski, Adam. 2017. "What's Happening?" Yayınlanmamış taslak.
- Putnam, Robert D. 1995. "Bowling Alone: America's Declining Social Capital." *Journal of Democracy* 6(1): 65-78.
- Quattrone, George A. ve Amos Tversky. 1984. "Causal Versus Diagnostic Contingencies: On Self-Deception and on the Voter's Illusion." *Journal of Personality and Social Psychology* 46(2): 237-48.

- Quattrone, George A. ve Amos Tversky. 1988. "Contrasting Rational and Psychological Analyses of Political Choice." *The American Political Science Review* 82(3): 719-36.
- Qvortrup, Matt. 2013. *Direct Democracy: A Comparative Study of the Theory and Practice of Government by the People*. Manchester: Manchester University Press.
- Riker, William H. ve Peter C. Ordeshook. 1968. "A Theory of the Calculus of Voting." *The American Political Science Review* 62(1): 25-42.
- Riker, William H. 1976. "The Number of Political Parties: A Reexamination of Duverger's Law." *Comparative Politics* 9(1): 93-106.
- Rolfe, Meredith. 2012. *Voter Turnout: A Social Theory of Political Participation*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rosanvallon, Pierre. 2008. *Counter-Democracy: Politics in an Age of Distrust*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Rosenstone, Steven J. 1982. "Economic Adversity and Voter Turnout." *American Journal of Political Science* 26(1): 25-46.
- Rosenstone, Steven J. ve John Mark Hansen. 1993. *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York, NY: Macmillan Publishing Company.
- Samuels, David J. ve Cesar Zucco. 2013. "Using Facebook as a Subject Recruitment Tool for Survey-Experimental Research." Makaleye SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2101458> ya da <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2101458> adreslerinden ulaşılabilir.
- Samuels, David J. ve Cesar Zucco. 2014. "The power of partisanship in Brazil: Evidence from Survey Experiments." *American Journal of Political Science* 58(1): 212-25.
- Shachar, Ron ve Barry Nalebuff. 1999. "Follow the Leader: Theory and Evidence on Political Participation." *American Economic Review* 89(3): 525-47.
- Schuessler, Alexander A. 2000a. *A Logic of Expressive Choice*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schuessler, Alexander A. 2000b. "Expressive Voting." *Rationality and Society* 12(1): 87-119.
- Schwartz, Michael. 1976. *Radical Protest and Social Structure: The Southern Farmers' Alliance and Cotton Tenancy, 1880-1890*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Schwartz, Thomas. 1987. "Your Vote Counts on Account of the Way It is Counted: An Institutional Solution to the Paradox of Not Voting." *Public Choice* 54(2): 101-21.

- Shadmehr, Mehdi ve Raphael Boleslavsky. 2015. "Repression and the Spread of Protest." Yayınlanmamış taslak.
- Shapiro, Ian. 2016. *Politics against Domination*. Cambridge, MA: Harvard Belknap.
- Shaw, Daron R. 2006. *The Race to 270: The Electoral College and the Campaign Strategies of 2000 and 2004*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Siegel, David A. 2011. "When Does Repression Work? Collective Action in Social Networks." *The Journal of Politics* 73(4): 993-1010.
- Sinclair, Betsy. 2012. *The Social Citizen*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Smelser, Neil J. 1968. *Essays in Sociological Explanation*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Sondheimer, Rachel Milstein ve Donald P. Green. 2010. "Using Experiments to Estimate the Effects of Education on Voter Turnout." *American Journal of Political Science* 54(1): 174-89.
- Steiner, Peter M., Christiane Atzmüller ve Dan Su. 2016. "Designing Valid and Reliable Vignette Experiments for Survey Research: A Case Study on the Fair Gender Income Gap." *Journal of Methods and Measurement in the Social Sciences* 7(2): 52-94.
- Stephens, Stephen V. 1975. "The Paradox of Not Voting: Comment." *American Political Science Review* 69(3): 914-915.
- Stokes, Susan C., Thad Dunning, Marcelo Nazareno ve Valeria Brusco. 2013. *Brokers, Voters, and Clientelism: The Puzzle of Distributive Politics*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Tarrow, Sidney G. [1994] 2011. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Tavits, Margit. 2009. "Direct Presidential Elections and Turnout in Parliamentary Contests." *Political Research Quarterly* 62(1): 42-54.
- Terracciano, Antonio, Robert R. McCrae ve Paul T. Costa. 2003. "Factorial and Construct Validity of the Italian Positive and Negative Affect Schedule (PANAS)." *European Journal of Psychological Assessment* 19(2): 131-41.
- Tezcür, Güneş Murat. 2016. "Ordinary People, Extraordinary Risks: Participation in an Ethnic Rebellion." *American Political Science Review* 110(2): 247-64.
- Thalheimer, Kim. 1995. "The Impact of the Probability Factor on the Decision to Vote." Yayınlanmamış taslak.
- Thomas, Emma F., Craig McGarty ve Kenneth I. Mavor. 2009. "Transforming 'Apathy into Movement': The Role of Prosocial Emotions in Motivating

- Action for Social Change." *Personality and Social Psychology Review* 13(4): 310-33.
- Tilly, Charles. 1973. "Does Modernization Breed Revolution?" *Comparative Politics* 5(3): 425-47.
- Trejo, Guillermo. 2014. "The Ballot and the Street: An Electoral Theory of Social Protest in Autocracies." *Perspectives on Politics* 12(2): 332-52.
- Uhlener, Carol J. 1989. "Relational Goods and Participation: Incorporating Sociability into a Theory of Rational Action." *Public Choice* 62: 253-85.
- Valentino, Nicholas A., Ted Brader, Eric W. Groenendyk, Krysha Gregorowicz ve Vincent L. Hutchings. 2011. "Election Night's Alright for Fighting: The Role of Emotions in Political Participation." *The Journal of Politics* 73(1): 156-70.
- Valentino, Nicholas A., Krysha Gregorowicz ve Eric W. Groenendyk. 2009. "Efficacy, Emotions, and the Habit of Participation." *Political Behavior* 31(3): 307-30.
- Valentino, Nicholas A. ve Fabian G. Nuener. 2016. "Why the Sky Didn't Fall: Mobilizing Anger in Reaction to Voter ID Laws." *Political Psychology* 20(20): 1-20.
- Van Stekelenburg, Jacqueliën ve Bert Klandermans. 2013. "The Social Psychology of Protest." *Current Sociology Review* 61(5-6): 886-905.
- Van Stekelenburg, Jacqueliën, Dirk Oegema ve Bert Klandermans. 2010. "No Radicalization Without Identification: Dynamics of Radicalization and Polarization Within and Between Two Opposing Web Forums." *Identity and Participation in Culturally Diverse Societies: A Multidisciplinary Perspective*, Böl. 13 içinde. (der.) A. Azzi, X. Chryssochoou ve B. Klandermans. Oxford: Blackwell Wiley.
- Van Zomeren, Martijn. 2013. "Four Core Social-Psychological Motivations to Undertake Collective Action." *Social and Personality Psychology Compass* 7(6): 378-88.
- Van Zomeren, Martijn, Tom Postmes ve Russell Spears. 2008. "Toward an Integrative Social Identity Model of Collective Action: A Quantitative Research Synthesis of Three Socio-Psychological Perspectives." *Psychological Bulletin* 134(4): 504-35.
- Vavreck, Lynn. 2009. *The Message Matters: The Economy and Presidential Campaigns*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman ve Henry E. Brady. 1995. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. New York, NY: Cambridge University Press.

- Viehoff, Daniel. 2014. "Democratic Equality and Political Authority." *Philosophy & Public Affairs* 42(4): 337-75.
- Walder, Andrew G. 2009. "Political Sociology and Social Movements." *Annual Review of Sociology* 35: 393-412.
- Waismel-Manor, Israel, Gal Ifergane ve Hagit Cohen. 2011. "When Endocrinology and Democracy Collide: Emotions, Cortisol and Voting at National Elections." *European Neuropsychopharmacology* 21(11): 789-95.
- Walker, Shaun. 2013. "Ukraine Protests: Outrage as Police Attack Kiev Barricades." *The Guardian*, 11 Aralık.
- Walzer, Michael. 1983. *Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality*. New York, NY: Basic Books.
- Wasow, Omar. 2016. "Do Protest Tactics Matter? Evidence from the 1960s Black Insurgency." Irk, Etnisite ve Göç kolokyumunda sunulan bildiri, University of California, Berkeley, CA, 9 Şubat 2016.
- Watson, David, Lee Anna Clark ve Auke Tellegen. 1988. "Development and Validation of Brief Measures of Positive and Negative Affect: The PANAS Scales." *Journal of Personality and Social Psychology* 54(6): 1063-70.
- Whiteley, Paul, Harold D. Clarke, David Sanders ve Marianne Stewart. 2013. *Affluence, Austerity and Electoral Change in Britain*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Whiteley, Paul ve David Sanders. 2014. Britanya Seçim Anketi, 2010: Yüzyüze anket [bilgisayar dosyası]. Colchester, Essex: UK Data Archive [dağıtımçı].
- Wilson, John. 1973. *Introduction to Social Movements*. New York, NY: Basic Books.
- Wiltfang, Gregory L. ve Doug McAdam. 1991. "The Costs and Risks of Social Activism: A Study of Sanctuary Movement Activism." *Social Forces* 69(4): 987-1010.
- Wolfinger, Raymond E. ve Steven J. Rosenstone. 1980. *Who Votes?* New Haven, CT: Yale University Press.
- Wood, Elisabeth Jean. 2003. *Insurgent Collective Action and Civil War in El Salvador*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Zipp, John F. 1985. "Perceived Representativeness and Voting: An Assessment of the Impact of 'Choice' vs. 'Echoes'." *American Political Science Review* 79 (1): 50-61.

A

ABD 7-13, 17, 19, 26, 30, 34-7, 39,
42-3, 45-6, 48-52, 54, 56, 65,
76-8, 88, 97, 100-2

ABD Sivil Hakları Hareketi 88

Adalet ve Kalkınma Partisi *bkz.* AKP

adaletsizliğe maruz kalmak 149

Afganistan 159-60

Afrika 6, 11, 30, 54, 88

Afrikalı-Amerikalılar 6, 11, 30, 88

ahlaki baskı 12

ahlaki zorunluluk 13, 93

AKP 129-30, 135-7, 142, 146, 166-
74, 177, 207

aktivistler 9, 36, 55, 57, 76

aktivizm 10, 16

Alckmin, Geraldo, 126

Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları
(ANES) 35

Arap Baharı 33, 103, 111-2, 124,
139, 203

Avrupa 54, 64 ; Batı Avrupa 19, 52,
95 ; Güney Avrupa 54

Avrupa Birliği (AB) 9, 15, 64, 67

ayıplama 31

azınlık grubu 49

B

Bahreyn 111

Balkanlar 54

baskı 19, 20, 47, 58-9, 83, 110, 113,
115, 117-21, 137, 139-43, 148,
164, 166-8, 171-3, 176, 181,
184, 186, 189, 190, 207

beleşçilik 90-1, 93

Berkut 126, 132, 141, 145, 175

BES 37, 158, 192

biber gazı 11, 60, 63, 70, 88

bilgi paylaşımı 56

bilinç öncesi tepkiler 31

Birleşik Krallık 13, 17, 159, 201

Blais, André, 56, 66-7, 69, 71-4, 88,
191-2, 198-9, 201-2, 211, 215

Bölgeler Partisi 126

Brezilya 7, 13, 56, 62-6, 70-1, 103

Brexit 9

Britanya Seçim Çalışması *bkz.* BES

British Columbia 73, 198

Bulatov, Dimitro 140, 141, 205

Büyük Britanya 25, 28, 32, 36-7, 67,
69, 158-62, 192, 228

Büyük Durgunluk 158, 201

büyükölük (N) ve katılım 137

C-Ç

cep telefonu 56-7, 88 111

Chong, Denis, 109, 121, 134, 174,
184, 191, 204, 208, 213

Clinton, Bill 78

Clinton, Hillary 9

CHP 168-73, 177, 205, 207

Çin 54, 102

çoğunluk grubu 48

coplar 19, 20, 118, 125, 139

coşku 21, 61, 65, 114-5, 183, 208

Cumhuriyet Halk Partisi *bkz.* CHP

çağırışım ve hafıza 38

çekışmeli seçim 56, 65, 71, 73-5, 77,
81-2, 84, 97-8, 116, 199, 200

çoğunluğa uyma 46

D

dayanışma çağrıları 112

demokrasi karşıtlığı 189

demokrasi kuramı 25, 51, 179, 120

Demokratik Alman Cumhuriyeti 117

deney 75-6, 79, 86-7, 95, 97, 99,
100-1, 134-5, 137, 142, 146-
8, 154, 157, 164-73, 176, 197,
200-1, 206-8

destek sağlamak 111

dışavurumcu oy 45, 194

dijital teknoloji 111-2

Doğu Bloku 107

Downs, Anthony, 39-41, 44, 52, 214

duygular 18, 56, 60-3, 83, 86-7,
97, 100, 109, 115, 149, 185,
201, 206, 208; geri çekilme
duyguları 60-1, 63, 152-4,
156, 162; yaklaşım duyguları
31, 33, 60, 62-3, 149, 163

duygusal tepkiler 12, 21, 24, 32, 38,
60, 63, 86, 115, 118, 149,
151-5, 158, 162, 164, 167,
174-6, 182

Dünya Kupası 62, 66, 115, 123

E

egemenlik 28

eğitim 37-9, 66, 69, 71, 99, 144, 159,
169, 173, 177, 192, 200-1

Erdoğan, Recep Tayyip 123, 125,
129, 132, 174-5

etkililik algısı 152

etnik çatışmalar 106

Euromaidan protestoları 117, 123,
127

eyalet meclisi 74, 75

F

Facebook 124, 127, 138, 140-1, 145,
224

FIFA Dünya Kupası (2014) 123, 130

finansal kaynaklar 104, 105

Finlandiya 67

fiziksel zarar 110

Fransa 67

G

gaz kapsülü 126

gelir düzeyi 20, 36, 38-9, 59, 66, 71,
81, 105, 116, 129, 149, 166,
187, 201

Gezi Parkı protestoları (Türkiye) 13,
123, 165, 166, 171, 175

glasnost 107

GOTV 20, 21

görev modelleri 29

H

Haddad, Fernando 126

Hansen, John Mark 22-3, 36, 66, 69,
192, 224

hareketsizlik 20

hoşnutsuzluk 88, 104, 105, 108-9, 164

hükümet karşıtı protestolar
(Venezuela) 111

I-İ

İlımlı Parti 162

iki meclisli sistem 38

insan hakları 103, 106, 112, 174

insan psikolojisi 17

İrlanda 28

İrlanda'da eşcinsel evlilik 28

İsrail 67

İstanbul 124, 125, 127, 129, 131, 133-
7, 139-44, 164-7, 172, 176

İsveç 11, 25, 32, 36-7, 162, 192, 217

İsveç Sosyal Demokrat Partisi 162

İsveç Ulusal Seçim Çalışmaları *bkz.*
SNES

İşçi Partisi 204

K

Kadınlar Yürüyüşü 18

Kaliforniya 17

kamu yararı 110

kamuoyu 21, 62, 108, 164, 172, 190

kamuoyu desteği 21

kararlı eylemciler 109

katılımın değişen maliyeti 19

katılma maliyetleri 26

katılmama maliyetleri 14, 53-9, 62-5,
75, 82-3, 85, 8-9, 91, 93,
96-7, 112-8, 120-1, 136, 139,
141-3, 149, 163-4, 167, 174,
180-4

Kırım 17

Kiev Uluslararası Sosyoloji Enstitüsü
(KIIS) 127, 145

kitlesel ayaklanmalar 19, 20

kolektif eylem 9, 12, 14, 18-9, 23-5,
27-8, 30, 33, 38-40, 45-7, 54,
60, 63, 83, 104, 108-10, 114,
120-1, 149, 153, 164, 168,
172, 175, 179-82, 184, 185-6

korku 18, 56, 61-3, 114, 208

kural faydacı kuram 50, 51, 98

Kuran, Timur 11, 108-9, 113-5,
118-9, 136, 202-3, 220

L

Latin Amerika 14, 107, 191

Leipzig Pazartesi protestoları (1989)
108-9, 117, 138

Libya 111

Lohmann, Susanne 108-10, 114, 118,
136, 171, 206, 221

M

Macaristan 111

mağduriyet 25, 103-5, 112-3, 154

Maidan 126, 127, 132, 138-9, 145, 175

maliyet-fayda yaklaşımı 9, 12, 22, 27,
40, 58, 162,

maliyetli katılmama kuramı 32-3, 35,
65, 75, 88, 98, 103, 113-4,
123, 139, 143, 164, 179, 183

McAdam, Doug 11, 105-6, 109, 113,
129, 137, 142, 163, 175, 205,
216, 221, 228

Mechanical Türk 76-7, 83, 89-90,
94-5, 98-9, 191, 199, 211, 213

Meksika 17, 111

Mevcut Nüfus Araştırması 2016
(ABD) 99, 150, 152

Mısır 111-2

Mississippi Freedom Summer (ABD)
129

mitingler 18, 20, 113, 132, 144

mobilizasyon 33, 47-8, 52, 57, 65-8,
70-1, 77, 82, 87, 105-7, 112-3,
128, 168, 171-2, 185, 206

muhafif gruplar 106

N

normlar 32, 43, 48, 58-9, 64, 90,
93-4, 121

O-Ö

Occupy Wall Street, ABD 111

Olumlu ve Olumsuz Duygulanım
Örneği *bkz.* PANAS ölçeği

olumsuz etki 83, 116

Opp, Karl-Dieter 11, 109-10, 113-5,
118, 121, 138, 206, 208, 215,
222

otoriter rejimler 33, 108, 190

oy kullanma 13, 22-3, 27, 29, 31,
35-6, 38, 39, 41-9, 51-2, 55,
57-60, 62, 64, 68-71, 73-7,
79-82, 88-94, 96-7, 99, 100,
104, 109, 113, 121, 150-1,
156-62, 172, 177, 183-6, 191,
193-5, 198-200, 202, 207

“oy kullanma paradoksu” 29, 40, 88,
186

oy kullanmanın maliyetleri 54

otomatik kayıtlı telefon arama
(*robocall*) 20

öfke 18, 21, 31, 33, 56, 61, 63, 83,
86-7, 97, 105, 114-5, 118,
134, 141, 149, 152-3, 156,
159, 162, 167-8, 172-4, 182-
3, 185, 206; ahlaki öfke 20,
31-2, 118, 140-1, 149, 164,
174, 182

Öfkeliiler (*Indignados*), İspanya 111

Öfke Haziran'ı, Brezilya 123, 125

önyargı 30, 38, 128, 131, 204

Özgürlük Yazı 175

P

PANAS ölçeği 85, 155, 167, 172, 201,
206, 213, 226, 227

paradoks 22, 28, 32, 40, 42, 88, 186

parti-seferberlik kuramı 26

partizanlık 35, 66, 71, 200

Peter Ordeshook 40

pişmanlık 44-5

plastik mermiler 20, 112, 118, 126

polis müdahalesi 12, 20, 28, 32, 58,
112, 125-6, 139, 142, 164-5,
169, 171, 173, 181

potansiyel göstericiler 24

potansiyel protestocular 13, 114-6,
118, 120

potansiyel seçmen 13, 20, 24, 42,
44, 48, 55-6, 65, 69, 74, 93,
114, 116, 121, 180-1, 185,
194, 198

pozitif katılım 46, 49, 96, 192

protesto 9, 13, 17-8, 24-5, 27, 32-3,
103-5, 107-12, 114-8, 120,
124-5, 128-42, 145, 165,
167-8, 171-6, 180-1, 184-6,
189, 191, 204

protestolara katılım 123, 133, 142-3,
149, 168, 173, 176, 184-5

protestolara destek 21

Q

Quebec 72-3

R

rasyonel seçim 22-3, 30, 41, 44, 49,
52, 58, 63, 66, 97, 103, 106,
109, 113, 183, 184

rasyonel seçim kuramı 22-3, 29-30,
41, 63

referandum 28, 73

Riker, William 40, 41, 43-6, 48,
52-3, 55, 57, 70, 88, 94, 193,
199, 224

risk algıları 22

Rosenstone, Steven 22-3, 36, 66, 69,
150, 162, 192, 224, 228

Rousseff, Dilma 123, 205

ruh hali 156, 159, 201

S-Ş

sandığa gitme 9-10, 22, 24, 28-9, 32,
35-8, 40, 42-3, 46, 57, 58-60,
64, 70, 73-4, 80, 82, 86-8,
96, 150-1, 159, 180, 192-3,
198

São Paulo 124-7, 129, 132, 134-5,
137, 141-4, 205

seçim kampanyası 17, 55, 60

seçim senaryosu 77, 84

seçim sonucu 12, 25, 35, 36, 40,
42-4, 46, 52, 56, 65, 69-70,
72, 74, 78, 81, 88, 97, 99,
183, 187, 193

seçimlere katılım 10, 12-4, 17, 19,
20, 22-3, 27, 29, 32-3, 35,
38-9, 44, 55, 59, 65-6, 75,
94-6, 149-51, 159-60, 162,
175, 179, 185, 192, 195, 198

seçmen kimliği yasaları 58, 186

“seçmeni sandığa getirin” (“get-out-the-vote”) *bkz.* GOTV

siyaset psikolojisi 30, 31, 38

siyasi fırsat 104-7

siyasi haklar 28

siyasi katılım 15, 17, 18, 20-3, 26-7,
29, 32, 36, 52, 60, 142, 176,
179, 182

SNES 11, 37, 192

sosyal ağ kuramları 29, 47-9, 63, 66,
84

sosyal baskı 20, 64

sosyal medya 111, 124, 135

sosyal psikoloji 31, 38-9, 105, 112-3,
150, 164, 184-5, 197, 203

Sovyet Cumhuriyetleri 107, 110

Sovyetler Birliği 107, 138

siyasi şiddet 32

stratejik bağlam 24, 93, 116, 122,
143

suçlama 62-3, 75, 112, 153, 155-8,
162, 206

Suriye 111

şiddet 9, 12, 15, 21, 33, 58, 110, 112,
114, 117-9, 124, 139, 141,
145, 163-4, 167-8, 174-6,
189, 203

“Şili Kışı” 111

T

Tahrir Meydanı gösterileri
(Mısır) 112

Taksim Dayanışma Komitesi 125,
174

Taksim Düzenleme Projesi 132,

Taksim Meydanı 125, 131, 174

tazyikli su 19, 112, 118, 125

tek meclisli sistem 38

ters tepki 104, 163-4, 168, 172-3,
175,

The American Voter 35, 38-9, 41, 69,
75, 212

Tiananmen Meydanı protestoları
107, 109

Tiflis-Gürcistan (Nisan 1991)
protestoları 101

toplumsal baskı 19, 47, 59, 83, 115,

142, 181, 184

toplumsal hareket 25, 105, 106, 110,
112, 123, 184

toplumsal onay 52, 59, 116

Trump, Donald J. 18, 21, 111

Tunus 111

Turuncu Devrim (Ukrayna) 126, 129

Türkiye 11-5, 25, 32, 111, 119, 123-
5, 127, 129-30, 135, 137, 139,
163, 169, 171-3, 175, 191**U-Ü**Ukrayna 11, 17, 25, 111, 123-4, 126-
7, 129, 132, 135, 138-9, 204utanç 20-1, 30, 48, 52, 61, 83-4, 86,
88, 96, 152

utanma modelleri 29, 48

uyumsuzluk 31, 40, 54, 62, 82-4, 87,
88, 114-5, 181, 183, 187, 195Ücretsiz Ulaşım Hareketi (Brezilya)
125**V**vatandaşlık görevi 29, 35, 43, 46, 49,
50, 63-4, 88-93, 97, 101, 145,
183-4, 188, 190, 201-2, 204

vergi avantajları 55

W

Washington DC 18

Y

yakın seçim etkisi 57

Yanukoviç, Viktor 17, 117, 123, 126-
7, 129, 133, 145, 204

yasama organları 21, 188

yasal engeller 19

yaş 98-9, 137, 144, 146-8, 169, 173,
200-1

Yemen 111

Yeni Zelanda 66

yoksunluk hissetme 105, 106

YoSoy132 Hareketi (Meksika) 111

YouTube 112

yürüyüş 113, 125

yüz yüze propaganda 20, 68

NE DEĞİŞİR Kİ?

SEÇİMLERE VE PROTESTOLARA
KATILIMI YENİDEN DÜŞÜNMEK

S. Erdem Aytaç, Susan C. Stokes

SIYASET BİLİMİ

İnsanlar oy kullanıp kullanmamaya, protestolara katılıp katılmamaya nasıl karar verir? Seçmenleri sandıktan caydırmaya yönelik uygulamalar neden bazen geri teper? Göstericilere karşı sert polis müdahalesi nasıl oluyor da küçük protestoları ulusal hareketlere dönüştürebiliyor? Politikacılar ve aktivistler insanları harekete geçirmek için duyguları nasıl kullanıyor? *Ne Değişir ki?*'nin yazarları, bireylerin siyasette kolektif eylemlere katılımı üzerine yeni bir kuram ortaya koyuyor ve kuramın öngörülerini seçimler ve protestolara katılım bağlamında irdeliyor.

Aytaç ve Stokes, kişiler için siyasete katılımın maliyetleri olduğu gibi bazı durumlarda katılmamanın da maliyetleri olabileceği düşüncesini geliştiriyor. Katılmamanın psikolojik olarak rahatsızlık verici ve dolayısıyla maliyetli olabileceği fikri, seçimlere ve protestolara katılımı ilgili mevcut kuramların açıklayamadığı birçok duruma ışık tutmaktadır. Aytaç ve Stokes bu kitapla başta Türkiye, Brezilya, Ukrayna ve ABD olmak üzere birçok ülkeden anket verileri, mülakatlar ve deneysel yöntemlerden yararlanarak kapsamlı bir siyasete katılım kuramı sunuyor.

S. Erdem Aytaç, Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesi.

Susan Stokes, Chicago Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesi ve Chicago Center on Democracy direktörü.

İngilizceden çeviren: **Merve Arkan**

f kuyayinlari

t kuyayinlari

o kocuniversitesiyayinlari

www.press.ku.edu.tr

ISBN 978-605-7685-17-9

KÜY

28 TL

KDV'DEN MUAF TIR

